asturias

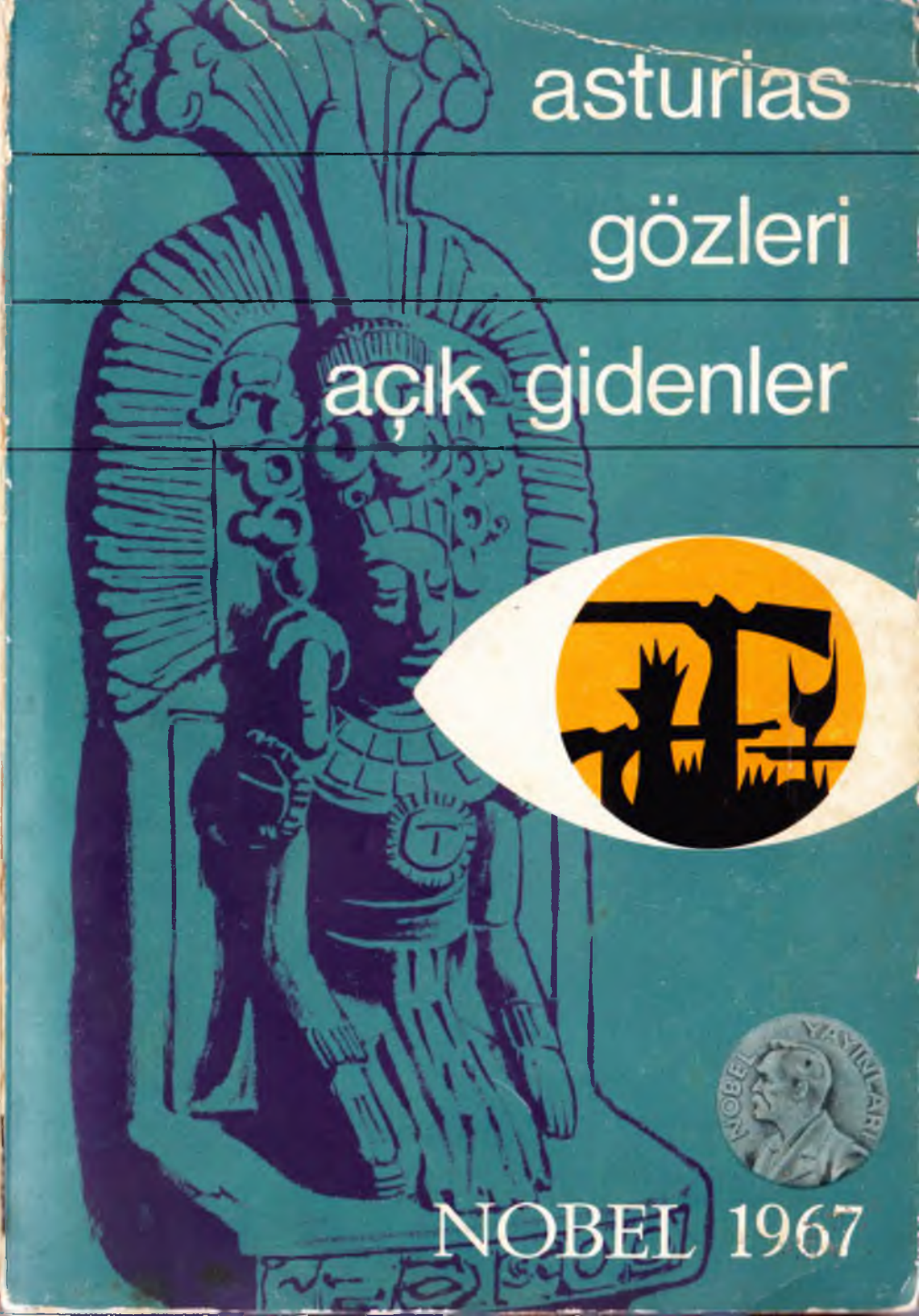
NOBEL
1967

GÖZLERİ AÇIK GİDENLER

Cilt 1

19

asturias gözleri açık gidenler

NOBEL YAYINLARI

NOBEL 1967

GÖZLERİ AÇIK GİDENLER, orijinal adıyla «Los Ojos de Los Enterrados» Fransızcadan çevrilmiş, şubat 1968'de yayımlanmıştır.

Kapak: Ayhan Erer, Dizgi: Gül, baskı Bahar Mat. Cağaloğlu

CEM YAYINEVİ: Tan Apt. Başmusahip Sokak. Cağaloğlu - İst.

GÖZLERİ AÇIK GİDENLER

NOBEL YAYINLARI: 18

Miguel Angel ASTURİAS

Gözleri Açık Gidenler

Türkçesi:

ERDOĞAN TOKATLI

Trioloji 'üçlü roman Serisi
3. Cilt - I Kitap

CEM YAYINEVİ

Eserlerinin bütünü ile 1967 Nobel Edebiyat ödülüne lâyık görülen Asturias'ın büyük romanı GÖZLERİ AÇIK GİDENLER Cem Yayınevi'nin NOBEL YAYINLARI dizisinin on sekizinci kitabıdır. Bu romanın bir bakıma başlangıcı sayılabilecek olan «YEŞİL PAPA» daha önce yayınlanmıştır. YEŞİL PAPA'nın önce okunması bazı hususların daha iyi anlaşılabilmesi bakımından yararlı olacaktır.

Miguel Angel Asturias

Tahir Alangu

Dünyanın İspanyolca konuşan bölümünün en büyük romancısı, yazar olarak da en büyük savaşçısı Miguel Angel Asturias, ilk olarak iki eseri ile geçen yıl karşımıza çıkmıştı, yakında da üç romanı ve bir hikâye kitabı yayımlanacak.

M. A. Asturias, Guatemala'nın Ciudad kasabasında 9 Ekim 1899 tarihinde dünyaya geliyor. Bu hesaba göre, bu yıl 68 yaşına ulaşmış bulunuyor.* Guatemala'nın San Carlos Üniversitesi'nde hukuk okuyor. "Yerlilerin Sosyal Problemleri" adındaki tezi ile devlet hukuk sınavını veriyor (1923).

Bundan sonra da öğretimini tamamlamak için Avrupa'ya geliyor. Londra ve Paris'te uzun süre kalıyor. Sorbon'da okuyor. Geliş o geliş. Ara sıra, bir iki yıllığına yurduna dönüyor, bazı yüksek mevkilere getiriliyorsa da, ömrünün çoğunluğunu Paris'te ve sürgünde geçiriyor. Yeni düşünceli ve yurtsever öncüler işbaşına gelince, Asturias, Paris büyükelçisidir. Faşist cuntacıların bir askerî darbesinden sonra da sürgündedir. M. A. Asturias halen Guatemala'nın Paris büyükelçisidir. Kendi ifadesine göre, İspanyolca konuşulan bölgelerde ne zaman kendi kitapları toplanır ve yasaklanırsa, bu hareket bir faşist idarenin öncüsü ve habercisi sayılırmış. Yazar, denemeleriyle bu gerçeğe ulaşmış. Reynaud yöne-

timinde Orta Amerika din ve kültürünü araştıran Asturias, ilk eserini *Religiones y mitos de la America indigena* (Amerika Yerlilerinin Dinleri ve Mitolojileri, 1923-1926) adıyla verdi. Bilimsel değeri bir yana, Asturias'ın bundan sonraki eserlerinin ve anlatım tekniğinin temelini bu eserinde bulmaktayız. Bu büyük folklor araştırması, onun eserlerindeki dil ve hayatı belirlemede kullandığı malzemeyi ortaya koyuyordu.

M. A. Asturias'ın hayatı ve yazarlığının bir yanı, kendi halkının iki büyük kaynağa dayanan kültürü "İspanyol-Maya" ise, ötekisi de yurdunun dış sömürücülerine, dünyaca ün kazanmış Kuzey Amerikalı kumpanyalara, yabancılara satılmış yerli politikacılara açtığı savaştır. Büyük bir yazar ve sanatçı, ama örneklerine ancak İspanyol soylularında rasladığımız çetin bir milli kurtuluş savaşçısı. Günümüzde "anti-Amerikan" direnmenin en önemli öncülerinden sayılıyor Asturias. Bir gerilla değil, bir politikacı da değil ama yurtsever ve namuslu bir yazar var karşımızda. Daha doğrusu onun hayatının bu iki yanı birbiri içinde erimiştir. Zaman zaman memleketini yabancı ülkelerde iki anlamda temsil etmek fırsatını buldu: Bunlardan ilki Juan Jose Arevalo'nun cumhurbaşkanlığı sırasında, yurdunu, Meksika, Arjantin, Fransa ve El-Salvador'da diplomat olarak temsil etmesidir. Castillo Armas ihtilalinin başarısından sonra da bu görevinden ayrılıyor (1955). Sonra tekrar arkadaşları iktidara geliyor. Ve Latin Amerika dünyasından yabancı pençesi çekilene kadar, M. A. Asturias'ın yazar olarak savaşı böylece sürüp gideceğe benzer.

Onun kendi ülkesini dünyada temsil etmesinin ikinci yolu da, ta başından beri aralıksız sürüp gidiyor. Kendi yurdunun sorunlarını, özgürlük yolunda direnmelerini, bir türlü sona erdirilemeyen milli kurtuluş çabalarını, kültürünün derinliğini bütün dünyaya yayan, birçok dillere çevrilen romanları ile bugün dünyanın önde gelen birkaç romancısı arasında yer alıyor. Nobel Armağanı günümüz dünyasının en başarılı öncü romancısına verilmiş oluyor. Sanatını kendi yurtsever düşünce ve ülkülerine, kendi halkının savunmasına yönelten bir yazar kadar şerefli bir insan düşünülebilir mi? Bunu başkalarından çok önce bizler anlar ve beğeniriz.

Bir başka deyimle M. A. Asturias'ın eserlerinde birbirine bağlı iki yön açıkça görülmektedir: kendi yurdunun sosyal-politik sorunlarına bağlı oluşu, kökünü halk sanat ve kültürünün gür kaynaklarından alan güçlü bir sanat çabası.

Onun ilk edebiyat eseri, *Guatemala Efsaneleri* (*Leyendas de Guatemala*, 1930), 1923-1926 arasında hazırladığı doktora tezine dayanıyor. Bilimsel malzemeyi sanat yoluna başarı ile aktarıyor. Onun, bundan sonraki bütün eserlerinde hep bu bilim derlemelerine, halk kültürünü, memleketinin insanlarını derinden tanımaya dayanan bir temel bulunacaktır. Bu eserinde kaybolmuş büyük Maya kültürünün hayata yansıyan, sözlü gelenekte sürüp gelen yüksek anlatım gücünü keşfediyor. Asturias, ilk adımlarını bilim yolunda atmakla birlikte, bu kaybolmuş eski yerli kültürünü titiz bir bilimsel davranışla değil, kendi soyunun büyük bir hayranlıkla bağlandığı dünyasına yaklaşma aracı olarak ele alıyor. Guatemala halkının bugünkü hayatında eski büyük kültürü; mitolojinin kalıntılarıyla, gündelik yaşantılarla karışıyor. Guatemala insanını anlamak için bu köklere inmek, dışarıdan bakanlarca anlaşılmaz sanılan davranışlarını ve zihniyetlerini kavramak için, o büyük kültürünün etkilerini araştırmak ve anlamak gerekliydi. Asturias'ın eserlerinde iç içe geçen bu iki dünya, yani bugünün emperyalist-sömürgeci şartlarının getirdiği çatışmalarla, eski kültürün ruhların derinliklerine çökmüş kalıntıları, onun yurdunun gerçek yüzü olarak belirleniyor.

Fransa'da ilk sürgünlüğü sırasında, M. A. Asturias, şiirleri ve hikâyeleri yanında, ülkesindeki diktatör Estrada Cabrera'yı taşlayan ünlü bir roman yazdı: *Sayın Başkan* (*El Senore Presidente*, 1946). Gerçi ilk eseri olan *Guatemala Efsaneleri* ile daha önce dikkati çekmişti, ama romancı olarak geniş çevrelere ününü yayan ilk eseri *Sayın Başkan* oldu.

Bu romanın peşinden *Mısır Adamları* (*Hombres de maiz*, 1949) geldi. Burada eski Maya dünyası kalıntılarının bugünün Guatemala halkının dünyası ile nasıl kaynaştığı gösteriliyordu. Eski mitolojinin, Hristiyanlığın ve Anglosakson materyalizminin baskıları altında, *indios*'ların içlerinde nasıl yaşayıp bir di-

renme aracı olarak sürüp gittiği tasvir ediliyor. Orta Amerika'nın insanları yalnız yabancılar tarafından sömürülmüyor, azgın tabiat güçleri ve tropikal sıcak ve hastalıklar da onların karşısındadır. Yalnız hastalıklar, açlık, ezici hayat şartları altında değil, metafizik şüpheler altında da kıvranmaktadırlar. Seksüel hayat bile onlar için bir korku, dehşet ve ıstırap konusudur. Çünkü büyücüler *maiceros*'ları (mısır ekip biçen adamları) zürriyetsizliğe uğratıyorlar. İnsanoğlu bu bölgede o kadar uzun süredir eksiklidir ki, ne tabiatla ne de kadın ve hayatla dengeli bir anlaşma kurabilmektedir. Büyülü güçlere bağlı görüntüler o kadar sık kendini gösteriyor ki, bunları birer gerçek olarak kabul etmek ve yaşama düzenlerine bağlamak zorundadırlar. Bu ülke insanları, *indios*'ların mitolojilerine göre, mısır tanelerinden yaratılmışlardır. Bundan dolayıdır ki, onlara *maiceros* diyorlar. Bunlar kolaylıkla büyülenerek taşa ya da hayvanlara dönüyorlar. Orta Amerika Kızılderililerinin çok garip eski şeytan inançları düzenine bağlı büyücülük dünyaları ile yarı putperest bir hayat süren Maya Yerlilerinin ezilmiş hayatlarıdır bu...

Büyük kazike (kabile şefi) Gaspar İlom, kabilesini *maiceros*'larla mücadeleye çağırır. Çünkü hükümet tarafından toplanıp getirilen *maiceros*'lar, ormanları yakmakta, toprakları büyük mısır tarlaları hâline getirmektedirler. Burada yetiştirilecek mısırla büyük ölçüde ticaret yapılacaktır. Hâlbuki *indios*'ların inançlarına göre mısır ancak kutsal bir yiyecek olarak öpülüp başa konulur ve gıda olarak kullanılabilir. Kim bu mısırları başka amaçlara göre kullanırsa (ispirto çıkarmak gibi) kutsal bitkinin şerefini lekelemiş olur, gizli büyülerin cezasına çarpılacaktır. Hükümetin *indios*'ların ayaklanmasına karşı yolladığı kuvvetlerin komutanı Albay Godoy, onları bir türlü yenemez. Direnme gitgide yayılıp genişlemektedir. Ama onların şefi Gaspar İlom'u, gizlice, bir yolunu bularak zehirler. Hâlbuki kazike İlom, yüce tabiat güçlerinin himayesindedir, yenilmez bir gücü vardır. İlom bu zehri tanır, ama kendi adamlarının yakalandıkları yerde barbarca öldürüldüklerini görünce, bilerek zehri içer. Albay Godoy da günün birinde esrarlı bir şekilde ölür.

Bundan sonra da savaş sonunun kargaşalıkları anlatılmaktadır. Savaşa karışan kadın ve erkeklerin ölümleri başlar. Kiminin karısı uçurum kenarında taş kesilir, kiminin karısı ise kocasından kaçar, derin kuyulara düşer. Kocalar karılarını bulmak için uzun yolculuklara çıkarlar. Burada *indios*'larda kadının ezilişi kadar törelere göre yargılanışı ve cezalandırılışı, bir yandan da kadın denilen yaratığın demonlara karışmış bir varlık olarak hayatta aldığı karışık yer anlatılmaktadır.

Asturias'ın daha sonraki eserleri, bir başka, bilinçli, daha vurucu ve savaşçı bir yön alıyor. Orta Amerika ülkelerini kıskıvrak bağlayan emperyalist sorunlar ve güçler (ABD sömürücülüğü, United Fruit gibi büyük tröstler) üzerinde ısrarla duran büyük bir roman trilojisi yazıyor: *Kasırga* (*Vientofuerte*, 1950), *Yeşil Papa* (*Papa Verde*, 1954), *Gözleri Açık Gidenler* (*Los Ojos de los Enterrados*, 1960).

Bu trilojinin ilk romanı *Kasırga*'da, büyük bir Amerikan tröstünün bakir ormanları sökerek açtığı büyük muz tarlalarında çalışan işçilerin, sıcak, hastalık, kötü yaşama şartları altında ezilişleri, küçük toprak sahiplerinin kumpanya karşısındaki direnmeleri, yönetici beyazların kadınlara saldırıları, başkentteki asker ve sivil idarecilerin satılmışlıkları, halkın içten içe homurdanışı anlatılmaktadır. Küçük toprak sahiplerini örgütleyen bir Amerikalı karı koca, büyük patronlara karşı kavga ve direnme hareketlerinde öncülük eder. "Yeşil Papa", ta uzaklardan, Şikago'dan binlerce insanın hayatına hükmetmektedir. Tropikal hastalıklar, çürütücü hava, ağır çalışmalar, yoksullukla ezilen yerli halkla onları sömüren yabancılar, çatışmalarının en kızgın yerinde amansız bir kasırganın kurbanı olurlar. Kasırga, burada toplum çatışmalarının, halktan yana olan o esrarlı tabiat güçleri karşısındaki aczini ve küçüklüğünü anlatırken, bir yandan da yabancıya karşı çıkacak büyük bir yerli direnişin sembolü olarak kullanılıyor. Asturias'ın diğer kitaplarında görüldüğü gibi, bu kitabında da, yalın ve vurucu gerçekler, batıl yerli inançlar, hayal ve mizah garip bir düzenle iç içe girmiştir. Hayatın ezici sahneleri, tabiatın insafsız sertliğini anlatan tasvirler, insanoğlunu bu şartlar altında belirlemeler, eserin en güçlü yanlarıdır.

Trilojinin ikinci romanı *Yeşil Papa*'da, Geo Maker Thompson adında, Şikago'daki büyük tröst başkanı anlatılıyor. Bu adam, kendini birinci romanın sonlarında belli etmekteydi. Bu romanda ise soylu ve gururlu İspanyol ve *indios*'ların, ülkenin eski sahiplerinin çocukları karşısında, Anglosakson sömürücü emperyalist tipinin barbar ve insafsızca sertliğini temsil etmektedir. Vicdan ve beşeri ahlaktan yoksun oluşu, güçsüz, örgütsüz, saf insanları sömürmekteki dehası sayesinde büyük bir servet toplamıştır. Toprakları çaresizliklerinden ya da zorla ellerinden alınmış köylüler, birleştirilerek büyük muz tarlaları hâline getirilen kendi eski arazileri üzerinde çalıştırılır. *Kasırga*'da, "Yeşil Papa"ya karşı direnmeye yeltenen kimselerdir bunlar. Muz hevenklerini tarlalardan vagonlara, vagonlardan gemilere, yük hayvanları gibi sırtlarında taşırlar. Burada "Yeşil Papa"nın zalimliği, hükümetteki adamların alçaklığı, köylülerin çetin hayatı anlatılıyor.

Trilojinin üçüncü ve son kitabı *Gözleri Açık Gidenler,* dayanaktan yoksun, başvuracak yerleri olmayan, umutlarını yitirmiş bahtsız insanlar, "Hayatta haksızlığa uğramış ölülerin gözlerinin açık gideceğine, böyle gömülenlerin gözlerinin ancak büyük ceza günü mahkemesinde kapanacağına" inanmaktadırlar. Tıpkı bizim halkımızın inancına benzer bir inanış, "Yeşil Papa" Maker Thompson'un ekonomik diktatörlüğü, yabancılara satılmış bir zorbanın politik diktatörlüğü ile birleşerek halkı ezen iki katlı bir baskı düzeni kuruluyor. Bütün ülke merhametsiz bir idare altında boğulmaktadır. Başkaldırma düşüncesi, devrimci Juan Pablo Mandragon aracılığıyla kafalara yerleşmeye başlıyor. Anadan doğma bir örgütçü olan Mandragon, suikastlar, silahlı ayaklanmalar düzenler, ama bir türlü başarıya ulaşamaz. Sonunda, çaresizliğinden, daha barışçı bir eylemde karar kılar: grev. Düşünceleri kabul ettirmek, taraftar kazanmak için önce en çok ezilmiş, en düşkün işçilerin alın yazılarını paylaşır, sonra yavaş yavaş üniversite öğrencilerini, öğretim kadrosunu, memurları, askerleri, din adamlarını, demiryolu işçilerini, zanaat sahiplerini, zafere ulaşacak davasına inandırır.

Renkler, düşler, gerçekler ve güzellikler, dehşet ve korkularla dolup taşan bu kitapta, yazar, hayatın en çirkef yanlarından en şiirlisine kadar bütün görünüşlerini, insancıl duyguların en iğrencinden en coşkununa kadar bütün çeşitlerini bir araya getirir.

Bu triloji dışında kalmakla birlikte, Asturias'ın öteki eserleri de Guatemala halkının toplumsal sorunlarını anlatmayı sürdürmektedir. Daha savaşçı eserlere yöneldiği görülmektedir. Hikâyelerini derleyen *Guatemala'da Hafta Tatili* (1958) bunlardan biridir. Yazarın "anti-Amerikan" saldırıları öteki eserlerinden çok bu kitabında kendini gösterir. M. A. Asturias, bu eserini, başka hiçbir eserinde görülmeyen acılı bir içtenlikle memleketine şöyle sunuyor:

> Kahraman öğrencilerinin,
> Ezilen köylülerinin,
> Harcanan işçilerinin,
> Savaşan halkının kanında yaşayan
> Yurdum,
> Guatemala'ya.

Bu çok sert saldırı hikâyeleri, Guatemala darbeleri ve ihtilallerinden derleme unsurlarla işlenmiş dokümanlar karakteri taşıyor. Komünizmle Mücadele Dernekleri, mezarları kendilerine kazdırılarak öldürülen sendikalı işçiler, halkı kırıp geçiren paralı satılmış askerler, silahsız insanların inatçı direnişleri, iftira kampanyaları, kitle hâlinde tevkifler, sorgusuz sualsiz gruplar hâlinde kurşuna dizmeler, M. A. Asturias'ın bu en dramatik eserinin acıklı muhtevasını veriyor. Denilebilir ki, bu eserinde Asturias, diğer eserlerindeki kılı kırk yaran sanatçı yanını bırakmış, artık çıplak, en tesirli bir röportaj gerçekçiliğine yönelmiş durumda. M. A. Asturias'ın, üzerinde en çok söz edilen bu eseri bütün kitapları içinde en vurucusu, en etkileyicisidir.

Bütün bu anlatılandan çıkan sonuç şu: M. A. Asturias'ın eserlerinin kaynağı kendi milletinin halk kültürü ve milli kurtuluş sorunlarıdır. Bu kültür ve bu çatışmalı hayatın tasvirini iç içe yürütürken, sömürücülere ve onların zalim ortaklarına karşı açtığı savaşı da aynı yörüngede ısrarla yürütüyor. Ona Nobel

Armağanı'nı verenler yalnız eserlerini değil, bu namuslu davranışını da mükâfatlandırdılar. Büyük yazar eserlerini birbiri peşine vermekte devam ediyor. *Mulata de Tal* (Halis Bir Melez, 1963) ve *Alhajadito* (Dilencinin Bataklığı, 1966) adlı iki romanından sonra yeni bir efsaneler kitabı ile şiir kitaplarını da geçen yıl içinde verdi.

M. A. Asturias, ele aldığı temalara ve yurdunun gerçeklerine uygun düşen canlı, Avrupa roman geleneğini aşan bir anlatım tekniğine de ulaşmıştır. Dünya romanında başka öncüleri de olan bu yeni ve güçlü roman anlayışında, gündelik gerçekleri olağanüstü bir söz gücü ve canlı bir lirizmle, iklimin, tropikal bitkilerin, eski inançların, büyücülüğün, geleneklerin, kültür çatışmalarının, iktisadi savaşların birleşerek ortaya koyduğu, okuyanları sarsan bir etkileme gücü var.

Samatya, 26 Ekim 1967

Birinci Bölüm

I

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Anastasya -hani şu bizim, adından, yaşından ve cinsiyetinden gayri hiçbir şeyi belli olmayan, tıpkı halk çocukları gibi soyadı bile belli olmayan Anastasya- kendini tutamayıp, esans kokulu dondurmaların, yaldızlı kâğıda sarılı çikolataların, tıka basa doldurulmuş sandviçlerin, rengârenk köpüklü sodaların ve ithal malı içkilerin satıldığı -hem dans salonu, hem bar, hem de lokanta diyelim- Granada'nın kapısından her sabah başını uzatıp "Günaydın" der gibi söylemişti bunu.

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Kapı, işsizler ve her an devrilmeye hazır ayyaşlar için yapılmış, ağır, iri, kızıla çalan deri koltuklar ve yuvarlak, geniş, alçak, gıcır gıcır görünsün diye her sabah yeniden sünger taşıyla -ama kesinlikle cilayla değil- üzeri parlatılan tahta koltuklarla dolu, uzun ve yüksek tavanlı bir salona açılıyordu.

Ve her şey pırıl pırıldı. Tıpkı masalar gibi, temiz ve pırıl pırıl. Pılı pırtı içinde, sefil, pis ve hani ipince sesli ihtiyarlar vardır ya, işte onlara benzeyen boyacı yumurcaklar hariç tabii...

"Boyayalım beyler, boyayalım! Boyayalım mı abi? Çabucacık ha?"

Sabahın onu olduğunda her şey parlamaya başlardı bu dünyada. Sabahın onunda, hadi bilemedin on birinde.

Karameladan ve bir halı gibi parıldayan beton zeminden tutun da efendim, bütün bir duvarı kaplayan geniş pencerelere kadar her şey yeniydi, yepyeni. Altıncı Cadde'yi pırıltılara boğarak akıp

giden otomobillerin yansıdığı aynalar yeni; sabahları kaldırımlarda birbirini ite kaka, kimi zaman selamlaşıp kucaklaşarak, kimi zaman da sadece şapka sallayıp el ederek kendine bir yol açmaya çalışan yayalar yeni; sıcak ülke motifleriyle süslü duvarlar yeni; kaymak taşından yapılma tavan yeni ve geceye floresan kelebek kanatları saçan cam tırtılları andıran dolaylı ışıklı avizeler yeni; yuvarlak duvar saatindeki zaman bile yepyeni; siyah pantolon, beyaz gömlekli, boğa güreşçilerine benzeyen garsonlar yeni; alkollü gözleriyle melez şehrin mahşerini seyreden dev yapılı sarışın ayyaşlar ve tabii ki Anastasya'nın sesi de yeniydi...

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Neftî üniformalı subaylarla askerler sabah erkenden gelip Granada'daki mevzilerine yerleşir, ciklet çiğneyerek *whisky and soda** ve kokulu sigara içmeye koyulurlardı -hepsi değil tabii-, bazıları pipo içerdi. Ama hepsi de bu memlekette burunlarının dibinde olan bitene yabancıydı. Kudretli Amerikalarından kendileriyle birlikte getirdikleri tecrit atmosferi içinde hapis ve her şeye kesinlikle yabancı...

Sabah müşterisi komşu masalara çöreklenirdi. Tıka basa eşantiyon eşya ile dolu valizlerini gölge gibi yanlarında sürükleyen seyyar satıcılar, bir yandan yemeklerini yer, bir yandan da dergilerin cilalı sayfalarını süsleyen gösterişli kadın vücutlarını aç gözlerle çırılçıplak soyarlardı. İş adamı dediğin ekmekle yaşamaz ki sadece, gazete ilanlarıyla ve reklamlarla karnını doyurur biraz da. Civarın demirbaş içkicileri de şöyle sabah sabah bir tek kadeh yuvarlamak niyetiyle gelirlerdi oraya; önlerindeki kadehten bir yudum alıp ağızlarının pasını hafiften giderir ama bu ilk yudumu mideye indirmez ve daima sokağa tükürürlerdi. Yabancı askerleri hiç sevmezlerdi; onların "müttefik" olduğunu pekâlâ bildikleri hâlde memleketlerindeki bu ecnebi kalabalığını pek hazmedemezlerdi nedense. Ama bazıları da *United States*'te** mürekkep yalamış olmaktan veya bir süre için bile olsa bu ülkenin topraklarında

yaşamaktan gelen geniş fikirlilikle barda ve salonda Yankee'lerin gölgesine oturmakta hiçbir sakınca görmez ve üstelik kendi dillerini bir yana bırakır, üstatlara onların memleketini tanıdıklarını ispatlamak için Amerikancayı kafa göz yararak konuşur, kendilerini nasıl utanç verici bir teslimiyete sürüklediğini hesaplamadan sık sık "O-key, O-key Amerika!" sözünü ağızlarında geveler dururlardı.

Askerler ise keyifli keyifli gerinerek bacaklarının birini masaya uzatır, öbürünü ata biner gibi yandaki koltuğun üzerinden aşırırlardı. Bazıları, bardak dolusu *whisky and soda*'yı bir dikişte mideye indirdikten sonra koca kadehi masaya vurur ve uzun süre konuşurlardı. Sonra susarlar, sonra tekrar konuşurlardı. Konuşur ve susarlardı... Mesaj yazdırır gibi. Aralarında nükte yapmak için yaratıldıklarını sananlar vardı. Bunlar, dudaklarına iliştirdikleri sigarayı veya dişlerinin arasına sıkıştırdıkları pipoyu şöyle bir çeker, vakit kaybetmemek için hemen patlatırlardı espriyi. Kendilerinin gülmek için yaratıldığına inanan öbür askerler de hiç vakit kaybetmeden gülerlerdi. Bardaki döner taburelerin üzerine çöreklenip fır dönerek salonu seyredenler de salondakilerin neşesine katılır ama içki kadehlerini hiç bırakmazlardı ellerinden. Bu, sarı saçlı, mavi gözlü ve bembeyaz elli genç irisi askerler, nükteyi yapanı merakla araştırır, bulunca da salondakilerle beraber yapıştırırlardı alkışı. Uzun parmaklarındaki parlak taşlı yüzükleri, bileklerinden sarkan altın zincirli saatleri ve parlak suratlarıyla eski imparatorluk devrinin askerlerine benzerlerdi.

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

"Yavaş olsana, teyze. İşitecekler şimdi!"

Anastasya'yı gölge gibi izleyen, onun peşinden bir an bile ayrılmayan ufak çocuk söylüyordu bunu.

"Kim işitecekmiş bakayım... Bırak şimdi, İspanyolca biliyor mu sanki bu meretler?"

Barmen, salondan ısmarlanan içkileri homurdanarak yollar, sürekli olarak başını sallar, kendi kendine:

"Vakit kaybetmiyor adamlar; bu askerî üstekiler yaman doğrusu, sabahın köründe başlıyorlar içmeye..." derdi.

Çekik gözleri ve yumuşak bıyığının altında fırın kapağı gibi duran ağzıyla, ışıkların altında sahici bir köpek balığına benzerdi.

İçki şişelerini kasalardan, sepetlerden çıkarır, bir kılıç kınından nasıl çekilirse şişeleri saman ambalajlardan öyle sıyırıp temizler, asker gibi dizer, sonra savaş düzenine sokardı. Viski, vurucu kuvvet olarak hep en önde dururdu. Onu, ithal malı veya yerli malı rom şişeleri izlerdi; berrak manzaralı cin şişeleri, üzeri madalyalı etiketlerle donanmış konyaklar, yaldızlı etiketleriyle cömert şaraplar, çekici peri kızı resimleriyle süslü likör şişeleri daha sonra gelirdi...

Barmen, şişeleri sıralarken, müşteriye hizmet eden garson onun önünde durur, hep aynı şeyleri söylerdi:

"Adamlara absent taşımaktan tırnaklarım morardı, Sinyor Minşo. Kendimde değilim işin kötüsü. Ne yaptığımı bile bilmiyorum artık..."

Absent kokusu soluğunu kesiyor, başına ağrılar veriyordu. Aslında absent değildi bu, perno'ydu ya... neyse. Buz dolu içki kadehlerini tutmaktan tırnakları morarmıştı gerçekten de.

"Teyze, bak giriyorum içeriye!.." derdi Anastasya'nın peşindeki ufaklık. Orada, kapı eşiğinde, hiçbir iş yapmadan öyle tek ayağının üstünde bekleyip durmaktan bıkmış olurdu genelde.

"Gir öyleyse, ne duruyorsun..." derdi Anastasya; sonra da, ayakları çıplak ve nasırlı, üstü başı perişan, boynunun ve kulaklarının kiri etine yapışık bir kalıp gibi duran çelimsiz çocuğu salona itiverirdi.

Ufaklık ağzını çarpıtır, bir omzunu çökertir ve bütün bunlar salondaki ayyaşlarda acıma duygusu uyandırmaya yetmeyecekmiş gibi hafifçe topallayarak masaların arasında dolaşırdı. Elindeki şapkayı müşterilerin önüne doğru uzatarak dilenir, masaları işgal eden dev yapılı sarışın adamların arasında kapkara görünürdü.

Anastasya, kapının eşiğinden onu gözler ve "Tanrım! Müşterilerin arasında amma da karanlık görünüyor benim yumurcak," derdi kendi kendine. Askerler ciklet çiğnemekten bir türlü vazgeçmez, çocuğun önlerine uzattığı şapkaya bozuk paralar fırlatırken sakızlı dişlerini birbirine sürterek geviş getirirlerdi. Bazısı da

sadaka yerine viski uzatırdı çocuğa veya sigarasının ateşli ucuyla tehdit ederek ufaklığı yanından kovardı. Hele garsonlar... İyice öfkelenirlerdi yumurcağa! Ellerindeki bembeyaz peçeteleri tehdit dolu bir ifadeyle savurup arkasından koşarlardı.

Koyu ve yanık cildi, bembeyaz saçlarıyla karşıtlık oluşturan bir ihtiyar ve aklı sıra çok şakacı bir çavuş; çikolata, karamela, bonbon ve sigara gibi ıvır zıvırın depo edildiği yerde, kasanın başında pinekleyen adama bağırırdı o zaman:

"Boş yere kovalamayın onu. Öldürüverin, olsun bitsin... Böcekler bunlar... öldürmeli böcekleri... bütün İspanyollar böcek zaten!"

Çavuş bu müthiş nüktesine kahkahalarla gülerken garsonların şirretliğinden kaçan yumurcak, bir koşuda kapıya varır ve dışarıda kendisini bekleyen Anastasya'nın yanma sığınırdı.

"Amma da çok para toplamışsın!.." derdi Anastasya; oğlanın getirdiği bozuklukları önce avuçlar, sonra da keyifle cebine indirirdi.

Ufaklık, içi para dolu şapkasını ona bırakır, bir koşuda uzaklaşır, ilerideki sinemanın kapısı önünde dağıtılan; üstü kocaman aslan ve at resimleriyle, ünlü film artistleriyle, kocaman yazılarla kaplı el ilanlarından alırdı. Teyzesinden bir izin koparabilse o da broşür dağıtıcısı olacaktı. O zaman kendisi de öbür dağıtıcılar gibi bedava girecekti sinemaya.

"Neden hapsolacakmışım ki o karanlık yerde... Meryem Ana aşkına, bir de para mı vereceğim üstüne!.."

Çocuk ona ne zaman "Beni sinemaya götür," dese, Anastasya işte hep böyle cevap verirdi. "Fakirlerin sinemaya filan para verecek hâli yoktur zaten. Bir kere evimizde elektrik yok bizim, gece başlar bizim sinemamız... Hayat öyle zor ki, insan tutup o karanlıkta gözlerini yormamalı..." derdi.

Granada'da ise işler karışmaya başladı. "İspanyollar mı böcek?.. İhtiyacınız var ama bize..." dedi genç bir adam. Nükte meraklısı çavuşun masasına yakın bir yerde arkadaşlarıyla oturuyordu. Deminki sözüne içerlediği için doğrudan doğruya ve İngilizce olarak sormuştu çavuşa.

"Meksiko, ısırgan böcek..." diye yanıt verdi çavuş. İspanyolca konuşuyordu, sesini de yükseltmişti üstelik diklenir gibi: "Orta

Amerika, ufacık, deli böcekler... Antiller böcek değil, kurt onlar... Güney Amerika; ukala hamam böceği onlar da!"

"Bize ihtiyacınız var ama!"

"Minnesota'da, memleketimde size ihtiyaç yok, arkadaş! Washington değildir bizim memleket. Wall Street hiç değildir."

Başka bir masadan öfkeli ve titrek bir ses girdi konuşmaya:

"Söyle şu herife; madem beğenmiyor bizi, gitsin başka yerde dövdürsün dibini!"

Altıncı Cadde'de çalımlı çalımlı gezinen son model arabaların klakson sesleri duyuluyordu. Tam öğlevakti... Hava sıcak mı sıcak, Granada tıklım tıklım. Boş masa yok. Barmen soluk bile almadan çalışıyor. Kadehleri çoğaltan bir mucize sanki elleri. Şişeleri hiç bakmadan, elleriyle yoklayarak buluyor, hızla dolduruyor kadehleri. Hizmet eden garsonlar durmadan gidip geliyorlar masaların arasında. Kasa tükenmek bilmeyen şıngırtılarla çalışıyor. Telefon boyuna çalıyor. Gazeteler ortalıkta. Plak dolabı öt babam ötüyor. Ve Anastasya...

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

Sokaklarda, oynayan film ve piyesler hoparlörle ilan ediliyordu. Charlie Chaplin'in "Diktatör"ü!.. Diktatör... Bağıran reklamcıların gırtlağı ellerindeki megafonlardan daha fazla eziyet çekiyordu; milli piyango bileti satanlar bir kollarında zenginliği, perişan kılıklarında da sefaleti gezdiriyorlardı. Anastasya'nın yumurcağı bir masadan öbürüne dolanıp duruyordu; müşteri kalabalığının sonu gelmez isteklerle bunalttığı garsonlar, böyle anlarda farkına bile varmazlardı onun varlığının.

Yumurcağın kazancı, kalabalık öğle vakitlerinde, nedense sabahkinden daha fazla olmuyordu. Şık giyimli beylerin, eldivenli, tüylü şapkalı, allı morlu süslenmiş boyalı hanımların işgal ettiği masalardan çıksa çıksa bir iki bozukluk çıkıyordu fazladan. Kimi onun ricalarını duymazlıktan geliyor, kimi de dalgın ve düşünceli pozlar takınıyordu. Yumurcak, açlığın baskısıyla kirli ellerini oradakilerin üstüne başına sürecek kadar yakma geliyor, karşısına koca bir duvar gibi dikilen bu kayıtsızlık karşısında ısrar ediyordu. Müşterilerin bir kısmı onu yok sayarak konuşmaya devam ediyor,

bir kısmı onu polisle tehdit ederek uzaklaştırmaya çalışıyor, bazıları da bakacak kimsesi olup olmadığını soruyorlardı. Şaşkına dönen yumurcak bu soruyu nasıl cevaplayacağını bir türlü kestiremiyor, masaları dolduran şık ve zengin insanların atıştırması için garsonların getirip bıraktığı çeşitli yiyeceklerin ve içkilerin böyle burnunun dibinde durmasına şaşırarak susuyordu.

"Anan baban vardır... mutlaka vardır..." diyordu beylerden birisi.

"Belki babam vardır..." diye cevap veriyordu ufaklık.

"Ya annen? Annen yok mu?"

"Hayır, yok..."

"Öldü mü?"

"Hayır..."

"Hiç görmedin mi anneni?"

"Annem yok ki..."

"Nasıl olur?.. Herkesin mutlaka bir annesi vardır..."

"Benim yok... Babam beni teyzeme doğurtmuş..."

Müşterilerin kahkahası, alaylı sözleri kulaklarında vınlıyordu o zaman. "Sahtekâr", "büyücü piçi" gibi iltifatlardan anlamadığı için omuz silkiyordu yumurcak ve masaların üzerinde gördüğü kızarmış ekmekli jambon ve peynirlerden, ballı zeytinli küçük sandviçlerden -ağzı sulanarak ve kederli bir sesle- dilenmeye devam ediyordu.

O günden sonra hemen herkes onu yanına çağırıp, "Babam beni teyzeme doğurttu" sözünü tekrarlatmış, kahkahalarla gülerek çocuğun uzattığı şapkaya bahşiş atmaya başlamışlardı.

Öğle vakti, saat bir buçukla iki arasında salon boşalıyordu. Aynı saatte Altıncı Cadde bile ıssız, tenha ve sessiz oluyordu. İşte o zaman kaldırımlara uzatılan tentelerin gölgesinde içki ticareti devam ediyor; barmenlerle iri yapılı sarışın askerler arasında, viski, absent, cin, rom ve aynı bardakta bira ile beraber sunulan romun hâkim olduğu yoğun bir trafik başlıyordu.

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!.."

Kambur ve çok uzun kollu bir cüce satıcı, kâğıt mendiller satmak için girdi içeriye. Konuştuğu zaman, dudaklarının kenarında

beyaz köpükler peydahlanıyordu. Siyah el çantasından çıkardığı malları, ağzının kenarlarında biriken beyaz salyalar reklam ediyordu sanki. Granada'nın idare müdürüne sırtını dönünce adamın elindeki piyango biletlerini dalgınlıkla sayışını kendi lehine kullandı; izin almış gibi dolaştı salonda.

"Saat üç oldu, bir lokma ekmek koymadım ağzıma, uğursuzluğun bu kadarına da pes doğrusu!" diyerek sırtladı kamburunu; çantasını, salyalarını ve kâğıt mendillerini sürükleyerek çıktı. Sokağa çıkar çıkmaz da başladı söylenmeye:

"Allah belasını versin bu dükkânın da... Burada herkes pezevenk yerine koyuyor beni!"

İçeriye girmeye çalışan bir reklam tellalını, idare müdürü kapıda göğüsledi bu defa. Deminki cüce kadar şansı yoktu tellalın.

"Ecnebileri oturtacak yer bulamıyorum, neden reklam parası vereyim boş yere?.."

"Yerli halkın ayağını alıştırmak için belki..."

"Onlar gelmese daha iyi! Onlar gelecek diye reklam yapmak gereksiz. Ne zaman gelseler patırtı çıkarıyorlar zaten..."

Saat dördü vurunca Altıncı Cadde'yi arşınlayan yaya kalabalığı kapağı sinemaya atar, aynı anda içi asker dolu fiyakalı kiralık taksiler Granada'nın kapısı önünde boy gösterirdi. Bu askerler şehir dışındaki Amerikan üssünden; resmî şahsiyetlerin deyimiyle "Amerika'da bir yerde" bulunan askerî üsten geliyorlardı. Askerlerden biri taksiye para verirken, öbürleri üçlü, dörtlü, beşli, sekizli gruplar hâlinde Granada'dan içeriye dalarlardı. Hemen viski, bira, konyak, cin ve rom gibi çeşit çeşit içkilerin başına çöker, daha önceden bara yerleşmiş arkadaşlarıyla tokalaşırlardı. Barın etrafında bir kaynaşmadır başlardı. Ahbap usulü atılan şaplaklar, şakacıktan yumruklaşmalar görülürdü. Sabahın köründe bara çökmüş olanlar, döner taburelerden usulca iner ve yerlerini yeni gelenlere bırakırlardı.

Barın yakınındaki çay salonu da aynı saatte süslü hanımların ve şık beylerin istilasına uğrardı... Beş kala... Vakit akşamüstü, beşe beş kala. Hayatlarındaki bütün hünerleri ve şıklıkları, en çok sevdikleri film yıldızını taklit etmekten öteye geçmeyen gencecik

kızlar, iyi giyimli, kibar delikanlıların yanında gelirlerdi buraya. El ele, diz dize otururlar ve filmlerdeki gibi romantik veya şehvet dolu sahneler yaşarlardı. Salonun loşluğu, duvarlardaki kadifenin yumuşaklığı ve Hawaii müziği belli başlı suç ortaklıklarıydı. Komşu masalarda onların henüz yeni evlenmiş arkadaşları; hani şu, vücutlarının güzelliğini, endamlarını kaybetmekten çekindikleri için öyle her önüne konanı yemez takımından, nazlı ve neşeli genç hanımlar otururdu. Bunlar çoğu zaman yeni doğmuş bebeklerine göz kulak olsun diye hizmetçilerini de peşlerinden sürüklerdi. Hizmetçi kadınların kucağında bebekler pışpışlanır; kollarında, içi bebek çamaşırı dolu çantalar asılı dururdu. Bu yeni evli ve endamına düşkün müdüşkün hanımların en kabadayısı, "anasonlu su" içerdi.

Uçları dudak ruju ile damgalanmış sigara izmaritleri çay bardaklarının içinde gelirdi bulaşıkhaneye. Bay Bruno ve bulaşıkçıları, kirli ne varsa ayna gibi parlatırken, müşterileri biraz olsun çekiştirmeyecekler miydi yani:

"Çay müşterisi fazla kalmıyor içeride, biraz oturup gidiyor ama askerler bara bir çöktüler mi akşama kadar kıpırdamıyorlar yerlerinden. Sıkıntıyı nasıl defedeceklerini biliyor onlar. Hele pancar suratlı biri var ki aralarında, tam gözü açık sarhoşlardan. Oturduğu yerde yüzüyor sanki. Bir tanesi de takmış gözünü boşluğa, bakıyor babam bakıyor. Ve sanki her yeni kadehte daha uzağa gidiyor mübarek! Ya o iri yarı pilota ne buyurulur? Herif bazen tam sapıtıyor, önüne kim çıksa başlıyor adamın yüzünü gözünü ellemeye..."

"Fakat şunu bilmiş olun, en fazla çay müşterisi zıkkımlanıyor içeride. En fazla bulaşık da onlardan geliyor. Domuz sürüsü!"

"Herifler kırıntı bile bırakmıyorlar tabaklarında yahu. Öteyi beriyi topluyoruz toplamasına... ama kirli olduğu için değil hani, yeni müşterinin önüne konmaz da ondan..." diye tamamlıyordu en yaşlıları bu sözleri.

"Ne sanıyordunuz yani?.. O güzel tereyağlı çörekleri, o taze pastaları el sürmeden size bırakacak değiller ya!"

"Yahu, böyle konuşmayın, ayıptır. Sizi işiten de 'Beş Sokak' cinsinden kalitesi düşük bir yerde çalıştığınızı sanacak. Granada'da çalışıyoruz biz, anlı şanlı sosyete mekânı, unutmayın sakın!"

Bay Bruno keserdi onların yârenliğini:

"Sessiz, hani şöyle patırtısız çalışsanız daha çok sevineceğim. En büyük kabahatiniz de gürültücü oluşunuz zaten. Size ne yahu! Yok, kadınlar becerebilseler, tabakları fincanları da zıkkımlanırlarmış, yok lüzumundan fazla tabak, çanak kirletirlermiş... Sabun ve su ne güne duruyor burada, elleriniz ne güne duruyor? Sizin işiniz garanti, paranız sağlam. Şimdi tutup da bize hiç mi hiç faydası olmayan ıvır zıvır hikâyelerle kafa patlatmanın ne âlemi var!"

"Fukaraların da et yiyebildiği o masal çağından geliyorsunuz siz don Bruno Salcedo. Para pul sahibi oldu diye zenginlerin fakirlerden pek de ayırt edilmediğini sananlardansınız."

"Zengin dediğin en azından üç, dört fukaraya bedeldir, yaaa aslanım!.. Sen daha gevele dur bakalım... Zenginin malı, züğürdün çenesini yorar dememişler boşuna!"

Bulaşıkhaneye yığılan piliç ve kızarmış tavuk artıkları, akşamı ve yemek vaktini haber verirdi onlara.

"Ecnebiler hep piliç zıkkımlanıyor..." derdi yeşil gözlü bir garson. Ve sonra müşterinin yarım bıraktığı bir butu yakalayıp keskin dişleriyle balıklama dalar, dolu ağzıyla anlatmaya devam ederdi: "Ecnebi milleti piliç demiyor, *çi-kın** diyor." Oradakilerden bir başkası onun bıraktığı yerden alırdı sözü:

"Çok yiyor bu adamlar..."

"Askerler piliçten başka bir şey yemiyor, öyle çatal bıçak filan da kullanmıyorlar. Hem kim bilir, bu herifler de kendi memleketlerinde bizden farksızdır ama burada *Mister* pozunda dolaşıyorlar."

"Kendi memleketinde peygamber olamaz hiç kimse. Fakat sen Çin'e gitsen Mister olamazsın, aslanım."

"Belki Mister olamam ama ben de 'Don' olurum ya, ona bak sen!"

Su, şırıl şırıl akarken bulaşıkçıların morarmış parmakları arasında gidip gelen beyaz porselenden çay fincanlarını, her çeşitten içki kadehlerini arıtır, bunların üzerine dağılan sabun köpüklerini temizlerlerdi.

* İngilizce "chicken" (piliç) sözcüğünün okunuşu.

"Uğur! Uğur!" diye hep bir ağızdan bağrışırlardı ne zaman bir tabak kırılsa.

Bulaşıkları, bulaşıkhaneye gelmeden önce kontrol edip tekrar müşteriye yutturulacak cinsten yemek artıklarını ayıklamakla görevli adam, o zaman tekrar bulaşıkhanede görünürdü... Juan Nepomuceno Rojas'tı adı.

Elindeki süpürgeyi sallayarak cam kırıklarını toparlamaya gelirdi.

Oflaya puflaya süpürürdü kırıkları. "Hep kırıyorlar, babalarının malı gibi kırıyorlar tabakları," diyerek söylenirdi kendi kendine. Eskiden insanların başkasının malına kendi malından daha insaflı davrandıklarını düşünürdü. "Çok dikkat edilirdi eskiden. Şimdiki gençler çok dikkatsiz, çok insafsız," derdi.

Bir yandan söylenir, bir yandan da cam kırıklarını süpürürdü. Nepomuceno Rojas, Granada'nın patronu bir yana bırakılırsa, kırılan öteberiyi ödemek zorunda kalan tek adamdı. Çok kere, cam kırıklarını toplayayım derken, ellerini kesmişti. Çünkü orada kim bir şey kırsa, öbürlerine haber vermeden sıvışır, böylece kırdığı şeyin parasını ödemekten kurtulurdu, işte o zaman da kabak Rojas'ın başına patlardı. En iyi yemek artıklarını karşılıksız vermezlerdi Rojas'a. Böyle ödetirlerdi cezasını. Juan Nepomuceno Rojas'tı adı ama tüm dini bütün Hristiyanlar gibi o da midesine pek düşkün olduğundan, bu düşkünlüğünü de her fırsatta açığa vurduğundan, onu Juan-sabah-öğle-akşam-yiyen-içen-Rojas diye çağırmak da mümkündü.

"La Concordia"dan dönüyordu Anastasya. O kederli ve ıssız park yerinden dönüyordu. Gecenin onuydu daha. Az önce, parkın bir köşesinde, bir eski zaman heykeli ile bir ağacın arasına çömelerek çişini yapmıştı. Polisin veya başıboş dolaşanların ansızın bastırması ihtimaline karşı, yanındaki yumurcağı nöbete dikmişti. Ufaklık, yıldızlı göğe bakarak ıslık çalıyor ve ayağıyla nemli toprağı eşeliyordu.

"Rahat dursana, oğlum. Tepinmesene! Söz veriyorsun ama tutmuyorsun sözünü. Daha ben çömelir çömelmez başladın dans etmeye. Hem kes bakayım ıslığı, birisi gelirse ıslık çalacaksın!"

"Gürültü ediyorsun, yelleniyorsun, teyze... Kimse duymasın diye ıslık çalıyorum ben de."

"Edepsizin birisin sen. Evet, edepsizin birisin!"

Ufaklık ve teyzesi, "La Concordia"dan doğruca Granada'nın köşesine gelmişlerdi. Gündüz gözüyle neyse ama gece karanlığında tek kelimeyle dökülüyordu Anastasya ve yeğeni. Ayaklarını sürüyerek yürüyor ve feri sönmüş gözlerle, vitrinlerde sıralanmış yiyeceklere bakıyorlardı: Barbunya fasulyesi ile süslenmiş yağlı beyaz peynirli küçük sandviçlere, sosisli ekmeklere, ananaslı şekerli pastalara bakıyorlardı...

Anastasya yumdu gözlerini, yumurcağı tuttu elinden, vitrinleri çeşitli yiyeceklerle doldurulmuş bu ışıklı dükkânlardan mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşmak için sürükledi çocuğu. Dükkânların karşı sırasında Aziz Francesco'nun heykeli olanca ciddiyeti ile dikilmekteydi.

Kötü bir iş yapmamak, suç işlememek için kaçıyordu Anastasya. Küçük oğlanın elini ihtiyar avucunda kenetlemişti, çocuğun ıslak kaldırımlarda usulca yankılanan ayak seslerini duyuyor, eteklerinin rüzgârda şişip genişlediğini hissediyor, bir an önce o büyük Fransisken manastırına komşu Saint Clare tapınağına ulaşabilmek için dua ediyordu. Haç çıkararak geçti küçük tapınağın önünden, çocuk için de haç çıkardı.

Zenginlere veryansın eden, sert ama hangi anlama geldiği kesinlikle belli olmayan sözler geveliyor, içinde kabaran öfkeye Saint Clare tapınağının Aziz Peder'ini ve tapınağın dibindeki duvarda çarmıha gerilmiş İsa hazretlerini tanık tutarak söyleniyordu.

Granada'dan caddeye taşan müzik seslerini duydular önce. Az sonra da Granada'nın kaldırımında belirdiler. Midelerinden açlık türküleri yükseliyordu. Şu "don Nepo" denilen herif, yiyecek bir şeyler verebilirdi belki onlara. Anastasya, açlığının hızıyla kapının eşiğine kadar yürüdü ve şöyle dilini şaplattıktan sonra kendini tutamayıp söylendi:

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

"Sus teyze, yakalayacaklar şimdi seni..."

"Tam buldun sırasını, bu çalgılar, dans filan, bir de tıkınırken beni mi işitecekler?.. Kaç zamandır bilirim bu herifleri... Bananera'da topunu birden sarhoş gördüm bunların... Fakat bırak şimdi, gençliğimi hatırlatma bana... Gençliğimi bile doğru dürüst yaşamadım ki... Biliyor musun, asıl şimdi, ihtiyarlayınca koyuyor insana."

"Teyze, gireyim istersen..."

"Gir, bücür... Gir..."

Yumurcak, onun sözünü bitirmesine fırsat bırakmadan o küçücük kir pas içindeki kara gövdesiyle hemen içeriye dalmış ve uzun süre o masa senin bu masa benim dolaşmayı başarmıştı. İçerisi çok kalabalıktı ve şimdi garsonlar ufaklığa da, para veya yiyecek dilenmeye gelen öbür adamlara da ses çıkarmıyor, dağıtılacak bahşişlerden kendilerine de dişe dokunur bir şeyler çarpabilmek için pürdikkat dolaşıyorlardı.

Her dakika biraz daha kafayı bulan sarışın devler, şöyle biraz İspanyolca sökebilmek niyetiyle gazete alıyor, piyango biletine para bastırıyor, bol resimli dergilere veya yaseminli, leylaklı, kamelyalı çiçek demetlerine döküyorlardı ceplerindekini. Onlara bu çiçekleri, orta boylu, gençliğinde güzel olduğu anlaşılan bir kadın satıyordu. Askerleri sıkıştırıyordu kadın. Belki çiçek alırlar benden, diyordu ama sadece bir baha neydi bu. Aslında, selüloit bebeklere benzettiği bu adamların etini kemiğini yokluyor ve böylece içlerinden biri aşka gelip de kendisini veya usulca satışa arz ettiği kızlardan birini arzularsa, dünyalık kazanmak için uğraşıyordu. Kadının ağzında teklif edilen kız bir değil, bindi:

"Gencecik bir kız var elimin altında; hem kız-oğlan-kız bu, el değmemiş... Beğendiniz mi çiçeklerimi? Evli bir kadın var elimde... Nasıl bu leylaklar? Gelin benimle, don Mister, hemen şuracıkta kız; arka sokakta, odasında bekliyor sizi..."

Gumer kadının çiçek sepetine bekçilik yapıyordu Anastasya; iri yapılı sarışınlardan biri –alkolün hayvanlaştırdığı bir herifti bu– hemen arka sokakta bekleyen mala el koymak için çıkıyordu o sırada.

"Mister, daha uzağa, Yirminci Sokağa gelse... En iyisi oraya gelsin, en güzel kızlar orada..." diyordu Gumer kadın çıkışta. Bedava tarafından viski ve sigara içebilmek için işi pezevenkliğe vardıran

Amerikalılaştırılmış köylüye söylüyordu bunu; sarışın adamın tercümanlığını yapan köylüye.

"Olmaz," diyordu köylü. "Mister'ın acele işi var, gelemez o kadar uzağa."

"Madem bütün hayatları boyunca kazık yemek için bir de para veriyor erkek milleti, bir anlığına kazıklanmak için de bastırır parayı," diye söyleniyordu Anastasya. Ayaklarının dibinde çiçek sepeti, rüyada gibi konuşuyordu. "Bütün pislik bu orospulardan geliyor aslında, orospuluk kanlarına girmiş bunların... Sevmediğin, hoşlanmadığın herifin altına yat; olur şey değil... Kendimi övmek gibi olmasın ama canım çektiği zaman, hiç olmazsa hoşlandığım adamın altına yatmışımdır. Çocuğumun babası mesela. Bakma, kendime 'teyze' dedirtiyorum, öyle anne filan dedirtir miyim hiç? Fakat suç orospuların değil sadece, asıl pislik şu düzenbaz çiçekçi karının: Bağırıyor bir de: 'Çiçekler! Çiçekler var!' diye... Pezevenklik yapıyor düpedüz. Tüh, onun suçuna ortaklık ediyorum ben de; sepetine gözcülük etmiyor muyum, öyle ya?"

Ayağının ucuyla tekmeledi çiçek sepetini; leylaklar, manolyalar, yaseminler savrulup gittiler caddeye. Kızıla çalan bir akşam karanlığı elektrikli tellerin üstüne bir örtü gibi yerleşmişti. Gökte bir alay yıldız parıldıyordu.

Dar omuzlu genç bir adam durdu önünde ve ne olup bittiğini anlayabilmek için dikkatle baktı. Uzun boylu, ince bir adamdı bu; silueti, büyük boy şişeleri andırıyordu.

"Zavallı kadın. Çiçekleriniz yere düştü demek? Ben de yardım edeyim, beraber toplayalım..."

"Çiçekler benim değil... Sepet de benim değil..." dedi Anastasya ve kendini tutmasa şunu da söyleyecekti: "Beni gözcülük ederken gördünüz ama o sırada..."

Fakat genç adam başladı çiçekleri toplamaya:

"Gumer kadının çiçekleri bunlar!.. Hemen tanıdım sepeti." Çiçekleri toplarken bir yandan da vanilya kokan ağzını Anastasya'nın kulağına dayayarak fısıldadı:

"Haberin var mı; 'deniz kertenkelesi' getirdi mi acaba Gumer kadın?.."

"Hiçbir şey söylemedi bana. Sepetini emanet edip gitti. Çiçekleri de rüzgâr düşürdü yere. Tanrı sizden razı olsun, yardım ettiniz bana."

"Karanfil de getirmedi mi yoksa? Gelince bana neden karanfil ve 'deniz kertenkelesi' getirmediğini soruver."

Anastasya, onun bu sözlerle neyi kastettiğini anlamamış göründü; sözünü kesti adamın:

"Gelsin, söylerim..."

"Uzağa mı gitti yoksa?"

"Bilmiyorum..."

"Beni Granada'da, içeride arasın gelince. Bara veya lokanta kısmına baksın, tamam mı?"

Vakit öldürmek için kaldırımın kenarına çöktü Anastasya.

"Şu saman altından su yürütenler var ya, Tanrım, işte onların şerrinden koru sen bizi..." diye söyleniyordu yasemin demetlerine bakarken. Bu yaseminler ona düğün ve cenaze törenlerini, vaftiz günlerini hatırlatıyordu. Leylaklar pek bir şey hatırlatmıyordu; biraz biraz koynuna girdiği erkeklerden birinin yırtıcılığı geliyordu aklına sadece. Saman altından su yürütüyor şu Gumer karısı. Namuslu kadın pozları takınıyor takınmasına, gelgelelim pezevenklik ettiği yetmiyormuş gibi "deniz kertenkelesi" satıyor fazladan. Namussuz karı! Çiçek satışı ve pezevenklikle gül gibi geçinirken, kalkmış "deniz kertenkelesi" satıyor haspam! Bal gibi geçiniyor işte karı; geçen gece mesela, o bol sırmalı subay, ağzının kokusu belli olmasın diye sepetteki bütün çiçekleri yemedi mi? Tam yirmi üç demet çiçek yedi herif! Ayakta duramıyordu zaten; dünyayı içmişti, dut gibiydi ve yanındaki kız ağzının koktuğunu anlamasın diye boyuna yedi çiçekleri."

"Bırak şu yanındaki soğuk kadını..." diyordu Gumer haspası. "Çok güzel bir kadın var elimin altında," diyordu herifin kulağına ve çiçekleri rahat yesin diye adamın burnuna tutuyordu sepetini. Fakat herif bütün çiçekleri afiyetle yediği hâlde Gumer kaltağının teklifini duymadı bile; sızıp kaldı oracıkta. Yanındaki heriflerden biri -havuç saçlı olanı- herif ot yedikçe basıyordu kahkahayı; yerinde duramıyordu mübarek, boyuna tepinip yumrukluyordu ma-

sayı. Sonunda tepinmekten yoruldu, gülmekten çenesi ağrıdı meretin. O zaman tuttu, bastırdı Gumer kaltağına çiçeklerin parasını.

Başını kaşıdı Anastasya. Düşünmek kafasına ağrı veriyordu sanki. Kalktı ayağa, iki eliyle entarisinin arkasını silkeledi ve aniden içeriye gönderdiği yumurcağı hatırlayıp Granada'nın kapısına yaklaştı. Gerindi, uzun uzun esnedikten sonra kendini tutamayıp söylendi tekrar:

"Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene!"

Korktu. Etrafını saran sessizlik içinde çın çın ötmüştü sesi. Sözlerini kendisi bile duymuştu. Etrafına bakındı ürkerek. Kimsecikler yoktu. Cadde ıssızdı. Şoförler arabalarına çekilmiş, kestiriyorlardı. Etrafta devriye gezen polisler, sarı paltoları içinde uyurgezerlere benziyorlardı.

Gumer kadın döndü o sırada. Aldı sepetini, Anastasya'ya bir "eyvallah" bile demeden uzaklaştı. Ne olacak, aile terbiyesi görmemiş işte! Fark etmemişti geldiğini, hele gidişini hiç anlamamıştı. Böylesi daha iyi. O çiçeklerin arasında "deniz kertenkelesi" taşıyan sepete bekçilik etmek bile suçtu aslında. Fakat karı, ona vermeyi vadettiği harçlığı vermeden sıvışmıştı asıl; demek bu yüzden "unutkanlık" numarası oynamıştı biraz önce. Üç beş kuruş olsaydı cebinde, gider, biraz kinin hapı alırdı; soğuktan korunacak, ateşini de düşürecekti. Geçenlerde yağınura yakalanmış, sırılsıklam olmuş ve sıtmaya tutulmuştu. Ne yağınurdu ama! Tufandan beter! Ufaklığı elinden tutup eve sürüklemişti; yürümek nesi, yüzerek sığınmışlardı eve.

Barda yârenlik edenler bıkmadan usanmadan kadeh tokuşturup karşılıklı dostluk gösterisine devam ediyorlardı. Ahbaplar veya aralarında göz aşinalığı olanlar, sonunda birbirlerinin içkisini de ziftlenmekteydiler. Salonun bir köşesindeki plak dolabı da hiç durmuyor, bir plak bitince bir yenisini çalıyordu. Bütün şiddetli ve çiğ renklerin sargıladığı bu kocaman aletin karnından bağırsak sesli bir müzik fışkırıyordu dışarıya. İnce tonların bütün nüanslarından geçerek titretiyordu koca aleti ve yanak yanağa şarkı söyleyen çiftlerin sesine karışıyordu. Ecnebiler hiçbir kadını bir dakika olsun rahat bırakmıyor, hemen piste sürüklüyorlardı,

küçük burjuva eğlencelerinde kimsenin dansa kaldırmadığı çirkin kızlar için bulunmaz bir fırsattı bu. Herkes durmadan dans ediyordu burada: Yaşlısı, genci, güzeli, çirkini... Dön babam dönüyorlardı ecnebilerin kollarında ve hiçbiri de "ecnebi" damgasını yemekten çekinmiyordu.

Bugi-vugi'nin* hızlı temposuna pek alışkın olmayanlar çabuk yorulup soluk soluğa dönüyorlardı masalarına. Viski içince de hararet basıyordu insanı, üstelik bu modern danslarda rahat edemiyor insan; iç çamaşırları açılıyor, kopçalar çözülüyordu. Fakat belki de bu yüzden *bugi*'ler, *bluz*'lardan** daha hoş oluyor, gerçi *bluz*'lar da hoş oluyor ama -kadınlar tuvaletinde hep böyle konuşmalar işitiliyordu- *bluz*'lar *bugi*'lerden daha hoş oluyor canım, aynı fikirdeyiz tabii fakat kimse *bugi*'lerin *bluz*'lardan daha az hoş olduğunu söyleyemez, *bugi*'ler daha hoş oluyor çünkü...

"Epey para topladın mı, bücür?" diye seslendi Anastasya çocuğun şapkasını dolu görünce. "Geçen gece büyük teyzenin o çiçek yiyen subaydan aldığından daha fazla kazanmışsındır umarım!"

"Teyzem mi? O kadın akrabamız mı, söylesene teyze?"

"Hayır, bir şeyimiz bile değil ama o da fukara olduğuna göre aynı aileden sayılırız."

Cumartesi ve pazar günleri plak dolabının pabucu dama atılıyordu. Bu günlerde caz orkestrası ve marimba elektriklendiriyordu yoğun bir kalabalıkla sıkışan geceleri. Marimba, ayaklı bir yılan gibi yerde sürünüyor, fosfor saçlı bir meleğin sürüklediği caz ise bir koro kadar gürültücü ve azgın, adamın parmaklarında ritme uyarak yeni bir jeolojik eklenti hâlinde büyüyordu. Salondaki bütün teller, tahtalar ve madenî eşyalar havayı en büyük gürültülerle ve insanlığın yaradılışındaki bütün sessizliklerle; taşların kırılışından tutun da gümbürtüyle ileriye atılmadan önce bir an boşalma vaktini kollayan dalgalara varıncaya kadar, bütün sessizlikler ve gürültülerle dolduruyordu.

Saat ikiyi gösteriyordu şimdi. Vakit gece yarısını çoktan geçtiği hâlde iğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalıktı içerisi.

---

* Dönemin popüler "boogie-woogie" dansı ve müziği.

"Blues" müziği.

Masalar, iskemleler yetmiyordu. Dans pisti gittikçe ufalıyordu. Daha masa gerekliydi insanları oturtabilmek için, daha iskemle gerekliydi. Pist her dakika küçülüyor, kimseye yetmiyordu. Dans eden çiftler çoğalıyordu. Dans etmiyorlardı aslında. Oldukları yerde kımıldayamaz hâldeydiler. Belli bir noktanın etrafında dönüp duruyorlardı sadece. Üst üste, sarhoşlukla rüya arasında bir yerde, sigara dumanları içinde birbirlerine sarılarak, konuşarak, öpüşerek, dünyanın ilk yaratıldığı gün ilk insanların yaptığı gibi sarmaş dolaş dolanıyorlardı sadece. Dans etmiyorlardı. Kımıldayamıyorlardı. Konuşmuyorlardı. Etraflarındaki hareketsiz eşyalardan, saksafonlardan, perküsyonlardan, davullardan ve piyanodan fışkıran azgın gürültünün ortasında birbirlerine karşı şefkatli ve yakın görünmeye çalışıyor, oyun oynuyorlardı aslında. Sonra sessizliğin ortasında aynı şeyi sürdürüyorlardı. Sessizlik de cazın bir şeklidir zaten.

Alkışlar, çığlıklar, sesler, gülüşmeler... Gelsin viski! Soda gelsin! Cin gelsin! Konyak! Rom! Bira gelsin tekrar! Şampanya!..

Salon loş. Bluz mu, tango mu? Tango... Ve herkesin önünde uçsuz bucaksız Arjantin pampası... Tangodan sonra bir bolero.

Oradaki kalabalık koro hâlinde katılıyordu müziğe.

Tango biter bitmez, marimba başlıyordu tekrar: Çalgıların bas sesleriyle başlayan üç uzun ve ağır mezür:

Pon!.. Pon!.. Pon!..

Juan Nepomuceno Rojas Contreras'ı kısaltmış olmak için evinde, işinde ve her yerde don Nepo Rojas diye çağrılan yaşlı adam, bu üçlü titreşimi duyar duymaz sabahın üçünü takdis ederdi. Güzel vals... Günlük mesainin sonu...

Salonda onun hâkimiyeti altında bulunan kısımlarda her şey hazırdı; ışıkları söndürdüğünde rahatça evin yolunu tutabilirdi; ambalaj sandıklarından yapılmış bir duvarın önünde, boylu boyunca dizilmiş çöp bidonları doluydu. Kasaların üzerine, hayvanlara yapıldığı gibi garip isimler damgalanmıştı, (Kalküta, Liverpool, Hong-Kong, Şanghay, San Fransisco...) arka kapıya açılan koridora bıraktığı çantası ve paltosu hazır bekliyordu. O gün artan yiyeceklerle tıka basa doluydu çantası; iyisini kendi evine götüre-

cek, ötekileri de Anastasya'ya verecekti. Anastasya, sosisleri, tavuk artığını, pilavlı piliç kemiklerini, soğanlı hamburger artıklarını, pişmiş elmayı ve mayonezi daha çok seviyordu. Yiyeceğin her türlüsü vardı çantanın içinde, yumurcak bayram yapsın diye ayırdığı ve sadece bir defa ısırılmış pasta artıkları bile vardı.

Valsin başında, çalgılardan yayılan üçlü titreşimden hemen sonra, marimba ortalığı inim inim inletirken kalabalık koro hâlinde bağırıyordu:

"Saat sabahın üçü!.."

Ve Anastasya tekrarlıyordu:

"Ecnebiler kafayı tütsülemiş gene!"

Kimse işitmiyordu onu. Açlık kulaklarında bir arı kovanındaki vınlamayla dolanıp durduğu için kendisi bile duymuyordu bu sözünü. Ufaklık, komşu kapının aralığına devrilip sızmıştı çoktan, kolunu yastık yapmıştı kendine ve perişan kılığı ile kirli eti, dilenci şapkasıyla örtülü yüzü, altı kabuk bağlamış çıplak ayakları ile tepeden tırnağa uyuyordu.

Valsle birlikte John da fırladı ayağa. Vakit kaybetmeden, kafasının içine Metro şirketinin depolarındaki filmlerden daha fazlasını depo etmiş küçük ve budala bir kızla dans etmeye başladı. Dans eden ve "Saat sabahın üçü..." diye şarkı geveleyen öbür çiftlerin arasında görünmez oldular.

Mekanik hareketlerle dans ediyordu John; burun deliklerinde bir uçak pervanesinin uğultusu vardı ve dans etmiş olmak için dans ediyordu kızla. Oysa kız onu kafeslemek için kıvrılıyordu John'un kollarında; hiç sevgilisi olmadığından değil -düzinelerle sevgilisi vardı- değişiklik olsun diye... Ve biraz da... John rüyalarının erkeğine pek benzediği için.

Bazen John, bu küçük budalanın, vücudunu kendi vücuduna dişilik dolu bir tarzda yapıştırdığını fark ediyordu. Fiziki bir içgüdü ile yapmıyordu kız bunu, sinema perdelerindeki John'un kollarında olmaktan doğan bir sevinçle yapıyordu. Ortadan ikiye ayrılmış siyah saçları, valsin temposuna uyarak sağa sola dalgalanıyordu. Bu yüzden omuzlarının arasında başı, saat üçü vuran bir duvar saatini andırıyordu. Becerebildiği ölçüde yapışık duru-

yordu adama; ufacık göbeğini John'un asker kemerindeki tokaya sürtüyordu boyuna. Havacıların altın yıldızlı tokası.. Perdedeki sevgilisi, hayalindeki John yani, savaş meydanında yaralanan bir asker rolünü oynuyordu. Ne harika adamdı!..

"Savaş ne güzel şey!" dedi kız. Dans ettiği adam, yani etten kemikten John, valsin sonunu beklemeden masasındaki kadehi kaptı, bir dikişte bütün viskiyi indirdi midesine.

"John!.. John!.." Küçük budala, tutmak istiyordu adamı, John doymamış, öbür masalardaki viskileri de indirmeye başlamıştı midesine.

Savaş... savaş... Bu sıcak iklimli ülke gecesinin öbür ucunda savaş...

"Yerliyim, memleketin insanıyım da ondan... Ecnebi olsaydım 'sarhoş' diyeceklerdi!.." Müşterinin biri söylüyordu bunu kapıdan çıkarken. Şapkasını kulakları hizasına indirmişti. Kaybetmemek için olsa gerek. Şişeyi?.. Hangisini? Elindekini değil canım, mideye indirdiği şişenin içkisini..."

"Belki iki, belki üç... dört, beş, altı... sabahın altısı!" diye mırıldanıyordu. "Belki ikisi sabahın, üçü belki, dördü, beşi, altısı!.."

Birden durdu. Çocuğun birini öldüresiye döven kadının biri çığlık çığlığa konuşuyor, ağzından çıkan her söz açık seçik anlaşılıyordu.

"Kime?.. Kime doğurttu baban seni?.. Kime?.. Söyle bana, diyorum... Söyleyeceksin şimdi! Pis bücür! İftiracı! Yalancı!.."

Yumurcağı Anastasya çekip almıştı uykusundan, teyze hanım onu bir kulağından yakalayıp havaya kaldırmıştı. Ne olduğunu bile doğru dürüst anlayamamıştı ufaklık ama can acısıyla hemen başlamıştı bağırmaya. Dudakları titriyor, uykulu gözlerinden yaşlar süzülüyordu yanaklarına. Gelgelelim, teyze hanım kuduracak gibi olmuştu öfkesinden, gözü dünyayı görmüyor, hele nankör, iftiracı bücüre hiç mi hiç acımıyordu.

Deminki sarhoş yanaştı yanlarına. Becerebilse şöyle diyecekti Anastasya'ya:

"Budalalık etme, neden vuruyorsun ufacık çocuğa!.."

Ama konuşamadı. Anlaşılmaz sesler çıktı ağzından.

"Bay Nepo söyledi bana..." diye bağırıyordu Anastasya. "Teyzenin itibarıyla oynamışsın herkesin içinde. Bu domuz sürüsünden üç beş kuruş koparmak için yerin dibine sokmuşsun beni... Cemiyet denmez böylesine, pislik denir. Bu alçaklara iki üç kuruşa bizimle alay etme fırsatını vermişsin! Madem öyle, şimdi de tekrar et bakayım; söyle, 'babam beni teyzeme doğurttu' de! Söyle de kulaklarımla işiteyim, yüzüme söyle! Arkamdan konuşma!.. Pis haydut!"

Kulağını teyzesinin elinden kurtarmayı başarmıştı yumurcak, kurtarmıştı ama bir tutam saç kalmıştı teyzesinin elinde. Anastasya, sadece saç değil, derisinden de bir parça koparıp almıştı hatta! Sarhoş ise -alışkanlığı bozulmasın diye olsa gerek- bir yandan da içiyordu onları seyrederken. Aksi istikamete doğru uzaklaştı sonra, şarkı gibi geveliyordu deminki sözleri ağzında.

"Belki ikisi sabahın... üçü belki... dördü... beşi... altısı..."

Marimbaya tempo tutanlar, omuzları yorgunluktan çöktüğü, saçları karmakarışık ve elleri terden sırılsıklam olduğu hâlde tepinmeye, çalmaya devam ediyorlardı. Valsi üçüncü defa al baştan yapmışlardı, Anastasya kapı eşiğinden başını uzatıp baktı içeriye o sırada.

"Ah! Ah!.. Vals yapıyorlar şimdi de!.. Sabah üç oldu ha!.. 'Babam beni teyzeme doğurttu', ha!.. Ecnebiler kafayı tütsülüyor gene, ha!.."

II

Yılın altı ayında, Juan Nepo Rojas, işten eve hep böyle bisiklet üstünde ve hep böyle yıldızlı gecenin şafak kırmızısına döndüğü saatlerde giderdi. Yılın öbür altı ayında ise, sırtında sağanaklardan korunmak için giydiği yağmurluğu, -yağmurluk solda sıfır kalıyordu sağanak başlayınca- yüzünde yağmurun ve soğuğun biriktirdiği gözyaşları, gene böyle bisiklet üstünde, ön tekerin etrafa sıçrattığı çamurların sesine kulak vererek dönerdi eve.

Koca yaz mevsimi boyunca ve hatta kışın bile şehrin en yüksek semtindeki Granada'dan aşağıya doğru, ticaret merkezi olan pazar yerinin içinden geçerek hiç yorulmadan iniyordu bisikletiyle.

Evinin bulunduğu ağaçlı vadinin ortasındaki nemli toprakta sürüyordu bisikletini, türlü hayvan sesleriyle ve fukara rençperlerin gelip gidişiyle şenlenen toprak yolda. Bay Nepo'nun gözünde, böyle hiç yorulmadan işinden eve gelebilmek, üstelik dünyanın en sessiz motoruyla bu yolu geçivermek öyle akıl almaz bir işti ki, bunu kendi fizik gücüyle mi yarattığına yoksa bir mucize sayesinde mi kurtulduğuna bir türlü akıl sır erdiremiyordu. Ne zaman evin yolunu tutsa, şafak vaktinin alacakaranlığı içinde bu soru dolaşıyordu kafasında. Cevaplayamadığı bir soru. Her öğleden sonra evden işe, yani Granada'ya kadar uzayıp giden yokuşu tırmanırken çektiği zahmeti, pedal döndürmekten soluksuz kalışını, kalbinin çarpıntısını aklına getirdikçe eve dönüşündeki rahatlığı daha iyi değerlendiriyordu. Buna rağmen, her öğleden sonra evden çıktığında kendini diri ve taze hissediyordu. "Çektiğim acıda bile bir neşe var," diyordu. Bir de, o saatler boyu vücudunda biriken müthiş yorgunluktan sonra, uykusuzluğun ve bitkinliğin yarı yarıya öldürdüğü vücuduyla yokuş tırmanmak zorunda kalmayışına şükrediyordu. Bay Nepo, işte bu mucizede görüyordu Tanrının büyüklüğünü! Yorucu gece mesaisi bitince, yağ gibi kayan bisikletin üzerinde olmak, hiç pedal çevirmeden ilerlemek ve yavaş yavaş yokuş aşağı kayarken hızlanarak keyifli bir hız dünyasına girivermek, bu keyifle coşarak pedalları çevirmek, hızlanmak... hızlanmak... hızlanmak... Vücudu bir büyük boşlukta uçuyormuş gibi zevklendiriyordu onu, işte o zaman ruhunun şenlendiğini hissediyordu.

Henüz yeni uyanmış köpekler, titrek ve ölgün ışıklar, insan gölgeleri...

Bisikletin sağ pedalı birden kurtuldu ayağından -bu pedal sık sık yapıyordu aynı pisliği- arkasından da öbür pedalın kontrolünü kaybetti Bay Nepo. Fakat asıl keyfini kaçıran sağ pedaldı; kaç zamandır böyle terslik ediyor, iyi çalışmıyordu, değiştirmek gerekiyordu onu. Santa Rossa bayırından aşağıya inerken düşmemek için sımsıkı yapıştı bisikletin gidonuna, henüz geçmişti tapınağın yanından ve alaca karanlıkta önünü pek iyi göremediği için el yordamıyla sürüyordu bisikleti -bisikletin ön lambası da pek iyi yanmıyordu doğrusu- bir parmağını zilin zembereğine dayamış,

silah tetiği çeker gibi boyuna asılıyor, o saatte insan veya hayvan, karşısına her kim çıkarsa geldiğini önceden haber vermek için durmadan çalıyordu zili. Pedalları da bir türlü yakalayamamıştı; ayağının ucunu ön tekerin tellerine sokarak usulca fren yapmaya çalışıyordu.

Tam vaktinde durmayı başardı. Bir süre daha aynı hızla ilerlemiş olsaydı karşısına çıkan koca bir kamyonun, üstelik bütün farlarını yakmış ve olanca hızıyla üstüne gelen bir kamyonun altına girmesi, o anda öbür dünyayı boylaması işten bile değildi. Fakat o baş belası sağ pedal gene yaptı yapacağını; tekrar kurtuldu ayağının altından. Hem pedalı yakalamak hem de dengesini bulmak için sağ tarafa yatırdı gövdesini. Bisiklet Kolomb Tiyatrosu'nun önünü bulmuştu o sırada ve artık bir "mucize taşıt" olmaktan çıkmıştı. Yokuş yukarı, Bay Nepo'nun yeniden pedal çevirmesi, yani yorulması gerekiyordu.

"Sabır..." diyordu kendi kendine, "sabret pis hayvan; gece çok uzun!.." Ve başlıyordu yeniden pedal çevirmeye. Ama artık öyle fazla yorulmuyordu. Birazdan yol yeniden bayır aşağı inmeye başlayacaktı nasılsa. Hele biraz ilerdeki San Jose tapınağını geçince yol daha da kolaylaşıyor ve her iş dönüşü Bay Nepo, Eski Tapınak'ın önüne -yorucu mesaiden sonra uzun yolu böyle rahat, âdeta rüyada gibi geçebildiği için yüreği Tanrıya minnetle dolu olarak- yani, gideceği yere varmış oluyordu.

Bisikletin rahatlığı ve Tanrının büyüklüğü kendisinden yana olduğu müddetçe, "itibarı"nı kaybetmek filan ürkütmüyordu onu. Komşuların, onun yaşındaki bir adamın delikanlılar gibi bisiklete binmesini ayıplamaları vız geliyordu Bay Nepo'ya. Bir kere o, öyle delikanlıların yaptığı şekilde gezmek için kullanmıyordu bisikleti, sonra gene delikanlıların yaptığı gibi tutup kız arkadaşlarını veya sevgilisini önüne oturtmuyor, "itibarı"nı kaybetmek pahasına bisiklet kullanıyordu. Neden mi? Sabahın köründe işten eve dönecek başka bir araç bulması imkânsızdı da ondan.

O baş belası pedal bir kere daha kurtuldu ayağından. Neyse ki tekrar yakaladı mereti. "El Reloj" hanının önünde, deve gözü kadar kocaman farlarını yakarak üstüne gelen dev malzeme kam-

yonlarına çarpmaktan kurtuldu böylece. Caddedeki bütün evler titriyordu bu kocaman şeyler geçerken; toz bulutu genzini doldurmuş, bıyıklarının sık örgüsü içine bile yerleşmişti. Farların ışığı gözlerini alıyordu. Hele bir tanesinin kocaman tekerine sürünerek geçerken bütün vücudunun sarsıldığını, kemiklerinin titrediğini hissetti ve öfkeyle çevirdi pedalları. Havaalanındaki yeni iniş pistlerinin inşası için taş ocaklarıyla alan arasında henüz yapılan ve kendisi için türlü tehlikelerle dolu bu toprak yoldan bir an önce sıyrılıp çıkmak istiyordu.

Pedalların verdiği zahmet yetmiyormuş gibi şimdi bir de kramp girmişti ayağına. Becerebildiği kadar sıkı tuttu kendini bisikletin üstünde; yanından geçiyordu kamyonlar, ona soluk bile aldırmadan peş peşe geçiyordu. Kaldırıma çıktı, bu her biri tonlarca ağırlıkta birer çelik yığını olan dev araçların temelinden çatısına kadar sarstığı küçücük evlerin kaldırımına attı kendisini. Ayak bileğinde bir tutukluk hissetti. Gidonu bıraktı elinden. Bisiklet yere düştü. Bay Nepo yere çökmüş, iki eliyle bileğini ovuşturuyordu şimdi. Gerideki evlerden birinde bir çalar saat ötmeye başlamıştı. Şehrin ışıkları sönüyordu. Gün doğuyordu. Taze ve renksiz bir beyazlık... Renkler daha sonra, o Kuzey'deki taş ocaklarına çok yakın olan evinin yolunu tutunca başlayacaklardı sökün etmeye... Pembe harelerle donanmış inci beyazı, daha sonra sarılı bir pembeye dönecek, arkadan yumuşak ve dumanlı bir mavilik belirecek, biraz vakit geçince duman kaybolacak ve mavi, olanca berraklığı ile çıkacaktı ortaya.

Nepo Rojas hep uykusuz ve ağrılı gözlerle seyrettiği yerlerden geçiyordu gene. Kendisine "Günaydın, Bay Nepo," diye seslenen arabacılara selam veriyordu eliyle. Kimi hâlâ uyukluyordu arabacıların; yarı kapalı gözlerle öküzlere saban boyunduruğu takmaya çabalıyorlardı; daha uyanık olanlar takımları koşuyorlardı arabalara; erkenciler çoktan yollara düşmüştü, yeni güne uyanan horozlarla ve köpeklerle yârenliğe başlamışlardı.

"Şu küçük horoz, madam Pola'nınki herhâlde!.." diye düşünüyordu Bay Nepo. Şu cevap veren de İspanyol'un horozu olsa gerek. "Bilmiyorum, biri anlatıyordu galiba. Madam Pola ve İspanyol,

daha sabahın köründe horozları aracılığıyla dedikoduya başlarlar, diyordu... Ya şu bücüre ne demeli?.. Ne pis ötüyor... Lokomotif gibi mübarek... Benim torunun horozu bu... Söyledim oğlana, bu sana yaramaz, dedim kaç defa... Tüyü müyü fena değil ama ibiğinde iş yok. İyi ve dövüşçü bir horozla değiştirmezse bu bücürü, doğum gününde, San Damiano bayramında keser, yeriz... Ne yapalım..."

Eğer uzağa gitmesini gerektiren bir işi çıkmazsa torunu beklerdi Bay Nepo'yu. Sıska, kemikli bir oğlandı ama sağlığı yerindeydi. Büyükbabasını bunca yaşına rağmen her sabah bisikletin üstünde gördükçe şaşırırdı. Bay Nepo, bazen bir ayağını pedalda bırakarak inerdi bisikletinden, bazen de yorgun ve ihtiyar gözlerini torununa çevirerek yere sıçrardı. Torunu, o zaman yanına gelir ve boynuzlarından tutarak teslim alırdı bisikleti. Bisikleti yerleştirdikten sonra dönerdi torunu, şöyle tam büyükbabanın sevdiği cinsten koyu bir kahve hazırlar, getirir eline tutuştururdu.

Bay Nepo, çorba pişirmeyi de severdi. Ekmeği kahveye banıp yemek, arada parmaklarını ve bıyıklarını usulca yalamak çok hoşuna giderdi.

"Herkesin zevki kendine... Öyle değil mi Damiancito? Şu benim çalıştığım yerdeki gibisi değil üstelik, orada beşikteki çocuklar bile çatal bıçakla yemek yer! Bilmiyorlar tabii, öyle çatallı bıçaklı atıştırınca kaybettikleri şeyi bilmiyorlar... Yiyeceğin keyfini parmaklarını yalayarak çıkarır insan, yemeğin tadını öyle alır."

Karnını doyururken, bir yandan da böyle huzurlu ve düşmansız -düşman sayardı kadınları- kahvesini içip karnını doyurabildiği için Tanrıya şükretmesi gerektiğini düşünürdü. Karısının, daha sonra da kızının -Damiancito'nun annesi- ölümü ile torunu ve kendisi kalmışlardı evin içinde. O günden beri de başka kadın girmemişti eve. Bay Nepo, sabahları bir yandan atıştırır, bir yandan da çene çalardı boyuna. İş yerinde sus pus oturduğu ve nezaket icabı söylenen sözlerin, hâl hatır sormaların dışında ağzını açmadığı için tam bu saatlerde bol bol konuşmak ihtiyacını duyardı.

"Köpeklerin bir huyu vardır; durumdan memnun olunca kuyruk sallarlar. Biz de öyle. Sıcak kahveyi mideye indirdik mi başlarız dilimizi şaplatmaya."

"Pedal gene zorluk veriyor mu sana?" diye sordu torunu.

"Evet, Damiancito. Hatırlattığın iyi oldu, kaç zamandır söylemek istiyordum ben de, hep unutuyordum. İş kalmadı artık o pedalda, iyisi mi değiştirmeli artık."

"On iki torba kireç götüreceğim şuracığa; uzak değil gideceğim yer. Dönünce ben hallederim."

"Geldiğinde uyumuş olursam, bozukluk sağ pedalda, aklında olsun."

"En iyisi iki pedalı da elden geçiririz; gittikçe tehlike artıyor yollarda, baksana, gece gündüz vızır vızır çalışıyor kamyonlar. Herifler de cabası! Hepsi azgın bu şoförlerin! Şimdi yat sen... Günaydın..." Böyle söyleyerek şapkasını çıkardı Damiancito, büyükbabasının önünde hafifçe eğilerek selam verdi.

"Senin 'günaydın'ın iyi geceler demek benim için evlat. Madem sen işe giderken ben uykuya yatıyorum, dediğin gibidir o hâlde. Tanrı yardımcın olsun senin de!"

"Soyunsana, büyükbaba. Elbiselerini, pabuçlarını çıkar da öyle uyu. Giyinik uyumak iyi değildir; ölüler gibi, boğulmuş gibi..."

Ertesi gün, eve dönerken Damiancito'nun onardığı ve âdeta yepyeni hâle getirdiği pedalları kontrol ederken memnundu don Nepo. Büyük Çarşı'dan aşağıya inerken bisikleti bırakıyor, pedal çevirmediği hâlde gittikçe hızlanan bisikleti keyifle seyrediyor ve usulca fren yapıyordu. O zaman vücudunu taşıyan bu türlü dişlilerle donanmış hünerli aracın üstünde olmak mutluluk veriyordu ona. Ansızın fren yapıverdi o sırada, neredeyse düşüyordu kendini tutmasa. Seleden indi, gidon böğrüne çarpmıştı.

Gün ışımak bilmiyordu nedense. Bu, uzun ve sonu bir türlü gelmeyen gecenin sıkıntısı vardı içinde. Gökteki yıldızlar, beklediği gün beyazında solgunlaşıp eriyeceklerine pırıl pırıl duruyorlardı başının üstünde. Gökte bir derinlik... Elektrik lambaları ortalığı aydınlatacağına daha çok karartıyordu. Çarşıya doğru ilerleyen satıcılara, mal yüklü hayvanlara ve sokakları süpüren temizlik işçilerine rastladı geçerken. Biraz ileride de *United States* ordusunun

kamyonları tekrar çıktılar karşısına. Farların ışığı uzaktan belirsiz ve ölgün geliyordu ama yaklaşınca çiğ bir sarılık alıyordu insanın gözünü; ışıklar, dairesel hatlar çizerek karanlığa dağılıyordu.

Yanından geçen her kamyon ölüm tehlikesini üzerine getiriyordu âdeta. Göz açıp kapayıncaya kadar geçen kısanın kısası bir zaman içinde pedallarından ve gidonunu kullanmaktaki hünerinden başka savunma imkânı olmayan Bay Nepo üst üste tehlikeler atlatıyordu kamyonların karşısında. Ama asıl büyük tehlike ayağına kramp girmesiydi. Ayağındaki kasların tutulması öylesine acı veriyordu ki ona, böyle anlarda yapabileceği tek şey, becerebilirse bisikletten inmek ve beklemek, beceremezse paldır küldür yere yuvarlanmaktı. Bu yüzden, havaalanına açılan çimento yolu sağ gerisinde bırakınca şöyle rahat bir nefes alabiliyordu. Kendisi o zaman Kuzey'deki taş ocaklarına giden yola sapmış oluyordu; evine giden yola yani. Geride bıraktığı büyük yol, tren hattı ile at başı ilerler ve sık sık kesişirdi. Bay Nepo, ne zaman baksa petrol veya patlayıcı madde taşıyan vagonların sıra sıra geçtiğini görürdü tren hattında. Evin yolunu tutunca arkasından doğru esen güney rüzgârını hissediyordu. Epey işine yarıyordu güney rüzgârı. Düpedüz arkasından ittiriyordu onu. Rüzgâr sayesinde hiç pedal çevirmeden evine ulaşıyordu Bay Nepo. Ama gün ışımıyordu ki bir türlü. İçinde, gecenin böyle uzayıp gideceğini, hiç bitmeyeceğini düşünmenin verdiği bir sıkıntı peydahlanıyordu. Kim garanti edebilir ki sabah olacağını? Ölümün, o sonsuz uykunun da böyle bitmek bilmeyen bir gecenin devamı olmayacağını kim söyleyebilir?

Uzakta, askerî kamyonların ışıkları fırıldak gibi dönüp duruyordu karanlıkta. Trenler de kamyonlardan farksızdı. Büyük bir savaş meydanındaymış gibi pervasız ve gürültücüydü. Onların kamyonların gürültüsüne karışan tıkırtısı zaten dinamitle uçurulan kayaların sallantısından ve sesinden yeteri kadar korkan çevrenin insanlarına daha fazla eziyet çektirmek içindi sanki. Gene kamyonlar, gene trenler, gene dinamitlenen ve havaya uçurulurken büyük gümbürtüler koparan kayalar... Birazdan evine varmış olacaktı Bay Nepo; tekrar torunu ile Damiancito'su ile yüz yüze ve bütün korkulardan uzak, huzurlu olacaktı.

Fakat gecikiyordu işte, evine gelip torununu görmek, sıcak kahvesini yudumlayıp yorgun vücudunu şöyle bir kenara uzatmak istediği hâlde gecikiyordu. Dağdaki büyük meşe ormanlarından bu kır yerine inen sessizlik içinde yabancı seslerle, gürültülerle hırpalanan uykusunu ölü hayvanların yarasına benzetiyordu. Uyku, gümbürtülerle gelip geçen kamyonların, birbirine toslayan vagonların, trenlerin ve uzakta, taş ocaklarında patlatılan dinamitlerin etkisiyle delik deşik oluyor, öldürücü darbelerle yaralanıyordu.

Vadi sessizdi. Başını nereye çevirip baksa henüz yeni açmış çiçekler görüyordu karşısında ve tam önünde, yolunun üstünde İspanyol işgalinden kalma İmparatorluk mirası köprüyü buluyordu. Köprü, yüzyıllık uykusundan ağır kamyonların yükü altında ezilerek uyanıyor ve hayalet görünüşlü adamların -eldivenleri, gözlükleri, kaynak makineleri ve elektrik kabloları ile hayaletlere benziyorlardı sahiden de- çalışmasına tanıklık ediyordu.

Köprüyü geçince bir köpek çıktı karşısına. Durmadan havlıyor, bisikletin ön tekerine doğru atılarak koşuyordu yanında. Don Nepo, önem bile vermeden geçti, "Havlasın bakalım, o da yapsın görevini," diyordu. Hemen sonra önünde beliren koca bir taş yığını ile külüstür bir beygirin çektiği araba arasında sıkışıp ezilmekten güçlükle kurtardı kendini. Tesadüf olamazdı bu kadarı! İspanyol'un arabasıydı bu; eski ve büyük bir ailenin yanında hizmet ederek ömür tüketmiş, aileden bir şeyler kalmış, bu sayede küçük bir araziye kavuşunca da "ağa" pozları takınmış Sixto Pascual y Estribo'nun arabasıydı. Estribo'yu takma isim olarak vermişlerdi ona, sevinsin diye. Tek marifetinin her zaman ve her yerde arabacılık olduğu biliniyordu olsa.

İspanyol, onu sıkıştırdığı için durup özür dileyeceğine don Nepo'nun selamına cevap bile vermedi. Böylesi daha iyi olmuştu bir bakıma. Fakat çoğunlukla yârenlik etmek için durur, bir tutam tütün çıkarır ve bunu ufacık tütün kâğıdına yuvarlayarak sarar, kenarını diliyle ıslatır, sigarası hazır olunca kupkuru, çivit rengi dudaklarına götürür ve kavlı çakmakla ateşlerdi. İlk nefesi çektikten sonra da dumanı burnundan püskürtür ve don Nepo'nun

uykulu uykulu esnemesine aldırmadan başlardı konuşmaya. Laf ebeliğinden ve aklına esince küfür etmekten başka bir şey bilmezdi üstelik. Yanında uşaklık ettiği ailenin cafcaflı isimlerini ve ayrıca bildiği ne kadar fiyakalı büyük isim varsa bir bir sayıp dökerdi. Bütün bu büyüklerin parasal anlaşmazlıklarından doğan küçük çatışmalarını anlatır dururdu.

Bay Nepo, hiç cevapsız bırakmazdı onu. Ama sabahları değil; sabahları, ona cevap yetiştirmek şöyle dursun, o yorgunlukla ancak evine gidebiliyordu. Terbiyesizlik olmasın diye bisikletinden iner ve uykulu gözlerle dinlerdi onu. Fakat pazar günleri veya bayram tatillerinde, Marcos Consunsino'nun kahvesinde ona ağzının payını verirdi. Hem de hiç çekinmeden. Kiliseden sonra kahvede toplanırlardı, orada bira içer, bir şeyler atıştırırlardı. Pazar günleri veya bayram törenlerinde saat on biri vurur vurmaz kahveye doluşurlardı. İspanyol, buruşuk yüzünün derisini çeker dururdu. Nepo, çekmecede dura dura buruşmuş elbisesini düzeltmeye koyulurdu. İspanyol'un bütün işi, neşesi, düğünü, bayramı ve her şeyi, buruşuk derisini çekmek, germek ve düzeltmekti. Pazar günlerini bu işe ayırırdı herifçioğlu. Haftanın öbür günleri bunu yapmasına imkân yoktu, suratındaki kırışıklıklar köylülere fiyaka yapmak, kendini kabul ettirmek için çok işine yarıyordu. O günlerde buruşuk suratına eski sahiplerinden gördüğü sert, hoyrat ve ezici ifadeleri vermeye çabalardı.

Don Nepo, ona ne zaman selam verse hep şu karşılığı alırdı:

"Gençleşiyorum arkadaş, buruşuklar kayboluyor... Tanrının bana verdiği bu derinin rengi var ya!.."

Fakat bu defa hiç durmadı. Don Nepo'nun selamına karşılık bile vermedi. Homurdandı sadece. Arabasını taş yığınına doğru çekti. Don Nepo olanca gücüyle çevirdi pedalları, oradan kaçmasa İspanyol'un arabasıyla taş yığını arasında kalıp ezilebilirdi. İlk şaşkınlığı geçince İspanyol'un deminki davranışıyla neyin acısını çıkarmak istediğini hatırlayıverdi. Consunsino'nun kahvesindeki son tartışma geldi aklına. O gün, hani kadın girmeseydi aralarına, boğazlayabilirlerdi birbirlerini, yumruk yumruğa kavga edebilirlerdi.

"Krallar Tanrı soyundan gelmezler, boğa güreşçileri de kahraman filan değildir ve senin efendilerin, ne kadar asil olurlarsa olsunlar, aziz ve din büyüğü olamazlar!.."

İşte don Nepo'nun bu sözü karıştırmıştı ortalığı, neredeyse kıyasıya dövüşeceklerdi bu söz yüzünden ve şimdi İspanyol, arabayı onun üstüne sürerek bunun intikamını almak istemişti herhâlde. O gün nasıl da fenalıklar geçiriyordu: Eski patronlarından birinin kızı, asil olduğu hâlde, büyük bir şirkette ufacık, önemsiz bir memurken vurgunculukla zengin olan bir muz tüccarına nasıl varır, öyle adamla nasıl evlenirmiş!.. Güney sahilinde ünlü zengin Cosi'nin mirasçılarından birinin oğluymuş bu...

"İspanyol'u asıl kızdıran neydi peki? Eski ve asil efendilerin, bir torunun ismini haklı olarak Keijibul diye değiştirdiği hâlde Lester Cojubul diyormuşum ona? Pontevedra taşrası Rotondola'nın, Sotomayor'ların Rotondola'sının tek sahibi olan ve o topraklar üzerinde her şeye hükmeden bu adama bunu nasıl söylermişim?"

"Sotomayor markilerinin değil, düklerinin..." diye düzeltiyordu don Sixto: "İyi belleyin, Kral Beşinci Filip'in birinci sınıf asilzade ilan ettiği Sotomayor dükleri bunlar. Filip'ten altmış yıl sonra Kral İkinci Şarl'ın unvan verdiği, markiliğe yükselttiği aile değil yoksa..."

"Şışşt... şışşt..." diye sesleniyordu Nepo Rojas ve kıkır kıkır gülüyordu.

"Sululuğun bu türlüsünü sevmem!"

"Başka türlü gülmesini bilmem ben, don Sixto!"

"Gül bakalım!.. Papa bir fermanında Amerikalılar için söyledi; 'onlar hayvan değildir ama çok gülerler...' dedi..."

"Cojubul ismi aynı fermandan mirastır, unutma..."

"Kütükçü başı sen de!"

Bu Cojubul ailesini, yıllarca öncesinden, sahile ilk geldikleri zamandan tanıyordu don Nepo. Öyle fukaraydılar ki o zaman, ailenin bütün varı yoğu sırtlarındaki elbiselerdi, bir veremli onlara bu toprakların hem sıcak hem çok bereketli olduğunu söylemiş, çok kolay ekmek parası kazanıldığını ballandıra ballandıra anlatmıştı.

Bastiancito ve Gaudelia kadınlar... Çok iyi hatırlıyordu onları don Nepo. O vakitler Lucero adında zengin birine bir tavsiye mektubu getirmişlerdi. Onlardan bir zaman sonra, Gaudelia kadının erkek kardeşleri, Ayuc Gaitan takımı da boy gösterdi oralarda. Tanrının verdiğini Aziz Pierre takdis etmiştir daima. Ama onlar sefil bir hayat yaşıyorlardı o sırada; sonradan muz bahçelerinin belli başlı hissedarlarından birinin, asıl adı Lester Stoner olan ve karısı Leland Foster'le beraber güney sahilindeki büyük fırtınada ölen Lester Mead'in mirasına kondular.

Pascual y Estribo, ezbere biliyordu işte bütün bunları; Cojubul ailesinin köylü soyundan geldiğini, o büyük şirketin hisselerine konduğunu, Cojubul ve Ayuc Gaitan takımının çoluğu çocuğu toplayıp Amerika'ya göç ettiğini, sonra Geo (George) Maker Thompson'a "Tropical Platanera S.A." şirketinin hisselerini satmak zorunda kaldıklarını ve "Yeşil Papa" adıyla ün salan bu herif yüzünden iflas ettiklerini, sınırlarla ilgili kanunun "Frutamiel Company"ye faydalı olacağını düşünerek bu kazığı yediklerini, kaybettikleri servetin ancak yarısını geri alabildiklerini, bunu da çocuklarını şirketin sorumlu mevkilerine getirerek sağladıklarını ve diğer her şeyi çok iyi biliyordu.

Pascal'ın isminden başka hiçbir özelliğine sahip bulunmayan bu İspanyol'u, Pascual y Estribo'yu çileden çıkaran, önce kötü kötü bakarken tükürmeye zorlayan, tükürükten yumruklaşmaya kadar sürükleyen şey, bütün bu olayları yerli yerine koymaktan hoşlanan don Nepo'nun "Atlantik" sahilinde köylüleri topraklarından çıkarmak ve bu topraklar üzerinde büyük tarlalar kurabilmek için yapılan mezalimi anlatması ve bütün bu olaylara görgü tanığı olarak Anastasya'yı göstermesiydi. Köylüler evlerinden, topraklarından kırbaç tehdidi ile veya süngü zoruyla çıkarılmıştı. Şirketler önce köylüyü para ile kazıklamak istemiş, bu yöntem sökmeyince de zora başvurmuşlardı. Belediyelerin itirazına kulaklar tıkanmış, Anayasa dışı kanunlarla köylünün elinden zorla alman bu topraklar büyük şirketlere devredilmişti. Başkaldıran, haksızlığa karşı direnen vatan çocukları ise ya Motagua ırmağında boğdurulmuş

veya zorla tekrar askere gönderilmişlerdi. Böylece büyük meyve üretim şirketleri rakipsiz bırakılmış ve rahata kavuşturulmuştu.

"Asalet böylesini emreder!.." Don Nepo'nun sesi yolunu arayan bir rüzgâr gibi gürlüyordu. "Bu kadar marki, kont bilmem ne ama... uşağı da dâhil herkes dize geldi şirketlerin önünde!"

"Rojas, izin vermiyorum böyle konuşmana!"

"Dini bütün Hristiyan ve yarı melez bir toruna rağmen!.." diye söylenerek bıyık altından güldü don Nepo.

Consunsino kadın ikinci defa olarak girmişti aralarına. O yatıştırmasa ellerine geçirdikleri ilk eşyayı birbirlerinin suratına fırlatacaklardı neredeyse. Öfkeli İspanyol bir iskemle yakalamıştı ve iskemleyi don Nepo'nun kafasına geçirmeye hazırlanıyordu. Don Nepo kendini korumak için oradaki üç ayaklı taburelerden birini kapmıştı.

İşte o günden beri hiç aramamışlardı birbirlerini. Dargındılar.

Ve don Nepo'yu tekrar görünce baş edemediği bir öç alma isteği duymuştu içinde; yüzündeki kırışıklara kadar yayılan bu istek İspanyol'u arabasıyla don Nepo'nun üstüne saldırtmış ve üstelik öylesine zalim davranmıştı ki hani don Nepo bir an gecikse onun arabasıyla taş yığını arasında sıkışıp ezilecek, en azından yere yuvarlanacaktı.

Evine ulaşmadan önce aşması gereken bir tepe vardı önünde şimdi ve don Nepo bu tepeyi tırmanırken o aslında çok sevdiği bisikletinden soğuyor, önündeki kısacık yol bitmek tükenmek bilmiyor, bisiklet artık onu taşımıyor, tam tersine ona yük oluyordu sanki.

Bu keçi yolunu aşınca evinin kapısına vardı don Nepo. Torunu ortalıkta görünmüyordu. Bisikleti boynuzlarından sürükleyerek içi fren, testi, çuval, saban, koyun postu gibi türlü eşya ile dolu küçük hangara soktu. Kapının eşiğinde ileriye doğru fırlattı bisikleti. "Tekerlekli at" kendi kendine yuvarlanarak hangarın dibine doğru uzaklaştı. Torunu gelince nasıl olsa düzeltir, doğru dürüst yerleştirirdi bisikleti. Bu kadarı yeterliydi şimdilik...

Boynundaki mendili çözerek alnında birikmiş terleri sildi. Evet, iyi yürekliydi bisikleti; onu sabahın köründe çaresiz bırakmayacak kadar yürekliydi, koskoca kamyonlardan kaçıracak ka-

dar da iyiydi. Don Nepo uykulu gözlerle, yoluna çıkan yayalardan ve arabalardan kendini korurken efendisine ihanet etmeyecek kadar iyiydi. Sabaha karşı işten çıktığı vakit turşu gibi oluyordu don Nepo, eziklik duyuyordu her yanında, kemiklerinin bile sızladığını hissediyordu, bisikletinden başka yardımcısı yoktu üstelik. Gecenin bu vaktinde, etrafın hafif hafif beyazlamaya yüz tuttuğu, insanların ve ağaçların şekilsiz gölgeler hâlinde durduğu, yarı uykulu gözlerle seyrettiği bu vakitte bisikletinden başka kimsesi olmadığını biliyordu don Nepo.

Mendiliyle kulaklarının arkasını, sonra ensesinin terini sildi. Bir seyisin atına titizlenmesi gibi bisikletine beslediği minnet duygusunun etkisindeydi hâlâ. Hele şimdi kendisini don Sixto'nun hışmından koruduğu, arabanın altında kalmaktan ve belki de ölümden kurtardığı için adamakıllı seviyordu bisikletini. Kendisi de boş durmamış, küfür haznesinden çekip aldığı iki üç iltifatı İspanyol'un suratına fırlatıvermişti. "Vahşi!.. Azgın herif!.. Hayvan!.." diye bağırmıştı.

Yatağının başında durdu. Yorganı, örtüsü, çarşafları ve yastığı ile alelade bir pamuk yığın, tavanın deliklerinden kireç beyazlığı içindeki gün ışığı süzülüyordu içeriye. Yatağına girmedi. Ah, bir içki olsa... Hangisi olursa olsun, hiç önemli değil! Yeter ki bir kadehçik olsa... Ama şöyle sert bir içki olsa... Köşedeki büfeyi araştırırken kıllı bir maymun gölgesinden farksızdı. İçerisi loştu ve don Nepo bir yandan büfede içki ararken bir yandan da elbiselerini çıkarıyordu. Kıllı vücudu bütün ayrıntılarıyla çıkmıştı ortaya şimdi. Büfede içkinin damlası bile yoktu. Tatlı şarap şişelerinin, likör ve bira şişelerinin hepsi boştu; şişelerin ağzındaki mantarlardan tahrik edici bir alkol kokusu geliyordu burnuna. Şişelerin dibinde kalan tortuyu içmek istedi ilkin. Mantarlara, şişe diplerindeki tortuya ve şişenin kendisine sinmiş bir eskilik, tozlu küf kokusu... Ve bütün bunların arasında bir pislik; mantarların birinde değişik bir koku, şampanya kokusuna karışmış bir koku... Torunu bu şişeyi beğendiğinden olacak, içine bal koymuştu herhâlde... İçinde müthiş bir istek, şampanya içmek istiyordu... Gülmek hariç her aklına geleni yapmak için dayanılmaz bir istek duyuyor; etrafında ya da hâlinde gülünecek bir

şeyler bulsa ona da gülecek ama hiçbir şey bulamıyor... O İspanyol namussuz gülebilir her şeye, Estribo denilen o uğursuz ihtiyar güler rahatlıkla... At nalı gibi çın çın öten takma dişlerini birbirine vurarak güler hem de... Şampanya şişesinin mantarı... Ah, küçük bir kadeh şampanya olsa şimdi, öyle keyiflenecekti ki... Bayramlardaki en iyi içkidir o... İçkilerin şahıdır, boğazına ve midesine öyle iyi gelecekti ki şimdi, kendine getirecekti onu, biliyor.

Aslında içkiden çok, sıcak bir şeye, boğazını ve midesini ısıtacak bir şeye ihtiyacı olduğunu düşündü... "Budalayım ben!.." dedi kendi kendine. "Öyle ya, bisikletim de var madem! Şöyle giyinip Consunsino kadının kahvesine kadar neden gitmiyorum yani!" İmkânsız işte, gidemez... Oraya adımını atmayacaktı bir daha, yeminliydi. Ama şöyle sıcak bir şey içmek ihtiyacını duyarsa insan, yemin filan vız gelir aslında. Ya içinde kabarıp duran konuşmak, boşalmak ihtiyacı... Doğrusu bu işte! Neden sıcak bir içki istiyor canı, unutmak için değil elbette. Tam tersine -uydurulan masallardaki yalanın aksine- unutmak değil, kızışmak, içindeki öfkeyi, hiddeti, tiksinme duygusunu ve çenesini kızıştırmak için! İnsan, derdini dökebilirse en çok acı veren olaylar bile unutulur gider. Belki de yolda torununa rastlar, ona dökebilirdi içindeki sıkıntıyı.

Ayakta giydi pantolonunu. Öyle pek ihtiyar olmadığını göstermez mi bu? Önce bir bacağını ve sonra ötekini... Gömleği, ceketi, pabuçları... Çorap giymedi bile, çıplaktı ayakları. Tek başına, şöyle bir kadeh yuvarlamak niyetiyle çıkıyorsa, çorapsızlığın ne önemi vardı ki? Şapkasını aradı önce, bisikletine atladı, çevirdi pedallarını. Biraz daha ilerlese o hızla Consunsino'nun kahvesinin önüne varacaktı... Fakat o uğursuz araba hızını kesti birden. Bak hele, Consunsino'da bir işler dönüyor, bayram seyran gibi bir şey kutlanıyor anlaşılan! Kadın, ihtiyar İspanyol'dan deminki karşılaşmanın hikâyesini dinliyor herhâlde, böyle kahkahalarla güldüğüne göre. Aslında gerçekten öldürmek istemişti don Nepo'yu, becerememeyince bu işi korkutmak amacıyla yaptığını anlatıyordu kadına herhâlde; "Don Nepo'yu ürkütüp bir daha Cojubul ailesinin aleyhinde zevzeklik etmesin diye yaptım," diyordur Consunsino ka-

dına, "Muz Şirketi'nin memleket hayrına çalıştığını kafasına iyice soksun diye korkuttum," diyordur.

Korkak bir adam değildi don Nepo ama kendini tuttu ve girmedi içeriye. Orada, kendisini alaylı tebessümlerle seyreden insanların arasında bulunmak istemiyordu doğrusu. Girse kavga çıkacaktı, biliyordu. Ama kavga etmeye değmezdi. Bırak, eğlensinler! Yeniden bastı pedala. Güneş gözünü alıyordu. Tek tük bulutlar görülüyordu gökte. Yakıcı bir güneşti bu. Uzaktan askeri kamyonların homurtusu duyuluyor, depolarındaki kömürü bacalardan ateş ve duman olarak kusan lokomotifler görülüyor ve her dinamit patlayışında yer sarsılıyordu. Bu, dünyanın sonu bile olsa don Nepo'yu yatağında ve uykusunda bastırmalıydı...

III

"Rojas y Kontreras yeniden doğdu hayata," dedi don Sixto Marcos, Consunsino tavernasına girer girmez.

"Kim dedin?" diye sordu kadın ama fazla da ilgi göstermedi İspanyol'a, önündeki bardakları kurulamaya devam etti. Önlüğüyle siliyordu onları, iyice temizlendiklerine inanınca da bırakıyordu bir kenara. İnce camdan yapılmışları, gıcır gıcır bir ses getirinceye kadar ovalıyordu.

"Ne demek kim? Rojas işte, senin komşu."

"Don Nepo mu?"

"Ta kendisi, hanımefendi, ta kendisi. Benim adım nasıl Pascual y Estribo ise o da öyle."

"Biraz farklı bana kalırsa, don Sixtos, Estribo meselesi sizi üzüyor, yanılmıyorsam."

"Canınız cehenneme hepinizin! Tanrı rahmetini esirgemesin, rahmetli annemin asil adını soyadı niyetine, benim adımı da çoğul olarak kullanmaya cüret ediyorsunuz, katlanamam bu kadarına..."

"Soyadı mı?"

"Evet, yani takma isim canım... Hem aslında bilip de bilmez görünmeye kalkman da iyi değil."

"Neyi değiştirir? Meseleyi bilmez görünürsün, halledilmiş olur, fena mı?"

"Estribo... Estribo diyorsunuz bana, arabacıyım da ondan, yalan mı? Ben de tutup size 'Sphincters' desem, köpek gibi yaşadığınız hayatı pislik hâlinde kusmaktan başka hüneriniz yok, anlamına gelir."

"Keyfiniz bilir, don Sixto."

"Asıl keyfimi kaçıran kendi bahtsızlığım; beni tutup 'cafre'ların arasına gönderdi."

"Amma da cahilsiniz... Başkentte tek bir hayır derneği yok şimdi."

"Aziz budala! Hiç formunda değilsin bugün, hayır derneği demiyorum 'cafrerie' diyorum. Biraz farklı ha, ne dersin?"

"Ne söylediğinizi anlayabilmem için... bana dualar okutsanız nasıl olur?"

"Sen Rojas için dua et asıl, onun ihtiyacı var duaya... Bugün arabamla yolun köşesine kıstırdım onu. Yüreği ağzına geldi korkudan, terbiyesiz herif, tutmuş selam veriyordu bana. Aramızda hiçbir tatsız olay geçmemiş gibi... Bugün öldürmediysem onu, eceli henüz gelmedi demektir."

"Bildiğim tek şey o ve siz... affedersiniz; siz ve o diye başlamalıydım söze, öyle ya önce İspanyol, sonra melez Yerli... Her neyse ikiniz de buraya, yani Marcos Consunsino kahvesine adım atmamaya yeminliydiniz."

"Doğru, ettiğim yemini bozdum, ne yapayım kokunu seviyorum..."

"Pek anlamlı bir söz değil!"

"Anlıyorum, hem budalaca şeyler dinlemekten de hoşlanmıyorum açıkçası!"

"Yemin bozmuş olmanız da, benim kokumu sevmeniz de önemli değil." Sesini yükselterek devam etti: "Hem hangi budalalıkmış bu bakayım? Sen cevap vereceksin buna, çünkü don Sixto, en densiz arabacı bile senden kibar konuşur!"

"Beni arayan bulur ancak, akrep gibiyimdir. Dur hele, sana bir hikâye anlatmaya geldim ben..."

"Önce ne içeceksin, onu söyle..."

"Vakit erken yahu..."

"İç bir şey... Sıkıntıyı dağıtır..."

"Doğru, komşun olacak herife rastlayınca sıkıntı bastı içimi."

"Öyleyse, bir fincan sıcak kahve fena gitmez..."

"Daha yeni içtim kahveyi, evde içtim..."

"Bir daha iç, ben de satış yapmış olurum... Eğer bazısı suratımı görmeye, bazısı içini dökmeye ve bazısı da beni koklamaya gelecek olursa bu dükkânı açık tutmanın âlemi yok. Kaparım gider burayı, öbür işlerle uğraşır, herkese dert analığı ederim... Kendimi koklatırım..."

Kocaman ve neşeli bir kahkaha koyuverdi. Fakat tekrar mutfağa dönmek zorunda kaldı; don Sixto için getirdiği sıcak kahvenin yarısını dökmüştü gülerken.

"Bakıyorum hep neşelisin..."

"Aslında ne varsa burada, borca aldım hepsini. Dükkânı tek başıma bir de aziz Dominguo Guzman sayesinde kurdum. Bu kadarını yaptıktan sonra aziz efendiyi de çiçeksiz, mumsuz bırakacak değildim ya..." Kapıya yakın bir yerde duran konsolu işaret etti eliyle.

"O da İspanyol azizi!"

"Azizler gökyüzünün malıdır, memleketi yoktur onların. Kahveyi unutmasanıza?.. İçin ve ne anlatacaksanız anlatın bakalım. Kendi elimle pişirdim kahveyi, tam kararında olsun diye kendim kavurdum, altın kahverengi oldu. Değirmende kendi ellerimle öğüttüm üstelik. Pişirirken de öyle kaynar suya atmadım hemen, sıcak suya koydum, iyice süzülsün diye..."

"Kaynar kahve değil öyleyse..."

"Kaynar kahveyi ben içer miyim?.. Melez karılar içer öylesini veya hapistekiler!"

İspanyol, bir elini yüzünde dolaştırdı bir süre, buruşuk olmayan bir et parçası aradı suratında.

"Üç bacaklı kedi avına çıkma, boşuna yorulursun, kedinin dört ayağı vardır..." dedi kadın geriye çekilirken.

"Şunu söyleyecektim sana..."

"Ne söyleyecektin? Unuttun mu yoksa?"

"Karşımda çıplak kadın yok ki lafımı unutayım. Hah, şunu söyleyecektim; o komşun olacak pis herifi bu sabah az kaldı öldürüyordum, diyecektim."

"Ne zaman oldu bu iş?"

"Biraz önce... Buraya gelirken... Yolda..."

"Suç onun, üstüne vazife olmayan işlere de burnunu sokuyor. İlk zamanlar bunu terslik olsun diye yaptığını sanıyordum."

İspanyol dudaklarını kahve fincanına dayadı ilk yudumu höpürdetmek için.

"Kahve sıcaktır daha, dikkat edin, ağzınız yanar. Nepo'ya gelince, onun memleketlim olduğunu bilmek garip bir his uyandırıyor bende. İhtiyar ve zehirli bir yılandır o!.. Ama sizin bozulduğunuz şey başka, memleket çocuğu oldukları hâlde ecnebi numarası yapmak niyetiyle isim değiştirenleri anlattığı için kızdınız ona. Keijibul, ne demek! Hangi melez karının bilmem neresinden çıktılar kim bilir! Herifi hiç görmedim ben. Bay Nepo tam vahşi suratı olduğunu iddia ediyor ama isterse kıçını yırtsın 'ecnebi' olarak yutturamaz kendini. Burada neyse ne ama ya orada? Orada, kimsenin kıçı bizimki gibi yeşile boyalı değil..."

"Ne bilirmiş, o hayvan! Oranın yerlileri de Kızılderililer..."

"Orada da vahşiler var demek..."

"Elbette, kızılderililer var, filmlerde gösterilen bize yabancı melezler var. Pek bizimkilere benzemiyor bunlar."

"Peki, siz İngilizce konuşuyor musunuz yani?"

"Tanrı korusun! Biliyorum, kötü gününde yaratmış beni. Fakat İngilizce bilecek kadar kötü günde doğmamışım gene de!"

"Tanrı sizi korusun, küçük köpek bizi yesin, ne iyi olur!"

"Aslında sahici bir diliniz yok sizin konuşmak için. Bizimkini kullanıyorsunuz, ödünç verdik size. Yüzyılın başındaki efendilerinizin dilinden anlasanız bile önemi yok... Madem bu şartlar altındasınız. Zaten İspanyolcayı kötü konuşurken İngilizceyi de kötü konuşsanız ne çıkar?"

Cevap vermedi kadın, usulca kahve fincanını aldı önünden. Don Sixto bir tutam tütünü, her zaman yaptığı gibi, tütün kâğıdına

ufaladı gene, kâğıdı iyice sardıktan sonra kenarını diliyle ıslatıp yapıştırdı, kavlı çakmağıyla ateşledi. Dumanı içine çektikten sonra elini cebine atıp para çıkardı.

"Bir bu eksikti," dedi kadın. "Tek bir kahve için nasıl para alırım senden? İçki içmedin ki yanında. Yenilikten hoşlanmıyor beyefendi, kahvesiyle konyağını yudumlamak işine gelmedi."

"Akşam, dönüşte içerim konyağı."

"Bir şartla, komşumla kavga etmek yok artık."

"Beni tahrik etmesin ama! Zaten ecnebilere attığı pislik canımı sıkıyor hâlâ, bu yüzden hiç bağışlamam onu."

"Pek de haksız değildi bana sorarsan. Bütün ecnebiler sizin gibi mi? Bunca yıl burada yaşadığınız için asıl memleketinizi unutmuşsunuz siz."

Pascual y Estribo ağzını açtı, bir şey söyleyecekti ama kadın bu fırsatı vermedi ona, hemen yükseltti sesini ve hiç ara vermeden devam etti:

"Hep güney sahilindeki Mister'ın hikâyesini geveleyip duruyorsunuz ağzınızda, hani buradakilere bol para ve zenginliği miras bırakan herifi! Fakat her Tanrının günü olmaz böyle şeyler, nehir suyu gibi geçicidir bu, kalıcı değildir. Bu zenginlikten ne kaldı geriye? İngilizce konuşan, ecnebi pozu takman, bazıları ecnebi kadınlarla evli bir yığın hanım evladından başka ne kaldı geriye? Burada, toprağımızda doğdukları hâlde bizden bile saymıyorlar kendilerini! Bundan beteri var mı: Kendini doğduğun memleketin evladı saymayacaksın?! Ecnebilikten de feci böylesi, düpedüz bahtsızlık. Bırakın, yüreciğimde birikmiş ne varsa söyleyeceğim, sıra size de gelir elbette; o zaman da siz konuşursunuz, konuşmak parayla değil ya! Ecnebinin milyonlarını ağzında geveleyenlerin hiçbiri, hatta ecnebinin mirasına konanlar bile kendi durumunun önemini anlamaz, anlayamaz. Paradan çok daha değerli şeyler vardır hayatta; dinleyin bakalım şimdi, duymazlıktan gelmeye kalkmayın öyle, ne zaman hoşunuza gitmeyen bir şey konuşulsa her seferinde aynı numarayı yapıyorsunuz. O yeni gelen ecnebi, Muz Şirketi'ne karşı konulabileceğini, dahası, insanın isterse kendisine ait olmayan topraklara bile el koyabileceğini ispat etti."

"Söylediklerin yanlıştır demiyorum, kızım. Görünüşte..."

"Gerçekte... görünüşle filan ilgisi yok bu işin... Her şey doğruyken 'bunlar görünüştür' demek kolay. Mesela, eminim ki, o mirasçılar parayı toplamak için, çoluk çocuk göç ettikleri ve kendi memleketlerine hakaret edilen uğursuz yere kaçabilmek uğruna harcadıkları zamanın bir misli fazlasını harcamışlardır burada, memleketleri hakkında kötü söz işittikçe de mutlaka utanıyorlardır. Belli etmeseler bile."

"Çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek, iyi öğrenim görmelerini sağlamak isteyen hiçbir babayı suçlayamayız. Böyle yaptılar Keijibul'lar. Haklarıydı bunu yapmak..."

"Hakları filan değildi. Hem Cojubul desenize şunlara; fiyakalı isim ve sözler neye yarayacak sanki, altın suyuna mı batırılmış bu melezler?"

"İnsan iyi yetişmiş, iyi öğrenim görmüşse öbür insanlara hoşlandıkları şekilde hitap eder, budala. Kibarlık öyle emreder."

"Öyle ise kötü yetişmişlerin en kötüsü say beni. Fakat şunu da bilmiş ol; asla Keijibul dedirtemeyeceksin bana o meretler için. Madem böyle, kime gidip kafa tutacağız biz, kime dikleneceğiz? 'Hakları vardı' lafı da yanlış hem. Manevi sorumluluk vardı üzerlerinde; kondukları miras, paradan ibaret değildi, çünkü Muz Şirketi'ne karşı direnebilirlerdi pekâlâ."

"Aferin, komşun çok iyi ders vermiş sana!"

"Bay Nepo'yu suçlamanız saçma zaten! Bütün bu söylediklerim kelimesi kelimesine doğru; ne sanıyorsunuz yani, don Nepo'nun bahsettiği Anastasya gerçekten yaşamıyor mu, herkes biliyor bunların doğru olduğunu... Kimse bilmeden bir şey uydurmuyor kıçından... Muz Şirketi de faydalı bize, katıra gem nasıl faydalıysa öyle. Unutmayın ama katıra gem vurulunca ses çıkaramaz hâle getirir hayvanı."

"Kimi senin gibi düşünür, kimi de başka türlü. Bana sorarsan, buradan çekip gitmekle ve çocuklarını yabancı ülkede okutmakla çok iyi ettikleri fikrindeyim."

"Hainin yaptığından farkı ne bunun? O da kazığa sarılacağına, kadına sarılmış, çoluk çocuk sahibi olmuş işte."

Boğazının pasını temizlemek için olacak, bir iki defa öksürdü ihtiyar; pantolonunun arka cebinde dura dura buruşmuş mendilini çıkarıyordu bir yandan da.

"Şöyle, hani o güney fırtınasında ölen gibisinden bir Mister'a rastlasaydım hoşuma giderdi doğrusu..."

"Kaçıktı o adam..." diye söylendi ihtiyar.

"Elbette... Bütün yaptığı iş havanda su dövmekti de ondan."

"Ben gidiyorum..."

"Anladım; sudan bahsettiğim için öfkelendiniz gene!"

"Hadi oradan, budala... Yıkanmıyorsam istemediğim için yıkanmıyorum; bal gibi biliyorsun böyle olduğunu. Sahiden yıkanmak istemiyor canım!.."

Şapkası kaşlarının hizasına kadar inik, pantolonunun uçları ayağındaki botların üstüne dökülmüş, sırtına asılı torbası kıçına vura vura dışarıya çıktığı vakit, don Nepo'nun torunuyla burun buruna geliverdi. "Kızının oğlu, torunu..." dedi kendi kendine. "Kızının ve Kalabriyalı bıçkıcı damadının oğlu, gözlerinden belli İtalyan olduğu, Yerli suratında İtalyalı gözler... Büyükbabası ve onu fırlatan fahişe anası kadar kara bir oğlan... Ne kadar pis ağızlısın, don Sixto, ne kadar pis ağızlısın!.."

Damiancito, içi kireç yüklü arabasını çeken öküzleri dürtüklüyordu, bu taze ve canlı sabah havasında keyifli bir ıslık tutturmuştu. Araba ilerledikçe kireç çuvallarından ince bir toz yığını yere, toprağa dökülüyor ve delikanlının dudaklarında şekillenen ıslığın temposuna uygun kavisler çiziyordu yerde. Islığında delikanlılığı, uykusuzluğu ve hasretleri dile geliyordu. Kirece bulandığı için bembeyaz olmuş elini şapkasına götürerek usulca selam verdi don Sixto'ya. İspanyol, selamını almadı. Büyük bir sessizlik oldu. Tek bir hareket, en küçük bir kıpırtı yoktu İspanyol'un yüzünde. Selam vermeye bile tenezzül etmediğini göstermek istiyordu çocuğa; delikanlının damarlarında Nepo'nun kanı dolaştığına göre, büyükbabasının davranışlarından ve hatta suçlarından da sorumlu sayılırdı.

Don Nepo'nun torunu hiç de kızmış görünmedi onun davranışına; ıslığına kaldığı yerden devam etti, bu sefer açık şekilde alaycı

bir tempo tutturmuş, don Sixto'yu diline dolamıştı: "Es... tribo!.. es... tribo!.. bay... kuş!.. bay... kuş!.." Öfkeyle dudaklarını ısırdı İspanyol, bir ayağını kendi arabasına koydu, araba ondan tarafa iyice eğilmişti. Dikkat etmese dengesini kaybedecekti, kıçını seleye koyar koymaz toparlandı. Sağdığı sütü bidonlara koymuş, bidonları da arabasına yerleştirmişti. Her zaman süt bidonlarının arasına yerleştirirdi kıçını. Bütün bidonlarda ineklerin memesinden taze sağılmış olmanın sıcaklığı vardı hâlâ.

Arabasının deminki kaykılışı, yan tarafa adamakıllı eğilmesine rağmen devrilmeyişi, bundan bir süre önce don Sixto'nun başkent belediyesine verdiği teklifin ne kadar doğru ve yerinde olduğunu gösteriyordu. Don Sixto'nun teklifine göre, bu sık sık yer sarsıntısı geçiren ve depremler yüzünden altı üstüne gelen talihsiz ülkeyi zarardan, binaları da ikide bir yıkılmaktan korumak için en iyi çare binaları yaylı temeller üzerine kurmaktı. Böylece en şiddetli depremde bile hareket hâlindeki bir otomobil gibi sallanacak ve asla yıkılmayacaklardı!

Consunsino kadın da don Sixto'nun peşi sıra dışarıya, dükkânın kapısıönüneçıkmıştı. Elindeki su dolu kovaya bakılırsa, suyu punduna getirip İspanyol'un başından aşağı dökecekmiş gibi görünüyordu; ama dükkânının önünü sulamakla yetindi. Güneş şimdi sokaktan dükkânın duvarına vurmuştu. Toprağın şişelerde duran cinsinden değil ama insanoğlunun boğazına inen içkiden tiksinmediği bilinmeyen bir gerçekti. İşte bu yüzden içinde öteberi, yani bulaşık yıkanan ve sarhoş salyasıyla köpüklenen bu suyu toprağın üzerine dökmek şarttı. Üstelik güneş iyice yükselmeden dökmek gerekiyordu. Her gün yapılacak olursa bu, mayasında insanca bir öz taşıyan toprak da bu iyiliği unutmaz, insanoğluna mutlaka yardımcı olurdu; yani toprağa ekilen sarhoş tohumları çiçek açıp ürün verecekti o zaman, toprağın bağrından fışkıracaklardı dünyamıza. Fakat sarhoş doğacakları için ayakta duramayacak ve mutlaka bir yere yaslanmak ihtiyacında olan asma kökleri gibi dükkânın duvarına sırt verip büyüyeceklerdi.

Elindeki kovayı iyice havalandırıp oluk oluk akıttı suyu toprağa. Güneşin yaktığı sıcak toprağın suyla temas edince sönen bir

kor ateşi gibi cızırdadığını duydu ve o zaman başladı yüksek sesle konuşmaya:

"Artık içkinin her türlüsünü sevenler; yani alkolikler ve günahkârlar burada şöyle bir durup mola vermeden geçip gitmesinler!.." Gözlerini kapısının önündeki toprağa çevirip devam etti: "Bu meyhaneyi yuva bilip gelsinler içeriye, tek başlarına da olsalar, kalabalık da olsalar durmadan içsinler, cüzdanlarındaki son meteliği bile içkiye yatırsınlar. Bu yetmezse kravat iğnelerini, saatlerini, kol düğmelerini rehin bırakıp içsinler. Üstlerinde değerli ne varsa bıraksınlar bana ve neşe içinde gitsinler... Ama buraya, dükkânımın duvarına işemesinler, kusmasınlar, dükkânımda bağırıp çağırmasınlar, kavga etmesinler; bütün bunları benden uzakta yapsınlar, sarhoşun çişi ve kusmuğu feci kokuyor çünkü..."

Kıçında iki yastık gibi duran kalçalarını salladı ve sonra verdiği selamın etraftan görülmemesi, görülse bile anlaşılmaması için toprağa eğildi, sağ eliyle yere düşürdüğü bir şeyi topluyormuş gibi yaptı. Kalbinin hizasında tuttuğu sol elinde ise kovası, ikinci bir duaya hazır, bekliyordu.

"İçkiyi seven ve içmek fırsatını kollayan her kim varsa burada durup soluk alsın önce..." Kapısının önünde demin ıslattığı yere baktı tekrar. "Yüreğine istek gelsin, damarlarındaki içkicilik şahlansın, gelsin koca bir şişe likör veya bir bira ısmarlasın hiç olmazsa."

Güneşe karşı dönerek üçüncü defa selam verdi; kovada kalan suyu üçüncü defa dökmüştü yere.

"Şimdiye kadar ağzına içki koymamış adam bile burada durmadan gitmesin yoluna. Girsin dükkânıma, ya bir sevincin şerefine bir kadeh parlatsın ya da bir üzüntüsünü unutmak için içsin... Yeter ki içsin... Erkeklik niyetine içsin... Başını döndürsün içki, kanı kaynasın içkiye ve ikinci sefer adamakıllı içmek arzusuyla gelsin dükkânıma. Kılı kıpırdamamış adama bile her istediğini yaptırırsın, yeter ki sen iste şeker kamışının anası ve babası güneş baba, sen istersen... toprak ana, sen istersen!.."

Dükkâna girmeden mırıldandı:

"Tata-Guaro, senin önünde kederli, çirkin, değerli hiçbir şey yok!"

Havaalanına malzeme taşıyan dev kamyonların sarstığı küçük, basık ve zavallı evlerin temelinden sarsılması, hele bu kamyonların yapısındaki esneklik İspanyol'a düşüncesini doğrulayan bir belge olarak göründü. Bütün şehirleri temeli yaylı binalardan kurmalı, zelzeleye karşı en iyi çare bu! Buluşunu hemen tasdik ettirip patentini almalı.

Yavrularını kaybetmiş inekler misali uçsuz bucaksız ovada fır dönen lokomotifler, upuzun servi ağaçlarının arasında, makaslarla ayrılan, bazen kesişen hatlarda gidip geliyordu. Vagonlar bazen boş, bazen dolu. Şimdi yemyeşil bir halı gibi duran ova birden bataklık hâlini alır yağmurlar gelince, o zaman avcıların, ördeklere sıktığı mermilerin sesleri çınlatır bütün ovayı. Yağmur olmasa da, taş ocaklarında taş çıkaran makinelerin çelik kablolarında bir gıcırtı hep vardır. İnsanlar ve makineler... Taşların minyatür trenlerle, cüce vagonlarla taş ocağından taşınması, taşın öğütüldüğü yerden yükselen gıcırtılı taş kırma makinelerinin sesleri... Bütün bu kaybedecek vakti olmayan, tatil ve pazar günü demeden çalışan, çalıştırılan dünya; yani makineler, fırınlar, kazanlar, işçiler, yankee'ler bulutlarda bir yağ lekesinden farksızdır aslında, gökyüzünün o engin ve uçsuz bucaksız mavisinde, sabah duasını okuyan meleklerin önünde...

Bay Nepo Rojas, elbiselerini çıkarmadı, olduğu gibi uzandı yatağına. Bu sabah ikinci defa olarak geliyordu evine ve ikinci defa yatağa uzanıyordu. Şapkasını bıraktı bir yere. Hayvan gündüz uyursa gece dolaşır. Pabuçlarının bağcıklarını bile çözmedi. O uğursuz arzu içinde, tekrar bir kadeh yuvarlamak isteğiyle yani, tekrar kalkmak gerekiyordu ayağa ve bisiklete atlayıp tekrar uzaklara gitmek gerekiyordu, Consunsino kadının tavernasına girmemeye yeminli ya. Ufacık bir kadeh uğruna o kadar uzağa gitmeliydi şimdi. Bir düzine kadeh için bile uzaktı gideceği yer. Damiancito dönmemişti hâlâ. Kuzey'deki taş ocakları unutturmuştu ona büyükbabasını. Böylesi daha iyi!.. Asıl kendisi nankörün biri, insan Damiancito gibi vefalı bir torun sahibi olur da böyle düşünür mü hiç!.. Ama o kötülüğünden düşünmüyor böyle, her sabah karşısında görmeye alıştığı bu en sevdiği varlığı yanında görmeyince, ister

istemez sapıtıyor. Damiancito yanında olmayınca, böyle giyinik, ceketini, pabuçlarını çıkarmadan devriliyor yatağa ve kimse gelip onu uyandırmıyor, "giyinik" yatmanın uğursuzluk getireceğini, "ölü" gibi veya boğulmuş bir adam gibi yatağa uzanmanın ayıp olduğunu söylemiyor don Nepo'ya.

"Ölü" gibi mi? Boğulmuş bir adama mı benziyor yoksa?.. Sabah dikkatli davranmasaydı, "gibi" olmayacaktı şimdi; nasıl öldüğüne dair şarkı bile yazacaklardı üstelik. Kendini arabanın katil tekerlekleri altından nasıl kurtarmıştı? Tanrı büyük de ondan; eceli gelmemişti ayrıca ve bir de uyanıklığına, bisikletinin pedallarına, gidon kullanmaktaki ustalığına borçluydu kurtuluşunu. Gidona ve pedallara, bir boğa güreşçisi boğaya karşı nasıl üstünlük kurarsa öyle hâkim olmuştu. Araba köprüde öldürememişti onu ama Consunsino'nun tavernası önünde besbeter etmişti. İçinde ayaklanan o iki tek atma arzusunu silip götürmüştü meret, beynini karıncalandırmış ve düşünemez hâle sokmuştu onu. Bu yüzden kupkuru kalmıştı ağzının içi. Fakat her şeye rağmen direnmiş, çok kararsız kaldığı hâlde kadının tavernasına girmemişti işte. Ama arabayı, İspanyol'un takasını orada görmeseydi yeminini bozacak ve dalacaktı içeriye. Damiancito orada değildi; yolda rastlasaydı torununa onunla gidecekti, kireç götürdüğü yere kadar gidecekti hem. Bisikleti arabaya yükleyecekti, torununun yanma oturacak ve yârenlik edecekti onunla. Konuşunca boşalıyor insan, rahatlıyor. O da içindeki öfkeyi, hiddeti ve hırsı anlatmak, boşalıp rahatlamak istiyordu. Don Sixto haini köprüde başa çıkamamıştı kendisiyle, çiğneyememişti. Gelgelelim, Consunsino'nun önüne bıraktığı arabasıyla daha büyük suç işlemiş ve bu sefer dalgın olan don Nepo'nun arabaya çarpıp parçalanmasına ramak kalmıştı. Hem bu öyle bir durumdu ki herhangi bir suç işlemeden, kanun karşısında suçlu duruma düşmeden öcünü alması, boşalıp rahatlaması imkânsızdı. Fakat mutlaka acısını çıkarmalıydı, göstermeliydi gününü İspanyol'a: Koca bir duvarı temelinden sarsıp yıkılacak hâle getirmeliydi, don Sixto'nun yolu üstündeki bir duvarı bu hâle koymalıydı hem. O tam oradan geçerken devirmeliydi duvarı İspanyol'un üstüne, duvarı yığmalıydı herifin ölüsünün

üstüne ve sonra gidip birinci sayfalarında büyük büyük başlıklarla İspanyol'un duvar altında kalıp öldüğünü bildiren gazeteleri almalı ve okumalıydı. İspanyol'un kendi buluşu olan temeli yaylı bina nazariyesini ispatlarken duvar altında ezildiğini, yani bilim uğruna öldüğünü yazmalıydı gazeteler!

Kahvesini bile içmemişti, şimdi fark ediyordu. Ekmeğine bile el sürmemişti. Çok katıydı ekmek... Bayattı yani. Eliyle, terli eliyle şöyle bir dokunmuş ve ısıtılmış kauçuktan farklı olmadığını anlamıştı ekmeğin. Bu ekmeği dişlemek, bisiklet gidonundaki lastiklerden birini ısırmaktan bile eziyetliydi. İyi ekmek çıkarmıyorlar artık! Öcünü alınadıkça her şeye öfkelenecek, hiçbir şeyi beğenmeyecekti.

Gün ışığı, tavandaki aralıklardan vuruyordu içeriye, kesik göz kapaklarının boşluğundan gelir gibi. Kapının altındaki boşluktan olanca şiddetiyle, beyaz mı beyaz çiğliği ile giriyordu odaya gün ışığı. Odasının tabanı yoktu zaten. Ağaç kalasları yan yana gelişigüzel uzatılmıştı sadece. Çok eksiği vardı evin. Ama ihtiyar, parasız ve isteksizdi artık... Kendisinden sonra gelecekler düşünsün... Kalkıp kapıyı sürgülese... Kapıyı emniyete almak iyi olacaktı gerçekten de. Şu araba hikâyesinden sonra don Sixto'nun kendisine her fenalığı yapabileceğini aklı kesmişti, üstelik onun tam bu saatlerde uykuya yattığını biliyordu İspanyol. Kapıyı sürgülemeli, arkasına bir de destek dayamalı. En iyisi iki misli tedbir almak! Fakat öyle hâlsiz ki şimdi, vücudu öylesine bitik ki uykusuzluk üşütüyor insanı...

Gözleri kapanıyordu. Göz kapaklarını aralamak için son bir gayret gösterdi, yapamadı. Gözleri kapanıyordu. Sürgü, bir de destek arkaya... iyi olacaktı... Ama kımıldayamadı yerinden. Yıllar geçtikçe insan kendini korumak içgüdüsünü de kaybediyor, yılların yorgunluğu, yenilgiler, boşalmamış eziklikler, hayal kırıklıkları, günlük hayatın verdiği bıkkınlık, haksızlıklar... Onu öldürmeye de gelseler... gelsinler be!.. Birazcık Tanrıya sığındı don Nepo... Kapı... Sürgü... Arkaya destek... Eşyalar anlamlarını kaybetmişlerdi artık, kuru sözlerdi sadece. Bir küçük gayret... birazcık gayret edebilse... Kendini savunabilecek ölüm karşısında, mücadelesiz ölmeyecek! Öf, amma sıcak var ha!..

Bir küçük gayret... gayret etti don Nepo, örtülerin üstünde, bir anda kalkamadığı için yana döndü ve kaldı öylece. İnme inmişti sanki, başı yastıktan dışarıda, bacakları aralık, bir eli yataktan aşağıya sarkmış ve kapıdan gelecek katile sırtını vererek, yani don Sixto'ya işini rahatça görebilmesi için her türlü kolaylığı hazırlamıştı. Kafasının içinde başka bir ses, don Sixto'nun öyle paldır küldür cinayet işlemeye gelemeyeceğini, ya kılık değiştirip geleceğini ya da -galiba böylesi daha doğru- üzerine bir kiralık katil göndereceğini haykırıyordu.

Ter içinde kalmıştı; uyumuyor, sanki büyük bir iş görüyordu. Gece mesaisine çift yevmiye ödenmesi bu sebeptendir mutlaka. Gündüz uyunabilmesi için bir çeşit avans bu, böcek yaşantısı... Yorgunluğu uykuya çevirebilme hüneri, karanlığı gün beyazı ve yaşayan dünyanın canlılığını da sessizlik veya hareketsizlik sayabilmek hüneri... Ayrıca gözlerini yumup rahatlıkla uyuyabilmek önemli! Çoğu zaman yorgunluk, insan vücudunda kemik sızıları hâlinde belirir, karanlık ise göz bebeği ile göz kapakları arasında uçuşan kan damlacıklarına dönüşür ve gündüz dünyasının çılgın gürültüsü içine insan ancak sayılı birkaç sessizlik anını sıkıştırabilir.

Yataktan dışarıya sarkan elini uzatıyor ama bir türlü yere dokunamıyordu eliyle. Gerçeği, uykusunun ona kaybettirdiği gerçeği avuçlayamıyordu, bir türlü ölüme en çok benzeyen o engin hareketsizliğe, uykuya ulaşamadığı için de sık sık göğüs geçiriyor, dışarıda hayat herkes için henüz başlarken o uyuyamıyordu. İç çekmesi de boşuna, haykırmak istiyordu aslında... İyi biliyordu sebebini, Granada'nın vantilatörlerinden biliyordu; eskiden soğuk madenin havaya savurduğu tozlu kanatlarını çevirirken iç çekerdi onlar da. Ama şimdi düğmeye basar basmaz haykırmaya başlıyordu vantilatörler. Kabarenin romantik devirlerinde, eskiden yani, müşterileri keyiflendirsin diye salona asılan kafeste altı yedi kanarya vardı. Don Nepo temizlerdi onların kafesini. Fakat sonra, tabii devir değişmiş ve bu kuşlar ortadan kaldırılmışlardı. Bugün, gene orada olsaydı bu kuşlar güzel güzel ötmez, mutlaka haykırırlardı. Şimdi onların yerini bozuk paraları görülmemiş

bir açlıkla mideye indiren rengârenk plak dolapları almıştı, her parayı yutuşta dişi köpekler gibi başlıyorlardı pis pis havlamaya.

Yüzükoyun yatıyordu o sırada ama birden, sanki üzerine çöken ağırlığı savurmak istercesine döndü öbür tarafına, annesinin karnındaki sıcacık yerine tekrar dönmek isteyen yeni doğmuş bir bebek misali karnına çekti dizlerini ve iyice büzüldü, uzun süre hareketsiz kaldı, sonra bir korku yerleşti içine. O, kendini bildi bileli sürüp giden kör olası kulak ağrısı yeniden başlamıştı işte! Parmağını, burun deliklerinden üç beş misli daha kıllı kulağına götürdü. Onu "Kıllı" diye çağırmaları sebepsiz değildi, aslına bakılırsa böyle çağrılmak hoşuna da gidiyordu.

Tekrar döndü öbür tarafına. Damağını kaybetmiş gibiydi; soluk alıp verirken horuldamaya başlıyor, horultudan konuşmaya dönüyor, tencerede kaynayan sebze çorbası misali köpüklü hava kabarcıkları fışkırtıyordu ağzından. Muz Şirketi'nin, Cojubul ailesinin, Sotomayor soylularının, Papa'nın ve öbür kutsal kişilerin aleyhinde atıp tuttuğu için ölüme mahkûm edildiğinden korkan bir ihtiyarın kâbuslu dünyasını haber veriyordu bütün bunlar. Hemen ceza görecekti, İspanyol'un arabası çoktan tekerleri altına almıştı onu, eziyordu, yüzü buruş buruş cellat, rüzgârda titreyen bir tütün yaprağının kalın damarına benziyordu. Tekerlerin altındaydı, neredeyse bağıracaktı, gözlerini yumdu. Fakat cezanın büyüğü, ölüm cezası gelmek bilmiyordu, araba onu çiğnemiyor, parçalamıyor, bir kuş hafifliğiyle uçup gidiyordu üstünden ve sonra biraz uzakta tekrar beliriyor ve bu sefer kuş şeklinde değil, Consunsino kadının tavernası önünde, hareketsiz bekleyen hayaletimsi bir araba olarak çıkıyordu karşısına.

(Bayyyy... kuuuşşş!.. Baaayyy... kuuuşşş!.. torununun ıslık sesiydi bu... gerçekten duyuyor muydu bu sesi yoksa gördüğü rüyanın bir parçası mıydı? Baayyy kuşşş... Estriiii ... bo!.. Estrii...!)

Uykusunun arasında, ıslık çalmak istiyormuş gibi büzdü dudaklarını, önündeki arabaya bununla, sürücüsünün ismini ıslıklayarak söylerken korktuğu için kenara çekilmediğini ispatlamak istiyordu. Her Tanrının günü, karşısına sarışın devlerin sürdüğü tonlarca ağırlıktaki ve tekerlerinin her biri bir koca katedral göv-

desinden farksız kamyonlarla çıkan ölüm tehlikesi varken bu köhne arabadan ne korkusu olacaktı ki hem! Aslında, kamyonları ne zaman görse ödü patlıyordu: şimdi artık moruklamış bir sevgilisine söylemişti bunu, o zaman sormuştu kadın: "Ben de sana bunu soracaktım, Ponemo? (O eski, hani kumrular gibi seviştikleri iyi günlerde, kadın ismini böyle kısaltarak ve özentili şefkat ifadeleri katarak söylerdi.) Diyecektim ki... Şafakta ölümle yüz yüze geldiğin hâlde nasıl oluyor da korkmuyorsun?... Her öleni gömüyorlar. Yani kiminin ölüsünü terk edilmiş bakımsız bir tarlayı eşeleyip sokuştururlar, kimi ölü de kederli bir mezara yeni bir dekor oluverir. Herkesin zevki kendine. Ama senin gibi çoktan hapı yutmuşlar hiç olmazsa şöyle gösterişli, fiyakalı bir ölüm şekli bulmalı, bu senin seçtiğin ölüm pek biçimsiz, Ponemo. Hadi, beni o Caifasia kaltağı uğruna terk edip gitmeni bırak bir yana, böyle enayi bir ölüm seçtiğin için zevksizsin asıl. Bisiklette ölmek, böylesi de görülmüş şey midir, canım! Hani genç ve yakışıklı olsan eskisi gibi, neyse. Ama şu muşmulaya dönmüş hâlinle hiç olmuyor, vazgeç böylesinden... Düştüğün anda ölürsün. Bisiklete binmenin bu türlüsü, eski atalarımızı, ilk insanları hatırlatıyor bana, dört ayaküstünde sürünenleri yani. Seninki de öyle, iki ayak yerine iki teker üstünde... Hani tesadüfen o küçük oyuncaklardan birinin altında eziliversen, kaşıkla veya kurutma kâğıdıyla toplarlar seni, hani o hava meydanı mı, tayyare meydanı mı nedir, işte oraya gidip gelen kamyonları söylüyorum, Ponemo..." Ve sonra yatağına doğru eğiliyordu don Nepo'nun. Vaktiyle bütün mutluluğu ve bütün felaketi olmuştu bu kadın... Fakat şimdi ondan geriye kalan ne var kafasının içinde? Bir gölge bile yok. Hayat bu kadar insafsız mı ki, bu kadını rüyasında bile eski hâliyle, yani o güzel ve alımlı hâliyle değil de şimdiki kırık dökük moruklamış hâliyle gösteriyor ona; güzellik gitmiş, mahfazası kalmış geriye. Göğüsleri düşmüş, artık kimsenin değiştirme zahmetine bile katlanamadığı donuna ikide bir çişini kaçırıyor ve onu "çürük dişlerini çektirmezsen saçların da dökülür," diyerek kazıklayan şarlatan bir dişçi, ağzını kalbura çevirmiş, ne kadar dişi varsa söküp almış, üstelik dişlerini çektirdiği hâlde başında saç da kalmamış! Bütün bu eksikleri, artık fazlalık gibi duran burnuyla,

gözlerinin altında halkalanan iki çürük et parçasıyla ve sık sık yuvasından fırlayacakmış gibi kayan sol gözüyle nasıl direnşin, nasıl hoş görünsün erkek gözüne? Bu kadın öylesine arkadaşı olmuştu artık. Öyle ya, ateşin söndüğü yerde duman ne arasın...

Araba hem duruyordu olduğu yerde hem hareket hâlindeydi; don Nepo'nun peşinden geliyordu. Hareketsiz göründüğü anlar, avcı bir kuş kadar sessiz, uğursuz, dört yuvarlak teker üstünde bir baykuş gibi görünüyordu. Consunsino'nun kapısı önündeki yerinden hiç kımıldamıyordu -Consunsino kadın içki satmaya meraklıydı, bekleyebilirdi- ama don Nepo kulağında uğuldayan gürültüler duyuyordu. Dörtnala koşan atların nal seslerini, nalların taşlara vurarak çıkarttığı patırtıyı, ıslıkları, havada şaklayan kırbaç seslerini, küfürleri, yere atılan balgamları, İspanyol'un elinin tersiyle sildiği ağzını ve ağzının kenarlarında biriken salyaları, sımsıkı elinde tuttuğu gemlerin boğuk ve katı uğultusunu, Pascual y Estribo'nun, yârenlik günlerinde dost bir atılışla selam çekmeye alışkın sol elinde şimdi şekillenen ve onu öldürememiş olmaktan gelen katı öfkeyi, kırbacı şaklatarak beygirleri koşturuşunu, hepsini, hepsini kulaklarında duyuyordu...

Bir çığlık attı... Bütün bütüne uyandı sayılır... Şimdi, o deminden beri kulaklarında vınlayan araba gürültüleri birden bir resme dönüşmüş ve don Nepo gözlerinin önünde, işittiği seslerin çılgın akışına uygun bir hızla üzerine gelen, aldığı hızdan ötürü de tekerlekleri görünmez olan arabayı inkâr kabul etmez bir netlik içinde karşısında bulmuştu. Çılgın bir koşu ile yaklaşan beygirin peşinden sürükleniyordu araba, dizginler iyice gerilmişti ve arabanın bütün dingilleri en büyük zelzelenin bile sarsamayacağı şekilde sarsılmaktaydı.

Ölüme yaklaştığını düşündü. Bisikletinden başka bir şeyi yoktu kurtulmak için. Yüzlerce, binlerce pedal içinde kendi ayaklarının gücü, ezilerek ölmekten kurtaramayacaktı onu. Çılgın bir koşu içindeki bisikletinden başka kurtarıcısı yoktu; yatağın gıcırtılarındaki yoğunluğa, yastığın yere düşmüş oluşuna ve çarşafın buruş buruş olduğuna bakılırsa iyi kaçıyordu bisiklet. Kendini kenara atıp yoldan uzaklaşmayı düşündü. Geç kalmıştı ama. Hayır,

bunu aklına getirmekte geç kalmıştı. Evet, geç kalmıştı. Bu taşlarla dolu pis yerde Pascual y Estribo kolayca bitirecekti onun işini. Bisikletini bırakıp koşsa, arabanın giremeyeceği bir kovuğu, bir kayanın gerisini siper alsa? Son çaresi buydu ama nasıl bulacaktı böyle bir yeri... Fazladan bisikleti de hurdahaş olacak, bir daha yüzüne bakılmaz hâle gelecekti üstelik. En iyisi daha hızlı, daha hızlı kaçmak, pedal çevirmekti... Ayaklarını, dizlerini, gövdesini, omuzlarını ve başını bitmek tükenmek bilmeyen bir hızla dönen bisikletinin temposuna uydurarak oynatıyordu, pedallar havai fişeklerin savruluşunu hatırlatıyordu ona ve ayak bileklerine hiç durmadan sürtünen pedal zincirleri yüzünden boyuna gıdıklanıyordu. Fakat böylesine hızlı pedal çevirince, yatağında horuldayanı geride bıraktı. Ansızın fren yaptı bunu fark edince ve o zaman önce ileriye doğru havalandığını ama sonra geriye doğru uçtuğunu ve yatağında uyuyan adamın kucağına düştüğünü gördü. Aceleyle göğsünü yokladı. Öbüründen, yani horlayandan daha az gürültü yapılmasını istemek, hatta emretmek –elleri gidonu bırakmıştı– hıçkırmayı bırakıp caz müziği çalmasını, hırıltılarla uyuyacağına elektrikli harman makinesi gibi vınlamasını, dişlerini tıkırdatacağına bulaşık kazanındaki nikel ve alüminyum çanaklar gibi şıngırtılar çıkarmasını, bugi yerine vals yapmasını istemek... "Saat sabahın üçü... Gidon!.. Gidon," diye haykırdı, ellerini vantilatörlerden uzakta tutuyor ama nereye tutunacağını bilemiyordu... "Gidon!.. Gidon!.." Ses hızına eş bir tempoda horulduyordu, kıllı yüzüne yapışmış sabun köpüklerine benziyordu gözleri, göğsü rüzgârdan ve gürültüden şişmiş, davul gibi olmuştu, öbür adamı –yani yataktaki kendisini– unutmuştu; öbürü, kendisi, ayaklarını yatağın içinde, çarşafın altında çevirip duruyor, İspanyol'un arabasına yakalanmamak için pedal döndürüyordu boyuna, tekerleklerinin telleri fare kapanının tellerinden farksız bir bisikletin üstündeydi ve bu teller en azından yatağın gıcırtısı kadar gerçek iniltiler çıkarıyordu. Ekmeğine ve kahvesine ilişmeden yatağa serilmiş olan öbürü, pedal çevirmekle horuldamak arasında gelip gidiyor, pedal çeviren horuldayana yardım etmek için kıvranıyordu; öbürü, yani horlayan, geride pedal çevirene o ıslak, kederli, ter

kokan, tekerlerinin üzerinde doğru dürüst duramayan, beygiri öfkeli arabaya değil de kocaman bir tiyatro sahnesi büyüklüğünde ve yangın kızıllığındaki arabaya, ateş halkalarının üstünde koşuşan meşalecilere, elleri bayraklı ve silahlı, isyancı kadınlara, erkeklere hedef olmamasını hatırlatmak, onu uyarmak istiyordu...

O kocaman arabanın geride bıraktığı kırmızı ateş bulutundan uzaklaştığını hissediyordu ve şimdi bu bulutun içinde buruşuk suratlı İspanyol'dan başka, artık Keijibul kılığında karşısına çıkan Cojubul ailesini, golf elbiseleri giymiş Yerlileri, Muz Şirketi'nin başkanını görüyordu. Yeşil eldivenli elinde bir demet muz tutuyordu bu adam. O ise, muz demetinin aşağıya sarkarak beygirin erkeklik organını tahrik ettiğini ve beygirin erkekliğini kaybetmek korkusuna kapıldığını -önündeki organının da muz demeti gibi ortasından kesileceğini sanıyordu beygir- görüyordu.

Araba yetişiyordu ona... yetişiyordu... Aralarındaki mesafeyi gözle görülür bir çabuklukla kapatıyordu... yaklaşıyordu, yaklaşıyordu ve o tehlikede değildi ki... pedal çevirdikçe, boyuna horlayan öbürünü geride bıraktığına göre... horlayan neden tehlikede olsun, horlayarak pedal çevireni geride bıraktığına göre... ve o, uyanık olan, kendinden geçmiş olan, gördüğü rüyanın dışına fırlamış olan hangi tehlikeyle karşı karşıya olabilirdi ki?.. Bütün bunlara rağmen arabayı ve arabanın içindekileri en açık seçik şekilde görmüştü, içlerinden biri, yüzü Çinliye benzeyen orta yaşlı adam bağırıyordu: "Halk! İleri... Halk, ileri!.." O gözünü açınca araba geçip gitti yanından, arkada bıraktı onu. Fakat gözünü tekrar yumunca araba gene arkasındaydı ve kendisini gene bisikletin üzerinde pedal çevirirken gördü. Gözlerini kırpmak, kirpiklerine yapışan ıslaklığı söküp atmak, hızla kaçmak... kaçmak... kaçmak!.. Rüzgârda dağılan saçlarını düzeltmek... Başını horuldayarak oraya buraya çevirmek, bu tekersiz, sessiz hayaletin altında ezilmek istemiyorsa bütün bu saydıklarını yapamazdı... Evet, tekerlerini bile kaybetmişti bisikletin ve nereye gideceğini bilemiyordu... Nereye gitsin şimdi, söylesene don Sixto?.. Kaçık herif! Mutlaka, zelzele olduğu ve yer yerinden oynadığı sırada, o temeli yaylı evlerle kurulmuş, hiç yıkılmayan fakat bir araba gibi sallanan evlerle kurul-

muş, yani kendi kurduğu sayısız şehirlerden bir tanesindedir şimdi veya Marcos Consunsino'nun tavernasında, bedavadan içerek ve yüzünün derisini gererek konuşuyordur kerata.

Biri kapıyı açtı, sürgüsüz ve kilitsizdi zaten. İçeriye girince kapattı tekrar ve kendisini dış dünyadan ayıran bu incecik tahta perdeye dayadı sırtını. Dışarıda güneş öyle sertti ki bir süre karanlıkta hiçbir şey göremedi adam. Fakat vakit kaybetmedi. El yordamıyla etrafı yoklayarak yürüdü, Bay Nepo'nun horuldadığı yere doğru ilerledi. Gözleri karanlığa alışmıştı artık, biraz ötede yatağa boylu boyunca uzanmış, derin uykusunun içinde boyuna horlayan adamı gördü. Dikkatle baktı uyuyan adama. Giyinikti ve gelir gelmez kendini yatağa atmıştı, belli oluyordu böyle yaptığı. Pabuçlarını bile çıkarmamıştı yataktaki adam. İhtiyar değildi ama çok genç görünmüyordu. Teninin kızıla çalan bir rengi vardı, hafif sarımtırak. Kalın kaşlıydı, sık örgülü kirpikleri, bıyıkları vardı. Çok kıllı bir adam. Direngen, küçük ve yamru yumruydu elleri. Yastık ve çarşaf yere düşmüştü. Adamın üstüne çullanmak... Böyle yaparsa adam bağırabilirdi. Bir yumrukta bayıltmak... Bir eliyle adamın omuzunu kavramıştı zaten. Sarsarak usulca uyandırmayı denedi. Uyanmadı adam. Öbür yana döndü, öbürü ısrar etti. İmkânsız. Adam kollarını kuklalar gibi oynatarak direniyordu uykusunda. Yabancı daha hızlı sarstı onu... "Ne?.. Kim o?.." diye homurdandı don Nepo. Kim ondan başka kimsenin olmayan hayal dünyasına girmeye yelteniyordu öyle. "Çık dışarı! Rezil! Nerede görülmüş böylesi?.. Çık! Çık dışarıya! Rüyama girme, bakalım."

Yatağın kenarındaydı. Bu, yumuşacık, etten kemikten ağırlığı, bu uzaklaşacağı yerde ısrarla üstüne çöken ağırlığı elleriyle itmek istedi tekrar... Yok, imkânsız... Rüyasına girip berbat eden herif şimdi üstüne çullanan adamın kılığına girmiş olamazdı... Hayır. Hayır. Bu adam kendisini öldürmek için gelmişti eve. Bıçaklayacaktı onu veya tabancasının bütün kurşunlarını boşaltacaktı üzerine, hiç değilse ağzını bir bezle tıkayıp boğacaktı... Ama adamın bu ısrarına, kendisini uyandırabilmek için yırtınmasına ne demeli?.. İyice yumdu göz kapaklarını, uyuyormuş gibi davrandı. O gözlerini açmadıkça öbürü öldüremeyecekti kendisini, uyuyan

adamı öldüren katil kaçamaz, cinayet yerinden uzaklaşamazdı, bunu herkes söylüyordu... Sadece yemin bozanlar öldürülürdü uykudayken... İşte başucundaki adam bu yüzden böyle ısrarla, tekrar tekrar sarsarak uyandırmak istiyordu onu, don Sixto hesabına öldürecekti kendisini, bunun için gelmişti besbelli, boğuk ve çaresiz bir sesle bir şeyler mırıldanıyordu kulağına, öyle yavaş sesle konuşuyordu ki adam, onun kendisinden ne istediğini doğru dürüst anlayamıyordu bile don Nepo... Evet, uyanmasını, gözlerini açmasını istiyordu yabancı...

Birden yataktan fırlasa... Torununun, Damiancito'nun av tüfeği ve bıçağı dolaptaydı, ya hep ya hiç deyip bir şansını denese. Bunu aklından geçirdi ilkin, sonra kapalı gözle silahların yerini bulamayacağını düşündü. Kendisi dolaba giderken herifin açacağı yaylım ateşi geldi aklına, bir ürperti, sırtında buz gibi bir soğukluk hissetti, kaskatıydı. Adamın kendisini sarsmasından doğan korku gittikçe büyüyordu içinde, azgın bayılma isterisi içindeki bir düşmanla yüz yüze geldiğini düşünerek büsbütün ürperiyordu.

Ansızın kendini teselli etmek ihtiyacını duydu don Nepo; ya bu adam sahiden yaşamıyorsa, ya bütün gördükleri basit bir kâbus ise... Fakat gözünü açmadan böyle bir adamın gerçekten var olup olmadığını anlaması imkânsızdı. Adam sahiden başında bekliyorsa ve o gözünü açarsa bu sefer adam hemen öldürüverecekti onu... Göz kapaklarını adamın fark edemeyeceği kadar aralayarak baktı sonunda. Nerede görmüştü bu adamı... Granada'da mı, Portal del Commercio'da mı, San Fransisco'daki öğle duasında mı, nerede... Ve üstelik bu adamı yeni görmüştü, yakın tarihte... Hafızasını yokladı. Evet, bir geçit töreninde görmüştü... Ama kaç zamandır geçit töreni filan seyretmemişti...

"Lütfen!.. Rica ediyorum!.." diyordu adam.

O anda don Nepo, bu adamın içki kurbanı feci bir ayyaş olabileceğini, kapıyı açık görünce içeriye dalıp içki istemeye geldiğini geçirdi aklından ve bu inançla açtı gözlerini. Hemen yeniden yumdu gözlerini, rüyası devam etmeliydi...

Kendisinden yardım dileyen bu adam biraz önce rüyasında, kocaman arabanın üstünde gördüğü ve "Halk, ileri!.. Halk, ileri!.."

diye bağıran adamdı. Fakat öbürü? Hangisi? Kendisini öldürmeye gelen... Kimse öldürmeye gelmemişti onu, evdeki tek yabancı rüyasında, arabada gördüğü adam olduğuna göre... Arabadaki mi? İmkânsız... Veya şimdi, uyanıkken bile rüya görüyordu... Ama öteki? Hangisi?.. Onu öldürmeye gelen... Arabadaki heriften başkası yoktu ki evin içinde, kimse öldürmeye gelmemişti onu...

Müthiş bir korkuya kapıldı; gözlerini yumsa rüya ile gerçeği karıştırıyor, açsa kâbus gerçeğin içinde devam edip gidiyordu, yuvalarından fırlayacakmış gibiydi gözleri.

"Dostum, neyiniz var?" dedi adam.

Peki, ya öteki?.. Hangisi?.. Onu öldürmek isteyen... Kimse öldürmeye gelmemişti işte onu... Karşısında arabada gördüğü adam vardı sadece. O da "Beni saklar mısın..." diyordu, o kadar.

"Bu odadan başka bir de hangar var..." Don Nepo nasıl olup da konuşabildiğine kendisi de şaşmıştı, kâbusun sürüp gitmesi ne feci bir şey.

"Peşimden gelip gelmediklerini bilmiyorum..." İri kemikliydi çehresi adamın, güneşten kızarmış beyaz bir teni vardı, saçları uzun ve parlak, dudakları ince, uçacakmış gibi görünen kulakları düşük ve alabildiğine insancıldı sesi. Don Nepo'yu iyiden iyiye ayıltan da adamın sesindeki bu insancıl hava oldu zaten.

Fakat öteki?.. Hangisi... Hani o kendisini öldürmeye gelen... Kimse öldürmeye gelmemişti onu, şimdi karşısında duran ve ondan yardım isteyen adam rüyasında arabanın içinde "Halk, ileri!.. Halk, ileri!.." diye bağıran adamdı. Ondan başka yabancı da gelmemişti eve.

"Trenden atladım (arabadan atlamış diye düşündü don Nepo), koştum sonra, hep koştum... Buraya gelinceye kadar..."

"Sık sık zelzele olduğu için sürgülemiyorum kapıyı.. Şu insan sesi, şu gerçek şeyleri, var olan, yaşayan şeyleri anlatan güzelim insan sesi." Don Nepo, bu aklından geçenleri yüksek sesle söylemediğine pişman oldu.

"Tedbirli olmanız, kapıyı açık bırakmanız işime yaradı.."

"Hapiste miydiniz?"

"Takip ediliyordum..."

"Peşinizden gelen oldu mu?"

"Bilmiyorum ama sanmam... Paldır küldür girdim evinize, uykunuz öyle derindi ki sizi uyandırmakta güçlük çektim."

"Tatsız bir meslek benimki..." diyerek esnedi Don Nepo. "Gece çalışıyor, gündüzleri uyuyorum. Böyle güpegündüz yatağa serilmek ne berbat, ne sıkıntılı iş, bir de senden başka herkesin çalıştığını bilirsen. İnsan nasıl uyuyacağını kestiremiyor. Soyunsan, şifa bulmaz hastalar gibi, hastahaneye yatmış gibi oluyorsun. Giyinik yatsan, beni görünce mutlaka aynı şey gelmiştir aklınıza, boğulmuş adamlara benziyorsun. İşkembesi dolu, gelip demir attı başucuma, diyordum kendi kendime; içki istemeye gelen bir ayyaş sanıyordum sizi, uykumun arasında tabii."

"İçecek bir şey olsa fena olmazdı hani..."

"Al benden de o kadar; biraz önce canım bir iki kadeh yuvarlamak istedi ama bulamadım. Nereden geliyorum demiştiniz dostum?"

"Sahilden..."

"Cesursunuz, trenden atladınız ha..."

"Bu civarda yavaşlıyor, şu dönemeçte..."

"Burada değil, Öküz Köprüsü'nün orada demek istiyorsunuz..."

"Evet, oradan buraya gelirken hep yol aralarından geçtim, arazi pek düz değil..."

"Yolu kaybettiniz öyleyse..."

"Galiba..."

"İşler nasıl gidiyor sizin oralarda?"

"Fena. Kanlı olaylar çıkabilir. İşçilerin çoğu memnun değil."

"Böyle olması iyi..."

"Neden?.."

"Dedem söylerdi, iyi olan, her şeyin bu kadar boka bulanmasıdır derdi..."

İkisi de güldüler, sonra ansızın dışarıdaki bir tıkırtıya kulak verip sustular. Bakıştılar... Dışarıda biri vardı.

"Yok, yabancı değil," dedi don Nepo, ilkin o da korkmuştu ama sonra hatırlayınca rahatlamıştı. "Çulluk o, torunumun çulluğu. Kafesine güneş vurdu herhâlde, içeriye almamızı istiyor. Gidip

bakayım. İzin verirsiniz, sanırım. Bu çocuksu işleri hoş görmek gerekiyor, dostum. Yaşlılar, sahici meşeden olanlar, çiçekleri ve kuşları korumazlarsa, bugün artık bir demir ve beton yığını olan dünyamızda, hayatın sonu neye varır..."

Kapıyı aralayıp çıktı, kafesin yanına gitti:

"Gel bakalım, evin kızı... Orada, kuru toprağın üstünde boğulacaksın biraz daha kalırsan."

Geniş, sivri ve parlak gagalı bir kuştu, siyah gözleri vardı ve tüylerinde altın renkli dalgalar görülüyordu. Keyifle zıplayarak koştu kafesin kapısına.

"Torunum evde kaldığı zamanlar onu kafesten çıkarır, taze toprakta gezinsin diye bırakır," diyordu don Nepo adamın yanına dönerken. "Ben pek taraftar değilim, kedilerden korumak gerekiyor hayvanı. Gerçi kır yerindeyiz ama kedi çok."

Ve sonra sesini yumuşatarak kuşa döndü:

"Evin kızı, kedi yiyecek seni sonra, kafeste otur. Hapiste kalmak fenadır fakat ölmek daha da fecidir. Hapisten çıkarsın ama mezardan çıkamazsın. Senin gibiler işte bunun için evin kızıdır, hapis kalırlar hep."

Bay Nepo, sesindeki yumuşak ifadeyi bir yana bırakıp tekrar yabancıya döndü, ona Atlantik sahilinde gelişen olayları sordu. Çeşitli söylentiler geliyordu kulağına ama o söylentilere pek inanmıyor, işin doğrusunu da zaten bilmiyordu.

Gölgede bile sertti güneşin ışığı, iki adam konuşurken kuşun kafesin içinde dört bir yana koşuşması işitiliyordu.

"Çok ölü var bizim tarafta. Rıhtımdaki grevcilere mitralyözle ateş açtılar. Çok adam öldü, çok adam yaralandı..."

"Siz vaktinde kaçabildiniz demek..."

"Kaçmadım ben, geldim... şey için..." Söyleyeceği şeyden vazgeçmişti, hani o anda Bay Nepo söze girmese, kendisi de bir sebep bulamayacaktı neden vazgeçtiğine.

"Önlemek için."

"Evet... evet..." Arabadaki adam ellerini ovuşturdu. Don Nepo'nun gözünde "arabadaki adam"dı hâlâ. Bazen, hâlâ uyuduğunu ve rüya görmeye devam ettiğini sanıyordu don Nepo.

"Önlemek korkaklık sayılamayacağına göre... Başıma bir iş geldi bu sabah... İnanılmaz bir şey... Tatsızlığı önlemek için kaçtım kenara..."

"Ben öyle kaçmak için gelmedim, her alman tedbirde korkaklığın payı vardır biraz ama onlara nasıl yardım edebiliriz diye, yardım sağlayabilmek için geldim aslında. İşin başında oradakiler, köylüler yani, alabildiğine gözü pek, korkusuz, kahraman insanlar..."

"Al benden de o kadar."

"Özür dilerim, bir şey anlatıyordunuz demin, sözünüzü kestim..."

"Öyle önemli filan değildi anlatacağım şey..." Aceleyle konuştu don Nepo, asıl olağanüstü ve keyifli olan işin, kendi rüyasında gördüğü ve şimdi, ansızın karşısına çıkan adamla yârenlik etmek olduğunu düşünüyordu.

"Burada yaşayan pis bir İspanyol'la, inek bakıcılığı yapan bir İspanyol'la aramda geçen tatsız bir olayın ne önemi var şimdi. Başka İspanyollara ait bir çiftlikte ırgatlık yaptığı hâlde çiftliğin sahibi olduğunu zırvalayıp duruyor herif, patronları ise şimdi sahip oldukları kadarını az görüyorlar galiba kendilerine ki, çeşitli entrikalar çevirerek ve biraz da soylu oldukları için, büyük kızlarını Cojubul ailesine gelin gönderdiler. Kızı alan Cojubul'lu damat, benim gibi bir melez. Aile, Kuzey Amerikalı bir zenginin, yıllarca önce güneydeki büyük kasırgada karısıyla birlikte ölen Kuzey Amerikalı zenginin mirasına kondu. Sonra ne yaptı bu Cojubul'lar? Hiç, isim değiştirdi meretler!.. Şimdi Keijibul oldular, golf oynuyor, sadece Amerikanca konuşup kendi yurttaşlarını tanımazlıktan geliyorlar. Şuydu buydu derken, yani şu bizim salak İspanyol'la meseleyi konuşurken biraz da fazla biranın etkisiyle kaçırdım ipin ucunu, öfkelendim ve bütün bunları vurdum herifin yüzüne!.. Ne yani, bu kadar gururlu ol, soyluluğunu bar bar bağır, sonra kalk Muz Şirketi'nde memur olarak çalışan bir Cojubul'a kız vermek için kıçını yırt! Şimdi artık hissedar bile değil Cojubul'lar şirkette. Şirket dediğim de toprağın asıl sahiplerini silah zoruyla çıkarıp beleşe

toprak sahibi olmuş bir haydut sürüsü! İşte, kıçı kıllı İspanyol'u kudurtan da bu oldu; toprağı şirketin yağma ettiğini söylemem yani... Vatan hizmetinde çalışan bir şirket hakkında nasıl 'çeteci' ve 'haydut' sözlerini kullanırmışım ben?.. Sözlerimin doğruluğunu ispatlayabilirim, dedim ona, kolayca ispatlarım, çünkü orada kendi topraklarından kovulmuş bir ailenin kızı var tanıdığım, adı Anastasya, dedim. Eğer bu yeterli sayılmazsa, Anastasya'nın kardeşi Juambo'yu tanık gösterebilirim, Juambo toprakların nasıl ele geçirildiğini, çiftliklerin nasıl ateşe verildiğini, tohumlukların nasıl bozulduğunu, hayvanların nasıl boğazlandığını, kısaca şirketin ilk 'icraatlarını' bir bir biliyor, dedim... Sonunu da anlatıvereyim de... Sigara içer misiniz?.."

"Ben vereyim..."

"Kabul... Camel mi bunlar?.."

"Camel olmasına Camel, dostum. Ama içimi bir kepazelik... Camel ambalajında yerli tütün... Aslında içemiyorum bunları, kimse şüphelenmesin diye taşıyorum yanımda..."

"Fazla yormayayım sizi ve de hikâyeyi fazla uzatmayayım; İspanyol taktı bana, beni ortadan kaldırmaya karar verdi, söylediğim gibi, haritadan silmeye kararlıydı. Hemen harekete geçti ve bu sabah, işten dönüyordum. Bu arada, bisikletle gidip geliyorum işe, her neyse, arabasını üstüme sürüp beni çiğnemek istedi. Gelgelelim, Tanrı büyük olduğu için beceremedi, kemiklerim kayanın birine yapışıp kalacaktı yoksa..."

"Sizinki böyle, benimki daha başka, Atlantik sahilinden geldim buraya, güneydeki tarla işçilerinin desteğine ihtiyacımız var çünkü."

"Arabadaki adam!.." dedi Nepomuceno kendi kendine, "Arabadaki adam!" Ve bu düşünce onu gerçekten coşturdu, adama döndü: "Yardımım dokunacaksa emrinizdeyim..."

"Evet, şu bahsettiğiniz adamla –hani şirket hakkında epey şey bilen adam– konuşmak, şöyle durumu bir kolaçan etmek isterdim."

"Onunla görüştürmeye çalışacağım sizi. İstediğiniz kadar kalabilirsiniz evimde..."

"Bazen kendiliğinden halloluyor her şey..." dedi adam ve yeni bir sigara yaktı.

"Demin anlatmadım, uyanınca sizi gördüm ya, hiç şaşırmadım. Neden bilmiyorum, yatarken kafamın içinde 'İspanyol beni öldürecek' düşüncesi vardı. Yattıktan sonra huylandım, kuşku düştü içime, kalkıp kapının sürgüsünü takacaktım ama sonra Tanrı nasıl isterse öyle olur, dedim ve uyudum. Uykumun arasında bir karaltı görünce korkmam bu yüzden. Uyanınca da şaşırmadım, tanıdık bir çehre gördüm karşımda, rüyamda da görmüştüm sizi... Az önce görmüştüm üstelik."

"Müneccimlik denir böylesine..."

"Sahi, öyle denir..."

"Evet."

"Rüyamda sizi nasıl gördüğümü anlatırsam daha da sevineceksiniz. Tiyatro şeklinde bir arabanın içindeydiniz, üst üste koltuklar, alevden tekerleri vardı arabanın, arabayı savaş atları çekiyordu, içi doluydu, eli bayraklı, silahlı kadınlarla ve erkeklerle doluydu."

"Onların arasında mıydım ben?.."

"Evet, aralarındaydınız ve bağırıyordunuz: 'Halk ileri!.. Halk, ileri!..' diye bağırıyordunuz."

"Öyleyse, dostum... Gördüğünüz rüyayı açıklamak çok kolay, tam arabayı görüyordunuz rüyanızda, ben gelip sizi uyandırdım, o sırada rüyanızdaki adamla beni barıştırdınız. Aslında, rüyanızda, söylediğiniz adamın yerinde olmak isterdim tabii..."

"Hem de nasıl!.. Oradaydınız, zafer arabasının içindeydiniz..."

"Öyleyse, dostum..." Adam heyecanlanmıştı, doğrulup don Nepo'yu kucakladı. "Zafer arabasında gördüyseniz beni, ağzınızdan çıkan gerçeğin ta kendisi olsun," dedi ve kendisini kucaklamak isteyen don Nepo'dan sıyrılarak devam etti: "Kucaklamayın beni, zaferi kazanmadık henüz... Çimdik atın bana! Çimdikleyin! Rüya görmediğime inanmak istiyorum!.."

IV

Saat, sabahın üçü...

"Gene kafayı tütsülüyor ecnebiler..."

"Ecnebiler" sözü iki dudağının arasında, ağzının garip bir şekilde büzülerek küçülmesinde, burun direklerinde başlayan sızıda, patlayan ve kan içinde kalan dudağında düğümlendi. "Ecnebiler..."

"Ecnebiler..." sözü, duvarda, kapının cevizli tahtasında, yerdeki toprakta yankılandı.

"Ecnebiler" sözü, Anastasya doğrulup düştüğü yerden ayağa kalkıncaya, ağzının içinde kaybettiğine hükmettiği dilinin yerinde durduğuna inanıncaya ve ilk kan pıhtısını yere tükürünceye kadar, ağzından akan sıcak kanın acısını fark edinceye kadar her yerde yankılandı.

Yankee askerî polisine bağlı, en hızlı, en çabuk ve en ateşli inzibat birliğinin askerleri, askerî kamyondan ışık hızıyla fırladı dışarıya ve Anastasya'nın eşiğinde durup içeriyi gözlediği yan kapıdan hışımla salona dalarak Granada'nın bar kısmını işgal ettiler. Bazıları, kamyon henüz durmadan inmişlerdi yere ve o hızla içeriye koşmuşlardı. Miğferler, çizmeler, palaskalar, düdük sesleri arasında dans eden kauçuk coplar, sağa sola savrulan tekmeler... Bütün bunların yanı sıra, demin, askerlerin salona koşarken çarpıp yere devirdikleri Anastasya, orada, kapının eşiğindeydi, düştüğü yerden kalkıyordu.

Askerler çiğnememişti onu, ölmemişti Anastasya; girerken onu sırtından itip devirmişlerdi ama Anastasya elleriyle yüzünü korumuş ve hızla açılıp kapanan kapı kanadından kurtulmuştu. Oradan içeriyi, salonda ve barda içen ayyaşları gözlüyordu Anastasya. Sarhoş askerlerin barmenin üstüne çullanıp adamcağızı linç etmek için nasıl saldırdıklarını izliyordu. Barmen, adamakıllı kafayı bulduklarını anlayınca başka içki vermek istememiş, askerler de bu yüzden hücum etmişlerdi üstüne.

Askerler barmeni boğazlamaya fırsat bulamadan durumu haber alan inzibat birliği baskın vermişti Granada'ya. Korkudan sapsarı olmuş çehresiyle kendini umutsuzca savunan barmeni kur-

tarmışlardı askerlerin elinden. Ve bu iri yapılı, sarışın devler, ağır başlarını sallayıp kocaman ayaklarını sürükleyerek dışarıya çıkarıyordu ayyaşları. Kendini bilemeyecek kadar sarhoş olanlar kavga sırasında oldukları yere devrilmiş, boylu boyunca yatmışlardı ve bir daha da kalkamamışlardı ayağa. Onları, iri yapılı inzibatlar kollarından ve bacaklarından tutarak en yakın kamyona taşıyordu. Her gece böyle inzibatlar gelir ve belediyeye bağlı temizlik işçileri kamyonlara nasıl çöp bidonlarını taşırsa, onlar da barlardan, kantin, gece kulübü ve kerhanelerden topladıkları sarhoş askerleri inzibat kamyonlarına yüklerdi.

Bu geceki de, o sık sık tekrarlanan "şimşek harekâtı" tarzında düzenlenmişti. Askerler gidince kısa bir süreliğine rahat bir soluk aldı oradakiler, bar kısmı tenhalaştı, sessizlik çöktü ortalığa. Ama saat sabahın üçünü vurup da vals bitince, salondakiler -kadınlı, erkekli gruplar hâlinde- barı istila ettiler yeniden. Viski, bira, rom, konyak cinsinden çeşitli içkiler istiyorlardı. Askerlerin gazabına uğrayan barmen bir kenara çekilmişti, onun yerine bakan adam veriyordu içkileri şimdi.

Anastasya, yarılan dudağını diliyle yokladı, ağzında biriken kanı yutmamak için yere tükürdü ve kendi kendine söylendi:

"...rospu çocukları kafayı tütsülüyor gene..."

Askerî polisin geldiğini görünce Anastasya'nın yanından uzaklaşan ve yandaki dar sokağa kaçan ufaklık, tehlikenin geçtiğini anlayıp tekrar dönmüştü oraya...

"Teyze, bu sefer düştün yere!.."

"Dua et, sersem... Düşseydim, ölürdüm. Görmedin mi, duvara tutundum ama düşmedim yere... Bırakmayacağım işin peşini, şikâyete gideceğim şimdi..."

"Polise mi?" dedi yumurcak.

"Polise gider miyim hiç!.. O kadar enayi değilim... bizim polislere gidip hak aramak mümkün mü?.. Ölürüm daha iyi... Dudağım yırtıldı, bak, dişlerim de sallanıyor. Saint Clair tapınağına gidip İsa Efendi hazretlerine şikâyet edeceğim onları... Allahtan çok yakın kilise..."

"Kilise kapalıdır şimdi..."

"Ben de kapıdan söylerim söyleyeceğimi. Koskoca Tanrı bu, işitir elbette. Anlaşmamız böyle değildi, diyeceğim ona. Her Cuma ona mum almak için para veriyoruz ama o da korumalı bizi... Ne yani, bizi korunaksız ve kimsesiz bırakmak iyi bir şey mi... Bilhassa bizim gibiler, yeri, yurdu, parası pulu olmayanlar, Yahudi gibi dolaşanlar, bize reva mı bütün bunlar? Hayatta sapsız kaldık, ağzına tüküreyim! Kötü anaların kötü çocukları olup çıktık, kimin yüzünden? Nah, şu 'ecnebi' deyyusların, uğursuzların yüzünden tabii. Sahildeki topraklarımızdan attılar bizi, Muz Şirketi kurdular toprağımızın üstünde..."

Don Nepo çıktı o sırada, bisikletini gidonundan tutmuş, yürüyordu, onu görünce çocuğu unuttu Anastasya.

"Yeğenime eski günleri anlatıyordum..." Don Nepo'ya söylüyordu bunu. "Kendi toprağınızda yaşarken keyfimiz yerindeydi, evimiz de vardı, her şeyimiz de. Haberiniz yok ama deminki kavgada kabak benim başıma patladı, dudağım yarıldı!"

"Hem de ne kavga!" dedi don Nepo. "Az kalsın linç edip öldüreceklerdi barmeni. İçeride, bizim tarafta da gürültü koptu tabii, Minşo'nun yardımına koşmak için hazırlandı herkes. Mutfaktakiler bıçak hazırladılar, tuvalettekiler kaynar suya soktular süpürgelerini, kimi satırı kaptı, kimi demir çubuk aldı eline, bazıları kazma bile hazırladı... İçi gaz dolu şişeler bile çıktı ortaya... daha yatışmadı öfkeleri... Şimdi şikâyet edecekler patrona, hayatları güvence altına alınmazsa çalışmaya gelmeyecekler..."

"Fakat askerî polis çağrılınca..." diye söze girdi Anastasya.

"Allahtan geldiler!" dedi don Nepo. Anastasya yırtılmış dudağını ve sallanan dişlerini anlatıyordu o sırada. "İyi ki geldi askerî polis, dünyanın sonu olacaktı yoksa. O patırtıda size ayırdığım yiyecek paketini kaybettim."

"Askerî polis geldiği zaman..." Anastasya hem tükürüyor, hem macerasını anlatmakta ısrar ediyordu, "yan kapının eşiğindeydim ben ve geçerken öyle sert bir şekilde ittiler ki yere kapaklandım, kolumla yüzümü korumasaydım, çiğneyeceklerdi beni, dudağım yırtıldı ama ya kafamı çarpsaydım kapıya... İşte o zaman morga gelirdiniz beni görmeye, biliyorum siz öyle tanıdıklarınızı unutacak

insan değilsiniz..." Ahlaya vahlaya içini çekti ve hemen arkasından ekledi: "Tanrım, daha çekecek miyiz bu heriflerin elinden!.."

"Doğru, haklısın... Sahildeki topraklarınızdan attılar sizi, gerçi aradan epey vakit geçti ama..."

"Bir de bana sor; sanki dün çıkardılar bizi topraklarımızdan!"

"Merak ediyorum..." dedi don Nepo, dalgın görünüyordu ama bu soruyu kasıtlı sorduğu belliydi... "Para verdiler mi topraklarınız için?"

"Bol bol dayak attılar, bir de para mı vereceklerdi! Sopa çektiler, sopa! Para yerine sopa... Bu belanın belası dudağım da canımı yakıyor... Hem dua etmeliyiz, bizi öldürmedikleri için..." Başladı ağlamaya. "İnsanı soyup soğana çevirmek böyle, reva mı!.."

"Öyleyse para filan vermediler..."

"O zaman da para vermediler, sonra da! Anlamıyorsunuz galiba! Bizi dövdüklerine inanmak istemiyorsunuz. Bari 'yerli' ağzıyla konuşayım, belki o zaman anlarsınız: '*...chos, chos, moyon, con*!..' demektir bu, bilir misiniz?.. Bizi dövüyorlar... Ecnebiler bizi dövüyorlar!.."

Don Nepo, bisikleti gidonundan tutmuş, Anastasya'nın yanı sıra yürüyordu. Anastasya, ayakta uyuklayan ufaklığı sımsıkı yakalamıştı bileğinden, sürüklüyordu. Sokağın ortasında, karanlıkta ilerleyen birer gölgeydiler. Gecenin bu geç saatinde böyle kaldırımları arşınlamak can ve mal emniyeti bakımından tehlikeliydi. Kapı aralarında bekleyip fırsat kollayan hırsız ve zorba takımına sık sık rastlamak mümkündü. Ve artık bu saatlerde taşıt araçlarının gelip geçmediği yolun ortasından yürümek daha güven veriyordu onlara.

Aralarında ne konuştukları duyulmuyordu. Anastasya, bir ölü kulağı gibi soğuk ve şekilsiz görünen kulağını don Nepo'nun dudaklarına mümkün olduğu kadar yakın tutmaya çalışıyor ve dinliyordu. Don Nepo'nun kocaman bıyıkları altında beliren dudakları boyuna kımıldıyor, durmadan bir şeyler anlatıyordu Anastasya'ya. Bıyıkları karanlığı bir solukta yutuyordu sanki.

İnsan böyle soluk alırsa mutlu sayılır, hele işini bitirmiş ve bir de sigara yakmışsa. İşte don Nepo, genellikle talihli sayılmasa bile,

şimdi Anastasya ile yaptığı konuşmanın aldığı yönden memnun görünüyordu.

"Juambo... kardeşim mi yani?"

Anastasya'nın ağzında bu söz, bu tek kelime, eski güzel günlerin, kendi topraklarında yaşadıkları iyi günlerin hatıralarını depreştiriyor ve dudakları acıyla buruşuyor, içinin sıkıntısı yüzüne vuruyordu "Juambo" derken.

"Evet, Juampo!"

"Ju... am... bo..." diye düzeltti Anastasya, "Juampo değil. Artık görüşmüyoruz onunla. Dargınız."

"Kardeşler arasında olur mu hiç öyle şey, ayıp!"

"Sefil bir adam o! Anamızı, babamızı inkâr etti, beni de tanımazlıktan geldi..."

"Sen terk etmedin mi sanki anani, babanı?"

"Evet ama erkek olduğu için onlara bakmak Juambo'ya düşer!"

"En genciniz oydu, Anastasya; sen kendin anlatmadın mı onu terk ettiklerini, dağda kaplana yem diye bırakıldığını. Maker Thompson tesadüfen dağda rastlamış da çocuğa, babanın bıraktığı yerde bulmuş Juambo'yu; mucize kabilinden kurtulmuş. Tabii bunu unutmamış, size düşmanlığı da bundan geliyor zaten..."

"Kaplan hikâyesini ben uydurdum..." dedi Anastasya ve kan tükürdü yere, çok önemli bir sır veren insanın sesiyle konuşuyordu.

"Al işte, gidip onu araman için yeni bir sebep daha..."

"Şeyde yaşıyor galiba, Maker Thompson'un yanında. Zaten, dünya yıkılsa gitmem o haydudun, uğursuz herifin evine... Başka yerde ararım Juambo'yu..."

"Telefon eder, konuşursun..."

"Beni ne sanıyorsunuz? Ben öyle..."

"Benim için yapacaksınız bunu, Anastasya... Mutlaka bulmalısınız Juambo'yu..."

"Evet, sizin için yapabilirim ancak; size çok şey borçluyum..."

"Bak, söz verdin işte; bugün veya yarın gelip beni bulsun Juambo. En geç yarın görmeli beni. Evim Kuzey'deki taş ocaklarının yanında, en kolayı iş saatinde, akşam yediden sonra mesela,

Granada'ya gelsin, tam da elektrikli müzik saatidir ya... O müziği dinleteceklerine beni kurşuna dizsinler, kabulüm."

Sessizce yürüdüler. Sokağın sessizliği değildi bu. Yeni bir mucizenin getirdiği aydınlık, berrak bir sessizlik. İnsanın kemiklerine, saçlarına, dişlerine, tırnaklarına yapışan, ölüleri saran sessizliğe çok benzeyen bir sessizlik.

Karmel dağı, gökteki uzak yıldızlara uzanan bir rüyanın renkleriyle donanmış olarak çıktı karşılarına. Çalkantılı bir denizin köpüklerinden farksız koyu sis arasında bir geminin pruvasını andıran Yoksullar Evi belirdi önlerinde.

Don Nepo ve Anastasya bir hayal dünyasının içinde ilerleyerek hiç tanımadıkları yeni bir şehirde buldular kendilerini, başka bir devrin insanları arasındaydılar... Santiago de los Caballeros yönünden atlılar yaklaşıyordu onlara, hepsi de gülünç karnaval kıyafetleri giymişlerdi. Birkaç kadın vardı aralarında. Bir başpapaz. Papazlar. Askerler. Hizmetçiler. Yerliler. Uzun bir tören kalabalığı. Tepenin eteklerinden Yoksullar Evi'ne doğru ilerliyorlardı, en korkusuzları öne geçmişti, üniversiteli gençler, kadınlar, tüylü zırhlar kuşanmış subaylar ve dinî törenin kaynağındaki heykel, Karmel'in altın ve gümüşlü heykeli vardı.

Yoksullar Evi'nin kurucusu Juan Corz, krallığın başkentinden gelen soylulara ve senyörlere doğru yürürken ansızın yolunu değiştirdi ve Anastasya, ufaklık ve don Nepo'nun bulundukları yere geldi. Burun buruna duruyorlardı şimdi, bir adım daha atsalar çarpışacaklardı ama durmadılar ve çarpışmadılar. Papaz onları yararak geçti âdeta ve onlar da korkulu gözlerle kaçan papazı yararak geçtiler!

"Papaz efendi, neyiniz var?" diye sordular ona.

"Engizisyon!.. Engizisyon!.." dedi ve ürkerek ekledi: "Tutmayın beni, bırakın geçeyim işte!.."

"Geçin papaz efendi, geçin!"

"Vücutlarınız beni bağlıyor, bırakmıyor. Benim üç dört yüzyıl önce İspanyollara karşı Yerlileri korumak için gittiğim yere gidin siz de, bu yüzden kilise kovalıyor beni!"

"Kardeşimiz Juan..."

"Kardeş demeyin bana, benimle birlikte sizi de yakarlar sonra, yalancılıkla suçluyorlar beni, mucizeleri söylemekle suçluyorlar!"

Yüzyıllarca önce papazın diktiği palmiyelerden birinin hışırtısıyla dalgalanan kısa sessizlikten sonra tekrar duydular Juan Corz'un sesini:

"Gidin, devam edin mücadelenize, gönlüm sizinle beraberdir ama şu manzaraya bakmadan ayrılmayın buradan."

"Cehennem!" diye bağırdı Anastasya, kapıldığı dehşet havası içinde kısa bir an toparlanır gibi olmuştu.

"İsimleri yüzyıllar boyunca nefretle anılacak bir başpiskopos, bir elçi ve bir yarbay, hep burada kalmaya mahkûm edilecekler ve başlarında, onlara eziyet etmekle görevli kör şeytan bekleyecek."

Yol boyunca sıralanmış ağaçlardan yayılan garip bir sıkıntı vardı yüreklerinde, sabahın ilk ışıkları doğuda pembemsi harelerle belirirken Anastasya kolundan sürüklüyordu ufaklığı, açlıktan, yorgunluk ve uykusuzluktan ayakta duracak hâli kalmamıştı yumurcağın.

Anastasya kucağına aldı onu, üşümesin diye pelerini üstüne çekti çocuğun.

"Sizi memnun etmek için gideceğim kardeşimi aramaya, siz olmasaydınız arada, yer yarılsa onu görmeye gitmezdim. Öyle kötülük etti ki bana, gördükçe yaptıkları aklıma geliyor, tüylerim diken diken oluyor o zaman. Fakat siz varsınız arada, bize öyle iyilik ettiniz ki... Kovulmak tehlikesine rağmen gideceğim onun yanına."

Bay Nepo işitmedi bile onun sözlerini. Bisikletine atlamış ve çoktan "El Martinico"nun dar sokaklarına dalarak uzaklaşmıştı. Kümesler, böğürmeler, atlar, köpeklerin havlaması, horozların sesi ve çan gürültüleri... Don Nepo'nun geçtiği yerlere sokak denemezdi aslında, dibi çamur ve üstü nemli toprakla örtülmüş eğri büğrü yollardı bunlar, tek tük taşlar konmuştu bu çamur deryasının içine. Evler, küçücük tahta veya teneke kulübeler, ağılımsı çiftlik binacıkları ve bayır aşağı inen düzlükler... Bostanlar, sebze bahçeleri, evlerin tepesine gelişigüzel oturtulmuş rüzgârgülleri, kuyular... Sığırcık kuşlarının ağustos böcekleriyle yarış eden cıvıltısı. Ağaçtan ağaca sürü hâlinde uçuşmaları. Çiğ yağıyor, don Nepo'nun

pelerini ıslanıyordu. Ağaçların arasından geçerken dallara takılıyor, sarsılan dallardan dökülen çiğ taneleri üstüne yağıyordu. Her ağacın dallarında kümelenen kuşlar, onun gelişiyle havalanıyor ve başka bir ağaca göç ediyorlardı. Ve işte "El Martinico" Çamaşır yeri. Havuzun üstüne tünemiş kadınların belden yukarısı görülüyordu sadece. Ve su taşıyan başka kadınların gidip geldiği görülüyordu. Eli kırbaçlı adamların kovaladığı keçiler yamru yumru kayaların ardından fırlayıp ansızın karşısına çıkıyorlardı. Sinekler, sivrisinekler, hayvan leşleri, bir köşeye atılmış, kimsesiz bekleyen hayvan boynuzları, çeneler, kafatasları yolun iki yanındaki dikenli çitle çevrili bahçelerin arasında ilerleyen bisikletin çarpmasıyla oraya buraya sıçrıyordu, uzakta masmavi dağlar ve daha yakında alçak tepeler, mısır tarlaları ve yeşilliklerin arasında büyük yol, vızır vızır geçen kocaman askerî kamyonlar, ışıkları öldürücü ve şoförleri uykulu ve sisli bir maskeyle körleşmiş kamyonlar.

Anastasya, don Nepo'dan ayrıldıktan sonra Corona hayvan çiftliğine doğru yürüdü. Çocuğunu kucağında taşıyordu. Gözlerinde hâlâ papaz Juan Corz'un hayali dolaşıyor, hiç silinmiyordu. Biraz önce vücudunu delip geçmişti bu aziz adamın hayali ama uzaklaşmamış, en saf ve en temiz yerde, aklında kalmıştı. Alevden bir bayrak gibi dalgalanan sakalıyla ve bir kar tanesi parlaklığındaki küçük gözleriyle kafasına yerleşmişti hayali, çanlar saat beşi, yani dua vaktini haber veriyordu. Fakat önemi yoktu Anastasya için bu çanların, kutsal 1615 yılının bir sabahında değil de böyle tatsız, önemsiz bir günün sabahında çalmasının hiç önemi yoktu.

Anastasya'nın girdiği yarı yıkık kapıdan inekler, danalar, süt dolu kovalar geçiyordu boyuna.

Mööööö... Mööööö... Mööööö...

Bu mööö sıcak bir sesti, çiğ sütü, tereyağını, kremayı, peyniri, gübre kokusunu, tarlaların yeşilini, nemli toprağın kokusunu, çamurlu hayvan tırnaklarını, sabah serinliğinde, birer göz gibi duran sarıçiçekleri haber veriyordu.

"Marcial!.." diye bağırdı Anastasya, oyuk gözlü, sıska bir köylüye yaklaştı: "Çocuk için süt vermem diye numara yapma sakın!" dedi.

"Parayı peşin ödersen, veririm. Patron fark etti sana bardak bardak süt verdiğimi, hem de veresiye verdiğimi, neredeyse dövecekti beni... 'O uğursuz karıya zehir ver de zıkkımlansın,' dedi... 'Ama süt vermeyeceksin, damlasını bile göstermeyeceksin,' dedi."

"Şu tek odacığın üç aylık kirasını veremedim diye yapıyor bu domuzlukları, biliyorum. Al süt parasını. Ne pis insanlar, bu zenginler! Aynı boklu Çarşamba gününde doğmuş hepsi!.."

"Senin çocuğa acıdığım için veriyorum bunu, aslında peşin parayla dahi süt satmamamı emretti patron."

"Böyle şey söylemez 'Peluca'."

"Doğru dürüst ismi var adamın, neden 'Peluca' diyorsun ona!"

"Sen çabuk ver şu sütü, bir buçuk bardak olsun..."

"Tam bir buçuk bardak işte..."

"Tüh, galeta almayı unuttum gelirken... Vaftiz babasıyla birlikte geldik de..."

"Kimin vaftiz babası?"

"Çocuğun, Hristiyan değil misin... Çocuğu vaftiz duasına götürmeli artık, vakti geldi de geçiyor..."

"Boş laf bunlar!"

"Ne demek 'boş laf' bunlar?"

"Boş laf tabii... Vaftizmiş, günah çıkarmaymış, ayinmiş, hepsi saçma bunların. Vaftiz dediğin, elbise palavrasıdır aslında, mangır meselesi; vaftiz duası ne oluyor? Papaz efendi iki şaplak vuracak kıçına, hepsi bu. Evlilik dersen, gene papaz efendi her ikinize birer şaplak vuruyor. Kutsal yağ sürme numarası dersen, ölü hikâyesi o da!"

"Aferin, ne iyi bellemişsin Hristiyanlığı!"

"Tabii, babamın sağlığında evimize süt içmeye gelen bir kadıncağız vardı, ot sever bir kadın, o vurdu benim kıçıma şaplağı, her sabah gelir, hayvan pisliğiyle karışık süt içerdi..."

"Saçma..."

"Ben de saçma diyecektim..."

"Dinî törenler değil saçma olan, hayvan pisliği..."

"İneğin kutsallaştırılması mı?.."

"Elbette, hele şöyle güzel bir bardak süt de olursa yanında; şu bana verdiğin sulu meret gibi olmayacak ama. Hey, bir buçuk bardak dedim sana, yarım bardak demedim...

"Amma kurnazsın ha! Köpük kaybolsun diye boyuna lafa tutuyorsun beni, hikâye uyduruyorsun vakit kazanmak için..."

"Kurnazın dik âlâsı sensin; Peluca'yı zengin etmek için yarım bardak sütü bir buçuk bardak diye yutturmaya kalkıyorsun..."

Adam bardakları, yeniden ve isteksizce doldururken, Anastasya elini, koynuna, yüreğinin bulunduğu kısma daldırıp mendili çıkarıyor ve düğümünü çözüp para uzatıyordu ona.

Damdaki gelişigüzel sıralanmış tuğlaların aralığından sızan gün ışığında derin derin uyuyan ufaklığın kapkara teni daha da belirli hâle geliyordu. İçtiği sütün üst dudağında kuruyan tortusu bembeyaz bir bıyık gibi duruyordu yüzünde. Arada bir iç çekiyor, diliyle o tortuyu yalıyordu yumurcak. Kaçıp giden bir mutluluğun ardından yalanıyor olmalıydı veya kendisini küçük bir dana olarak görüyordu rüyasında ve bu ona sonsuz bir mutluluk veriyordu. Evet, hayalini kurduğu şey bu olmalı. Dana, küçük bir dana... Rengârenk ineğin yavrusu. Anası nereye giderse peşine takılıyordu kuyruk sallayarak, arada dilini çıkarıp anasının memelerini yalıyor, süt istiyor, bazen anası memelerini saklayınca öfkeyle yaklaşıp tos vuruyordu anasına. O öyle bir sağa, bir sola anasını hırpalayadursun, anası uzun ve kederli bir mööööö çekerek oğlanın bu eziyetinden şikâyetçi olduğunu bütün dünyaya ilan ediyordu. Sonra hazımsızlık bastırıyordu midesini, eritilmiş domuz yağını balla karıştırıp ilaç yapıyor ve içiriyorlardı ona. Hiç rahat yüzü gördüğü yoktu sineklerden, pislik tüylerine yapıştığı için üstüne üşüşüyorlardı. Süt tortusunun kuruduğu dudağını, dilini çıkarıp tekrar tekrar yalıyordu.

Anastasya, oğlanla aynı yatakta yatıyordu, önce oturup don Nepo'nun getirdiği yiyeceklere bir bakıyor, sonra bir beyaz kadar tiksindiği hâlde bir Yerli açlığıyla atıştırıyordu bu artık yiyecekleri. Fakat bu sefer, kardeşiyle karşı karşıya gelmek korkusu yüzünden ağzı kurumuştu, tek lokma olsun koymamıştı ağzına. Önündeki yiyecekten bir parça koparıp ağzına yaklaştırıyor ama sonra garip bir isteksizlikle tekrar bırakıyordu. Acından ölecek olsa bile hiçbir

şey yemeden uyumakta fayda görüyordu. Yiyeceği geri çevirmek günahtır diyordu bir yandan da. Öylece, etekliğini ve korsesini çıkardı ve girdi yatağa, jüponunu, iç gömleğini ve hırkasını çıkarmamıştı. Bitlenmişti ve fena kokuyordu. Biliyordu ama elinden bir şey gelmiyordu. Nerede yıkansın? İnekler ırmağında mı? Sarhoş heriflerle doluydu orası. Şehrin bütün pisliği oraya akıyordu üstelik. "Gabildo" hamamlarına gidemezdi, çok pahalıydı! Öbür kaynaklar yılandan geçilmiyordu, Güney'deki banyolara gitse, uyuza yakalanacaktı en azından.

İçini çekti. Aklını karıştıran sıkıntılar büyüdükçe kirpiklerinin aralığından görünen yorgun göz bebekleri de büyüyordu. Yıkanacak yer yok, yaşayacak hayat yok, ölecek yer bile yok. Feci bir şeydi bu, yoksulların rahat bir ölümü bekleyebilecekleri bir yer bile bulunmaması. Onlara hastahane köşelerinde ölmek hakkı tanınmıştı sadece. Yoksullar ölebilsin diye kurmuşlardı hastaneleri ama şimdi, orada bile istemiyorlardı yoksulları; fukara takımından biri ne zaman ölümün eşiğine gelse, hastahanede tutmuyor, hemen kapı dışarı ediyorlardı. Yoksullar sokak aralarında, kapı eşiklerinde can veriyordu artık. Maker Thompson, genç ve yakışıklıyken, dona Florona'nın da desteğiyle insanları nasıl evlerinden ve topraklarından atarak ölüme göndermişse ve bugün onların çocuklarını, torunlarını ölüme yolluyorsa, öyle işte... Ve kimse bugün Maker Thompson'un bu ölülerin hatırası üzerine kurduğu Muz Şirketi'nin topraklarını arabasız dolaşamazdı, o kadar genişlemişti çalınan topraklar!

Onun ailesini de kovmuşlardı. Anasını, babasını ve onu. Sırtlarında ne varsa o kadarını kurtarabilmişlerdi. Evleri yanarken anası eliyle saçlarından tutmuştu onu, hüngür hüngür ağlıyordu. Kanun, Mayari, Chipo Chipo... Hiçbiri yetmedi felaketi önlemeye. Mayari'den ve Chipo Chipo'dan geriye sadece çiçekler kadar temiz birer hatıra kaldı. Altın yaldızlı bir çiçek yağmurudur Mayari'ninki ve Chipo Chipo, ağzı bir şey söyleyecekmiş gibi açık duran erkek bir orkidedir. Hiçbir şey engel olamadı haydutlara. Topraklarından attılar onları. Dona Florona, hayatının sonbaharında oğlu yaşındaki "ecnebi" ile evlendi sonunda; aslında isterik bir karıydı. Bir süre sonra Aurelia isimli bir kız doğurdu: "Anasına bak, kızını

al" derler ya, işte Aurelia da bir oğlan çocuk doğurdu, babası belli değildi oğlanın, dedesinin ismini verdiler ona, "Boby" dediler kısaca. "Deli" anlamına gelir bu, "deli kuş" Aurelia çekip Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti sonra.

Vakit öğleyi bulmuştu, ufaklık hâlâ uyuyordu. "Oğlum" dememesi, bu sözü aklından çıkarması gerektiğini düşündü. "Yeğenim," diyecekti; oysa birkaç kere, hem de herkesin içinde "oğlum" sözünü kaçırmıştı ağzından. Korsesini, sonra etekliğini giydi. Yağdan kazık gibi olmuş saçlarını taradı ve oğl... öf, yeğenini emanet edecek birini aramaya çıktı, kendisi de kardeşini görmeye gidecek, böylece çok iyiliğini gördüğü don Nepo'yu memnun etmiş olacaktı.

Muz Şirketi'nin değişmeyen başkanı Maker Thompson'un evi -yıllar var ki Şikago'da oturuyordu Thompson, kaç yıldır memlekete uğramıyordu- duvarlarla ve demir parmaklıklarla çevrili kocaman bir köşktü. Bahçesi öyle genişti ki süslemek için çiçek yetiştiremiyordu bahçıvanlar. Kapkara parmağını beyaz zile uzattı Anastasya. Ve biraz sonra kocaman ve besili bir köpekle oynaşarak kapıya yaklaşan kardeşini gördü karşısında... Bey... olmuştu herif, besbelli!.. Ama mademki kardeşiydi, ne diye yukarıdan bakıyordu ona, "Yeşil Papa"nın evinde uşaklık ediyor diye adam yerine mi koyuyordu kendini acaba?.. Amma iş be!..

Kapıya yaklaşıp ziyaretçinin kim olduğunu görünce sıklaştırdı adımlarını, hemen kapıyı açtı.

"Juann..."

"Ta!"

bo!.."

"...cha!.."

Dudaklarını ısırarak güldü ikisi de, gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı sonra, ağlıyorlardı. Juan Tabocha. Anastasya çok gençti o zamanlar, Juambo ufacık bir çocuktu, birlikte kendi isimlerinden heceler alıp yepyeni ve esrarlı bir adam yaratmışlardı: Juan Tabocha. Juambo'nun bo'sunu, Anastasya'nın küçük ismi olan Tacha ile birleştirmişlerdi.

Sarmaş dolaş olup hasret giderdikten sonra hemen aynı anda ikisi de aynı şeyi hatırlamışlardı, güney sahilinde gömülü baba-

larından ve orada yaşayan ama artık kör ve yatalak analarından, kız kardeşleri Toba'dan önce yarattıkları hayali kahramanı hatırlamışlardı; Juan Tabocha. Mısır tarlalarına çakılan soytarı kılıklı kuklalar, üstü başı tütün kokan ve topraklarını Maker Thompson'a terk etsinler diye koltuğunun altında İncil'le köylüye vaaz veren köy papazı gibi unutulmaz bir hatıra olarak kalmıştı bu isim onların kafasında.

"Öyle kapıda kalma kardeşim, düş önüme... Hiç aklıma gelmemiş... Yani hiç beklemiyordum geleceğini... Gir..."

Anastasya, göz ucuyla kocaman ve besili köpeğin keyifli sıçrayışlarını kolluyor, korkusundan gözlerini ayıramıyordu hayvandan.

"Korkma, ısırmaz, numaracıdır, oyun oynamaya bayılıyor..."

"Aa-aa-dı adı nee?.."

"Korkudan kekeliyorsun sen, hiç köpek görmedin mi yahu?"

"Çok kocaman... çok besili..."

"Adı Juper... Aslında Jüpiter ama, Juper diyoruz biz..."

Adının söylendiğini duyan köpek arka ayaklarının üstünde ayağa kalkmış, keyifle kuyruk sallamaya başlamıştı.

"Gir, Tacha, geç öne, bu tarafa, dur ben geçeyim, yolu göstereyim sana..."

"Bu koca şeyle yalnız bırakma beni, bu evin köpekleri bile koskocaman..."

"Korkma, iyi hayvandır, sadece geceleri yırtıcı olur. Eve bundan iyi bekçi nereden bulacaksın? Geç, bu taraftan, gelişini kutlayalım önce. Demek en sonunda aramaya karar verdin beni, sevindim buna, benden fazla kimse sevinemez tabii, öyle ya? Kardeşin değil miyim? Doğrusu bu; bilmiyorsun, sahile, annemizin yanına gittim, babamız öldü... Şu milyonerin Cojubul'lara miras bırakıp öldüğü zamana rastladı tam... Toba anamın yanma götürdü beni. Konuştuk anamla, güç oldu, içim sızladı ama konuştuk işte."

İkisi ve bir de yanlarındaki kocaman köpek, duvarlara asılmış kocaman camlı dolapları, içki şişeleriyle, konservelerle, fındık ve fıstık torbalarıyla, çikolata paketleriyle dopdolu, büyük bir odanın kapısı önündeydiler. Juambo, koyu kırmızı renkte halıyla kaplı bir sırayı çekti Anastasya'nın oturması için. Sonra, kız kardeşinin en-

tarisinin kıç tarafını görünce pişman oldu bu sırayı getirdiğine. Kalktı, üzeri deri kaplı bir iskemle yaklaştırdı Anastasya'ya, bu iskemle bile laf ebesi bir papazı veya eski tarihlerin koca bir soylusunu buyur edebilir, ağırlayabilir ve ev sahibini de utandırmazdı.

"Sen bira seversin... Yani eskiden bira severdin, demek istiyorum..." Beyaz renkli bir mobilyadan iki küçük bira şişesi çıkardı, soğuktan buğulanmıştı şişeler. "Avcılar, şoförler, makinistler, hepsi sarı birayı siyaha karıştırır, öyle içiririerdi sana, hem seni tava getirmek için yaparlardı bunu, hem de 'yarı karanlık-yarı aydınlık' bulurlardı seni; hem sarışın hem esmerdin onların gözünde. Beni de sürüklerdin yanında, ne kadar bücür de olsa, yanında bir erkek çocuğun varlığı sana gösterilen saygıyı arttırıyordu..."

"Isır parmağımı, ısırsana, hadi ısır!" diyordu Anastasya, dudakları biranın köpüğüne bulanmıştı, sol elinin başparmağını kardeşine doğru uzatıyordu.

"Hayır, Tacha, çocukluk etmiyorum şimdi. Bırak konuşayım, hatırlayayım, senden başka kimseye söyleyemeyeceğim şeyler var, bırak söyleyeyim onları, senden başka kimse anlamaz çünkü! Ne diyordum? Beni de götürürdün yanında, saygı meselesi ama bir, iki dolar sıkıştırırlardı avucuma, biraz ileride ıslık çalmaya gönderirlerdi beni... Uzaklaşır gibi yapardım ama sizi görebileceğim bir yerde dururdum daima, biliyorsun, merak çok keskin bir gözlüktür... Öpüyorlardı seni, sarılıyor ve iç çamaşırının içine sokuyorlardı ellerini, entarini çıkarmanı istiyorlardı. Her seferinde önce uzun uzun nazlanıyor ama sonunda çıkarıyordun: Dizlerini bitiştiriyor, ayaklarını kenetleyip sımsıkı kapatıyordun önünü, onlar seni öpüyorlardı boyuna, göğüslerini emiyorlardı..."

O ana kadar kardeşinin alaylı sözlerini hoşgörüyle karşılayan Anastasya öfkelenmişti, göz bebekleri hınçlı iki kor gibi parlıyordu artık, öylesine sert bir ifade vardı ki yüzünde, kardeşi sustu. Eski günleri hatırlamak numarasıyla kirli çamaşırları döküyordu ortaya. Anastasya kasıtlı olarak uzattı sessizliği. En iyi silah bu. Kurnazlık edene bir misli fazlasıyla karşılık vereceksin. Köpeğin soluk alıp verişi, sineklerin vızıltısı, biranın hışırdayan köpüğü bile işitiliyordu bu sessizlikte.

Anastasya başını, elinde evirip çevirdiği bira bardağına uydurarak sağa sola çeviriyor ama böyle ansızın onu görmeye gelişinin sebebini kardeşine nasıl söyleyeceğini, nasıl anlatacağını bir türlü kestiremiyordu. Bay Nepo'nun gönderdiği mesajı nasıl açıklamalı? Başka, siyah ve sarı bira dolu şişeler karıştırmak için... Ansızın buldu ne söyleyeceğini ve kendini birden rahatlamış, kurtulmuş hissetti. Juambo'nun kulağına eğildi ve fısıldadı:

"*Chos, chos, moyon, con...*"

Başka da bir şey söylemedi. Fazla söze lüzum yoktu. Bu kadarı her şeyi yeterince anlatıyordu. Sambito, sırtında hem soğuk hem sıcak ürpertiler dolaştığını hissetti. Boğazında sıcak bir şey düğümlendi:

"*Chos, chos, moyon, con!..*"

Bu sözün çıktığı, duyulduğu her yerde gözyaşıyla, kan ve terle yoğrulmuş toprak akla geliyordu...

"*Chos, chos, moyon, con...* dövüyorlar bizi, ecnebiler dövüyor bizi!"

İnsan hançeresinden dünyaya doğan seslerdi bunlar ama en kalın zincirler kadar ağırdı ve taşan bir ırmağın coşkunluğunu taşıyordu.

Juambo büyülenmişti sanki, elinin tersiyle ağzını sildi ve kalbi heyecanla çarparak ablasına yaklaştı.

"Yeni bir şey mi var?"

"Var ya..."

"Kötü haber mi? İyi haber mi?"

"İkisi de, Juambo. Tanıdığım biri, Kuzey'deki kireç ocaklarının yanında oturan biri gelip kendisini görmeni istedi, bizim orada işler karışmış..."

Sustular. "Bizim orada..." Doğru, onların orada. Kimse toprağını satmamıştı, toprağı zorla almışlardı ellerinden. Vaktiyle ellerinden alman ve şimdi artık "Tropical Bananera S.A." şirketinin sayılan topraklar üzerinde, insanı hayrete düşüren dev gelişmelere rağmen, en son yöntemlerle ekilip biçilen uçsuz bucaksız tarlalara, madenî bir ağacı andıran ve o geniş, sonsuz araziyi bir boydan öbür boya kat eden demiryoluna, kanallara rağmen, Anastasya ve

Juambo oraların kendi toprakları, kendi mülkleri olduğuna inatçı bir umutla inanıyorlardı hâlâ.

"Bizim orada..." diye tekrarladı Juambo, kendi sözüne inanmayan kederli bir sesi vardı, tekrar topraklarına kavuşma isteği gerçeğe dönüşüyor fakat aynı anda gerçekler, bu umudu geriye itiyor, yalanlıyordu. "Bizim orada..."

"Kireç ocaklarının orada oturan Juan Nepomuceno Bojas'a soracaksın. Bir köprü var, eski bir köprü, onu geçince sağdaki çiçekli duvarın ucunda evini göreceksin. Bugün gidip görebilirsen don Nepo'yu, daha iyi olur."

"Senin gidişini bahane edip ben de çıkabilirim, ne dersin? Birayı sevdiğin için birkaç şişe al yanıma, süt tozu, çilek reçeli vereyim, zeytinyağı vereyim, galeta vereyim asıl."

"Tanrı fazlasını versin sana, Sambito. Çok iyi kalplisin. Melezler beyaz ve siyah ırkın en iyi taraflarını miras alırlarmış, beyazlardan da, siyahlardan da iyi olurlarmış bu yüzden..." Söze devam edip etmemek konusunda bir süre kararsız kaldı. "Biz hepsinden iyi insanlarız, inan ki... Sana ispat edebilirim bunun doğruluğunu, senin hayrına olmayan bir halt etmiştim vaktiyle ama bana daha çok zararı dokundu. Üstelik o günden beri rahatım, huzurum kaçtı..."

Sambito, eliyle yorulmamasını, boş yere anlatmamasını işaret etti ona, Anastasya anlatmakta kararlıydı, devam etti:

"Ben uydurdum o yalanı, annemiz, babamız seni dağda kaplan yesin diye bırakmamışlardı hâlbuki, biliyorum; çok dokundu sana bu, bizim ihtiyara da kin besledin böyle seni kaplanın ağzına bıraktılar diye..."

"Kardeşim, neden kendini suçlu tutuyorsun bu işten, annemiz Toba'nın yanında bunun doğru olmadığını söyledi zaten..."

"Affet beni!"

"Annemiz, babamız beni Maker Thompson'a vermiş, o da bir daha onları arayıp sormamam için böyle kaplanlı bir yalan uydurmuş işte."

"Böylesi daha feci, Sambito; benim yalanım, bizi sokağa atan o pis haydudun işine yaradı demek, bilmeden, farkına bile varmadan nasıl kendi aleyhimize işler çeviriyoruz, görüyor musun!.."

"Doğru, bilsek de, bilmesek de onların hizmetindeyiz. Çok kudretli onlar, çok güçlü."

"Elinden bir şey gelmeyecek mi?.."

"Ne söyleyebilirim ki?.."

Rüzgârın güçlü bir insan eli gibi kıpırdattığı ağaç yapraklarının hışırtılı sesiyle inleyen bahçedeydiler şimdi.

"Yolu biliyorsun artık, dilerim sık sık gelirsin yanıma. Sen de yapayalnız kaldın benim gibi, gene yalnız mısın?"

"Bir çocuğum var..."

"Duymuştum..."

"Şu dünyada hiçbir şey gizli kalmıyor, değil mi? Bir gün getireyim de gör..."

"Rengi nasıl?"

"Karışık, sarı biradan da siyah biradan da nasibini almış."

"Bir gün getir de göreyim."

"Ya Maker Thompson çıkıp geliverirse? O uğursuz ecnebinin suratını görmek istemem..."

"Sokakta hiç rastlamadın mı ona?"

"Gördüm görmesine ama yolumu değiştirdim her seferinde."

"Uzun zaman geçmeden buralara geleceğini sanmam, şimdi şirketin başkanı o. Şu meşhur 'Yeşil Papa' yani. Kızı, Aurelia, bazen geliyor buraya."

"Ben de tanırım onu!"

"Kâhya ile benden başka kimse yok evde. İkimizi bırakıp gittiler burada. Şimdilerde, ara sıra küçük Boby de sahile gidiyor."

"Yurduna gidiyor sayılır, bütün oraları şimdi onların olduğuna göre."

"Lucero'ların yanına gidiyor, çok iyi arkadaş oldular, ihtiyar onların hisselerini kurtardı ya... Şimdi hepsi şirketin lehinde konuşuyor."

"Biliyordum... Eh, gidiyorum ben... Bakalım, umarım görüşürüz. Kendine iyi bak. Bugün, bilemedin en geç yarın, kireç ocağının yanındaki eve gitmeyi unutma. Şu köpek peşimden gelirse korkudan ölürüm ben. Çağır onu yanına!.. Ne büyük hayvan, Cadejo sanacak insan! Yere çarpar beni bu, saldırırsa tabii, çağır şunu yanına."

"Juper!.. Juper!.."

Anastasya'nın sesiydi bu. Köpek koşarak geldi Juambo'nun yanına, üç dört defa sıçradı, Juambo tasmasından yakaladı onu ve Juan Tabocha'yı düşünerek uzaklaşan ablasını seyretti. Ne garip adamdı şu Juan Tabocha! İşte bir kere daha birleştirmişti onları...

V

Kireç tozunun yakıp kızarttığı gözleri, zayıf, kemikli fare suratı ve beyaz saçlarıyla, bu yeni kılığı içinde kim tanıyabilirdi onu, şimdi Damiancito'ya, kireç yükleyip indirirken yardım eden ve geleli henüz üç dört gün olan bu adamın rıhtım işçilerinin grevinde çıkan karışıklıklar yüzünden arandığını, bu yüzden kaçtığını kim anlayabilirdi bu hâliyle? Kimse anlayamazdı. Değişmiş, başka bir insan olmuştu. Nepomuceno bile tanımakta güçlük çekmişti onu.

"Torununuz bir yardımcı almış yanına..." diyordu Consunsino kadın. "Ne ahlaksız kadın diyeceksiniz benim için, her şeye burnunu sokuyor diyeceksiniz; aslında hep böyle olur zaten, insan kendine ait işe boşverir, başkasının işine sokar burnunu, hiç ilgisi olmasa bile."

"Peki ya yakından ilgilenirse?"

"Don Nepo, oyun oynamaya kalkmayın şimdi ve eğer kimsenin size saygıda kusur etmemesini istiyorsanız, sorulana doğru dürüst cevap verin!"

"İşi çok olduğu için torunum yetişemiyordu her tarafa, yevmiyeyle o gördüğünüz yardımcıyı tuttu."

"Yevmiye ile mi, haftalıkla mı?"

"Ben de bilmiyorum doğrusunu."

"Her şeye burnunu sokan don Sixto, 'İşe yardımcıyla başladılar' dedi."

"Yardımcıyla mı?"

"Evet, yardımcıyla. Ona bakılırsa birkaç zaman sonra bir de kamyon alacakmışsınız... Elbette bir yerden başlamak gerekiyor..."

"İnsan etinden başlamalı, en ucuzu o, diyorsunuz yani. İnsanın değeri olsa bunca savaşları çıkarmazlardı. Yüzlerce, binlerce insan birbirini boğazlıyor. Mesela şu anda, biz konuşurken binlerce asker cansız yere düşüyor, bir daha da kalkamıyorlar düştükleri yerden."

"O kadar uzağa gitmek şart değil, memleket dışında olup bitenin bir önemi yok bizim için. Burada, burnumuzun dibindeki Bananera'da yığınla adam öldürüyorlar. Fakir fukaraya reva gördükleri eziyeti işitince korku düşüyor insanın yüreğine."

"Söyle don Sixto'ya, yardımcı almışlar, de..."

"Fazla meraklıysanız gidin, kendiniz söyleyin!"

"Olmaz, ben darginim, konuşmuyorum onunla, öldürmeye kalktı ya beni, konuşmuyorum o günden beri. Az kaldı, arabasıyla çiğneyecekti, kenardaki korkuluğa tutundum, azıcık geciksem, bitmişti işim... Ecelim gelmemiş demek ki. Söyle ona yardımcı aldığımızı ve şunu da unutmadan ekle: At bakıcılığından başka işe yarasaydı bize kamyon almamız için çıkarır, para da verirdi. Biz de onun odununu taşır, borcumuzu öderdik, onun değil ya, patronlarının odununu; biliyorum, Periguera tarafında odun kesiliyor şimdi."

"İnsanların sırtına vuruyorlar odunu; kamyonu ne yapsınlar! İspanyollar yüz tane Yerli'nin kamyondan daha çok işe yarayacağını biliyor, üstelik masraf da etmiyorlar."

"Lafa daldım da ne yiyip içeceğimi söylemedim sana. Rom ver. Şuramda, midemde bir ağrı var. Gaz yaptı galiba."

"Susuz mu olsun? Sulu sevenler çok..."

"Enayilik denir öylesine..."

"Hayır, Palomita denir; rom, su ve buz beraber olunca."

"Biliyorum, o kadar cahil değilim, Paloma kadın içkisi hem..." Fazla konuşmadı, boğulacaktı az kalsın, genzine kaçınıştı içkisi...

"Tanrı ceza verdi size, öyle sizi ilgilendirmeyen işe burnunuzu soktunuz da ondan. Hem size ne canım, öylesini kadınlar içermiş... Bırakın canları nasıl isterse öyle içsinler."

Consunsino kadın bakışlarındaki sert ifadeyi tatlı ve kendisini basbayağı güzelleştiren bir gülücükle süsleyerek yumuşattı; simsiyah gözleri vardı, ağzı biçimli, dudakları havalı ve hoştu, burnu kalkık, omuzları geniş ve göğüsleri iriydi. Onu çirkinleştiren şey,

saçlarını o kısmı örtebilmek amacıyla upuzun bıraktığı hâlde çenesiyle kulağı arasında görülen yara iziydi; ameliyatla alınmış bir urdan geriye kalan yara izi ve bir de kocaman kıçının iki yanında birer karpuz gibi duran etli ve şekilsiz kalçaları.

"Bir rom daha ver bana. Bu sefer sulu olsun ama."

"Artık Palomita kadın içkisidir diye kasılmazsınız umarım, evinde kuş besleyen bir adam da olsanız... O çulluk bütün gün sıkılıyordur orada..."

"Torunumun kuşu o..."

"Kafesi açıp salıverseniz ya zavallıyı, sıcaktan pişmiş yumurtaya dönecek böyle giderse."

"Sarı tüyleri var diye söylüyorsun bunu..."

"Sarı tüyleri var, doğru ama günün birinde ölü bulacaksınız onu."

Taranmamış saçları, parlak dişleri, dili, yani iri gövdesinde nesi var nesi yoksa sarsılıyordu gülmekten.

"Damiancito'nun kuşuysa kaltak... Şey, yani benim tarafımdan söyleyin Damiancito'ya..."

"Gelince söylerim, çok uzağa gitti, çünkü Mars tarlasından da uzak yere gitti, çok inşaat var oralarda."

"Askerler... Geçen gün, don Sixto anlatıyordu, dünya dünyalıktan çıktı, Mars yıldızına döndü, günün birinde papaz kutsal su kabında bile askerleri görecek," diyordu.

"Romun sulusu da midemi bulandırıyor."

"İçmiyor musunuz yani? Hadi, bırakın numarayı; don Sixto'dan, askerlerden, kutsal su kabından bahsettiğim için bulandı mideniz."

"Yok, midemi bulandıran içkinin kokusu, şöyle iyi pişmiş domuz pirzolası olsa da yanında yesem, bu tatsız kokuyu unuturum hem. Taze domuz etinden garnitürlü bir pirzola yani..."

"Obur olduğunuzu anladım da rahatladım şimdi. Size tereyağlı, Amerikan armuduyla süslenmiş sosis verebilirim, başka bir yiyecek hazırlamadım. Ne temiz adam şu Meksikalı, öyle temiz tereyağı çıkarıyor ki. Bizim buranın tereyağı domuz yağından farksızdır, adamınki başka..."

Sustu. Don Nepo, tavernayı çepeçevre saran sessizlik içinde duvar saatinin tik-tak seslerine kulak veriyordu. Guzman azizini aydınlatan mumların yanarken çıkarttıkları cızırtı, sineklerin vızıltısı -çok uzaktan gelen motor gürültülerine benziyordu bu vızıltı- ve şaşkın bir arının sesinden başka bir şey duyulmuyordu içeride. Bir küçük arı, şişelerin arasında dolaştı bir süre, çıktı gitti sonra. Don Nepo, gözlerini tabiatın bu küçücük, anlaşılmaz parçacıklarına çevirmiş, dalgın dalgın yeni aldıkları yardımcının Anastasya'nın kardeşiyle, torununun arabasındaki konuşmasını düşünüyordu. Hareket hâlindeki bir arabadan daha güvenli ve tehlikesiz bir yer olamazdı böyle bir konuşma için. Torunu öküzleri kollarken, yabancı, şapkasını yüzüne indirip boş kireç çuvallarının üstüne uzanmıştı herhâlde, uyuyormuş gibi. Onun yanına da Anastasya'nın kardeşi oturmuştu, yolda tesadüfen gördükleri ve arabaya aldıkları bir eski dost gibi.

Juambo sadece bir defa gelmişti don Nepo'nun evine. O gün don Nepo onu, artık herkese torununun yardımcısı olarak yutturdukları yabancıyla tanıştırmıştı. İri yapılı, kemikli, gözleri burnuna iyice yakın duran, iskelet görünüşlü, üçgen yüzlü, her gülüşünde meydana çıkan aydınlık ve parlak dişli bir adamdı yabancı.

"*Chos, chos, moyon, con...*" Yabancı bunları söylerken, Juambo dili tutulmuş gibi sessiz bakıyordu ona ve sıcaktan boğulmamak için kravatını gevşetiyordu.

Bu sözün duyulduğu her yerde, gözyaşlarıyla, kan ve terle sulanmıştı toprak, açılmış yaralardan hiç durmadan akan kanın habercisiydi bu söz.

O gün, arabada konuşmaya karar vermişlerdi. En emin yer arabaydı çünkü. Mars tarlası civarına götürülecek mal vardı zaten, yolda giderken uzun uzun konuşabilirlerdi, gerekirse dönüşte de devam edilirdi konuşmaya. Torunu fatura toplamaya ve yeni sipariş almaya gidecekti nasıl olsa.

"Octavio Sansür benim adım," diyordu yabancı, bir yandan da öküzleri dehliyordu, beyaz dişlerini göstererek güldü ve ekledi sonra: "Octavio Sansür veya daha basiti Tabio San... Unutmazsınız?"

"Bir adınız daha vardı galiba..."

"Asıl adım Juan Pablo Mondragon."

Arabanın ön tarafına yan yana oturmuşlardı, feci kokulu sigaralardan içiyorlardı. Bu sigaranın kokusu yanında, öküzün sık sık koyverdiği kokulu gaz, kolonya gibi geliyordu ikisine de.

"Domuzun öküzü!.." dedi Sansür ve huysuzluk eden, boyuna kenara kaçan öküzü dehledi tekrar. Daha hızlı yürümesini istiyordu arabanın.

"Kaç kişi kaldı sizden? Bir avuç insan..." diye devam etti Sansür. "O kadar yiğit insan boşu boşuna harcandı gitti."

"Evet, iyice azaldı bizimkiler," diye cevap verdi Juambo. "Sahilde insanların ömrü az oluyor, hele soyulup soğana çevrilenler! Babam ve Marin'ler öldü, Salcedo'lardan da kimse kalmadı."

"Evet, onlara bu kolaylığı sağlıyor bizimkiler! Durmadan ölüyor, yok olup gidiyorlar. Düşmanlarımızın azgın, hain muamelesine tanıklık edenler, ölümün ilk kurbanı oluyor, bizde oğullar babalarını pek hatırlamadığına göre kolayca gömüyorlar bütün nesli, sonra yeni gelen nesli harcayıveriyorlar, sonra yenisini..."

"Zavallı babam, meyve bahçelerinde hamallık yaparken öldü, benim sonum da budur, ona ettiğim kötülüğün cezasını çekmeliyim..."

"Hamallık etmeden de ödeyebilirsin babanın hakkını..."

"Bu söz hoşuma gitmiyor, beyim. Benim bütün isteğim intikam almak, günün birinde bütün fenalıklarını ödetmek onlara. Topraklarımızı çaldıkları, doğru dürüst yaşayan insanları sefalete mahkûm ettikleri için, bizi çaresizliğe mahkûm ettikleri, elimizi kolumuzu bağladıkları için. İnsana en fazla koyan da bu zaten; elinin kolunun bağlı olması, bunca kötülüklerine karşılık bir şey yapamamak... Bunun acısını, ancak benim gibi kendi etinde, kemiğinde duyan ve yaşayanlar bilebilir."

Süvari subaylarından kurulu bir birlik, atlarını dörtnala sürerek geçti arabanın yanından. Atlar, miğferler, kılıçlar, hepsi büyük bir toz bulutunun içinde şekilsizleşiyordu.

"Korkusuz arkadaşlarımız vardı, üstelik öylesine cesurdular ki, bir gece ecnebilerden biri Vuelta del Mico'daki köprüden aşağıya yuvarlanmasaydı, Mister Thompson'u temizleyecekti bizimkiler.

Esquivales'ler, Lozama'lar ve öbürleri köprüde bekliyorlardı onu. Köprüden kaçtı herif. Aynı gece yatağında bastırıp orakla doğrayacaklardı iti. Köprüde tabanca ve tüfekle beklemişlerdi yolunu. Ben, kapının yanında uyumasını bekleyecek ve Thompson uyur uyumaz ölümün yaklaştığını gören bir köpek gibi uluyarak haber verecektim bizimkilere... Fakat o gece gözünü yummadı uğursuz. Yaptığı mezalimi anlatmasın diye kendi soydaşlarından birini öldürmüştü, onun sıkıntısından mı yoksa arkeolog olduğunu söyleyen bir herif, kızını gebe bıraktığı için mi -herifin kızına ne yaptığını gördüm ben, her şeyi gördüm, herif kocaman bir su hortumunu kızın orasına burasına sokuyor sanmıştım o gün- bilinmez, sabaha kadar oturdu, sigaranın birini yakıp birini söndürdü ve şişe şişe viski içti, belindeki fişekliği bile çıkarmamıştı... Şüpheleniyordu galiba. Dışarıda bizimkiler sabaha kadar beklediler benim işaretimi."

"İşler yolunda giderse, toprakları geri alamayız ama karşılığında para ödemek zorunda kalırlar size."

"Hiç duydunuz mu Lucero kardeşlerin adını? Onlar da söz verdiler bize, şirketin hissedarıydılar hem. Tazminat verilmesi için bizi destekleyeceklerini söylüyorlardı... Hava almaktan iyidir hiç olmazsa, yalan mı? Fakat sonra hiçbir şey yapmadılar."

"Tanırım Lucero'ları, zengin ve idealist insanlardır, işe yaramazlar yani, her işi 'idare' etmeye bakarlar. Arkadaşım, biz kendimizden başka hiç kimseye güvenemeyiz artık, ancak kendi gücümüze inanabiliriz. İşçiler, emekçiler ayaklanmalı ve diretmeliler artık..."

"İşçiler ve 'yağcılar'," dedi Juambo, heyecanlıydı, "yağcı denir diktatöre yağ çekene, köle gibi hizmet edene denir böylesi."

"Yağcılar mı?" diye sordu Sansür, şaşkındı.

"Evet, şimdi bizim gibilere güvenmeli, 'yağ çekerek' yükselen ve aslında komplo kuranlara..."

Arabanın kaldırım taşlarına sürtünerek çıkardığı tolok... tok... tolok... tok... sesi "yağcı" sözünün, bu kederli sözün değişik anlamda kullanıldığını belirtiyordu ve onlar, öbür gruba, asıl yağcılara dâhil olmadıkları hâlde "yağın bu türlüsünü" çekiyorlardı.

Tekrar ciddi bir sesle konuştu Sansür:

"Güney sahilinde örgütümüz yok, gitmek gerekiyor oraya, teşkilat kurulmasını sağlamak gerekiyor. Belki bazıları için anlamsız bir uyarı olacak ama başkaları kesin, çabuk ve doğru bir içgüdüyle hemen toparlanıp bir araya gelecekler..."

Tolok tok... tolok tok... tolok tok... Yorgun ve tembel ayaklarını doğru dürüst kaldırmaya üşenen öküzlerin yürüyüşüne uygun sesler çıkarmaya devam ediyordu araba.

"Bananera'da, Barrios'ta bütün oralarda çok adam öldürüldüğü söyleniyor, doğru mu?"

"Maalesef doğru," diye cevap verdi Sansür. "Muz Şirketi'nin çıkarlarını korumak üzere harekete geçirilen askerî birliklerin açtığı ateş çok arkadaşımızı öldürdü. Grev durmadı ama devam ediyor, ne demektir bu; teşkilat kurulursa yapılan fedakârlıklar boşa gitmeyecek demektir. Sizin oradaki gibi boşa gitmeyecek; yani, topraklarınızdan çıkardıkları zamanki gibi... Çok adam harcandı, ama mücadele tek tek yapıldığı için hiçbir işe yaramadı bu..." İsyancıların liderinin sesi güçlükle duyuluyordu, arabanın kaldırımda çıkardığı sesler örtüyordu onun sesini. "...hiçbir işe yaramadı..."

"*Chos, chos, moyon, con!..*" dedi Juambo, bu sözün anlamını bilen her onurlu adamın, onun nasıl kararlı ve savaşa hazır olduğunu anlayacağını düşünerek söylemişti bunu.

"Doğru, geleceğe bir umut ışığı olarak uzanan bu çığlık miras kaldı sadece."

Octavio Sansür, ince ve solgun dudaklarını, kanayan bir yarayı dikecek, acısını dindirecek bir merhem kadar etkili göstermek istediği bakışlarını Juambo'ya çevirdi.

Juambo gözlerini kaçırdı ondan ve rüzgâra tükürdü. Havada yağmur damlasını andıran bu tükürük yere düşünce, uzaktaki yanardağların arkasına gizlenen güneşin getirdiği akşam kızıllığında küçük bir cam parçasının pırıltılarıyla renklendi. Chipo Chipo'yu hatırladı Juambo. Askerler vızır vızır ararken evinde görmüştü Chipo'yu.

Chipo, onun çocukluk anıları arasında silik ve uzak bir resim de olsa, yaşayan, gerçek bir adamı canlandırıyordu kafasın-

da. Oysa bu gördüğü, sesini işittiği, yanında oturduğu, dinlediği adam, Tabio San, kirece bulanmış bir hayalete, canlı cenazeler mezarlığından fırlamış bir hayalete, derili kemikli, göz kapakları burnuna doğru yamulmuş, sivri ve parlak dişli, kansız dudaklı bir hayalete benziyordu. Chipo Chipo, toprakların ne pahasına olursa olsun verilmemesi gerektiğini söylüyordu; Sansür, "İnsanlarımızı boşu boşuna harcatmayalım," diyordu. Chipo, Montagua ırmağında kayıplara karışmış ve onun gidişiyle, daha önce başladıkları mücadele durmuştu. Tabio San ölse de, çekilse de, hiçbir şey kaybolmayacak, yeni yeni adamlar gelecekti onun yerine. Chipo'yu bir bıkkınlığın, umutsuzluğun tutuşturduğu bir bıkkınlığın resmi olarak çiziyordu kafasında; Sansür'ün tek olmadığını, sayısız, binlerce olduğunu fark ediyor, adamdaki yorulmazlığın, doğruluğun, yıkıcılığın, Chipo'ya özgü sessizliğe, o koyu sessizliğe yabancı olduğunu anlıyordu.

Sansür, arabanın kaldırımda çıkardığı tolok tok... seslerine kendini kaptırmıyor, susmuyordu.

"Evet arkadaş, ihtiyacımız olacak size. Hepimizi saran ablukayı yıkmanın vakti geldi geçiyor artık. '*Chos, chos, moyon, con*!' çığlığına yepyeni bir anlam vermek zamanıdır şimdi ve üstelik bunu, öyle eskiden olduğu gibi tek tek mücadele ederek boş yere telef olmadan, bu sefer zaferin bizden yana olduğunu bilerek, güvenli ve örgütlü bir mücadele göstererek gerçekleştirmek zorundayız."

Sustular. Yüreklerinde kabaran duyguya daha derin anlamlar verebilmek içindi bu. Kaburgalarında sözlerle anlatılamayan bir ağırlık, bir baskı vardı şimdi ve bunu hareketlerle şekillendirmek imkânsızdı, bu duyguyu ancak sessizlik daha çok besleyebilir, kesinliğe kavuşturabilirdi.

Juambo içini çekti.

"Doğum sırasına göre hesaplayacak olursak, sizden önce geliyorum hayatta. Ben daha yaşlıyım kısacası, sahilde, Bananera'da topraklarımız elimizden alındığı sırada, Chipo Chipo'nun bir sözü vardı ki kimse düşürmezdi dilinden, şimdi hatırlıyorum: Dünya yüzünde bütün olup bitenlerin, gözü açık ölenler tarafından görüleceğini ve bunların gökteki yıldızlardan da çok olduğunu söy-

lüyordu Chipo... Topraklarımıza kavuşmak!.." Yoldaki iri taşlara toslamıştı arabanın tekerleri ve tolok tok... sesi ansızın değişmiş, taka toko lon tlak şeklinde devam etmişti.

Bir kez daha "Topraklarımıza kavuşmak!.." dedi, Juambo.

Yarasalar kendine çeken akşam karanlığının yapışkan sinekleri. Arakorya ve okaliptüs ağaçları, bulutlar ve rüzgârın sesi...

"Ona da sıra gelecek," dedi Sansür. "Toprakları geri almak veya karşılığını ödetmek vakti de gelecek. Ama şimdi telef olmaktan kurtarmalıyız insanlarımızı, güçlü düşmanlarımızla baş edebilmek için örgütlenmeliyiz, hep birlikte davranmalıyız. Size çok ihtiyacımız olacak. Bir şey sormak istiyordum size: Güney sahiline gidebilir misiniz bugünlerde?.."

"Ne zaman yani?"

"Siz karar verin. Fakat Kuzey'de verdiğimiz ölülerin kanları kurumadan olmalı bu."

"Anamın çok yaşlı oluşunu bahane ederim, kız kardeşim Toba'yı da götürdüklerine göre, kimsesiz kaldığını söylerim. Toba, küçük kardeşim benim. Kuzey Amerika'ya, okutmaya götürdüler onu, Loswell kardeşler, şu avukat olanlar, Cosi'nin vasiyetini yazanlar..."

"Biliyorum..."

"Bu bahaneyle gidebilirim, yalnız telgrafla patrondan izin istemek gerekiyor."

"Yeşil Papa dediğiniz şu patron, hep Şikago'da mı oturuyor?"

"Bananera'da olaylar patlak verince geleceğini söylemişlerdi. Fakat sonra kızı telefon etti New Orleans'dan, kâhya ile konuştular, babasının gelmeyeceğini söylemiş kâhyaya, evin boyanmasına lüzum yok, demiş."

"İşte, şu söylediklerinizi çok önemli bizim için. Haydut gelmiyor demek. Bu çeşit bilgiler çok işimize yarar. Hemen gidersiniz sahile, annenizin yanına, öyle Maker Thompson'a telgraf çekip haber vermek gereksiz. Kâhyadan izin alırsınız, olur biter."

"Patronun haberi olmadan kâhya izin vermez bana, başına iş açılmasından korkar, huyu öyledir."

"Annenizin hasta oluşu yeterli sebep değil mi?"

Bir köpeğin keyifli çığlıkları duyuldu, uzandığı yerde doğrulup aşağıya baktı Juambo, kendi köpeğini görünce garip bir hazla titredi sesi. Şimdiye kadar konuştukları şey öylesine zor, öylesine iştah açan ama hazımetmesi insanı korkutan, düşündüren bir yiyeceğe benziyordu.

"Amma kafalı hayvansın sen yahu! Koskocamansın ve de hergelesin! Uslu dur bakalım, hadi, uslu dur artık. Hem nasıl buldun yerimi? Nasıl geldin peşimden?"

Durmadan havlıyordu Juper. Arabaya sıçrıyor, alaca karanlıkta hızla dönen ve çevrenin ışıklarını sinema gibi yansıtan demirli tekerlerine doğru atılıyordu arabanın.

"Kusura bakma, bu kül yığınına getirdim seni, burada saklanacağım da ondan. Bu mahallede doğdum ben ve avucumun içi gibi bilirim her tarafını."

Sansür'ün sesi de değişmiş, insancıl bir ses olmuştu. Bu havlamaktan yorgun düşen dev köpeğin hâli, mırıltıları, esnemesi, küçücük ve şikâyet dolu hırıltıları Cadejo'yu hatırlatıyordu.

"Çüüüüüşşşş, öküz!.. Dur, bakalım!"

Tekerlerden biri kendi ekseni çevresinde döndü ve araba yön değiştirip sağ tarafa, yeşillik toprağı aşarak iki yanında eğri büğrü evlerin bulunduğu dar ve girintili çıkıntılı sokağa doğru ilerledi. Evler yakın değildi birbirlerine. Aralarında hayli mesafe vardı.

"Kül depolarına gidiyoruz..." Yıldızlı gecenin koyulaşan karanlığında çıkan Juambo'nun sesiydi bu.

"Ateşle oynamak tehlikelidir ama uyuyan ateşle oynamak daha da beterdir!"

Özlem doluydu Sansür'ün sesi.

"Burada, şu kül yığınlarının yakınında, öbür tarafta büyüdüm ben. Şimdi de, biraz ileride, güneye giden treni bekleyeceğim."

Birer tepeyi andıran kül yığınlarının arasında, beyazlaşmış, üstü başı küllenmiş insanların dolaştıkları, güldükleri, sigara içtikleri ve biraz ötedeki evlere doğru yürüdükleri görülüyordu. "Bütün sokaklara yeter" düşüncesiyle kavşağa konmuş bir elektrik lambasının altından geçerken, kısa bir an tepeden tırnağa aydınlanıyordu bu insanlar. Onların beyazlığı kireç ocaklarında çalışan

işçilerin beyazlığından farklıydı. Kirecin beyazlığı, canlı, çiğ ve göz kamaştıran bir beyazdı; buradaki hayaletleri çevreleyen beyazlık ise yanmış kömürün verdiği bir renkti, mezar taşlarının kirli, kederli ve koyu beyazıydı.

Az ileride, kül yığınlarının yiyip bitirdiği, tüyleri dökülmüş, derileri cüzzamlı hastaların derisi gibi yolunmuş, perişan kediler gördüler, boyuna miyavlıyordu hayvanlar ve gözleri çaresizlikle parlıyordu.

Okkalı bir küfür savurdu Sansür:

"Yukarıdakinin sayesinde değişen hiçbir şey yok! Bu küllerin arasında büyüdüm ben. Çok yıllar sonra tekrar geldim buraya, polisten saklanmak için geldim, bir yığın arkadaşı kurşuna dizmişlerdi o zaman... Ne biçim kader bu... Kahramanca öldüler hepsi, isimlerini bile unuttuk adamların, tekrar buradayım işte ve değişen hiçbir şey yok!.."

"Siz burada inerseniz arabayı kim götürecek geriye?" diye sordu Juambo. "Ben bilmem bu mereti sürmesini, eskiden, Bananera'da çalışırken biliyordum ama çok zaman geçti aradan."

"Keyfinize bakın siz, Bay Nepo'nun oğlu gelecek birazdan, beraber döneceksiniz geriye."

"Oğlu mu? Torunu demek istiyorsunuz galiba..."

"Evet, torunu. İhtiyar hiç yaşlı gelmiyor bana, torun sahibi olduğuna bir türlü alıştıramadım kendimi... Eskiden beri tanıyor musunuz onu?"

"Hayır, kız kardeşim Anastasya'nın en yakın dostudur ama."

"Kız kardeşinize hiçbir şey anlatmayın, gereksiz."

"Tamam. Fakat gene de bir şeyler söylemek zorundayız..."

"Evet, toprakları geri alma umudumuz var diyeceğiz ama başka tek kelime söylemeyeceğiz; çok fazla dolaşıyor ortalıkta, bakarsın dilini tutamaz..."

"Aynı şeyi ben de düşündüm, çok iyi davrandım ona, bu yüzden anladı konuşmak istemediğimi."

Juper, bir sıçrayışta girmişti arabaya; havada uçuşan yarasalara öfkeleniyor veya sırtlarında kül dolu torbalar, sessiz ve bembeyaz birer leke gibi yürüyen "kül" satıcılarına dönerek durmadan hav-

lıyordu. Sağa, sola, dört bir yana dönerek havlıyordu köpek; öfkeli, soluk soluğa kalarak, hızla uçarken kıvrımlar çizerek dolaşan yarasaları seyretmekten başı dönerek havlıyordu. Bir de, ağır ve soğuk kül doldurulmuş torbaları sırtlayarak şehirden inen gölgelere içerliyordu. Tozun ölüsü kadar hiçbir şey ağır gelmez insana. İşte bu adamlar da büyük bir bıkkınlık içinde sırtlamışlardı "kül" dolu torbalarını, bunca ağaç gövdesinin odun hâlinde kesilmesinden, kömür yapılmasından sonra yakılması ve "kül" olması ve bu külün biraz ötedeki sabun fabrikalarında -o köpek leşinden yayılan kokunun bir benzerini de, bu fabrikalar yayıyordu ortalığa- kullanılması ve azıcık uzaktaki mezbahada durmadan akıtılan kan, kesilen hayvanlar, insan kılıklı cellatların varlığı, yüreklerini kaldırıyordu hepsinin.

Bu gölgeler, küllerin depo edildiği düzlüğün yukarı kısmında bir gelin başı gibi duran ve elektrik lambalarıyla otomobil farlarının renklendirdiği yoldan aşağıya iniyor, kül yığınlarının hemen ilerisindeki evlerin ve ağaçlıkların arasında kayboluyorlardı. Kimi çıplak ayaklıydı bu adamların, kiminde düz sandal biçimi ayakkabılar, kiminde ise eski pabuçlar vardı. Yerdeki hiç kalkmayan toz yığını içine gömülüyordu ayakları. İpleri çözüp sırtlarındaki çuvallardan kül boşaltıyorlardı. Kül, ufuk çizgisinde beliren ay ışığı kadar sessizdi, gürültüsüz akıyordu yere. Sonra torbalar silkeleniyor ve gölge adamlar, soluk soluğa, öksürerek, gözleri yanarak, boğazları kupkuru, burunlarının direği sızlayarak, her adımda öldürücü bir tuzak gibi karşılarına çıkan kül yığınlarını büyük bir dikkatle aşıp eski ve çürük kerestelerden, oradan buradan topladıkları eski karton kalıplardan kurdukları yamru yumru kulübeciklerine giriyorlardı. Bu gümüş renkli kül denizinin yanında ve ay ışığı altında, sıra sıra dizilmiş tabutlara benziyordu kulübeler. Ay ışığı, gecenin beyaz tozlarını savuruyordu üzerlerine; o yıldızlarda yakılan kömürün kalıntısı hâline gelmiş beyaz tozları...

VI

"Bu kül depolarının arasında büyüdüğünüzü söylüyordunuz."

"Evet. Kendi anam, babam ölünce kimsesiz kaldım. Bir kadın aldı beni, ölünceye kadar analık etti bana. Hemen şuracıkta, Bellaluz'da oturuyorduk. Erkeksiz yaşayamıyordu, defalarca evlenip boşanmıştı gençliğinde, hepsi birbirinden değişik bir sürü ismi vardı bu yüzden ama sonunda bütün isimlerini koydu kenara. Magdalena Angela Cenobia diye başlıyordu ismi, son kocasının ismi ise Vivanco'ydu. 'Dul Bayan Vivanco' diye de çağırırlardı onu. Öyle uzun ki bu isim, bir solukta söylemeye kalksan soluksuz kalırsın. Kendi kendine Juana Tinieblas diye isim taktı, belki de başkaları vermişti bu ismi, bilmiyorum. Ama herkes böyle çağırırdı onu: Juana Tinieblas."

İncecik, masmavi damarların ağ ördüğü çelimsiz bacaklarının üstünde kocaman kıçını, löp löp sallanan kalçalarını örten kısa etekli entarisiyle gözünün önündeydi kadın. Onu, şimdi bu hâliyle hatırlıyordu Tabio San, kül yığınlarının boğucu görünüşü içindeydiler; Juambo, Juper ve kendisi, araba ilerledikçe, bu beyaz, sonsuz, kemik donukluğundaki manzarayı aynı şaşkınlıkla seyrediyorlardı.

Onu Juana Tinieblas'ın şefkatli kollarına terk ettikleri sırada, çelimsiz, gözleri sürekli buğulanan, masum bir çocuktu Octavio ve anası ile babası çiçek hastalığından, daha doğrusu kızamıktan ölünce komşu odadakiler öksüzler yuvasına götürmek istemişlerdi onu. Anasının ve babasının öldüğü odada ne varsa hepsini, şilteleri, iskemleleri, elbiseleri, hepsini yakmışlar ve onu da elinden tutup öksüzler yuvasına doğru sürüklemişlerdi, işte o sırada, Juana Tinieblas'ın ahbabı, belki de dostu olan Transito isimli adam ona acımış, elinden tutup Tinieblas'ın karşısına götürmüş, "al bu çocuğu, büyüt," demişti.

"Bana verdiler seni, söyle bakalım, memnun musun?" derdi kocaman kalçalı kadın.

Tabio, gözlerini saklamak isterdi o an, fakat adamakıllı kısaydı göz kapakları, gözlerini ne kadar yumsa olmuyor, ne yapsa görü-

yordu karşısındaki kadını. Kadın hem konuşuyordu onunla hem incecik bir tarakla saçlarını tarıyor, başındaki bitleri ayıklıyor, tırnağıyla tarak arasına kıstırıp çıtlatıyordu bitleri.

"Saçı uzundur kadınların, acılarımız gibi uzundur saçlarımız; acılarımızı da saçlarımız gibi büyütürüz biz."

"Bellaluz"da, o yamru yumru, bir duvarında kurumuş otların boylu boyunca uzatıldığı kulübede geçiyordu bu olay, dona Juana, ne zaman yan kulübede bir ayak sesi veya bir hayat belirtisi duysa hemen yükseltirdi sesini; kasten böyle yapardı, yan taraftakiler duysun diye.

"O uğursuz kedi benim bahçeye işerse, sonu kötü olur."

"Kedi papağandan iyidir herhâlde..." Duvarın öbür yanından gelirdi bu ses.

"Papağan dediğin işemez," diye öfkeyle cevap verirdi Tinieblas kadın. "Kedi sidiğinden rahatsız olmayan insanlar da işe yaramaz."

"Papağan hırlı mı sanki, sidik kokmaz belki ama daha beter kokar!"

Bu, duvardan duvara sürüp giden meydan okumalar sayesinde kulübelerinde bir papağan olduğunu öğrendi küçük Octavio. Öğleden sonra tanıştı bu garip kuşla. Hep hareketsizdi kuş, uyuyor mu yoksa etrafı mı seyrediyor, anlaşılmıyordu. "Panegirica" adını takmıştı kadın ona, ancak onun sesini duyunca uyanıyordu kuş, gözlerini açmıyordu ama tüylerini şişiriyordu sadece. Uyanmak denebilirse böylesine, uyanıyordu.

"Panegirica, küçük bir oğlan çocuğu verdiler bize. Güzel çocuk sayılmaz belki, çirkin de sayılmaz ama. Şimdi söyleyeyim de, sonra 'neden vaktinde söylemedin' diye kafamı şişirme. Adı Octavio küçüğün, Sansür soyundandı anası, babası."

İşte, Juana Tinieblas, onu papağanın önünde vaftizden geçirdiği andan başlayarak Octavio Sansür oldu ismi.

Gaga burnu vardı küçüğün, saçları alnına dökülürdü ve kulakları bir fareninkileri andırırdı, ufacıktı.

Octavio Sansür, cuma günkü fal seanslarında Panegirica'nın varlığını hiç unutmamak zorundaydı. Her cuma, meraklı bir he-

yecanla kendi geleceklerini öğrenmeye koşan müşterilerine fal bakardı Tinieblas kadın, her cuma, Panegirica başkanlık ederdi bu fal seanslarına.

Her cuma, kül depolarının bulunduğu o pis mahallede olmasına bile aldırmayan şık hanımlar ve beylerle dolup taşardı "Bellaluz", haftanın öbür günleri de fal baktırmaya gelenler olurdu ama cuma günleri başkaydı, iyice kalabalık olurdu cuma günleri. Müşteriler heyecanla, meraklı gözlerle, falcı kadının, kirli oyun kâğıtlarına bakarak kendi gelecekleri hakkında savurduğu kehanetleri dinlerlerdi; Panegirica, kafesinden seyrederdi manzarayı.

"Benim yanımda, öksüzler yurdunda bulamayacağın rahatı bulacaksın," demişti Tinieblas kadın. Daha ilk geldiği gün söylemişti bunu. "Orada, kendini hor görmeyi öğretirler insana, hep küçültürler insanı. Hiçbir işe yaramaz böyleleri. Üstelik açlıkla korkutup ezerler, öyle doğru dürüst davranmazlar hem. Benim yanımda, açlıktan yana hiç korkun olmasın. Karnın iyice doyacak. Benim adım Juana Tinieblas, aç bırakmam insanı. Sütlüsünden etlisine, sebzesinden pilavına, piliç kızartmasından böreğine, kremasından içkisine her şey bulunur evimde, hele bayramları iyice keyfini çıkarırsın, ne istersen yaparım sana."

Taşradan gelen ve vücutlarına sımsıkı yapışan elbiseleriyle yer fıstığından farksız duran bazı hanımlar "Tanrı cevabını" okumasını isterlerdi ondan.

Panegirica'nın durduğu kafesin altındaki yün kılıfın iki ucunda Ejderha'nın kurşuna dökülmüş yedi tırnağı görünürdü, kılıfın içinde ise Juana Tinieblas'ın *Yedi Mektup Kitabı* diye isimlendirdiği ve peygamber adına okuyup üfleyerek, ciddi bir tavırla eline alıp yedi kere öptükten sonra açtığı fal kitabı dururdu.

Bu kaderlerin kehaneti ile dopdolu kitabın sayfaları arasında Babil'in dünyanın geleceği hakkında savurduğu hikmetlerin yazıldığı bölümü bulur ve parmağını sayfanın üzerinde dolaştırdıktan sonra havada garip şekiller ve Arap harfleri çizerek boşlukta gezdirir, sonra parmağını kendi kulağına tıkayarak *Yedi Mektup Kitabı*'nın müşterisinin geleceği hakkında ne söylediğini dinlerdi, bir yandan da gözlerini müşterinin elbiselerine, kı-

lığına çevirir, buna göre fiyat biçer, kaç para isteyeceğine karar verirdi.

İşe çalgı ve müzik meraklısı Peygamber karışır da, müşterinin geleceğini o haber verirse, yüksek fiyat biçerdi Tinieblas kadın, "pembe meme" tarifesi derdi buna. Eli yatağan kılıçlı Peygamberlik bir iş düşünce de ucuz tarife, yani "kara meme" tarifesini uygulardı.

Bir zaman sonra, Juana Tinieblas onu şehrin en iyi üç berber salonundan birine çırak verdi. Sansür, orada bir elinde süpürge, öbür elinde kürek, yerde biriken kesilmiş saçları toplamaya başladı. Müşterilerin pabuçlarını da siliyor, tozunu alıyordu kimi zaman ve günde en azından iki üç defa, içi sigara ve puro izmaritleriyle dolu küllükleri ve tükürük hokkalarını temizliyordu. Bu konu önemliydi, bir berber salonuna, gelen müşterinin attığı izmarite bakarak değer biçilirdi çünkü. Sansür, üzerine, sabunun ballı yapışkanlığını pek seven sineklerin konduğu sabun kâğıtlarını da sık sık değiştirirdi; işin garip yanı, koltuklarına kaykılıp tırnaklarını, sakallarını düzelttiren, başlarını ovduran saçsız beyler sinekleri sabunlu kâğıdın üzerinde görünce, iğrenmek şöyle dursun, tersine keyiflenir, daha doğrusu tahrik olurlardı.

Dükkânda çalışan işçilerin en genci, Puerto Limon'da doğmuş olan bir Kosta Rika'lıydı. Gür sesi, hardal renkli gözleri ile dikkati çekerdi. Sansür'e, gazete başlıklarını okutarak alfabeyi ilk belleten oydu. Sonra, dükkânın en itibarlı müşterilerinden biri, günde iki üç defa boyanan pabuçlarının ayna gibi parlamasından doğan bir memnuniyetle lütfedip de onlara bir okuma kitabı getirince, gene o delikanlı yardım etti Sansür'e. Bu Kosta Rika'lı delikanlıyı "Zopo" diye çağırırdı herkes, yürüyüşündeki kabadayı edasından, kapkara saçlarından ve hardal rengi keskin gözlerinden ötürü böyle, akbaba anlamına gelen bir isim takılmıştı ona. Asıl adı Daniel Mondragon'du.

Eğer bu delikanlı kendisine yardımcı olmasaydı okuyup yazmayı hiç öğrenemeyecekti Sansür. Kimse, analığı durumundaki kadına, onu aslında zorunlu olan ilkokula göndermesi için baskı yapamayacaktı. Tinieblas kadının, polis şeflerinin karıları üzerinde, falcılığından gelen güçlü bir nüfuzu vardı zira.

"Aslında kolejde okumaya layık benim oğlan, öyle okulda filan değil, fakat görüyorsunuz işte, onu kolejde okutacak kadar para pul sahibi değilim ben, bayağı bir okulda sürteceğine okumasın, cahil kalsın, daha iyi. Hiç olmazsa, o şimdi ortalıkta çalımlı çalımlı dolaşan zenginlik budalası öğretmenlerden, her Tanrının günü, 'fukarasınız siz' diye hakaret göreceğine cahil kalsın. Gece okuluna göndereyim desem, onlar almaz zaten..."

Juana Tinieblas, Sansür'ün okuma yazma bildiğini anladığı gün önce, şöyle bir baktı oğlana ve sonra şunu söyledi:

"Seni don Pepeque Lopez'in dükkânına çırak verdiğime hiç pişman değilim, hiç olmazsa okuma yazma öğrettiler sana ve dükkâna girip çıkan hepsi birbirinden kibar beylerin nasıl kibarlık yaptığını gösterdiler. Kunduracı çıraklığına verebilirdim seni, fakat Tanrı korusun, zifte batar çıkardın; fırıncı yamaklığı desen daha kötü, hepsi veremli, gece hiç uyumuyorlar, çünkü yumurtaları hamura kıracakları yerde kendi midelerine indiriyorlar, doğrudur, ama namuslu iş değil onların yaptığı, bu yüzden damgayı yemişler ya zaten: 'Namuslu fırıncı fırında kavrulur' diye boşuna söylememişler."

Panegirica olağanüstü bir dikkatle izliyordu bu konuşmayı ve söz konusu gerçeklerin tekini dahi kaçırmak niyetinde değildi.

"Düşündüm, bari marangozluk öğrense dedim, gelgelelim bugün marangoz milletine eski itibarı gösteren kim? Bugün her mereti makinede yapıyorlar artık, kocaman ağaçları bıçkı makinelerinde kesiyorlar, rendecisi de, toplayıcısı da aynı bokun soyu, dalgınlığına gelse elini kaptırıverirsin. Demirciye vermeyi hiç gönlüm almadı, nal çakacağım diye ikide bir hayvanların altına yatarsın; hayvan bu, sana hesap verecek değil ya, kafası kızar, biçimsiz bir yerine patlatır çifteyi, hadi bu olmadı diyelim, ya o, sabahtan akşama kadar körükte nefes tüketmeye ne buyurulur, üfle babam üfle ama sonu bok o işin de, kanını kurutur insanın."

Kurtarıcı İnançlar, ilk okuduğu kitabın ismiydi bu ve bu kitap çok etkilemişti onu. Bir cumartesi günü, müşterilerden biri dükkânda unutmuştu kitabı. Aldı Sansür onu, pazartesi tekrar getirdi dükkâna. Sansür kendisine Bergua'nın *Kurtarıcı İnançlar*'ın-

dan ezbere parçalar okuyunca, Peneque usta "Kitaplar öğrenmek için değil, okumak içindir," demişti. Onun ağzından, alışılmışın dışında bir dille konuşulduğunu duyuyordu ve böyle olduğu için mutluydu Sansür. İleri fikirlerinden ötürü İspanya'da başkaldıran "comuneros"larla bir tutuyordu kendisini.

"Comuneros"lardan sonra Fransız Devrimi'ne ve devrimi gerçekleştiren halk kitlelerine geldi sıra. Marat'nın sözleri iliğine kadar işlemişti, Marat'dan başkasını görmüyordu gözü, ağzından çıkan iki sözün biri mutlaka Marat'nın sözü olmaya başlamıştı. Kimi başka banyoları seçer kendine, o Marat'nın banyosunu seviyordu, "Halkın Dostu"nu. "Kutsal Kitap direnme ve karşı koyma hakkı tanımıştır halka, halkın savunması başka hiçbir kitapta oradakinden daha iyi yapılmamıştır, başka hiçbir yerde, zenginlere ve iktidar sahiplerine oradaki kadar beddua edilmemiştir..."

İlk makalesini *El Mutualista*'ya yazdı Sansür: "Marat ve Çağdaş Proletarya" Bu yazıda, şehir sokaklarında kapı kapı dolaşıp "Kül var mı?" diye soran ve burjuva evlerinin ocaklarını boşaltıp temizledikten sonra sırtındaki çuval dolusu külü getirip küllüğe, sabun fabrikalarının doymak bilmeyen midesine boşaltan, tutsaklardan daha tutsak ve yoksul bir adamın ağzından kendi yoksulluğunun içinde uyandırdığı acıları dile getiriyordu.

Bir başka yazısı, "Ekmeksiz Hürriyet", Marat'nın fikirlerini derinlemesine işliyor, "Yoksullar için hürriyet olamayacağını" ileri sürüyordu. Bu makaleyi "İşçinin Uyanışı"nda yayınlamıştı. Şöyle diyordu: "Basını ellerinde tutanlar zenginleşiyor, yaşasın hürriyet! Zengin çocukları edebiyata dalmışlar, şaheser şiirler ve yazılar döktürüyorlar, yaşasın hürriyet! Tüccarlar reklama dayanıp keselerini doldurmaya devam ediyor, yaşasın hürriyet! Sadece halk böyle bağıramıyor, halk aç çünkü, üzerine çöken sefaletin yükü altında eziliyor ve kendi cellatlarına sessizce tahammül etmeye alıştığı için susuyor."

Victor Hugo'nun *Doksan Üç*'ünü okuduğu yıl tatsız bir sene oldu onun için. Arkadaşları arasında bir çeşit alay konusu hâline gelen bir hastalıkla damgalanıyordu. Juana Tinieblas, "Hindistan çarpıntısı" denilen bir hastalıktan ölüverdi. Zavallı kadın, derdine

derman olacak formülü bulmuş ama ilacı hazırlayacak vakit bulamamıştı; öldüğü gün, o zamana kadar Sansür'ün hiç tanımadığı aç ve sabırsız bir akraba kalabalığı peydahlanmıştı evde. Kimse, ölüye acıma faslı bitip de sıra yağmaya gelince, papağanı, Panegirica'yı almak istememişti. Bu yağmadan, ustası don Pepequet'ten henüz yeni "beyaz önlüğü", usturayı ve makası teslim almış, yani "ustalık" icazetini koparmış genç berberin payına, Panegirica ve içi yasak falcılık kitaplarıyla dolu bir sandık düşmüştü ancak.

Akrabaları Tinieblas'ın yatağını götürmek istememişlerdi, bu yatağı, bir hamalın sürdüğü arabaya yüklemiş (Marat geliyordu aklına) ve dona Magdalena Angela Cenobia de Vivanco'nun ölüsünün bütün gece üstünde kaldığı döşeğin yanı sıra, bir masa, kitap sandığı ve kitapları, servi ağacından kesilmiş tahta bir bavulla birlikte, hamalı öfkelendiren, "uğursuzluk bulaştıracak" korkusuyla ikide bir yere tükürmesine sebep olan papağanı da alıp götürmüştü.

Bir perşembe günü, ortalık henüz yeni ağarmışken Avenida de los Arboles'te kiraladığı daracık odasında uyanmış ve aceleyle giyinip sokağa, kapı önüne çıkmıştı: Sokağı görmek, geleni geçeni seyretmek, bu işin tadına doyulmaz keyfini içine sindirmek, daracık dört duvar odasının dışında şöyle rahatça temiz hava almak, sonra da karnını doyurabileceği bir yer bulmak istiyordu. Gün ışığına sevinçle açtı gözlerini. Bütün gece boyunca Max Nordau'nun *Alışılmış Yalanlar* isimli kitabını okumuştu odasında. Kapıya çıktığında sabahın ilk duaları okunuyordu. Keşke çıkmasaydı. Çünkü aynı anda başka kapılar ve bu arada -kendisi için büyük talihsizlikti bu- garip ve darağacını andıran bir dükkânın kapısı da açılıyordu.

Dağlık bölge halkları arasında, o bölge avcılarının yakalayıp getirdiği rengârenk kuşlara bol para verdiği ve kuşçuların, avcıların dilinden anladığı için çam ormanlarından bile ünlü bir adam, Roncoy Dominguez, o sabah da her sabahki gibi dükkânını açıyordu.

Ötücü kuşların satışından pek de bir kâr sağlayamadığını adam önüne gelene yana yakıla anlatıyordu ama üstündeki ince şayak kumaştan takım elbiseye, kuşlarına yedirirken kendisinin de çöplendiği armutlara, muzlara, ekmek ununa, kremanın çeşi-

dine bakılırsa, pek de şikâyet ettiği kadar kötü değildi durumu; üstelik belli başlı masraf kapısı olarak, altı kauçuklu botlar vardı ayaklarında, bunları da ancak şehir içine indiği zaman giyiyordu. Dükkândayken, yani hemen hemen bütün gün, çıplak ayaklarına sandalları geçiriyordu. Kuşlara verdiği yemlerin, sıcak ekmek lokmacıklarının bazen yere, bazen çıplak ayağına düşmesi çileden çıkarıyordu onu. Okuma yazma bilmiyordu Roncoy Dominguez ve sayıları parmakla sayabiliyordu ancak; kimi zaman da kuş yemi olarak kullandığı mısır tanelerini önüne diziyor, kazık yemek korkusuyla tekrar tekrar sayıyordu. Aynı zamanda, kendisine dağda tuttukları kuşları satmak üzere getiren Yerlilere kazık atmamak için çok titizlenirdi hesap işinde.

İşte, yer seviyesinin hayli altında olan dükkânında tavandaki çivilere asılı duran, duvarlara dayalı bekleyen kafeslerin içi hep doluydu. Güneşli günlerde, karanlıkta cıvıldamaktan usanmış nazlı kuşları, kafesleriyle birlikte sokakta, dükkânın önünde sergilerdi Roncoy.

Kafeslerin temizliği, yemliklerin ve su kaplarının doldurulması, armut, muz, ekmek ufağı, krema gibi çeşitli yemlerin kafeslere paylaştırılması; hep aşağıda, dükkânı kaplayan yarı karanlıkta ve el yordamıyla gördüğü işlerdi. Kapının önünü de dükkânın içi gibi çabuk ve aceleci bir sancı içinde, bir, iki süpürge darbesiyle bitiriverirdi. Kaldırımda birikmiş toz toprağın pencereden içeriye, dükkâna doluvermesi ihtimali çok tedirgin ediyordu onu. Dükkânından kolay kolay bir yere ayrılmaz, ayrılsa bile uzun zaman dışarıda kalmaz, hemen dönerdi. Çoğunlukla komşu fırına, kuşlara yemlik ekmek almaya gider ve aslında bütün bu cins masraflara acır, parayı verirken eli titrerdi. Yaptığı yatırımların karşılığını kolay kolay geri alamayacağını düşünüyordu hep: Öyle ya, derdi gücü, Tanrının günü, "Hadi, canım sen de!" diye bağırmak olan papağana, gramofonun evlerin içini şenlik yerine çevirdiği bu devirde, kim müşteri çıkar, bu kadar hüner için kim para dökerdi, etinin yenilip yutulacak cinsten olmadığını bile bile üstelik...

"Dominguez, rahat bırak bizi şu kuşlarınla!" diye bar bar bağıran gözü kara sarhoşun sesi işitilirdi sabahın erken saatinde. Hepsi

de birbirinden sarhoş kardeşlerin en yaşlısıydı adam ve sabahın köründe, işe gider gibi, evdeki hıçkırıklı, aksırık ve öksürüklü, kusmuklu bir dünyadan gizlice ama tek başına değil, kucağında birkaç şişe içki karşılığında değiştirebileceği ne varsa, elbisesinden kitaba, aziz heykellerine kadar hepsini toparlayıp sokağa taşırdı.

Dominguez hiç cevap vermezdi ona.

"İnek boku atacağım suratına," diye bağırırdı öbürü. "Gözünü bokla kör etmek için atacağım. Bu kadar kuş senin yüzünden hapis bu dükkânda..."

Gene cevap vermezdi Dominguez.

"Bekle bakalım biraz, gidip evdekileri, bizimkileri getireyim de gör..."

Sallanarak, adım adım gerileyerek uzaklaşıyordu sarhoş fakat kendi evine gelince üç kardeşinin de, ağızları köpüklenerek horuldadıklarını ve kanlı gözlerini kâh açarak, kâh yumarak inlediklerini, kısacası öyle onun düşündüğü gibi kavga filan edecek hâlde olmadıklarını görüyordu.

İçlerinde en az sarhoş olanı, onun varlığını fark edince, güçlükle başını kaldırarak sesleniyordu ona:

"Dominguez'i öldürürsek papağanı ben alacağım, satar, bir iki kadeh içerim."

"Evet, Cojijunto, ben de teklif ettim köşedeki dükkâncıya, papağanı verirsem altı şişe likör alacağım."

"Öyleyse, papağan senin olsun... Ama, o ihtiyar budalayı hizaya getirmek için benden yardım bekleme... Kuşların serbest bırakılması için seninle yaptığımız anlaşmayı bozuyorum, anlayacağın... Ya papağan benim olur ya da bu iş yatar..."

"Madem öyle, ben de tek başıma giderim herifin üstüne..."

"Yatıp zıbarsan ve aptal aptal konuşmasan daha iyi olur..."

Roncoy Dominguez, kapının demir sürgüsüne ve iki tarafı keskin kocaman bıçağına pek güvendiği için bu sarhoş aileden gelecek herhangi bir saldırıyı kolaylıkla geri püskürteceğine emindi. Saçı başı uzamış, sakalları büyümüş, üstü başı perişan, pabuçları yırtık ve leş gibi alkol kokan bu adamlardan korkusu yoktu. Ondan bütün istedikleri, içmeye devam edebilmek için para koparmaktı ama

Roncoy Dominguez para bahsinde, öyle kolay kolay "eyvallah" diyecek adam değildi, kardeşlerin bütün tehditlerine, "Seni Hayvanları Koruma Derneği'ne şikâyet edeceğiz," diye başlayan bütün şantajlarına rağmen onda bu adamlara bir kuruş kaptıracak göz yoktu.

Zaten olaylar Dominguez'in lehinde gelişti. Günün birinde, baba evini ipotek ettikleri tefeci, fırsat düşkünü bir avukat onları evden attırınca sokakta kaldılar. Dominguez, onları bir at arabasının üstünde, eski püskü eşyalarla yan yana sıralanmış görünce, keyfinden neredeyse alkış çekecekti avukata. Avukat pek bir şey bırakmamıştı onlara; ellerinden hemen her şeyi almış, ağır bulduğu bazı kırık dökük eşyayı, dolap, masa, konsol gibi şeyleri bırakmıştı sadece. Ama bu manzaranın tadını çıkaramadı Dominguez, onların gidişini doya doya seyredemedi. Onlar uzaklaşırken Çoban ailesi, beyazlar giyinmiş bu Yerliler, kafes dolusu kuş getirdiler dükkâna.

Hepsi de, kurutulmuş etin kül içinde bırakılmasından doğmuş gibi kavruk bir tene sahip olan Çoban ailesinin en yaşlısı Dominguez'le pazarlığa oturuyordu, alçak sesle konuşuyordu. Dominguez de aynı şekilde alçak sesle cevap verirdi ona.

Kuşlarını, ne zaman dükkânın önüne, güneşlenmeye çıkarsa yoldan gelip geçen yayalar gittikçe artan bir merakla bu kamıştan yapılmış, parlak kafeslere ve çeşit çeşit kuşlara bakarlardı. Kafeslerin içinde ateş ve kan rengi tüyleriyle kıpkırmızı "Chorchas" kuşları, gözleri bir ayna berraklığı taşıyan "Guardabarrancas"lar, ve cık cık öten "Saltarin"leri durup seyrederlerdi.

Dominguez konuşunca, Çobanların en yaşlısı onu hiç cevapsız bırakmazdı, anlaşmaya vardıkları zaman da mısır taneleri çıkardı ortaya: İki dört daha, altı, dokuz daha, on beş, yedi daha derken anlaşma oluverirdi... O zaman yaşlı Çoban arkadaşlarına döner, "kabul edip etmediklerini" sorardı, ötekiler mutlaka "kabul" ederlerdi.

Çobanlar, çocuklarını ve köpeklerini de peşlerine katarak uzaklaşırken yeni gelen kuşlara yeni hapishaneler hazırlardı Dominguez. Sesine, bir celladın sahte, yapmacıklı sıcaklığını vermeye çalışarak konuşurdu kuşlarla, ömürlerinin sonuna kadar kafeste hapis hayatı yaşayacaklarını bildiği için hemen onları tüccar kafasıyla değerlendirmeye girişir, tüylerini üfler, aralarından

hangisinin en güzel sesli olduğunu hemen orada, daha ilk günden anlamaya çalışırdı.

Bizim genç berber, o sabah, oturduğu evin kapısına çıkmasa, içinde mahalleyi tanıma isteği o sabah uyanmamış olsa, etrafta karnını doyurabileceği bir yer aramak fikri o sabah aklına gelmese ve en önemlisi Octavio Sansür, bu garip ve darağacını andıran kuşçu dükkânını görmese, mutlaka daha iyi olacaktı kendisi için.

Dominguez dükkânın kepenklerini kaldırırken, kuşlar, kafeslerinde cıvıl cıvıl öterek yeni günü ve dünyamızı selamlıyorlardı. Sesleri, cıvıltıları bir orkestra müziği gibi yayılıyordu sokağa ve kaldırımlara.

Kaşları çatıldı Sansür'ün, karşı tarafa fırladı bir koşuda ve -dükkân yer seviyesinden aşağıda olduğundan- âdeta uçarak belirdi dükkânın ortasında, gözleri dört bir yanda asılı duran kuş kafesleri arasında fıldır fıldır dönüyordu ve ansızın bir şimşek, bir fırtına, bir gök gürültüsü gibi fırladı yerinden.

Suratına yediği ilk yumrukla yere yuvarlandı Dominguez. Şaşkınlığı o kadar büyüktü ki, kendini savunmak için, hemen yakınında duran iki tarafı keskin, kocaman bıçağına davranmayı bile getiremedi aklına. Neden sonra, düştüğü yerden doğrulurken, kapı arkasında demir sürgüyü almayı düşündü, ikinci tekmeyi işte bu sırada, omuz hizasından çenesine, kulaktozuna yedi. Bayılmıştı, ilk bakışta, bilhassa, yani daha fazla dayak yememek için böyle hareketsiz kaldığı, baygın numarası yaptığı düşünülebilirdi. Kendisini böyle boylu boyunca uzatan deli insafsızın biriydi, bütün kafesleri açıyordu ve kuşlar, odanın karanlığında sağa, sola uçuştuktan sonra kapıyı buluyor, gün ışığının aydınlık mavisinde bir bir uzaklaşıp gidiyorlardı.

Sansür, kendi odasına, en gerekli üç beş parça eşyasını toparlamak amacıyla döndü: Makaslarını, usturasını, tarakları koydu çantasına ve güney sahiline doğru yola çıktı, iş arayacaktı. Kuşçuyu öldürdüğünü sanıyordu. Olaydan aklında kalan tek şey kendi sesiydi, soluk soluğa, büyük bir öfkeyle "Marseillaise"i söyleyerek kafesleri açıyor ve her kafesi açtıkça "Kutsal Hürriyet", "Kutsal Hürriyet" diye bağırıyordu.

Savcılık, Octavio Sansür'ün yakalanması için emir verdi polise, çok aradılar Sansür'ü, bulamadılar. Sanki yer yarılmış da içine girmişti. San Jose limanındaki tuz ocaklarına saklanmıştı Sansür, bir süre oradaki inşaatlarda çalıştı, çıraklık etti ve sonra günün birinde Salina Cruz'dan yola çıkan ve Panama'ya giden bir gemiye berber olarak girdi. Panama'da uzun süre kaldı, en iyi otelin berber salonunda çalıştı. Cebini dolarla doldurmuştu. Usturası sayesinde nüfuzlu kişilere yanaştı, dostluk kurdu onlarla ve Juan Pablo Mondragon adına düzenlenmiş bir Panama pasaportu sağladılar ona. Juan Pablo ismini, büyük hayranlık duyduğu Marat'nın anısına bir saygı gösterisi olarak seçti, Mondragon ismini de, kendisine okuma yazma öğreten Kosta Rika'lı arkadaşına minnet borcunu ödemek amacıyla düşünmüştü. Pasaportunda şunlar yazılıydı ayrıca: "Taboga doğumlu (onun doğmak istediği yerdi bu ada), anası babası bilinmiyor, Katolik, berber, 23 yaşında." Çalışıyor ve boyuna okuyordu, kazandığı parayı çoğunlukla kitaplara yatırıyor, İngilizce öğrenmeye çalışıyordu. Sonunda çok iyi konuşup yazmayı başardı zaten. Amerika kıtasını bırakıp gitmek... Kaç defa, valizi ve kontratı hazır, Avrupa yolcusu gemilerin kalktığı limanlarda hareket vaktini bekledi. Ama her defasında, ayak parmaklarında peydahlanan bir karıncalanma, yavaş yavaş yukarıya, gövdesine doğru çıkıyor, yayılıyor ve onu hareketsiz bırakıyordu. Son adımı hiç atamadı, giden gemilerden birine binemedi. Hareket saati gelip de gemi düdük çalmaya başlayınca gözlerini yumuyor, elleriyle kulaklarını tıkıyor ve sanki bütün vücudu bir gemi düdüğünden farksızmışçasına tepeden tırnağa sarsılıyor, tir tir titriyordu.

Roscoy Dominguez, dükkânında, boş kafeslerin arasında dön babam dönüyordu, yemyeşil olmuştu öfkeden, kan beynine hücum etmişti, gözü kararıyor, ağzı köpürüyor ve ellerini çaresizlikle sıkıyordu. "Bir gelirsen herif, yandığının resmidir," diyordu boyuna ve ekliyordu: "İşin kötüsü bela dediğin tek başına gelmez ki insanın başına!.. Üstümü, başımı satarım, çırılçıplak kalacağımı bilsem gene de öderim her şeyi, yeter ki hâkim bey, o uğursuz herifin uğursuz kuşunu, Panegirica meretini bana vermesin!.."

Bir avukat gerekliydi ona, hem de iyisinden bir avukat gerekliydi; o korkunç tehlikeyi, yani dükkânını altüst eden deli herifin, en az kendisi kadar deli kuşunu, mahkeme kararıyla ona vermemeleri, başına bu misli görülmemiş belayı sarmamaları için gerekliydi avukat.

Ama avukata filan ihtiyacı kalmadı sonunda. Panegirica kocaman bir taş parçasıyla ezilerek, birbirinden güzel renklerle süslü tüylerinin altında saklı duran kalbi paramparça edilerek öldürüldü. Bu işi, Sansür'ün eşyasını "Bellaluz"dan yeni mahallesine taşıyan arabacı becermişti, açlık tehlikesini başından atabilmek umuduyla kuşun bütün tüylerini yoldu adam. Panegirica'yı arabasına aldığı günden beri başka iş bulamamıştı, bu aksilikten kuşu sorumlu tutuyordu. "Bu cins kuşlar lanetli ruhlardır," diyerek yoluyordu hayvanın tüylerini. Sonra, sokakta bıraktığı arabasının başına geldi, önemli bir sır veriyormuş gibi eğilerek, arabanın üçgen demir kulakları andıran tekerlerine şu sözleri fısıldayıverdi usulca: "Keyfine bak aslanım, artık iş buluruz, o uğursuz hayvanı tepeledik çünkü."

Hava iyice kararmıştı ve böyle ilerlemek gittikçe zorlaşıyordu. Konuşulacak her şeyi de konuşmuşlardı zaten. Juambo güney sahiline inecek, orada Tabio San'ın yardımcısı ile görüşecek, ondan direktif alacaktı. Don Nepo'nun torunu, biraz ileride, demiryolunun başında bekliyordu onları.

Damiancito, kararlaştırılan yere çoktan gelmişti. Ayrılmaları gerekiyordu artık. Juambo, Tabio San'ın terli ve kirece bulanmış elini kuvvetle sıkarak konuştu:

"*Chos, chos, moyon, con!..*"

Damiancito arabasını sürdü ve araba beyaz bir hayalet gibi uzaklaşıp gitti karanlıkta. Juper, kocaman dişlerini gösteriyor ama artık havlamıyordu, gecenin sonsuz uykusu ve kül yığınlarındaki sessizlik onu da büyülemişti...

İkinci Bölüm

VII

Tren bir viraja giriyor ve yavaşlıyor. Bu ağır çelik yapıyı taşıyan her tekerlek, raylar boyunca uzayıp giden bir yara gibi inliyor; her pencere, öğleden sonra saat ikinin ağır, bunaltıcı güneşinde, gökyüzünün mavisinde, tarlalardaki buğdayın sarısında ve dağların sarp kayalıklarında sanki göz kırparak yansıyor. Vagonların raylara sürtünerek yarattığı gıcırtılar ve sızılı bir iniltiden farksız madenî sesler, trenin bir yolcusunu, genç bir kadını, kendi dalgınlığı içinde kıskıvrak yakalıyor, çepeçevre sarıyor. Başında İtalyan hasırından bir şapka var genç kadının, iri bir genç kız vücudunun bütün belirtilerini taşıyan gövdesi, üstündeki koyu kum rengi tayyörün de etkisiyle ona çok ciddi bir hava veriyor; alışılmadık ölçüde yüksek topuklu iskarpinler var ayağında ve ağlamaktan kızarmış gözlerini siyah gözlüklerle gizliyor. Bu, demir yığınından fışkıran bitmek tükenmek bilmez inilti, perişan ediyor onu, kulakları uğulduyor, saçları bile bu gürültüye tutsak düşüyor, dişlerinin ta kökünden sarsıldığını fark ediyor. Kulaklarına dayadığı elleri bile gürültüye engel olamıyor ve genç kadın gittikçe daha çok öfkeleniyor, sabahın köründe başucunda zırlayan çalar saati duyduğu andaki rahatsızlığın bir eşini, belki de daha ağırını, daha sinir krizine yakın olanını iliklerinde hissediyor; valizlerini aceleyle alıyor ve inmeye hazırlanıyor.

Bu demir yılan, tren, öfkeli atılışı içinde rayları, traversleri, işaret levhalarını, telgraf tellerini kustuğu alevlerle, kapkara dumanlarla boğarak geride bırakıyor, sonra gittikçe yavaşlıyor, frenlerine asılan makiniste rağmen, bu istasyonu bile olmayan boşlukta dur-

mamak, vakit kaybetmemek için direniyor, karşı koyuyor... Bütün trenler irili ufaklı sayısız istasyon tanımışlardır, kiminde keyifle yavaşlayarak durur, kiminde sevinçli düdük sesleriyle çın çın öterek geçip giderler, onların bu hızında, bu neşesinde, kazanların buharını, rayları ve frenleri doyuran bir özellik vardır ve taşıyacak müşteri bulunmasa, inecek binecek yolcu olmasa ve hatta lokomotifleri çekip çevirecek makinistler başlarında bulunmasa bile bu trenler, garip bir önseziyle, büyük istasyonlarda onları kendiliğinden durduran anlaşılmaz bir sırra sahiptir. Ama böyle, lokomotiflerin canı istemezse, makiniste rağmen, 177'nci kilometrede inecek kadın yolcuyu bahane eden tatsız duraklamalar tedirgin eder onları, durmak istemez ve direnirler...

"Bir perikızı inecek diye koskocaman bir nehri durdurmaktan farkı yok bu işin..." Genç kadının yolculuk boyunca üç beş kelime konuştuğu tek insan, genç bir adam söylüyordu bunu. Üstelik sözlerini keyifli bir gülümsemeyle süsleyerek konuşuyordu adam. Siyah gözlüklü kadın, vagonun kapısına yönelmişti o sırada.

Adamın söylediğini duydu mu, duymadı mı, bilinmez! Valizlerini taşımak istemişti adam, genç kadın cevap bile vermemiş, ona şöyle göz ucuyla bakmıştı sadece. Yolculuk boyunca topu topu üç beş kelime konuşmuştu adamla, kendi adını ve Cerropom'daki ilkokulda öğretmenlik yapmaya gittiğini söylemişti ona.

Bütün yolcular pencerelere yığılmışlardı. Başlarını dışarıya uzatıp meraklı gözlerle bakıyor, trenin, uçsuz bucaksız arazinin orta yerinde neden böyle sebepsiz yere durduğunu araştırıyorlardı. Toprak mı kaymıştı?.. Makineler mi bozulmuştu?..

"Lokomotif raydan çıktı anlaşılan!"

Yaşlı bir adamın sesiydi bu, devam etti konuşmasına:

"Mutlaka böyle olmuştur, demiyorum. Olabilir diyorum."

"Koskocaman bir hayvan leşi var rayların üstünde, leş kalkmadıkça devam edemeyiz yolumuza!.."

Bu sese bir üçüncüsü cevap verdi hemen:

"Asıl hayvan bunu söyleyendir, Tanrı ağız verdiyse, saçmalık edilsin diye vermedi ki bize! Toprak kaymış ileride, doğrusu bu. Battal kaldık burada şimdi... Bu treni bırakıp yaya yürüyeceğiz,

toprağın kaydığı kısmı geçeceğiz, öbür tarafta bekleyeceğiz. Yeni bir tren gelip alacak bizi ama Tanrı bilir, ne zaman gelecek!.."

"Ağzınızdan yel alsın, felaket lafı edip durmayın öyle!"

Hani neredeyse çıplak denecek kadar dekolte bir elbiseyle yolculuk eden, iri ve etli bir kadındı bu, pencereden başını uzatmıştı, kulaklarındaki altın küpeler çın çın ötüyordu ve memelerinin yarısı entarisinden dışarıya fırlamıştı.

Fakat bütün bu ihtimaller, yolcular arasında bulunan bir ispirtizmacının dudaklarından dökülen yeni ihtimal karşısında hafif kalıyordu. Bunu, dünyanın sonunu ilan ediyormuşçasına ciddi bir ifadeyle anlatıyordu adam: Karşı tarafta, azgın bir tren olanca hızıyla onlara doğru yaklaşıyordu ve kısa bir süre sonra gelip içinde bulundukları trene bindirecekti.

"Dua edelim de bize kadar gelmeden raydan çıksın öbür tren, hiçbirimiz kurtulamayız yoksa!" diye tepiniyordu ispirtizmacı ama kimsenin ona aldırdığı yoktu bile. "Herkes başının çaresine baksın, deli tren bu karşıdaki... Son hızla geliyor üstümüze, makinisti bile yok!"

Olup biteni anlayabilmek umuduyla pencerelere yığılan yolcu kalabalığı ansızın sustu. Çünkü en arkadaki, bilemedin onun önündeki birinci mevki vagonların birinden bütün bu gürültü patırtının sorumlusu olan ve bu koskoca insan nehrini durduran peri kızı iniyordu.

"Yoksa bu kadın için mi durdu bu meretin treni?"

Karamela renkli, parlak suratlı biri bağırıyordu böyle.

"Kusura bakmayın, beyler!.. Şu gördüğünüz baldırı çıplak hanımefendi, şu baykuş bozması hatun kişi inecek diye durmuşuz burada!"

"Geldin artık... Çıkarsana şu gözlüklerini, duymuyor musun, baykuş diyorlar sana?.." Ayağındaki yüksek topuklu iskarpinler ve iki elinde sımsıkı tuttuğu ağır valizler yüzünden rahat davranamıyordu genç kadın. "Geldin işte, Tanrıya şükürler olsun ki geldin, toparla artık kendini, trendeki dalgın yabancı gibi olmaktan, 177'nci kilometrede inmek isteyen şaşkın yabancı olmaktan kurtul artık. Gerçek başka türlü, çünkü Merkez Garı'ndan trene binen

sen değildin ki. O kadın bir başkasıydı, senin valizlerini, ismini, elbiselerini ve vücudunu almıştı ama bir başkasıydı ve ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilmiyordu şaşkınlıktan, bu yüzden, bütün bir tren yolculuğu boyunca sürüp giden ve hepsi de sana yabancı, senden kopya çekilmiş davranışları ancak şimdi hatırlıyorsun, kendi kendinle konuşurken sana yabancı olan biriyle, bir başka insanla konuşur gibisin, başkalarıyla konuşurken de ne zaman gerçek benliğini taşıdığını ve ne zaman o yabancı kalıba girdiğini, trene binen, hani senin yardımınla trene binen öbür insana benzediğini bilemiyorsun. Gücün yoktu, öyle olduğu hâlde trene doğru itiyor, sürüklüyordun onu, hatırlasana, kadere boyun eğmesini, gecikmemesini ve treni kaçırmamasını istiyordun ondan... İşte geldin... Fakat şimdi, içinde yaşayan ve birbirinden farklı yaşayan o iki genç kadından hangisi burada acaba? Öbürü burada, değil mi? Sen... Sen, orada, Merkez Garı'nda kaldın; seni uğurlamak için erken kalkmak sıkıntısına katlanan, uykulu gözlerle seni uğurlamaya gelen arkadaşlarının ve aile büyüklerinin arasındasın. Seni son defa olarak kucaklayan sevgili erkeğin kollarında, delikanlının seni koklayan bakışlarında kaldın sen... Eğer doğruysa bu, gerçekse, öbürü, hani yaşlı gözlerle trenin penceresinden mendil sallayan kimdi? Tren hareket edince, her an rıhtımdaki hayali senden uzaklaşıp küçüldükçe kalbindeki hayali büyüyen, büyüyen adam kimdi? Tabii... O da sensin, sendin... Sevdiğinden ayrılmamak için direnen, şaha kalkmış saçlarınla, garip bir şefkatle kıvrımlanan dudakların ve çocuksu ağzınla, geniş omuzlarınla, sutyensiz dimdik duran, katı, diri ve ceketinin altında sonsuz bir bağımsızlık içinde sallanan göğüslerinle sendin o."

İnsan kafaları, boyunlar, eller, şapkalar, altın dişler, altın küpelerle süslü kulaklar, tabancalı kemerler, hepsi pencerelere, vagonların kapısına birikmiş ve trenin yola koyulmasını bekleyen insanlar...

"Çıkar gözlüklerini... Baykuş diyorlar sana!.. Duymuyor musun?.. Peri kızı... baldırı çıplak... baykuş! Başka şey düşünmeye çalışsana, onlar yokmuş gibi davransana... Bütün dikkatini, şu biraz ötede, traverslere doğru eğilmiş duran işaret bayrağına versene. Bak, nasıl

da canlı duruyor bayrağın kırmızısı, rayların altındaki sarı toprağın önünde bütün renkleri, özellikle çayırların, otlakların ve ağaçların yeşilini ve sonra tarlaların sarısını, sonsuz bir sessizlik içinde dalgalanan bütün mavileri nasıl selamlıyor, görmüyor musun?"

"Sadece sen ineceksin trenden... Ihtiyari durak burası... 177'nci kilometre... Valizlerini kaptığın gibi trenden inmek için ancak vakit bulacaksın zaten ve belki de, olsa olsa Yerli bir karı kocanın trene binişini görebileceksin o telaş arasında. Kadının saçları, portakal rengi ve çoraptan devşirme bir başörtünün içinde hapis ve adamın göğsünde işaret bayrağının kırmızısı gibi rüzgârda dalgalanan kocaman bir kravat... Sonra, hiç... Trenin düdüğü... Sonra, kapkara dumanın içinde, önünden geçip giden vagonlar... Gürültülü parçalar... Düdük sesleri... Tren vagonları..."

Dört bir yanında uzanan, uçsuz bucaksız ve alabildiğine bakımsız tarlaların onda uyandırdığı garip duygu...

"Ya çıkar iskarpinlerini burada ya iyice bırak," diyorsun kendi kendine ve valizlerini sırtlayıp biraz ötedeki kocaman ağacın yanına, o, bir kilisenin kubbesini andıran dev ağacın yanına gidiyorsun. "İskarpinler mi?" Hemen çatıyorsun kaşlarını... Gözlerin kıpır kıpır... "Ya çıkar iskarpinleri ya bırak burada... Böyle devam edebilirsin... Fakat... Fakat... Evet, yerdeki küçücük kum adacıklarına takılacak ökçelerin, oradaki ufacık su birikintilerine düşmemek, ıslanmamak için güçlükle yürüyorsun çünkü bir yandan ilerideki incir ağacına, arabanın seni bekleyeceği incir ağacının dibine varmak istiyorsun... İskarpinler ve şapka... Şapka mı? Evet, şapka. Ya fırlatıp atacaksın şapkanı ya da sımsıkı bağlayacaksın başına... Görmüyor musun rüzgârı, böyle devam ederse, ummadığın bir anda alıp götürecek şapkanı..."

İstasyon filan yok burada, o sözde karşılamaya gelecek uğursuz arabanın nerede kaldığını sorabileceğin bir kimse de yok. Tek bir bina bile yok, bulunduğun yerin ismini cismini belirleyecek bir levha bile yok. Ihtiyari durakların ismi yoktur, insan ruhu gibidir onlar da!

Elbet birisi çıkıp gelecek sonunda... İncir ağacının altındasın şimdi ve böyle şeyler geçiriyorsun aklından, omuzlarına çöken

ağır yükten kurtulduğunu fark ediyorsun valizleri bırakınca. Burada yaşayan tek şey, kan kırmızısı işaret bayrağı sadece, bir boğa güreşçisinin elindeki "muleta" misali dalgalanıyor rüzgârda ve sen "işaret bayrağından sorumlu biri gelecek mutlaka, arabanın neden gelmediğini ona soracağım," diyorsun.

Bir adam değil bu gelen. Bir kadın geliyor ve bayrağı alıp gidiyor. Paçavralara sarmış başını, üstündeki elbiseler lime lime, ayakları çıplak, sıtmalı hastalıkların ve aile mirası sakatlıkların sapsarı bir aynasından farksız mübarek. Bir çırpıda söküyor ama nedense, bir türlü saramıyor bayrağı. Rüzgâr izin vermiyor. Direniyor kadın, bir o yana, bir öbür yana çeviriyor bayrağı. Epey uğraşıyor böylece ve sonunda beceriyor, sarıyor ve koltuğunun altına sıkıştırıp uzaklaşıyor. Rüzgâr onu rahat bırakmıyor bu sefer, entarisinin eteklerini şişiriyor boyuna, sendeletiyor, bayrağı nereye sakladığını arıyor sanki. Rüzgâr bu, hiç yenilgi kabul etmiyor. Bazen, kadını isteyerek durdurduğunu düşünüyor insan, rüzgâr bırakmıyor kadını, yol vermiyor. Kulübeciği öyle pek uzakta olmasa gerek, çıplak ayaklarını tozun içinde sürüyerek yürüyor kadın.

"Gitsene peşinden, durdursana onu! Arabayı sorup öğrensene! İstemiyor musun? Trende unuttuğun kamelyalar pişmanlık veriyor sana şimdi, doğru değil mi?"

Bu, doğanın ortasında kaybolmuş, istasyonsuz, telefonsuz, telgrafsız, hiçbir şeyi olmayan çölde, ilerideki istasyona haber salmak, senin birinci mevki kompartımanlardan birinde, en değerli eşyanı, kırmızı kamelyalarını unuttuğunu bildirmek imkânsız... Onun verdiği kamelyalar mı... seninkiler mi?..

Unutmak mı?.. Şüphe mi ediyorsun?.. Dehşet verici olurdu böylesi!.. Hayır, hayır, valizini almak üzere ayağa kalktığında, göğsüne iliştirdiğin o kırmızı kamelya demetinin -"Kalbiniz dışarıda sanki," demişti o kartını veren ve seni kutlayan adam- koltuğun arasına düşmüş olması dehşet vericiydi! Ya da aceleyle koridora çıkarken düşürmek, gene dehşet verici bir şey!

Çek şu mendili gözlerinden. Yaşlar tomurcuklanıyor gözlerinde, yumurtadan fırlayacakmış gibi duran civcivlere benziyor ama akmıyorlar bir türlü.

Ya araba?.. Ya, rüzgârın kanatlarına dolayıp götürdüğü bayraklı kadın?.. Ya gözlüklerin?..

Bu, şimdi beklediğin yerde, etrafa bakıyorsun, bir tarafta uzaktaki denize doğru, dümdüz, uçsuz bucaksız uzanan topraklar ve öbür tarafta, yavaş yavaş gökyüzüne doğru tırmanan düzlükler. Dipte, bir dağın bağrına yapışmış ve sert güneşin altında açık yeşil lekeler hâlinde görünen tarlalar, oradan, trenin geçtiği tümseğe kadar uzanan irili ufaklı bataklıklar, koyu yeşile bürünmüş hepsi, mavileşecek neredeyse. Ama şu, şimdi, kalın kütüklerinden birine oturduğun incir ağacının etrafta kıskanacak hiçbir şeyi yok, yeşilin türlüsü onda zaten. Yaz kış kocaman ve damarlı, parlak yapraklarını taşıyor dev kollarında. Onun yapraklarındaki yeşilin yanında bütün öbür yeşiller güdük kalıyor. Tarlaların yeşili, nasıl olsa sarılaşır sonunda, bataklıkların yeşili solar, donuklaşır, meşenin yeşil yaprakları dallarda durmaz, dökülür, kahve ağacının yaprakları yeşilden kırmızıya döner, demirhindiler desen, onlar da çabucak dökerler yapraklarının yeşilini. Sadece incir ağacı ve onun yapraklarındaki yeşil kalır solmayan, dökülmeyen, kırmızılaşmayan, sararmayan. Zamanın dışında yaşar incir ağacı...

Neden çığlık attın öyle?.. Kertenkele mi?.. Küçücük, basit bir kertenkele yüzünden mi bağırdın yani? Yılan mı sandın onu?.. Ya bu korku, bu, ellerinde, kollarında, yüzünün çizgilerinde bile beliren amansız titreme neyin nesi?.. Eşek arısının verdiği korku mu?.. Alt tarafı bir sinek o, tek başına gelen bütün sineklere "hoş geldin" diyelim biz ama asıl, gökten ordu hâlinde inip, suratına yapışan ve cızırtılı, elektrikli acılarla seni titreten sığır sinekleri var.

Öğretmen sınavını kazandığın gün, evdekilerin sana armağan ettiği saat kolunda şimdi ve bakıyorsun, üçü otuz beş geçiyor. Seni köye götürecek adamın arabasından ses yok henüz. Oysa saat ikide, burada, şimdi gölgesinde beklediğin incir ağacının altında hazır olacaktı.

Dolaş biraz. Hadi kalk, dolaş biraz, insan, oturduğu yerde, hiç kımıldamadan beklerse miskinlik çöker üstüne. En kötüsü de bu zaten.

"Biz öğretmenler, bekleye bekleye miskinleşir, kımıldayamaz hâle geliriz, işte bu yüzden sizi kutlamıyorum, küçük hanım..." demişti sana bir öğretmenin, içtiği şampanya başına vurmuştu, öğretmenliğe kabul edildiğin ilk gündü. Bekleye bekleye kımıldayamaz hâle gelmek... Unutma bunu ve hazırla kendini!

Birkaç adım sağa, birkaç adım sola, böyle, ellerini sırtında kenetleyerek, tedirgin, bu hiç gelmek bilmeyen arabayı beklemekten kurtulmak için, boynunu giyotine uzatmaya bile hazır, yeter ki bu anlamsız bekleyiş bitsin... Gözlerini ufka çevirip aranmak, ayaklarının üstünde yükselmek, daha iyi görebilmek için bile olsa gereksiz, ellerini alnında kavuşturup daha dikkatli bakmak çabası da boşuna. Gelmiyor araba, yok, görünmek bilmiyor..

Dördü yedi geçiyor saat... Dördü dokuz geçiyor... Dördü on üç geçiyor...

Bu kötü işte: 13! Hadi, 14!.. Dördü on dört geçiyor işte ve araba görünmüyor ortalıkta...

Ne yapmalı? Demin bayrağı koltuğuna sarıp uzaklaşan kadını mı gidip bulmalı, ona mı sormalı?.. Ama... nasıl bırakacak valizleri... En iyisi bırakmalı onları burada... Valizleri götürmek gereksiz; ağır şeyler bir kere. Dahası, bu önünde uzayıp giden ve insan boyuna ulaşan yüksek sazlıklar varken nasıl taşıyabilir valizlerini?"

"Dördü on beş geçiyor... Dördü on altı...

Dört buçuğa gelmeden bakmayacaksın saatine... Anlaşıldı mı?.. Dört buçuğa kadar araba da çıkar gelir herhâlde, seni gece karanlığında burada bekletecek değiller ya, hiç tanımadığın ıssız yollarda, sırtında valizler, Cerropom'a kadar eziyet çektirecek değiller ya sana, ne kadar vahşi olsalar gene yapmazlar bunu...

Dördü yirmi geçiyor...

Hani dört buçuğa gelmeden bakmayacaktın saatine? Evet ama bu biçimsiz ağaç kütüğünün üzerine çökmeden önce bir şey yapmak geliyordu içinden, bütün konfora karşı durduğunu bilirse, insan nasıl sever köy eşyasını?..

Dört buçuk!..

İşte, sonunda dört buçuğa da geldi saat!

İnmeliler, hayır!.. Bütün bekleme odalarının uyuşuk aboneleridir öğretmenler ve bütün umutsuz bekleyişlerin bekleyenidir onlar!

Dördü elli dokuz geçiyor...

Daha dün, tam bu saatte... Hayır, tam değil... Bir dakika sonrası... Seni terziden, daha doğrusu terzinin önünden almaya geldiğinde tam beşti saat ve o, geleceğin doktoru, sevgilin, gelecekte kocan olacak delikanlıydı otomobildeki, seni gezdirmeye gelmişti üstelik.

Birlikte yaptığınız son gezi, veda gezisi. Aşk dolu bir taşkınlıkla nerelere götürmedi ki seni? Mutlu günler yaşadığı bütün yerlerini görmek istiyordu başkentin... Kiminle mutlu olmuştu oralarda?.. Seninle mi, yani o trene binip uzaklaşan seninle mi, yoksa tren hareket ettiği zaman kolları arasında kalan, ayrılmayan öbür senle mi mutlu olmuştu?.. Yani, nasıl inanmalı senden başkasını kollarında sarmadığına... Tatara titiri... Öbürü, senden başkası, asla! Öbür sen, asla! Kendi kendini bile kıskanıyorsun sevdiğin adamdan ve düşünüyor musun, meselo o, doktor olamazsa veya sen, başkentteki okullardan birine tayin ettiremezsen kendini, sözün kısası evlenemezseniz, düşünebiliyor musun, ne kadar acı çekeceksin!..

İşte, beş oldu saat...

Dün, tam bu saatte başlamıştı ayrılık. Tabiatın her köşesi seni kendisiyle yan yana, el ele görsün istiyordu, her yere birlikte veda etmek istiyordu... Doğa, manzaralar... yollar... ağaçların gölgesi, akan su, kayalıklar... Hiçbir yeri unutmadınız dün, birlikte bakıp aşk dolu bir öpüşten sonra arabanın deli hızıyla gitmediğiniz yer kalmadı, çok hızlıydı araba; hızlı ama damarlarınızda akan kan daha hızlıydı ondan, akıp giden zaman hepsinden hızlıydı... Akşamın beşinden, ateş böceklerinin peydahlandığı karanlıklar dünyamızı örtünceye kadar kilometrelerce yolu aştınız, mesafeleri ve yaşanan zamanı silmek, bunları hoş kokulu bir hatıra kalıcılığına dondurmak istiyordunuz ikiniz de...

Kuzey Hipodromu'nun arkasını dolaşarak cık cık öten kuşlarla dolu uçurumlu dağ kıvrımlarına tırmanan yolun bozuk asfaltında önceleri zıplayıp duruyordu araba ve sen yorgundun, onun kolları

arasında ağlamaklıydın, kulağına eğilip "Kuşların cıvıltısı çılgına çeviriyor beni," dedin.

Ve oradan, son hızla küçücük bir köye ulaştınız; yeşilliklerin ve kayaların arasında kaybolmuş küçücük evlerde yaşayan, kömürcülük ve çömlekçilikle geçinen Yerlilerin köyüydü burası, ağaçların yeşilinden fazlaydı ama onun, sana, dudaklarına kondurduğu öpücükler... öpüyordu seni... öpüyordu, öperek morartıyordu dudaklarını... Toprak ve uyku... uykulu hareketler... ve bu toprağın altına girmiş küçücük evlerin bacasından fışkıran mavi duman.

Sonra, buradan, bu bacaları dumanlı, uçurumlara taht kurmuş köyden uzaklaştınız, dağın tepelerine doğru zikzaklar çizerek kıvrılan toprak yoldan zirveye ulaştınız, kim bilir kaç defa, aşağıda, vadinin ortasında saltanat süren ışıklı ve büyük şehri, el ele, yanak yanağa seyretmiştiniz oradan. Binlerce ve binlerce elektrik lambası işte tam o sırada aydınlatmıştı gecenizi, bütün iş, tam o anda, orada, dağın zirvesinde hazır olmak ve ışıklar yanarken sarılıp öpüşmekti aslında...

Bir at kişnemesi dağıttı çevrenin seslerle örülü sessizliğini. Şaşkınlık mı bu seninki? O kadar dalgındın ki o anda, kendini toparladığın zaman soluk soluğaydın, ellerini göğsüne bastırdın, kendine gelmiştin, alabildiğine memnun bir sesle, "İşte araba!" dedin boşluğa, öyle hayale dalmıştın oturduğun yerde, uyanıktın ama bir gün önce yaşadıklarını yeni bir uyku gibi tekrar yaşıyordun kafanda ve bu hoşuna gidiyordu, o köhne arabanın gürültüsünde boğuldu ansızın bu tılsım, iki kapkara ata koşulmuş arabadan bir adamın indiğini, sana yaklaştığını gördün. İsminin Cayetano Duende olduğunu söyledi adam. Beyaz kâğıda çizilmiş bir kareye benziyordu kafası, alnı dar, gözleri oyuk ve kulakları kocamandı. İnceliğe, kibarlığa düşkündü ayrıca.

İkide bir yerlere kadar eğilip selam vererek aldı valizleri, arabaya çağırdı seni ve sen, öfkeli bir hanımefendi pozuyla kasılarak arka kısmına oturdun arabanın.

"Arabanın hâli kötü, yol dersen, o arabadan da berbat; şöyle ön tarafa gelin de turşunuz çıkmasın..." diye uyardı seni Cayetano Duende.

"Ben rahatım burada..." Gayet soğuk bir sesle cevap verdin ona. Öfkeliydin, canın sıkılıyordu ve gevezeliği bırakıp seni bir an önce kaderine doğru götürmesini istiyordun.

Cerropom'a varmak için sabırsızlanıyor muydun?.. Buradan kurtulmak için miydi bu telaşın?.. Her şey için acele ediyordun aslında. Sevdiğinden uzaklaştıkça ölüme yaklaşıyormuşsun gibi. Ölüme yaklaşan herkes acelecidir, bilmez sebebini ama acele eder.

"Bizim buralarda önce ismini söyler insan, hem yanlış bellemesinler diye bağıra bağıra söyler," dedi arabacı, dizginlere yapışmıştı, neredeyse dehleyecekti beygirleri. "Siz söylemediğiniz için ben soruyorum, laf olsun diye değil, bilmek için."

"Malena Tabay, hizmetkârınız..."

"Bir bu eksikti doğrusu! Asıl benim hizmetinizde olan, ben, Cayetano Duende. Buralara ders okutmaya ilk defa geliyorsunuz anlaşılan?"

"Yeni başlıyorum öğretmenliğe..."

"Yeni başlıyorsunuz... eh, iyi..." Dehledi beygirleri, yola koyuldu araba. "Okul denebilirse bizim oradakine... O sizin bildiğiniz okullardan biri gibi değil bizimki, ders okutulan kocaman bir oda işte. Bilmem, hoşunuza gidecek mi böylesi? Zonicario Barillas'ı gönderip boyattırdık, pek zor olmadı zaten, bir fırça ve biraz da kireç alt tarafı. Damdaki olukları yerleştirmek vakit aldı asıl, gün boyunca Zonicario yerleştiriyordu kiremitleri ama gece, rüzgâr dağıtıyordu onları... Papaza söyledik, damın bulunduğu tarafı okuyup üflesin ve evin üstüne kutsal su yağdırsın diye tabii. Sahiden kutsal su yağdı damın üstüne, şapır şapır yağdı yağmasına da gelgelelim kiremitler gene oynadı yerinden. Pek öyle oluk moluk sevmiyor şeytan, Hristiyan milleti en çok bu yüzden günaha giriyor da ondan. Baktık, olacak gibi değil, Chanta Vega'ya açtık derdimizi, önemli ve nüfuzlu kişilerle iyi geçinmeyi pek sever bu kadın, böyle kişilere yatacak yer olsun, yiyecek olsun, ihmal etmez, bulur buluşturur, getirir. Siz de onun evinde kalacaksınız sözün kısası, orada karnınızı doyuracaksınız, benim lafıma bakın hele, keyfiniz gıcır olacak onun yanında. Cerropom'da, Santa Lucrecia oteli hariç; oturulacak yerin en konforlusu Chanta Vega'nın fakirhanesidir."

Cayetano Duende'nin sözlerini yarım kulakla dinliyordu Malena, asıl, tangur tungur ilerleyen araba ilgilendiriyordu onu, alev alev yanıyordu gözleri, nabzı düzensiz atıyordu ve akşam rüzgârında burun delikleri üşüyordu genç kadının; oysa bu, şimdi onu götüren araba, dünkü otomobil gibi, artık uzaktaki sevgilisinin otomobili gibi delice bir hızla koşmuyordu –tam tersine, çok yavaş gidiyordu, öyle ki, yaya yürüyen bir insan bile bu arabayı geçebilirdi– fakat kenarında ilerledikleri uçurumlar kanını donduruyordu Malena'nın. Uçsuz bucaksız uçurumlara komşuluk eden bu eğri büğrü yol, korkulu uçurumlara, sonsuz sıra dağlara, çıplak kayalıklardan başka hiçbir şeyi yaşatmayan bir çöl dünyasına açılıyordu.

İlk yükseklikleri aşınca, çam ormanlarıyla, mısırların boy verdiği bakımlı tarlalarla örtülü ve içinde sadece hasat zamanı oturulan, bugün insansız ve sessiz, küçük kulübeciklerle dolu geniş bir yaylanın ortasından geçiyordu yol. Malena, havanın iyice kararduğını, gecenin olanca ağırlığı ile çöktüğünü hissedince, gizli gizli saatine bakmaya başladı. Kendi kendine hep aynı şeyi düşünmek, tekrar tekrar düşünmek isteğiyle yanıp tutuşuyordu: Dün, diyordu, dün, tam bu saatte, şehrin bütün ışıkları aynı anda yanıvermişti ve beraberdim sevdiğimle!.. Fakat o son öğleden sonrayı, otomobilin içinde, birbirimize iyice, daha çok, daha çok sokulup öylece, hiç konuşmadan, hiç kımıldamadan, sessizliği ve hayatı derinlemesine güzelleştiren aşkı doya doya yaşamakla, birbirimize sımsıkı sarılmak, soluk soluğa, sevmek, sevilmek, okşamak, okşanmak, bir yandan cinsel tutkuların elinde acıyla kıvranırken yumuşacık okşayışlardan tat alarak geçirmek varken, çılgınlar gibi oradan oraya koşarak harcamak ne enayice iş... Hayır, doğru değil bu! Aramızdaki mesafeyi, bizi ayıran bütün mesafeleri silmek istiyorum, diyordu, hatırlasana, senden ayrılmanın verdiği acıyı bu delice hızın içinde yangına boğmak, tutuşturmak, yok etmek istiyorum, her yere aynı anda ulaşmak, şehrin ışıklarını yanarken görmek, seni öpmek ve aşağıya koşmak, gölün durgun sularına doğan ay ışığını yakalamak, havaalanına yakın tepelerde durup kurutulmuş mısır tanelerinin rüzgârda uçağın pervanesindeki sese benzeyen hışırtılarını dinlemek istiyorum.

Karanlık yavaş yavaş geliyordu üzerlerine. Hava ışıklı, parlak, aydınlık yansımalarını sürdürürken, yavaş yavaş, acelesiz adımlarla yürüyordu gün karanlığa. Malena, soğuktan sızlayan kulaklarını avucunun içiyle ovaladı. Bulundukları yerin yüksekliği sağırlaştırıyordu onu, Cayetano Duende'nin sesi çok uzaklardan geliyordu kulağına.

"Eee, küçük!.." Malena iyice bir baktı arabacıya. Şimdi karanlıkta, daha iri yarı görünüyordu Duende, etraftaki tepeler kadar kocaman görünüyordu.

"Evet, küçüğüm, konuşan bir tepeyim ben..." Onun aklından geçenleri anlamıştı Duende. "...ve şimdi gece olduğu için konuşacağım biraz daha."

Oturduğu yerde gittikçe ufaldığını hissetti Malena, soğuk bir anahtar destesi misali kıpırdattı parmaklarını.

"Her kapıyı açabilirsin bu anahtarlarla..." Aklından geçenleri fark etmişti arabacı. "...eğer unutmazsan Cayetano Duende'yi." Adamın bir tepeye benzeyen kafasından çıkan ses ne kadar da uzak ve boğuktu! "Şu gördüğün kilitlerin anahtarıdır parmaklarım..." Ve Duende, gökteki yıldızları gösteriyordu ona.

Tepeden tırnağa toza bulanmış olan beygirler, taştan oyulmuş garip birer yaratıktı sanki, arabanın tekerleklerinden çıkan gıcırtılar da taş sesinden farksızdı.

Malena, Cerropom'a yaklaşıp yaklaşmadıklarını sordu arabacıya.

"Çok güzel ışıklar göreceğiz birazdan," dedi Cayetano Duende.

Sanki uyukluyordu Malena, adamın sesi, rüzgârlı bir tepenin uğultusundan farksızdı kulaklarında.

"Cerropom'un ışıklarını mı göreceğiz?" diye sordu Malena.

"Hayır, kızım, daha çok var Cerropom'un ışıklarına. Bu şimdi gördüğümüz ışıklar Cerro Brilloso'nun ışıkları. Bak hele şu tarafa ve söyle bana, ne düşünüyorsun bu olağanüstü parlaklık hakkında. Bizim Cerropom güzel kokulu bir yerdir ama Cerro Brilloso, kapkara bir yıldız gibidir, içindeki zenginliği bilsen, bu dışarıdan görünen parlaklığın hiçbir şey olmadığını anlarsın... Cerro Brilloso'dan tam bir yıl boyunca başsız yaşamış bir adamın

hikâyesi doğmuştur. Anlatayım da dinle: Her yılın ilk gecesi açılır ve sonra tekrar kapanır Cerro Brilloso, içinde alabildiğine büyük zenginlikler gizlidir, işte bu civarda iki çok iyi arkadaş yaşıyormuş o zaman. Ben tanırım ikisini de. Bunlardan biri, yılın ilk gecesi Brilloso'ya gidiyor ve ertesi gün Karun kadar zengin olarak dönüyor evine. Hemen dedikodu başlıyor etrafta, söylentiler alıp yürüyor; onun gömülü bir hazineyi ele geçirdiğini söylüyor bazıları, kimi kaçakçılık yaptığını ileriye sürüyor ama akla en yakını bu adamın ruhunu şeytana satması. Her neyse. Cerro Brilloso'ya girmeyi başarıyor adam ve oradan öylesine büyük bir altın yüküyle çıkıyor ki, bu hazineyi evine taşıması tam iki buçuk gün sürüyor. Soranlara 'sarı mısır' taşıdığını söylüyor, fakat ne biçim sarı mısır bu, altın denir böylesine. Müthiş zengin oluyor, biliyorsun, zenginliği ve bir de aşkı gizlemek imkânsızdır, işte bu adam da başlıyor kendisine, karısına ve çocuklarına güzel elbiseler diktirmeye; toprak ve hayvan satın almaya, ziyafetler vermeye, bol para harcıyor kısacası. Arkadaşı, Jutiperto Arteaga, dayanamayıp soruyor, 'Nasıl oldu bu iş?' diye. Sonunda söylüyor adam. 'Öyleyse beni de götür oraya,' diyor Arteaga, 'Bu, biri Karun kadar zengin, öbürü açlıktan nefesi kokacak kadar yoksul iki arkadaş olmaz, feci bir şey.' Düşünüyor adam, 'Peki, götüreceğim seni' diye cevap veriyor arkadaşına. 'Yılın son günü, tam gece yarısı gideceğiz, böylece zengin olarak girersin yeni yıla, kim bilir, benden bile zengin olursun belki'. Kararlaştırdıkları gibi, tam zamanı gelince, karılarından izin alıp Cerro Brilloso'nun kapısına geliyorlar ikisi de. 'Arkadaşım,' diyor zaten zengin olanı, 'bir şartı var bu işin: Aklın başında olacak, öyle kendini kaybetmeyeceksin'. Yoksul olanı soruyor o zaman: 'Ne yapmalıyım öyleyse? Söyle bana'. 'Bak, anlatayım,' diyor öbürü: 'Ne olursa olsun, dönüp de sağa sola bakmayacaksın, bu bir. İkincisi, ismini söyleyecekler, cevap bile vermeyeceksin. Güzel bir müzik çalacaklar, sevinip öyle dans filan etmeye kalkmayacaksın. Gözlerinden sular fışkırtan bir ejderha çıkacak karşına, korkmayacak ve umursamayacaksın bile. Dümdüz gideceksin ve hazineyi aldıktan sonra, gene geldiğin gibi, dümdüz çıkacaksın dışarıya'. Arkadaşının bu öğütlerini de dinledikten sonra, tam gece yarısın-

da, Cerro Brilloso'nun kapısı açılınca yoksul Arteaga dalıyor içeriye. Zengin olanı bir sigara yakıyor, başlıyor beklemeye, sigarası biterken arkadaşının içerideki işini bitirip çıkacağını hesaplıyor oturduğu yerde. Gel gör ki onun sigarası bitmesine bitiyor, kül oluyor ama içerideki çıkmak bilmiyor. Ve kapı büyük bir gürültüyle kapanıyor. Adam hemen koşup arkadaşının karısına haber veriyor: 'Seninki içeride kaldı, çıkamadı, kapı da kapandı üzerine, başına kim bilir ne işler geldi zavallının!' diyor. Arteaga'nın kederli karısı, Cerro Brilloso'ya yüz sürüyor, ağlıyor, kocasını geri istiyor. Gelgelelim, Cerro Brilloso aldırmıyor, sağır mübarek, neden derseniz, çok zengin de ondan. Zengin olmak için ne lazım? Sağır olmak, yani aldırmamak. İhtiyaç içinde kıvranan fukaraya aldırmayacaksın, başkası acı çekerken, kendisi keyif sürmek isteyene yüz vermeyeceksin... Ne yapacağını bilmiyor. Kara kara düşünüyor, öldü sayıp ruhuna dua okutsa, ölüp ölmediğini bilmiyor, arkadaşı içeride öldüyse dua okutmadan olmaz, bakarsın öbür dünyada gelir hesap sorar arkadaşı. 'Üzülme, bacı,' diyor arkadaşının yaşlı karısına, 'Tanrıdan ümit kesilmez. Gelecek yılbaşında Brilloso'nun kapısı açılacak, beraber gider ve bakarız o zaman, kocanın başına geleni öğreniriz herhâlde.' Aylar geçmek, yılbaşı bir türlü gelmek bilmiyor. Neyse sonunda, yılın birinci günü, zengin olanla öbürünün karısı, hava kararmadan varıyorlar Cerro Brilloso'nun kapısına, bekliyorlar ki kapı açılsın. Yanlarında yiyecek bile götürmüşler, açlık çekmemek için. Derken ay ışığı, tepelerin üzerinden nazlı endamını gösteriyor, sonunda bakıyorlar ki gece yarısı olmuş... 'Hadi, bacım,' diyor zengin olanı, 'ne yapacağını biliyorsun, girelim içeriye.' Kapı açılıyor, giriyorlar. Ve girer girmez sırtındaki elbiseden tanıyorlar adamı; karısı koşuyor ona, gelgelelim, kocasının hâlini görünce aklı başından gidiyor, zengin olanın öğütleri aklına gelmese, kederinden kendini bırakıverecek; kocasının başı kesik, kesik başı ellerinin arasında. Zengin olanı, vakit geçirmeden koşup arkadaşının kesik başını kavradığı gibi boynuna, yerli yerine koyuyor, öbürü, tutuk ve şaşkın bir iki hareketten sonra onlarla birlikte dışarıya çıkıyor. 'Ne oldu?' diye soruyor hemen, 'Biraz önce girdim içeriye, kendimi kaybettim,' diyor. 'Biraz önce olur

mu?' diye başlıyor karısı ağlamaya, 'Tam bir yıl oldu, Jutiperto!.. Tam bir yıl'. Aslında, Arteaga, içeride zengin olduğunu anlayınca, sevincinden dayanamamış ve çalgının büyüsüne kendini kaptırıp başlamış dans etmeye, dans ederken de başını kaybetmiş, ona bir an gibi görünen zaman koca bir yılmış gerçekte..."

Sahil boyunca uzanan tepelerin en yüksek noktasındaydılar şimdi ve artık aşağıya doğru iniyorlardı, pek uzun bir yol kalmamıştı önlerinde. Cerropom, Pasifik Okyanusu'na paralel uzanan sıra dağların iç kısma bakan en yüksek penceresiydi ve buradan bakılınca, günlük güneşlik ve berrak havalarda tabii, denizi görmek mümkündü.

Düzensiz, kaldırım taşlarıyla dolu dar bir sokakta ilerliyorlardı, yolun bozukluğu hayli vakit kaybettiriyordu onlara. Bulundukları yerden, şehrin ışıklarıyla aydınlanan yol kavşakları, evler ve kulübecikler rahatça fark ediliyordu. Cerropom'a girdiler sonunda. Saat, aşağı yukarı, akşamın yedisiydi. Nasıl, ne demek "aşağı yukarı"? Saati yok mu kolunda, baksa ya? Malena Tabay bir süre misafir kalacağı pansiyonun önünde arabadan indiği zaman yediyi tam otuz sekiz dakika geçiyordu. Köy sakinleri ile köyün ileri gelenleri sıra olmuşlar, bekliyorlardı onu. Küçük okul öğrencileri de gelmişti, hepsinin ellerinde demet demet çiçek. Malena üstünü başını silkeledi önce. Toz içinde kalmıştı.

Cayetano Duende, beygirlere hâkim olmak için atladı arabasından, kızıl renkli beygirin huysuzluğu endişelendiriyordu onu, kalabalık durulunca valizleri taşıdı içeriye ve Malena Tabay'dan izin istedi. Bir veda sayılmazdı onunki, öğüt veriyordu genç kadına çünkü, şöyle diyordu:

"Arabasıyla sizi getiren ve bu uzun yolda, canınızın sıkılmaması için hikâyeler uyduran arabacıyı, Cayetano Duende'yi unutmayın sakın. Biliyorum, Cayetano Duende'nin bir hayaletten farkı olmadığını söyleyecekler size ama bunun doğruluğunu veya yanlışlığını siz de bilmeyeceksiniz. Böyle şeyleri anlamak imkânsızdır da ondan. Ve bir gün, sizi, Zanja Grande'deki buhar banyolarına götüreceğim, Cerrospolamos'a, rüzgârın mağara kovuklarında

güvercinler gibi inlediği yerlere. Hizmetkârınızım küçük hanım, hizmetkârınızım..."

Arabacı yanından ayrılırken bir telgraf getirdiler Malena'ya.

Bu elinde tuttuğu ve ikiye katlanıp güzelce zamklanmış telgraf kâğıdı, sökülmez bir tutkalla yapıştırılmış gibiydi Malena'nın heyecandan titreyen ellerinde. "Sevdiğimden," diyordu içinden, "sevdiğim gönderiyor..." Ve okudu telgrafı:

"İstemeden kendinizden bir parça bıraktınız bana. Teşekkürler. Mondragon."

Ne feci bir hayal kırıklığı! İlkin, bu telgrafın kendisine gelmediğini düşündü. Mondragon isminde kimseyi tanımıyordu, telgrafta sözü edilen şeyin ne olduğunu da bilmiyordu üstelik. Fakat ismi, Malena Tabay ve adresi, Devlet İlkokulu, Cerropom, tastamamdı bunlar. Kendisine telgrafı getiren adamın peşinden seslenecekti ki, birden, trendeki adamı hatırladı. Belki onun ismidir, Mondragon! Adamın verdiği kart çantasındaydı. Baktı, doğruydu: Juan Pablo Mondragon.

"Acele telgraf... San Jose limanı... İstemeden kendinizden bir parça bıraktınız bana. Teşekkürler. Mondragon..."

Göğsüne iliştirdiği kırmızı kamelyaları kastediyordu adam...

"Kalbiniz dışarıda sanki," demişti trende.

Sağ eli belinde, sol elinde durmadan ağlayan küçücük bir bebek, Chanta Vega kadın, yeni misafiri karşılamak için, antreyi ve koridoru aydınlatan lambanın altında bekliyordu. Uzaktan bile anlaşılıyordu ne cins bir kadın olduğu.

"Sus, küçük ördek, sus hele! Sefil, sulu göz sen de..." diye söyleniyordu Chanta Vega ve bebeği pışpışlıyor, kederli sefaletinin ikiyüzlü sıcaklığıyla, bakımsız saçlarını düzelterek, Malena'yı buyur ediyordu içeriye: "Bu taraftan küçük hanım, odanızı göstereyim size."

Malena, elinde valizleri, onun peşi sıra yürüdü koridorda, zayıf bir elektrik lambasının kör ışığında aydınlanan büyükçe bir odaya açılıyordu koridor. Alçak bir karyola, yatağın başucunda ufacık bir masa, duvardaki aynanın altında bir başka küçük masa, lavabo, yerde, odanın tam ortasında bir halı ve köşede, duvara çakılmış bir askı.

Malena, kaçamak bir hareketle, yatağın üzerindeki sarı çiçek resimleri işlenmiş gök mavisi örtüyü kaldırıp döşeği ve yorganı gözden geçirdi.

"Hepsi yeni..." Chanta kadın konuşmasına ara verdi kapıya gitti, emekleyerek içeriye girmek isteyen küçük bebeğe engel oldu ve sonra tekrar içeriye dönünce başladı bağırmaya: "Yeni hepsi, örtüler, şilte, yastıklar, hepsi yeni ama daha düzeltirsiniz siz, isterseniz tabii. Karnınız açsa hemen yemek çıkarayım size. Çok güzel et suyu çorbam var, bir de biberli mısır yahnisi var, ballı muzla süsledim hem."

Odada yalnız kalınca kendini yatağın üstüne attı Malena. Elleriyle kapadı yüzünü ve uzun süre öyle hareketsiz kaldı. Madem kendisi seçmişti bu mesleği, neden daha ilk günden şikâyetçi oluyordu hâlinden? Hayır, o değildi öğretmenliği seçen. Hayat seçmişti ona bu mesleği. Yoksul bir aileydi onun ailesi, üstelik kalabalıktılar evde. En kısa yoldan para kazanabileceği bir meslek aramak zorunda kalmıştı: Öğretmenlik... Ya kişisel kabiliyeti?.. Bu söz, uzun bir süredir, nazari anlamda sayısız konferansa konu oluyordu; kilise bile bu sözü diline pelesenk etmişti, "din bilimine yatkın kabiliyetler" in lafı ediliyordu boyuna, *Eğitim Dergisi*'ndeki her başyazıda bu meseleden mutlaka söz açılırdı. Sonra bütün eğitim kongrelerine sunulan raporlarda "öğretmenlik mesleğine yatkınlık ve istek" diye formüle bağlanırdı ama yaşanan hayatta, ihtiyaçların sürüklediği bir zorunluluktu öğretmenlik. İnsanda belli bir konuya aşırı merak ve düşkünlük bir eğilimdir sadece, oysa ihtiyaç emreder, zorlar insanı. Maddi olanakları olan kimse seçebilir istediği şeyi, kişisel yatkınlığına uyan mesleği seçmek, sadece bu kimselere vergi bir lükstür. Ama maddi olanaklardan yoksun bırakılan, sadece görünüşü kurtarmak için kıvranan insanlar, denize düşen nasıl yılana sarılırsa, baş eğer ve boyunlarına geçirilen insanlık dışı ilmiği kabullenirler.

Parmaklarını seyretmekten vazgeçti, uzun uzun odanın içinde gezdirdi bakışlarını, içerisi o kadar ışıksız ve yüreği öylesine karanlıktı ki...

Başını salladı, kalktı ve gidip küvete su doldurdu, küvetin sehpası da yeniydi. Ellerini yıkadı, yüzünü seyretti aynada, dışarıya, yemek odasına geçmeden önce, demin yatağın üstünde unuttuğu İtalyan hasırından şapkasını alıp askıya astı; eli ağırlaşmış, garip bir uyuşukluk çökmüştü üzerine.

"Şu üç ayaklı sıraya oturun, hepsinden sağlamı odur, uğurludur üstelik, neden derseniz ispatı kolay; Binbaşı Tirso Lobos, terfi ettiğini öğrendiği zaman o sırada oturuyordu. Oturun ve doyurun karnınızı... Önce midesini susturmalı insan, pek iştahınız yok galiba. Gelişinizde size verilen çiçekleri şuraya, suya yatırdım, bakın."

"Yok, iştahım olmadığından değil bu durgunluk. Doğrusunu sorarsanız, kendi evimdeki rahatlığı arıyorum da ondan."

"Çok haklısınız. Buraya, şu vahşi milleti adam edecekler diye böyle sizin gibi seçkin insanları göndermeleri ne saçmalık! Tanrı korusun hepimizi! İşte bu yüzden hiç öğretmen barındıramıyoruz burada. Son gelen öğretmen hanım, daha gelir gelmez öfkelendi, geldiği gibi döndü sonra! 'Burada cürüm çekmek için okumadım ben!..' diyordu. Siz de, haklı olarak aynı şeyi söyleyeceksiniz."

"Sanmam, tam tersine, ben... (mecburum, diyecekti, vazgeçti) benim istediğim meslekti öğretmenlik, onun için dönmem, kalırım burada..."

"Anneniz, babanız hayatta mı?"

"Evet, ikisi de sağ.."

"Nasıl oldu da, bu genç yaşınızda, sizi, böyle kuş uçmaz kervan geçmez bir yere salıverdiler? Burasını bütün öğretmenlere teklif ediyorlar benim anladığım, ama hangisi buraları görse hemen ejderha kesiliyor. Siz böyle yapmadınız ya, ben gençliğinize veriyorum bunu, sahi kaç yaşındasınız?.. On dokuz filan..."

"On dokuzumu bitirdim..."

"Hiç göstermiyorsunuz."

"İltifat bu sizinki..."

"Yok, yok, yirmi dememek için on dokuz dedim aslında!.. Kardeşiniz filan var mı?"

"Var. Yedi tane hem. Hepsi de benden küçük. Ya sizin küçük?" Malena konuyu değiştirmek ve daha uzun bir süre kendi hayatını anlatmamak için çevirmişti sözü. "Nedir adı?"

"Hadi, kendin söyle adını... Zavallıcık, henüz çok ufak, görüyorsunuz, konuşamıyor bile! Adı Poncio, Poncio Suasnavar'dan gebe kaldım ona. Fakat nüfusta, babası olarak kocam Paulino Panzos görünüyor... Çok ufak bir şey, değil mi?"

"Nüfusta kayıtlı adı nedir?"

"Panzos adıyla kayıtlı nüfusta."

Küçük çocuk, elinde oturağı, emekleyerek geliyordu yanlarına. Chanta kadın, ellerinden yakaladı onu ve kıçını yıkamak üzere kaptı götürdü.

"Küçük domuz, ne zaman doğru dürüst kaka yapacaksın! Böyle olmaz ki! Yıkayıp uyutayım onu, zavallı, kim üstünden iyiliğini esirgemeyecek, kim koruyacak fukarayı?" Ve hemen döndü Malena'ya: "Biraz alın şu et suyundan, hemen Chilaquilas'mızı getiriyorum zaten!"

Tekrar yalnız kaldı Malena, gözlerini, sineklerin hücumuna uğrayan elektrik ampulüne dikmişti, kafasının içinde "*Donna e Mobile*" şarkısının melodisi ve sağ elinin masayı tıkırdatan parmaklarında gene aynı melodi.

Don automobile
cual pluma al viento."

Birazdan, yemeği bitirince, odasına çekilecek ve yüreğinin "don automobilé cual pluma viento"suna ilk mektubunu yazacak ve ona, kendisinden uzakta geçen ilk günün izlenimlerini, kamelyaları nasıl kaybettiğini, ondan geliyor sanarak heyecanlandığı telgrafın trende rastladığı Mondragon isimli birinden geldiğini anlayınca nasıl üzüldüğünü, Juan Pablo Mondragon'u doğru dürüst hatırlamadığını, adamın hayalini gözünün önüne getiremediğini, sadece köşeli bir Moğol suratı ve incecik dudaklarını hatırladığını anlatacaktı...

Chanta kadın girdi içeriye, domates salçasının içinde kâğıt kayıklar gibi yüzen Chilaquilas yemeğini getirmişti ona. Mısır unundan yufkaların arasına sarılmış peynirli, yumurtalı ve kı-

zarmış küçük lokmalardan ibaretti yemek. Chilaquilas'ı, tavada kızartılmış muzlar izledi, domuz yağının içinde pırıl pırıl görünüyordu, ayrı bir kabın içinde muzları banıp yiyebilmek için süzme bal vardı.

"Size fikrimi söyleyeyim mi..." Daha girer girmez böyle başlamıştı söze. "Benim adım Chanta Vega Solis, küçük hanım, haber veriyorum size, burada kalmaya karar verirseniz eğer, bir daha gidemezsiniz..." Güzel ve beyaz dişleri parlıyordu bunu söylerken. "Tecrübeme ve gördüklerime dayanarak söylüyorum hem. Buraya gelir gelmez, karar verip de gerisin geriye dönmezse bir kadın, hiç gidemez artık, günler günleri, yıllar yılları izler ama o, kıpırdayamaz buradan... Sigara, içiyor musunuz?.. Öyleyse şu izmariti tellendireyim ben... Benimle mutfağa gelsenize... Bu dağ başında yaşı bile belli değildir insanın..." Bir yandan, elindeki izmariti küçük bir kor parçasına bastırarak yakmaya çalışıyordu. "Hani, şu sizi arabasıyla getiren Cayetano Duende var ya, Duende (yani hayalet) denmesi boşuna değildir ona, üstelik herkesten iyi anlatır bu benim size anlatmaya çabaladığım şeyi; burada, zamanın dışında yaşadığımızı."

"Aziz'lerin, din büyüklerinin kendilerinden geçmeleri gibi bir şey," diye mırıldandı Malena.

"'Sonsuz bir boşlukta yaşanıyormuş gibi' der bizim Cayetano Duende. Ne isterseniz düşünün hakkımda ama onun sözleri korkutuyor beni, çocuk gibi korkuyorum bunca yaşıma rağmen, zamanın zaman olduğu yerlere gitmek isterim bu yüzden; insan ruhu bu, zamanın farkına varmak istiyor... Cayetano umutsuzluğa düşürüyor beni, sonunda keçileri kaçıracağım onun yüzünden! Gözleri bile, asılmış bir adamın gözlerinden farksız, bin bir şeytanlık geçiyor aklından!.. Hayır, küçük hanım, hiç durmayın buralarda, hemen yarın dönün geldiğiniz yere, bütün öbür bayan öğretmenler gibi yapın siz de, burada kendilerini bekleyen uğursuzluğu bile fark etmeden dönüp gittiler hepsi... Bu dağ başında, güneşin altında, erimiş, şuursuz bir hayat yaşamaktansa!.."

"Sakin olun şimdi... Yarın konuşuruz bunları... Hem söyledim size, kalacağım; mesleğime karşı sorumluluk duyuyorum çünkü!.."

"Uğursuzluk gelişinizle başlıyor asıl, Cayetano Duende değil mi sizi arabasında getiren? Yıllarca önce, beni de o getirmişti. Tıpkı böyle. Geldim, dönebildim mi? Ya şu bizim Çinli? Çinli olduğu hâlde gidemiyor herif, morukladı burada, posası çıktı. Gidin, konuşun onunla, yalan söylemediğimi göreceksiniz."

"Affedersiniz ama bütün öbür öğretmenlere de söylediniz mi bunları?"

"Lüzum kalmadı ki. Böyle, zamanın dışında, geçmişi ve geleceği belli bile olmayan bir dağ başına geldiklerini anlayınca koşarak kaçtı hepsi. Fakat kalacağınızı söylüyorsunuz siz. İşte, bu sebeple bütün bunları söylemek, cesaretinizi kırmak istedim. Haberiniz olsun diye... Yarın bir gün, tutar pişman olursanız, Chanta Vega kadının sözlerini hatırlayın; 'Söylemişti, baştan söylemişti' dersiniz o zaman."

VIII

Tam on bir yıl geçti aradan..." Sinirli bir tikle elindeki kalemi masaya vuruyordu Malena. Duvar saatinin tik tak seslerine tempo tutuyordu sanki. Kaleminin ucuyla dakikaları hesaplar gibi.

"On bir yıl," dedi tekrar.

"Pişman mısınız?.."

İçini çekti, ne cevap vereceğini bilemiyordu, kalktı sonra ve karşısında; duran Devlet Yol inşaatı bölge şefine uzattı elini, tam on bir yıl önce, buraya, Cerropom'a gelirken trende rastladığı adamdı bu.

"Ziyaretimi uzattığım için beni bağışlamanızı isterim," dedi adam. İskemlelerden birine bıraktığı kasketini alıyordu konuşurken. "Fakat bu karşılaşma, beklenmedik bir şeydi benim için, hoş bir sürpriz oldu..."

Kapıya yürürken ekledi:

"Çok hoş oldu sahiden! Umarım, şantiyemizi görmeye gelecek ve bize şeref vereceksiniz. Cerropom'dan pek uzakta değiliz. Gerçi, öyle size göstermeye değecek bir şey yok ama hiç olmazsa sizi

görmüş oluruz, işte gidiyorum şimdi, kamelyalarınızın hesabını sormadan bana, kurtulayım elinizden!"

"Çoktan kurumuştur onlar, kolay değil, on bir yıl geçti..." dedi Malena. Artık geçmişte kalan ama her hatırlayışında ona paramparça olan aşkının acısını tazeleten bu hatırayı unutmak istiyordu. Kırmızı toprak rengine bürünmüş yanık yüzünde, bu acıyı ele verecek hiçbir değişiklik olmadı. "Hem hesap filan soran yok ki sizden..." dedi.

Adamı çabuk gitmeye âdeta zorladığı için pişmandı şimdi. "Vaktiniz varsa eğer, okulumu gösterebilirim size."

"Güzel bir bina..."

"Çok hoşunuza gittiğini söylemezsiniz, umarım? Biraz benim eserim sayılır, benim istediğim tarzda yapıldığını da söyleyebilirim; bu yüzden 'benim okulum' diyorum ya zaten. Cerropom'a ilk geldiğimde okul filan yoktu. Büyük bir salonda ders okutuyorduk. Köylüler ve yetkililer gerekli malzemeyi temin etti bana. Ben de papazla işbirliği yaptım, eğlenceli şenlikler, panayırlar düzenledik ikimiz, masraflar çıkınca geriye kalan parayı bölüşüyorduk, o, yarısını kilisenin onarımı için alıyordu, ben de, öbür yarıyı, okulun inşaatı için."

"Yıllarca sürdü herhâlde..."

"Bilmem. Burada zamanın hükmü yoktur, zaman yaşamaz, insan yaşlansa bile farkına varmaz, ancak başkaları söyleyince inanır."

"Artık 'yaşlı' olduğunuzu söylemek istemedim, fakat böyle bir binayı, böyle, şenliklerden sağlanan gelirle kurmak çok vakit almıştır, demek istiyordum..."

"İnce ruhlu bir insan olduğunuzu on bir yıl öncesinden biliyorum, birlikte yaptığımız tren yolculuğundan. Ama bırakın da, şu hiç yaşamayan 'zaman'ın hikâyesini anlatayım size; buralara yeni geldiğinize göre, zamanın yokluğu sizi çok ilgilendirir... Nasıl anlatsam bunu? Anlatmak imkânsız aslında. İlk geldiğim gün, evine yerleştiğim kadın söylemişti bunu bana, durun hele, neydi adı, daha doğrusu, nedir adı?.. Hâlâ yaşıyor çünkü. Tamam, Chanta Vega, Chenta olmalı aslı, Vicenta adından geliyor sanıyorum

ama Chanta diyorlar burada. Ona göre 'zaman' konusunda, sonsuz olan, yaşamayan, burada, hepimizi bir rüya gibi çepeçevre saran, emen, ezen, tüketen zaman konusunda en bilgili kişi, o zaman beni arabasıyla köye getiren Cayetano Duende'ydi."

Sustu Malena, kendi söylediklerine kendisi de şaşmıştı biraz; suskunluğunun içinde çevredeki tepelere dalgın dalgın bakıyordu, oysa yanındaki adam, yarı inanmış, yarı şüpheci gözlerle onu seyrediyor, kendi dilinde Malena'nın söylediği şeyin karşılığını arıyordu.

"Evet, zamanın geçmediğini anlıyorum ben de..."

"Hayır, doğru değil sözünüz!" diyerek tedirginlikle onun sözünü kesti Malena. "Zaman hiç yaşamadı."

"Kabul, zaman hiç yaşamadı, bundan ötürü demezler mi, 'sonsuzluk hareketsiz bir bütündür' sözünü, işte ben de sizi karşımda tekrar, trendeki hâlinizle, başınızda o sarı kenarlı, kocaman, hasır şapkanızla, üstünüzde koyu renk tayyörünüz ve yakanızda..."

"Kalbim dışarıda, değil mi?.

"Hatırlıyorsunuz! Yakanızdaki kıpkırmızı kamelyaları görünce söylemiştim bunu..."

"Siz de unutmamışsınız..."

"Sizi ezbere biliyordum o zaman. Ne yazık ki 177'nci kilometrede durdu tren..."

"Bir peri kızını indirmek için durdurulan koca bir nehir gibi..."

"Her şeyi hatırlıyorsunuz... Bütün sözlerimi ezberinizde tutmuşsunuz!"

"Benim de hatırlama yeteneğim var; asıl konumuza dönelim isterseniz, burada, dağ başında, zamanın nasıl ağır ve hareketsiz, kıpırtısız olduğuna. Bırakın da, canlıyken, hayatta ve diriyken, nasıl yaşamaz hâle gelir insan, anlatayım size. Kendi başımdan geçen bir tecrübe. Başlangıçta, büyük bir huzursuzluk, sahici bir can çekişme. Cayetano Duende'ye göre, her birimizin içinde günlük hayatını yaşayan, sürdüren yaratık, burada günlük hayatıyla ölür ama yerini o hiç yaşamayan, ölmeyen fakat hep var olan öbür insana bırakır..."

"Biraz Hintli yogiler gibi, desenize..."

"Yok, bu daha farklı. Yogi filan, tek tek sürdürülen, kişisel disiplindir onlar. Mesela burada da, portakal rengi zehirli mantarları yiyenler var, bu mantarların hayatın başladığı yerde kanı durdurduğunu söylüyorlar sorunca, kahramanca bir direnme onlarınki, çoğunlukla bu mantarlar yüzünden ölüyorlar çünkü veya çıldırıyorlar, siyah kaktüsü yiyebilmek için günlerce yol gidenler de aynı. Fakat bütün bunlar, özel durumlar hepsi. Benim asıl anlatmak istediğim, hepimizi kapsayan bir hareketsizlik, kendi zamanımızı sürdürmek için gerekli mekanizmayı kuramayışımız. Dikkat ederseniz, okulun her köşesinde zamanı mekanik dilimler hâline getirme çabasının izlerini göreceksiniz. Mesela her tarafta duvar saatleri göreceksiniz: Sınıflarda, müdür odasında, okuma salonunda, girişte, dinlenme salonunda; benim gözümde en önemli şey, buranın insanlarının zamanını mekanik dilimlere bölmek, bakın pek vaktim de kalmadı size ayıracak, karnımı doyurmalıyım şimdi, saat bir... İkide öğrenciler gelecek..."

"Ayrılmadan önce, son bir soru size. İsmimi hatırlıyor musunuz?"

"Mondragon... Elbette hatırlıyorum, gönderdiğiniz telgraftan..."

"Soyadımı biliyorsunuz, ya ismimi?.."

"Biliyorum, hatırlayamıyorum ama..."

"Juan Pablo, Marat gibi..."

"Jakoben misiniz?.."

"Jirondenolmaktan yeğdir!.."

"Ne sanıyorsunuz kendinizi, kuzum?.." diye sözünü kesti onun Malena. Ve şöyle ekledi: "Ben daha Jakoben bir insanım sizden!"

Fakat onun bu son sözünü duymadı Juan Pablo Mondragon. Cipine atlamıştı çoktan.

Çalışma yerlerinin bu tipik taşıt aracı, içine oturanları kaskatı yapan sarsıntısı bol bir araç olmasına rağmen, gücü bu sefer Juan Pablo Mondragon'un kafasında uçuşan, birbiriyle çelişen düşünceleri susturmaya yetmemişti. Genç kadını hem kültürlü, hem basit buluyordu Mondragon, onda gelişmiş bir pratik zekânın yanı sıra batıl inançların kalıntısını, alçak gönüllülüğün yanında kendini

beğenmişliği görüyor, umutsuzluğun yanında yeniden inanmaya hazır bekleyen bir olgunluk taşıdığını düşünüyordu genç kadının; onun, her yerde kolaylıkla rastlanabilecek basit yüzündeki hatları, ayrı ayrı ve bütün ayrıntılarıyla düşündükçe hep bu türden karşılaştırmalar yapıyordu. Ayrıca kadının, dinleyen, dikkatli gözleri, kederli kıvrımlarla şekillenen ağzı ve etli dudakları geliyordu gözünün önüne. Düşüncelerindeki bu karışıklığa, bir de, genç kadını, hiç olmazsa bu sefer elinden kaçırmamak için kendini kaptırdığı telaşlı arayış ekleniyordu... Hayır, 177'nci kilometre hikâyesi bir daha tekrarlanmayacaktı... Bu defa hayat, genç kadını ondan ayırmak için bir tren gibi durmayacaktı! Şimdi aynı vagonda, zamanın dışında ve dağların arasında yolculuk ediyordu ikisi de... Mondragon'un geçmişinde, kullanılmamış, hiçbir işe yaramadan boşa harcanmış uzun bir hayat vardı ve artık şimdi aşk yüzünden yara alırsa, bunun acısını, eskiden olduğu gibi kolaylıkla göğüsleyemeyeceğini biliyordu... Mondragon'un çözemediği bir şey daha vardı; bundan on bir yıl önce trende gördüğü, bu ince, hoş kız nasıl olmuştu da burada yerli İndios'ların cezalandırmak üzere karlı dağların tepesine bağladıkları günahkâr kadınlar gibi, böyle yıllar boyu boşu boşuna kendini harcamış, çökmüş ve solmuştu? Asıl çözemediği soru buydu onun.

İşte tekrar şantiye yerine gelivermişti, aşağısı, şantiyenin dört bir yanı işçilerle, makinistler ve teknisyenlerle, ustabaşılarla kuşatılmıştı, karınca yuvası gibi kaynıyordu. Gelecekteki günlerde yaşayabileceği "cepheden dönüş" anılarını hayal etti Mondragon, öyle ya, aşk bir "savaş" değil midir?.. Kim bilir kaç defa, onunla okuldaki kitaplıkta saatlerce baş başa yaşadıktan sonra -kitaplıkta şiir, deneme, antoloji kitaplarının ve romanların yerini, hayvan ve çiçek bakımı, hayvan sağlığı, ilk yardım, insan sağlığı üstüne yazılmış kitaplar almıştı çoktan- veya gene onunla birlikte, bir bölmeye uzun bir masa yerleştirip bu masanın her yanına on beş çocuk oturtarak otuz kişilik yemekhanesinde veya genç kadının yarattığı küçük bir çanak çömlek atölyesinde, onunla göz göze bakışarak, yaşlı ve çok becerikli bir Yerli ustanın çalışmasını seyrettikten sonra tekrar yuvaya, inşaat yerine dönecekti.

"Bu heykeltıraşı nerede ve nasıl tanıdığımı bir söylesem size!.." diyordu Malena ve devam ediyordu: "O gün, öğleden sonra, Cerro Vertical'den çok çok uzaktaki denizi görmeye gitmiştim. Aslını ararsanız, çok yüksek yerlerden denizi seyretmek acı veriyor bana, dünyayı gezebilmek, yolculuk edebilmek için nasıl da çok para sahibi olmak gerektiğini hatırlıyorum hemen. Uçsuz bucaksız ve sessiz denizden yukarıya, gökyüzüne doğru yükselen masmavi buharlaşmayı görünce, bu denizin Cerro Vertical'den öyle pek göründüğü kadar uzak olmadığını getiriyor aklına insan, dev çam ve meşe ağaçlarına bakıyor ve çevredeki dağların üzerinde alçak bulutları süsleyen bir taç gibi duruşlarına imreniyorum."

"Orada mı tanıdınız heykeltıraşı?" Hafifçe sararmıştı Mondragon, içini kemiren kıskançlıkla çelişme hâlinde, yapmacıklıydı sesi. Bu adam, bu heykeltıraş, böylesine muhteşem bir manzaraya layık yaratıcı kim olabilirdi?

Malena, kolunu cevap isteyen bekleyişi içinde biraz dostlukla ve biraz da katı bir ısrarla tutan Mondragon'dan sıyrıldı.

"Hayır, heykeltıraşımı o gün tanıdım ama orada değil..." "Heykeltıraşım" sözünü, yakaladığı fareyle oynayan bir kedi kurnazlığı ile sapladı Mondragon'un yüreğinde kabaran kıskançlığa. "Denizi hiç o günkü kadar güzel görmemiştim, bu yüzden o günün hatırası unutulmaz bir şey olarak kaldı bende."

Bir sigara yaktı Mondragon ve eskiden Roncoy Dominguez'e yaptığının benzerini hemen orada tekrarlamamak, yerdeki toprak çanakları ve çömlekleri tekme yumruk ezmemek, dağıtmamak için zor tuttu kendini ve hırsı geçsin diye derin nefesler çekmeye başladı sigarasından.

"At arabalarının orada tanıdım heykeltıraşımı," diye devam etti Malena. "Cerro Vertical'den dönerken bir bakayım dedim ve o zaman, çöp ve gübre yığınlarının tam orta yerinde hareketsiz duran bir gölge çekti dikkatimi. Hayvan leşi sandım ilk önce. 'Populaca'dır o,' dedi biraz ötede gezinen kurbağa suratlı kadın. 'Ne demek Populaca?' dedim ona. 'Populaca,' diye cevap verdi tekrar. Yaklaştım yanma ve ilk bakışta hayvan leşi sandığım şeyin aslında, yaşlı, uzun sakallı, bir kadın kadar uzun saçlı, üstü

başı perişan, çıplak ayaklı ve uykulu bir adam olduğunu anladım. 'Populaca kımıldamaz hiç,' dedi kadın, 'hep böyle kalır ve yatar burada, kimse vazgeçiremez onu; mavili, yeşilli, kırmızılı ve hatta kara sinekler hücum eder üstüne, sararlar vücudunu, gene de kımıldamaz Populaca. Oluk oluk karınca sürüleri girer sakallarının arasına, üstünde dolaşırlar, onun kaşınırken yolduğu sakalları ağızlarına kıstırıp götürürler, kılını kıpırdatmaz Populaca; daha becerikli olan zompopo'lar ağzının içine girer, dişlerinin arasına takılıp kalmış yiyecek kırıntılarını söküp alırlar, Populaca bana mısın demez; sivrisinekler göz kapaklarına konar, bir defasında, cırcır böceği girmiş burnuna, uzun zaman ötmüş orada, Populaca, şöyle dönüp bakmamış bile... Hiç kımıldamaz, öyle ki ilk bakışta ölü sanırsın, arabaların boş dönerken çıkardığı gıcırtıyı işitmese kımıldamaz bile... Araba dolu olursa gıcırtı yapmaz, boş olursa ses verir. İşte Populaca arabaların gıcırtısını duymaya görsün, o yaşlı hâlinden umut edilemeyecek kadar çevik bir hareketle fırlar yattığı yerden, adalelerini yumruklar ve gerinir, üzerinden yığınla pislik dökülür o zaman, kocaman kocaman açar gözlerini, sadece sinekler, karıncalar, zompopo'lar, bitler, pireler değildir o titreyince korkan, onun vücudunun sıcaklığına komşuluk ederek uyuyan tavuklar, köpekler, kuzular ve kuşlar da kaçışırlar. Uzun uzun esner Populaca ve ayaklarının ucuna basarak, hafif adımlarla arabacılara sokulur, Putlar Dağı'ndaki geçidin açık olup olmadığını sorar. Ona bakarsanız, kendi elinden çıkma güzelim heykelleri çalanlar o tarafa götürmüşlerdir bunları ve sonunda uçurum yutmuştur heykelciklerini, artık sadece rüyasında görmektedir onları, uyusa da, uyanıkken hayal de etse ancak kafasının içinde yaşatır heykellerini.' İşte böyle tanıdım heykeltıraşımı, Populaca'yı."

Keyfinden, genç kadının kemiklerini çatır çatır kırabilirdi Mondragon. Kollarıyla sardı Malena'yı ve şunu söyledi:

"Tedavi ettirmeli, deli bu adam..."

"Hayır bayım, tedaviye filan ihtiyacı yoktu, deli de değildi üstelik." Mondragon'un kendisine iyice sarıldığını fark edince usulca sıyrıldı onun kollarından ve ekledi: "Ona çalışması, mesleğini sürdürmesi için fırsat tanıdık, işte görüyorsunuz: Burası, çanak

çömlek atölyesi onun, öğretiyor genç insanlara, öğrencilerine 'populakist' diyorum ben."

"Bazı kimseler vardır Malena, insan onları seviyor mu, hayranlık mı duyuyor, kolay kolay ne söyleyeceğini bilemez. Aynı şey, sizi tanıyınca başıma geldi benim, kendi kendime soruyorum şimdi: 'Seviyor muyum onu, hayran mıyım yoksa?'"

"Hayranlık duymamalısınız bana, bir arkadaş olarak sevmelisiniz hem. Kim olsa yapabilir benim burada yaptıklarımı. Elleriniz rahat dursun ama..." Ve Malena onun, okşayan bir yumuşaklıkla omuzlarında dolaşan ellerini aldı, birbirine kavuşturdu. Sonra da devam etti: "Başarımın sırrını söyleyeceğim size. Sır saklamasını bilir misiniz?.."

"Taş bir mezar kadar, inanın..."

"İş yapmak! O kadarı bile değil aslında, yapmaya başlamak sadece. Anlatayım da kendiniz karar verin: Bir gün en büyük öğrencilerimden ikisini yanıma aldım kitaplık kurmak için. Kızlar, çocuk kitaplığı nedir bilmiyorlardı ve ben de sadece genel şeyler biliyordum bu konuyla ilgili olarak. Durmadan çalıştık, her yere başvurduk ve sonunda oldu. Kitaplar getirttik ve tıkır tıkır çalışıyor şimdi kitaplığımız. Sonra, işi daha da düzenli hâle koyabilmek için o kızlarla birlikte inceledik konuyu, kitapları sınıflandırma ve fişleme işlerini el birliğiyle yaptık."

"İş yapmak, kabul. Ama belli bir plan izleyerek..."

"Elbette," dedi Malena ve devam etti: "Kendi kendime söz verdim, burada yepyeni bir Yerli kadın kuşağı yetiştireceğim, biliyorum aslında çok güç bir iş bu, böyle maddi imkânları sıfır olan ve fizik gücü yok denecek kadar az bir insan malzemesiyle hele... Günde bir defa karınlarını doyurabiliyorlar sadece, topu topu bir defa. En zor hallettiğim şey, kızları öğlenleri yemek yemeye alıştırmaktı, 'Ben gündüzleri yemem, buna alışkınım,' diyordu bazı kızlar. Eskiden kız ve erkek öğrencileri bir arada okutuyorlardı ama sanıyorum, sonradan ayırdılar, ayrı okullara verdiler. Erkek öğrencilerim okulu bitirince bayağı gözü açık, iyice uyanık insanlar oluyorlardı, koyun gibi çalıştıramıyorlardı onları, kontrat istiyor-

du hepsi, garantiler istiyorlardı ve işin garibi, büyük bir çoğunluğu, isyan çıkartmakla suçlanarak hapse atıldı."

"Yüz tane daha öğretmen olsa sizin gibi!"

"Ne gereği var, bölgeyi hapishane veya mezarlığa çevirecekse? İnsanları bu kadar uyanık yetiştirirsek hapishaneleri ve mezarlıkları çoğaltmak gerekecek."

Mondragon'un elini öpmesine ses çıkarmadı Malena.

"Evet, Bay Jean Paul, sizden daha jakobenim ben, dev bir teşkilatta çalışıyorsunuz; gelgelelim binlerce işçi bedavaya ve üstelik yemek parasını da cebinden vererek eziyet çekiyor teşkilatınızda..."

"Yol vergisini ödeseler bu eziyeti çekmeyecekler."

"Bunun kocaman bir yalan olduğunu gayet iyi biliyorsunuz siz de, vergiyi ödeseler bile en azından kırk gün yol onarımında çalıştırılacaklar gene."

"Bütün ülkeyi saran büyük hoşnutsuzluğun en büyük sebeplerinden biri de bu zaten," dedi Mondragon ve sağa sola dikkatle bakındıktan sonra omuz silkti.

"Endişelenmeyin, bizim gibi dağ başında unutulmuş, önemsiz bir okul en elverişli yerdir hükümet aleyhtarı fikirleri söylemek için..."

Mondragon, onun sesindeki tonda, bu cümleyle asıl hükümet politikasını eleştiren ılımlı bir söz söylemeden önce sağa sola bakmasını, yani böyle bir ürkekliği beğenmediğini hissettirdiğini anladı. Küt küt atıyordu yüreği, heyecan sarmıştı içini, iki ihtimal düşündürmeye başlamıştı onu şimdi: Hayatta en fazla sevdiği insan, bu genç kadın, hükümet aleyhtarı bir komplodan haberliydi, böyle bir harekete katılıyordu veya kendisi, böyle bir komployu hazırladığını hissettirecek şüpheli bir davranışta bulunmuş, belki de biçimsiz bir söz kaçırmıştı ağzından. Fakat en çok Malena için tedirgindi şimdi, kıpırdayacak hâli kalmamıştı bu yüzden. Bir de, sarsak tutumuyla kendi kendini, durumunu ve niyetlerini budalaca ele verdiğini fark ediyordu.

"Ne var ki?" dedi Malena, ılık bir hararetle yanan ellerini Mondragon'un buz gibi soğuk ellerine bastırdı, göz bebeklerinde, ilk olarak iki kocaman okşayışın, iki kocaman tedirginliğin ve iki uçsuz bucaksız kadın bakışının parlaklığı belirdi.

"Malen!" dedi.

Baş başa kaldıkları zaman onu böyle çağırıyordu Mondragon, bundan böyle de hep Malen diye çağıracaktı genç kadını.

"Malen, şu son sözünüzü tekrarlamayın bir daha..."

"O kadar tehlikeli mi?.."

Ortalık casus ve muhbir doluydu, Malen'in söylediklerinden daha azı için deliğe tıkılmış insanlarla kaynıyordu hapishaneler.

"Hayır, yüzünüzdeki ifadeyi değiştiren sebep bu değil..." Rengi değişmişti genç kadının, sesi kırıktı, soğuk terlerin bastığını hissediyordu.

"Doğru söylüyorum..."

"Juan Pablo, Malen'e söyleyin gerçeği, saklamayın benden, umut olduğunu, kurtulacağımızı söyleyin! Çok şey biliyorsunuz, söylemek istemiyorsunuz ama..."

"Sandığınız gibi değil..."

"Bir şey sandığım filan yok, anlatmanızı bekliyorum... Öyle feci durumdayız ki, umut dolu sözler duymak bile kuvvet veriyor hepimize..."

"Malen, sizin için korktum ben..."

"Benim için mi?"

"O sözünüz, sonra konuşma tarzınız, her şey politika yaptığınızı açıkça gösteriyordu, ele veriyordu durumunuzu."

Malena sustu, önce bir şey söylemek istedi, fakat kelimeler takılıp kaldı dudaklarının ucunda, elinin kaçamak işareti adamakıllı endişelendirmişti Mondragon'u.

"O, hiç beklenmedik bir anda, 'komplo' habercisi sözünüz korkuttu beni..."

"İşe sizi de bulaştırırım diye korktunuz..."

Uzaktan uzağa sokağın gürültüleri duyuluyordu, Malena sanki bir anlaşmayı pekiştirmek istercesine Mondragon'un elini aldı iki avucunun arasına, usulca fısıldadı sonra:

"Sizin inşaattaki yol bakıcıları arasında bir şeyler yapabiliriz... Çok işe yarar kimseler vardır mutlaka."

"Malen, ben tek başıma komployа bile girerim, yalnız ne var ki arkadaşlarımı bulaştıramam böyle bir duruma..."

"Söyleseniz, reddetmezler..."

"Nasıl, reddetmeyecekler?.. Bir kere kim konuşacak onlarla?.."

"Ben..."

"Siz mi?.."

Ellerini çekti Malena'nın avuçlarından ve sarıldı genç kadına, gözlerinin içine dikti bakışlarını, devam etti sonra:

"İhbar ederler sizi, ihbar etmeyenler de evlidir zaten, çoluk çocuk sahibidirler, işe yaramazlar... Sonunda, insanı ya ölüme ya iktidara götüren böyle bir maceraya her önüne gelen katılır mı sanıyorsunuz?.."

"Aman Tanrım, neden bahsediyorsunuz, kuzum siz?.."

"Sizin demin bahsettiğiniz meseleden..."

"Şantiyenizde bir şeyler yapmama yardım etmenizi istemiştim ben..."

"Evet, bunu söylediniz..."

"İşçiler için gece kursları, daha doğrusu gece okulu açmak istiyorum..."

Malen, Mondragon'u iyice şaşırtmıştı.

"Neredeyse yüreğime indirecektiniz!.."

Başını kadının göğsüne yasladı Mondragon, kalktı yerinden Malena, onun kıvırcık saçlı başını iki eliyle tutarak sıyrıldı yanından ve uzaklaşırken seslendi:

"Bay Jean Paul, Charlotte'u getiriyorum yanınıza."

Ve elinde bir kâğıt keskisi, Charlotte Corday'ı taklit ederek döndü onun yanma.

Şantiyede oradan oraya dolaşıyordu durmadan, kafasının içi Malen'e duyduğu tutkulu aşkın ezikliği ve karma karışık düşünceleriyle çalkalanıyordu. Artık Malen, onun sarılmasına, parmaklarıyla saçlarını okşamasına ses çıkarmıyordu. Mondragon, onu, şantiyedeki odasında nasıl karşılayacağını hayal ediyordu, odasının derme çatma mobilyasını nasıl düzenlemesi gerektiğini araştırıyordu hep. Evet, kıpkırmızı kamelyalar getirtmeliydi şehirden. Şarap mı aldırmalıydı, viski mi? İki içkiden de birer şişe getirme-

liydi belki. Sandviçler ve peynirli çörekler de aldırmalıydı yanında. Fakat genç kadına olan bağlılığının en sevimli yanlarını ne kadar düşünse, kafasını toparlayamıyor ve tam on bir yıl önce tren yolculuğunda tanıdığı Malen'i tekrar, bu defa on dokuz değil otuz yaşında bulmaktan doğan keyif, Malen'in komplo ile ilgili sözlerini hatırlayınca siliniveriyordu aklmdan. Ne demişti Malen: "Dağ başında unutulmuş, önemsiz bir okul en elverişli yerdir hükümet aleyhtarı fikirlerin gelişmesi için." Aşağı yukarı buna benzer bir şeyler söylemişti işte; gerçi hemen sonra, bu sözleri, yol işçilerini eğitecek masum gece okulu fikrine bağlamıştı ama bu bile, hükümet yetkililerinin gözünde herhangi bir komplo kadar tehlikeli kabul edilecekti. İşte yaklaşıyordu şantiyeye, son virajlar, kocaman kayaların arasından kıvrılıyordu. Ve şimdi, bulunduğu yerden, aşağıda, kamp yerinde, işçilerin çevresine kümelendiği ateşleri, beyaz şapkalarını, ateşte et közleyen adamların siluetlerini, kahve ocaklarında kahve pişirenleri, yakaladıkları av hayvanlarını ateşte çevirenleri rahatlıkla görebiliyordu.

"Eeee!.."

Sımsıkı yapışmak zorunda kaldı direksiyona, çarpışmanın şiddetinden önce direksiyonu kaçırmıştı elinden, bastı frene, durdu ve bunun iyi bir av fırsatı olduğunu düşünerek cipten atladı, tabancasını çekti.

Sadece bir çift göz görebildi ve bir de zikzaklar çizerek kalın, sık çalılığın arasına kaçan bir hayvan gölgesi fark edebildi. Koştu peşinden, zıpladı, düşüyordu neredeyse, dağın yamacına doğru uzaklaşan hayvanı kaybetmedi gözünden. Ama birden, çalılık derin bir hareketsizliğe gömüldü, herhangi bir hayat belirtisi kalmadı ortalıkta. Kendisi de bir süre hareketsiz bekledi, hayvanın bir köşede tuzak kurabileceğini düşünmüştü. Cipe dönmeye hazırlanıyordu ki, şiddetli bir uğultu geldi kulağına. Elini kaldırıp rüzgârı yokladı, çok zayıftı rüzgâr ve bu uğultu başka bir sebepten geliyordu. Çalılıklar ve otlar usul usul kıpırdıyordu bulunduğu yerde. Yavaşça, dalları aralayarak, karanlıkta düşmemek için, her adımdan önce önüne iyice bakarak yürüdü, ay ışığının ölü aydınlığında bir yeraltı geçidinin ağzına vardı. Ne yapmalı? El lambası

yoktu yanında, yolu aydınlatamazdı. Kocaman yarasalar uçuşuyordu mağaranın önünde, oyuktan girip çıkıyorlardı: En iyisi şimdi gitmek ve sonra gündüz gözüyle geri gelip bakmaktı. Bulunduğu yeri iyice bellemek için çevresine bakındı, yerin kamp yerine olan mesafesini göz kararıyla ölçtü. Cipin durduğu yola kıyasla mağaranın yerini belirledi sonra; adımlarını sayarak döndü cipin yanına, gerektiğinde bu geçitten kaçıp kurtulabilirdi, yerini kaybetmek istemiyordu bu mağaranın.

Birandaldı. Geceler boyunca didiştiği, ona bazı imkânsızlıkları hatırlatan düşünceler yine doluşmuştu zihnine. Yoldaşlarına, birlikte özgürlük ve insanca bir yaşam mücadelesi başlattığı yoldaşlarına karşı olan sorumluluklarını, bir yandan da, her gün benliğini biraz daha saran, yüreğine gittikçe hâkim olan aşkını düşünmüştü. Kimin emrine vermişti yüreğini, hayatını kimin uğruna gözden çıkarmıştı? Mücadele arkadaşları için... Malen! Malen!.. Kaç gece yatağında bir o yana bir bu yana dönüp durmuştu; sana verecek hiçbir şeyim yok, her şey görünüştür sadece, kendime bir iç zenginliği kuruyorum ben, yeni bir hayat kuruyorum...

Başını hızla salladı iki yana, düşünceleriyle birlikte saçlarından da kurtulmak istiyordu sanki. Kafasının içinde dolanan düşüncelerin ateşi saçlarını tutuşturmuş gibi hissediyordu. Kasketini koltuğunun altında tutuyordu, cipe binmeden önce bir an, daha sonra geldiğinde mağaranın girişini tekrar kolaylıkla bulabilmek için, bir iki el ateş etmeyi ve işaretlemeyi düşündü kayalıkları, vazgeçti sonra bu düşüncesinden. Tehlikeli olacaktı böylesi, peşinden gelenler de aynı işaretlerden kolayca bulurlardı geçidin yerini. İyi bellemişti yeri zaten, artık aldanmazdı...

IX

"Mekanik... Mekanik hâle getirmek... Bu insanların zamanını mekanik dilimlere bölmek... İzin verirseniz, sizinle aynı fikirde olmadığımı hemen belirteyim!.." Erkek okulunun öğretmeni Guirnalda böylece açıyordu tartışmayı.

Müdüriyet odasındaki iskemleler sayılı günlerde dışarıya -kız okulunun dışarıdaki geniş avluya bakan ve boy boy saksılarda yetiştirilmiş türlü çiçeklerle, güllerle, açelyalarla, sardunyalarla ve ortancalarla süslü koridoruna- çıkarılırdı.

İşte orada, her pazar günü, papaz efendinin ve erkek okulu müdürü Costantino Piedrafiel'in -dostları Guirnalda diye çağırırlardı onu- katıldığı toplantılar yapılırdı.

"Şafak sökerken kapalı değildi hava," diyerek söze girdi papaz efendi. Sakin görünüşlü, sarışın, ufak tefek bir adamdı. "Hava açıktı, ne olduysa oldu, sonradan bulutlandı, pek açılmaz bundan sonra."

"Hangi hakla..." diye söze başladı öğretmen Guirnalda, ufak tefek papazın hava raporu aklına yatmıyordu bir türlü. "Bu insanları bugünkü durumlarından alıkoyacağız şimdi, dünyada olup bitenden, hayattan yana habersiz yaşayıp giderlerken hangi hakla... Ve söyler misiniz neden?"

"Hava açılmazsa..." diye söze başlayan gene muhterem pederdi ve ısrar ediyordu; "Cerro Vertical'den Pasifik Okyanusu'nu seyretmeyi teklif edenlerin hevesleri kursağında kalacak, haber vereyim size..."

"Neden?.." dedi Malena, öğretmen Guirnalda'ya cevap veriyordu. Öğretmenin, deminki sözleriyle kendisini hedef aldığını anlamıştı. "Onlara yararlı bir meşgale sağlarsak, çağdaş uygarlıkla alışveriş yapmalarını kolaylaştırırsak fena mı olur?"

"Meşgale... meşgale... uygarlık..." diye kendi kendine tekrarladı öğretmen Piedrafiel.

"Sanmıyorum," dedi papaz efendi Mondragon'a dönerek. Mondragon da hazır bulunuyordu toplantıda, şimdiye kadar hep susmuştu. "Cerro Vertical'e gidebileceğimizi sanmıyorum. Yazık olacak, ay ışığının çok güzel olacağını söylediler çünkü..."

"Onlara yararlı bir meşgale sağlamak?.." Yüksek sesle düşünüyordu Piedrafiel, sonra, biraz kendisi, biraz da orada bulunanlar için devam etti konuşmasına: "Bildiğim kadarıyla, burada, işsizlik diye bir mesele yok."

"Görünüşte yok." Mondragon, papaz efendiyi yarım kulakla dinliyordu, bütün dikkatini, iki öğretmen arasındaki tartışmaya vermişti, sözünü kesti Guirnalda'nın: "Çünkü burada, sosyal sınıflar hazırlıksız oldukları için, işe ilgi göstermiyor, sadece karınlarını doyurabilmek niyetine çalışıyorlar; gittikçe karın doyurmaktan vazgeçtiklerine göre..."

"İyice kapanıyor hava. Yeniden açmaz artık. Yazık doğrusu, şöyle güzel bir kır gezisi yapacaktık, keyifli olacaktı sahiden."

"Evet, bir bakıma haklı sayılabilir Bay Piedrafiel," dedi Malena. "İtiraz ettiği anlamda tabii. Fakat Mondragon'un da söylediği gibi işsizlik milli bir tehlike hâline geldi ülkemizde."

"Daha da yoğunlaşacak zamanla," dedi Mondragon. "Küçük el tezgahları ve çeşitli milli endüstriler gittikçe kayboluyor, çünkü tarım sınırlanıyor. Mesela hükümetin, tütün ekicilerine vurduğu haksız darbeyi ele alalım..."

"Çok karışık bir mesele..." dedi papaz efendi, tartışma dışı kalmak istemiyordu.

"Bilmiyoruz, acaba Aziz Peder..."

"Aziz Peder, Aziz Peder filan yok!.." Papaz efendi öğretmen Piedrafiel'in deminki sözüne karşılık söylüyordu bunu.

"Peder Santos, bizim tartıştığımız zamanla sizin sözünü ettiğiniz zaman aynı şey mi acaba? Belki havayı söylüyorsunuz, usta bir meteoroloji uzmanı olduğunuzu biliyoruz hepimiz."

"Tartışma dışına çıkmasak," dedi Malena. "Bu insanlara, yaşanan zamanın değerini anlatsak, bunun bilincini kazandırsak diyorduk, o zaman yeni bir zenginliğe kavuşacakları şüphe götürmez, ülke halkının gerilemesine yol açan sebeplerden bir tanesi de, bu halkın 'zaman' bilincine alıştırılmamış olması... Bize ayak uydurmaları için hiç zorlamadık onları, zaman dışında kaldılar bu yüzden."

"En kötüsü, iyi değerlendirilen zamanın büyük bir zenginlik olduğunu anlamamış olmaları değil bana kalırsa," dedi Mondragon. "En kötüsü zamanı üretici biçimde kullanmayı bilmeyişleri."

"Time is money!"* diyerek söze girdi Peder Santos.

* Vakit nakittir!

"Eski bir türkü vardır ki, çok daha esaslı anlatır bunu Aziz Peder..." Türküyü söylemek üzere sesini şişirdi Guirnalda: "Zaman bir toz yığınıdır, altından yapılmış filin savunmasıdır kendini ve devekuşunun tüylerine benzer..." Daha sonra, öğrenciliği sırasında bu "Altın Hayvan" türküsünü söylerken kendisine çok alkış sağlayan ses tonunu bıraktı ve şöyle dedi: "Evet, Bayan Tabay ve Bay Mondragon, mekanik dilimlere bölüyoruz bu insanların zamanını, işte saat... laştırdık sayalım onları."

"Saat...laştırmak... Küfür gibi bir şey bu..." diye kahkahalarla güldü papaz efendi.

"Peder Santos, kesmeyin sözümü. Evet, mekanik hâle getirdik bu insanları. Daha mı mutlu olacaklar sanki böyle?.."

"Gözyaşlarından örülmüş bir vadiye benzer dünyamız, geçicidir," dedi papaz efendi. "Asıl mutluluk, yukarıda, gökyüzündedir..." Sonra, bir türkü mırıldanır gibi devam etti sözüne: "Gökyüzüne, cennete gideceğim ve seni takdis edeceğim!.."

"Mutluluk konusu değil bizim tartıştığımız," dedi Mondragon ve Malena'ya dönerek sordu: "Sen ne dersin?"

Onu bakışlarıyla azarladı Malena, oradakilerin hiçbiri, ikisinin senli benli konuştuğundan haberdar değildi.

"Ayrıca," diye devam etti Mondragon, "onlara, çektikleri bütün acıları, sessizce, hatta tevekkülle göğüsleten pasif bir tutumları var, pasif bir mutluluk bu. Ülke halkını gören her sivri akıllı hemen yargısını veriyor, 'çok yoksul bir hayat yaşıyorlar ama hepsi mutlu,' diyor! Böyle bir mutluluğu kaybetmeleri mi sizi rahatsız ediyor?"

"Asıl tartıştığımız mesele," diyerek hemen söz girdi Malena, Mondragon'a cevap vermeye hazırlanan Piedrafiel'den önce davrandı -kravatını düzeltmişti Piedrafiel, kollarını sıvamış, manşetlerini düzeltmişti parmağıyla, cevap vermeye hazırdı-. "İzin verirseniz, biraz açıklamak istiyorum; bizim tartıştığımız şey, bu insanlara zamanı bizim gibi değerlendirmeleri konusunda baskı yapıp yapmamak meselesidir. Gerisi, sayın öğretmen, biraz şuna benziyor: Ağır bir hastanın başında oturmuş, can çekişmeye devam etsin mi diye soruyoruz. Neden peki? Can çekişmeyi mutlu-

luk sayıyoruz da ondan. Veya doğru dürüst yaşayabilmesi için canlandırmalı mıyız bu hastayı? Bütün bunları göz önüne aldığımızda, zamanı mekanik dilimlere göre yaşamak gerekli mi, değil mi?"

"Hiç şüphesiz, evet diyorum ben buna," dedi Piedrafiel.

"Onların hatası bütün değerlendirilmeyen, ölü geçen zamanı bizim sırtımıza yüklüyor, bu da bizim bütün ilerleme çabalarımızı sıfıra düşürüyor; fakat mutluluk sözünü kullanmasak bile, gene de sormalıyız kendi kendimize: Onların iyiliğine mi olacak bu değişiklik, yoksa kötülüğüne mi?"

"Onların iyiliğine tabii, benim gibi düşünmüyor musun sen de?.." dedi Malena, Mondragon'a dönerek. O da, "senli benli" konuştuğunu ve bu yüzden de öğretmen Piedrafiel'in gözünde itibarından olacağını fark etmemişti.

"İyilikleri için mi acaba?" diyerek kendi kendine tekrarladı öğretmen Guirnalda, sonra onlara dönerek sordu: "İyilik denen şeyin ne olduğunu bilen biri var mı aramızda?"

"Ben varım..." dedi Peder Santos; "İyiliğin de, kötülüğün de ne olduğunu bilirim ben... Din bilginiyim, unuttunuz mu?.."

"Bilgeliğinizi kimse almıyor elinizden!" Piedrafiel'di onun sözünü kesen, kravatını toparlamış, kollarını sıvamış, manşetlerini de düzeltmişti parmağıyla, devam etti konuşmasına: "Kimse inkâr etmiyor din konusundaki üstünlüğünüzü! Fakat sanıyorum, Peder papazlığını, beyefendi üniformasını, Tabay öğretmen de öğretmen kıyafetini çıkarır ve unutursa, gerçekten tartışabileceğiz bu konuyu..."

"Çırılçıplak mı?.." diye bağırdı Peder Santos, aceleyle haç çıkardı bir yandan da, Malena ve Mondragon katıla katıla gülüyorlardı o sırada...

"Peder Santo..."

"Peder Santos, Tanrı aşkına! Peder San...tos!"

"Aldırmayın siz," dedi Malena papaza dönerek, "Sizi kızdırmak için böyle yapıyor, aslında Nikaragualıdır o, 's'leri söyleyemez bir türlü."

"Bırakın da anlatayım derdimi. Demek istiyordum ki, mesleki baskılarla tartışmayı sınırlayacağımıza, kilisenin, üniformanın ve

öğretmen cübbesinin bizi sınırlamasına baş eğmeyelim ve sadece insan olarak..."

"Şu Darwin meretini tekrar çıkarma karşımıza!" dedi papaz efendi.

"Gördünüz mü, kızdı işte..." diye söylendi Mondragon. "Aziz Peder, ufak tefek günahlarımızı hoş görecek mi acaba? Hiç sigaram kalmamış da..."

"Rica ederim Mondragon, buyurun," dedi Peder Santos ve bir yüzünü Guadalup'taki Notre-Dame kilisesinin, öbür yüzünü ise Meksika armasının süslediği, Meksika yapısı deri sigaralığını uzattı Mondragon'a. "Şu sizin ufak tefek günahlarınızı hoş gören insan, Tanrı biliyor ya, ne hakaretlere göğüs germek zorundadır. Hakkınızdaki türlü çekiştirmelere, aşağılayıcı sözlere ve türlü hakaretlere..." Bu son sözü, yan gözle öğretmen Guirnalda'ya bakarak söyledi. "Anlıyorsunuz ya... Bir şişe tatlı şarap getirdim size, hoşunuza gidecek mi bilmem, ama bir de tuzlu ve kavrulmuş bademgetirdim bir kutu, hani o üzerinde 'made in' yazan kutulardan, anlarsınız ecnebi malı olduğunu."

Malena karıştı söze:

"Kahve hazır, bilmiyorum, beyler önce kahve içmek mi isterler yoksa şarap içmeleri için kadehleri mi bekleyecekler?.." Ve Peder Santos'a dönerek devam etti: "Hediyesiz hiç gelmezsiniz buraya, gönül almayı pek iyi bilirsiniz doğrusu..."

"Şarap! Şarap!" diye bağırdı öğretmen Guirnalda, çoktan fırlamıştı ayağa, şarap şişesi elindeydi, öteki eliyle de anahtarlığına astığı tirbuşonu çıkarmaya çalışıyordu.

"Gidip kadehleri getireyim," dedi Malena ve ayağa kalktı sonra.

"Cipe kadar gideyim, ben de bir şeyler getirdim," dedi Mondragon ve çıkış kapısına doğru uzaklaştı.

"Peder..." dedi Piedrafiel, öbür ikisinin yokluğundan faydalanmak istiyordu, "Durum adamakıllı kötüye gidiyormuş."

"Türlü söylentiler var," dedi papaz efendi. "Fakat işin aslını hiçbirimiz bilmiyoruz."

"Hükümet aleyhinde bir komplodan bahsediliyor. Bir şey öğrenebildiniz mi bu konuda?"

"Oooo!.." Mondragon'un sesiydi bu, "Mucizelere inanmak gerekiyor; sizi böyle gören sayın öğretmenin günah çıkarttığını düşünebilir."

"Aziz Peder'e ortalıkta dolaşan söylentilerden bahsediyordum," dedi Piedrafiel. "Bütün ülkede teşkilatı olan bir komplo hareketinin varlığı söyleniyor ısrarla. Devlet Yol Teşkilatı'nda çalıştığınıza göre yarı askerî şahsiyet sayılırsınız, siz de bir şeyler biliyorsunuzdur belki, küçük peder çok şey biliyor, gelgelelim bize söylemiyor bildiğini..."

Masanın üzerine büyükçe bir çıkın koydu Mondragon, papaz efendi kokladı bu çıkını, çocuksu bir sevinç yerleşti gözlerine, ellerini ovuşturdu, ağzı sulanmıştı.

"Kızarmış domuz eti... Harikanın ta kendisi bu!" diye bağırdı.

Yemyeşil, yumuşak ve yağlı muz yaprakları arasında kızarmış domuz eti vardı ve buna en fazla sevinenler papaz efendi, bir de o sırada kadehleri getiren Malena oldu. Önüne ilk çıkana, Mondragon'a devretti kadehleri Malena ve iki eliyle yemeye koyuldu kızarmış eti.

"Sayın öğretmen, siz karar veremediniz mi hâlâ?" dedi Malena.

"Bayılırım bunlara ben de," dedi ve eliyle papaz efendiyi işaret etti. "Onun gibi, domuz etinin hazırını bırakın bir yana, ne zaman canlı domuz görse ağzı sulanan takımındanım; fakat karaciğerim isyan ediyor bu işe."

Peder Santos, iki kolunu öyle garip ve sımsıkı biçimde bitiştirmişti ki üzerindeki cübbeye, kolsuz gibi görünüyordu ilk bakışta; alnına doğru adamakıllı kalkık, gaga burnu hayli uzaktaydı çenesinden, çevresini koklamak istemeyen bir görünüşü vardı gerçekte ama şimdi, kollarını sıvamış, burnunu domuz etine iyice sokmuş, kızarmış yağı kokluyordu.

"Çok güzel şey bunlar, Juan Pablo; nereden buluyorsunuz bunları?"

"Şantiyenin yakınında bir yerden," dedi Mondragon ve Malena'ya döndü: "Malen, bunları böylesine çok sevdiğini hiç bilmiyordum..."

"Asıl ben hiç bilmiyordum ikinizin bu kadar büyük ve eski birer dost olduğunuzu," diye söze girdi Piedrafiel; "Hayat ne tuhaf, işte tekrar karşılaştınız! Görgü tanığı olarak rahatlıkla söyleyebilirim şunu, eskiye kıyasla büyük bir değişiklik var Tabay öğretmende."

"Değişiklik mi?.." dedi Malena, işkillenmişti Piedrafiel'in sözünden. "Aman üstadım, siz de öyle şeyler yaratırsınız ki..."

"Çok değiştiniz ya! Kendinize güveniniz arttı, daha sevimli, daha açık yürekli..."

"Ve daha saldırgan," diye ekledi Mondragon. Herkes bastı kahkahayı.

"Büyükler için kocaman bir gece okulu kurmalıyız diye tutturdu şimdi," dedi Guirnalda.

"Şarap gibidir dostluk, tadını, kıvamını bulabilmesi için eskimeli," diye söylendi Peder Santos, bir yandan da, yağ içindeki ağzını ve ellerini silebilmek için cebinden mendilini çıkarmalarını işaret ediyordu onlara.

"Özür dilerim, peçeteleri getirmeyi unutmuşum," dedi Malena.

"Peçetelerin yerini biliyorum ben," dedi Mondragon ve Malena'dan önce davranarak yürüdü içeriye.

"Tabay öğretmen, onun yanında söylemek imkânsızdı," diye başladı Guirnalda: "Fakat gençlik arkadaşınız geldiğinden beri, yüzünüz bir bayram yeri kadar canlı ve neşeli..."

"Çok tabii karşılıyorum ben bunu," dedi Peder Santos; "Yıllarca önce tanışmışlar ve şimdi, tekrar karşılaşınca, neşeli ve mutlu oluyor ikisi de... İnsanın yüzünden anlaşılır mutluluk, ne kadar gizlemek istesen beceremezsin..."

"Buyurun tabakanızı, Aziz Peder," dedi Mondragon. "Bunlar da peçeteler. Geri vermeseydim tabakanızı, unutup götürecektim yanımda."

"Pek memnun olmazdım doğrusu, değerli bir hatıradır benim için, eski bir ziyaretten kalma..."

"Üzerimde kalmasını istemezdim ben de, kutsal bir eşya çünkü..."

"Belki inanmayacaksınız ama çok uğurludur benim elim: Hangi tohumu eksem filizlenir, takdis ettiğim evlilik bozulmaz. Fakat

ne diyordum, Tepeyac tapınağına yaptığım ziyaretten kalmadır bu tabaka. Küçük el tezgâhları konusuna dönersek; Meksikalıların hünerli ve becerikli kimseler olduğuna işaret sayabiliriz bunu, belki inanmayacaksınız sözüme ama emin olun, öylesine güzel ve çeşitli eşya var ki çarşılarında, insan hangisini seçeceğini şaşırıyor."

"Bizde de yapılır bu cins işler," dedi öğretmen Guirnalda.

"Yardım edilmediği, desteksiz kaldıkları için kaybolmaya yüz tutuyorlar artık," dedi Malena. "Ya ölüme terk ediliyorlar ya dışarıdan gelen ecnebi baskısı altında baş eğmeye zorlanıyorlar, böylesi de ölümün bir başka biçimi sayılır zaten."

"Bakan olmalıydınız siz..."

"Olacağım üstadım, bakan da olacağım..."

Geçmişteki bir şeyi hatırladı ansızın. Kolunu, sinirli bir hareketle kaldırdı ve simsiyah saçlarını avuçladı. Cerropom... Onu köye getiren at arabası... Cayetano Duende... Onun söyledikleri... "Bu delikleri (gökteki yıldızları) görüyor musunuz? Parmaklarınızı sokacaksınız bu deliklere!"

Kahve, sandviçler (dört duvar arasında hapis, derdi bunlara, Piedrafiel), türlü söz ve zekâ oyunları, dedikodular ve Mondragon... öğretmen Guirnalda ve Peder Santos'la birlikte çıkarken dışarıya, yıldızlı gecede yusyuvarlak ve ışıklı bir ay.

"İşte gezegenlerin kraliçesi bu!.." diye bağırıyordu Guirnalda sokakta. Sonra, kralcılıktan cumhuriyetçiliğe getirip sözü; "Gökyüzünün bir numaralı kadını!.." dedi ve arkasından cumhuriyetçiliği kilise düşmanlığına çevirip devam etti: "Peder Santos, baş eğmez bir dev değilsiniz siz!"

Peder, sımsıkı sarılmıştı cübbesine, yünlü başlığını geçirmişti kafasına, kulaklarını iyice örtmüştü, bu yüzden duymadı öğretmenin sözünü ama Malena ve Mondragon kahkahalarla gülünce, o da sebebini bilmeden katıldı onların neşesine.

Başlarını eğerek girdiler cipe, kilisesine gidiyordu papaz efendi, Guirnalda, erkek okulundaki odasına ve Mondragon da hayli uzaktaki şantiyeye dönüyordu.

Cerropom'u geçerken ve daha sonra yolda, takip edilip edilmediğini anlamak için birkaç kere durup etrafı kolaçan etti Mond-

ragon. Sadece gökyüzünde nazlı nazlı ilerleyen, bulutları aşarak koşan ay dede geliyordu peşinden.

Öğretmen Guirnalda, cipin iyice uzaklaştığını anlayınca, dosdoğru kavşak yerine döndü ve oradan da ilerideki kız okulu binasına doğru saptı. Sırtındaki kahverengi pardösü çok uzundu, kocaman kafasında, gösterişli ve tüylü bir şapka, hafif sürmeli, gür bıyıkları ve boyadan daha da sık görünen kalın kaşları vardı. Canı ne zaman uzun etekli kadın cinsiyle haşır neşir olmak istese, her zaman için işine geliyordu böylesi, ağır gövdesi hafifliyor ve öğretmen Guirnalda bir kuş kadar hafif yürüyordu.

Mondragon, birkaç gün önce kaderin bir hayvan kılığında karşısına çıktığı yerde durdurdu cipi ve takip edilme ihtimaline karşı tedbir olsun diye yan taraftan dolaşarak çalıların arasında kayboldu. Daha önce yerini keşfettiği yeraltı geçidini kolaylıkla buldu. Mağaranın ağzı, ay ışığında, gotik bir kilisenin girişini andırıyordu. Ay ışığının soluk ve yumuşak aydınlığında yarasalar kanatlarını açmış, sessiz, hiç kımıldamadan duruyorlardı. Cep fenerinin ışığı hepsini uyandırdı uykularından; yarasaların kimi silkelendiler, kimisi de kanatlarını çırparak, ay ışığına doğru havalandılar. Mağara, biraz ilerledikten sonra, hayli dik bir meyil alıyor ve sonunda kocaman bir boşluğa açılıyordu. Oraya çökerek, duvara tutunup kaymamaya çalışarak indi Mondragon. Kocaman bir salondu burası; dört bir yana açılan dar koridorların kavuştuğu bir genişlikti.

Mondragon, geriye dönerken gayet memnundu hâlinden. Şantiye derin bir sessizlik içindeydi, bütün makineler bir ölü hareketsizliği içinde susuyordu. Ay ışığında, heybetli yol düzleme makinesi, boşlukta dondurulmuş bir şelaleyi andırıyor ve sanki arkların içindeki suda yankılanan aydedenin taş kırma makinesinde öğütülmesini, parçalanmasını hasretle bekliyordu. Havuzlarda durmadan akan su ışıklı halkalardan bir ağ örüyor, bu halkalar bazen kavuşuyor, bazen de birbirlerinden uzaklaşıyor ve ayrı yönlere doğru gidiyorlardı. Peki kendi yolu ne olacaktı? Malena'nın yolu ne olacaktı?..

"Yanlış iş yapıyorsun," dedi Malena, birkaç gün sonra onu gördüğünde, Mondragon'un ansızın çıkıp gelmesine telaşlandığı belliydi: "Vakit çok geç oldu, cipi okulun önünde görecekler..."

"Yayan geldim bu defa. Seni görmeden koca bir hafta nasıl geçer! Gelecek pazar gününü beklemek imkânsızdı benim için! Cipe de boşverdim, üniformaya da, sivil dolaşmak daha iyi."

"Bugün pazartesi ama topu topu bir gün geçti aradan."

"Kocaman bir yüzyıl geçti... Yüzyılların bir tek dakikaya sığdırıldığını, bazen da birkaç dakikanın yüzyıllardan daha uzun olduğunu söyleyenleri anlıyorum şimdi... Ve benim hayalim sensin..."

"Juan Pablo!.."

"Ellerin ve sususundaki güzellik yeter bana!"

"Canımı acıtıyorsun..." Mondragon'un kuvvetle sıktığı ellerini çekmek istedi Malena, fakat bırakmadı Mondragon, sonra kollarının arasına aldı genç kadını.

"Fakat imkânsız..." dedi Malena.

"Bütün aşklar imkânsız değil mi?.."

"Bizimki kadar imkânsız olamaz hiçbiri..."

"Ne kadar yabancı bir sesin var bugün! Sanki sen değilsin karşımdaki, sen değilsin, başka bir insan var sanki... Malen!.. Malen!.."

Sarıldı ona Mondragon, uzun bir öpüştü bu.

"Soluksuz bırakıyorsun beni!"

Sesleri titriyor, solukları birbirine karışıyor, ikisinin de elleri bazen birbirine kavuşuyor, bazen ayrılıyor, sonra tekrar birleşiyordu. Bir yangından fışkıran alevler gibi.

Seven insanın elleri nasıl aç ve yırtıcı oluyor!

"Fakat budur aşk, imkânsızın üstüne kurulan bir sanattır, sen, hayatın kollarına nasıl bıraktıysan kendini, öyle..."

"Ben bırakmadım ki kendimi," diye mırıldandı Malena. Onun dudaklarına bastırdı parmağını, susturmak için. "Büyülendim ben..."

"Aşk yoksa imkânsızdır büyülenmek..."

"Aşk..." dedi Malena, gözleri yaşlıydı, "...bilmiyorum..."

Kısa bir sessizlik oldu ilkin, sicim gibi yaş akıyordu genç kadının yanaklarından, çaresizlikle salladı başını ve devam etti:

"İnsan hayalinin uçsuz bucaksız bir güzelliğe ulaşmasıdır aşk, benim hiç başıma gelmedi."

"Malen, söyledin sen bunu! Gerçek aşk, bencillik sınırlarını aştıkça, insanların hayalindeki güzelliklerin gerçeğe dönüştürülmesine, insanı kendi insanlığını kazanmaya ve evrenin kanunlarına daha çok hâkim olmaya götürür ve sorarım sana Malen, bizim aşkımız bu değil midir?"

Malena dudaklarını Mondragon'un alev alev yanan dudaklarından kurtardı. Ama nasıl istemeyerek, nasıl acıyla uzaklaştı bu öpüşten! Bu öpüşün de, bütün öbür, hayatı boyunca sonuçlandıramadığı, kendisinden esirgenen öpüşler gibi içini zehirleyeceğini biliyordu!

"Ben o güzelliğe ulaşamadım!.." dedi, papaz önünde günah çıkartıyordu sanki, sesi alabildiğine kederliydi şimdi, kendi sözleri yakıyordu içini, buna rağmen devam etti: "Küçük aşklarla yetindim!"

"Malen!"

"Temize çıkarmıyorum kendimi! Hiçbir zaman da temize çıkarmayacağım!.."

Kör bir yürüyüşle kalktı yerinden, hüngür hüngür ağlayarak, kitaplığın yanma gitti, üzerinde *Hayvan Hastalıkları* yazan, ciltli iki kocaman kitabı çekip onların arkasından küçük bir kutu çıkardı, kutudan çıkardığı defteri getirip Juan Pablo'nun eline tutuşturdu.

Tek bir kelime bile konuşmadan tekrar kitaplığın yanma döndü, sırtını kitaplara yasladı, dimdik, güzel ve kederliydi bu hâliyle omuzları geniş ve biçimli, endamı, bacakları, kolları, ensesi, her şeyi alımlı ve güzeldi.

Arada, dikkatini çeken bazı pasajlara göz atarak karıştırdı defteri Mondragon -genç kadının "hatıra defteri"ydi bu- ve daha dikkatle okumaya başladı:

Cumartesi, 3 Aralık. 192... Luis Fernando'dan bir mektup aldım bugün, doktor olabilmesi için sadece büyük imtihan kalmış önünde. Çok mutluyum! Bu haber aşkımın zaferini ve evliliğimizi müjdeliyor.

Cuma, 15 Şubat, 192... Çinliye gittim, küçük Poncio'ya bir pantolonluk kumaş aldım, küçüğün ilk pantolonu olacaktı ama yapmadım. Doyasıya ağlayabilmek için odama kapandım. Luis Fernando bir veda mektubu gönderdi bana, gayet soğuk sözlerle, "öğrencinin nişanlısı, doktorun karısı demek değildir," diyor, bir klinik açmak istediğini ve zengin bir kadınla evleneceğini yazıyor.

Pazartesi, 4 Temmuz, 192... Garnizon subayı, uzun bir süre, çeşitli vaatlerde bulunduktan sonra beni kendine metres yapmak istedi. Sarhoşken açık açık anlattı bunu. Sırtımı çevirdim ona. Amerikan Bağımsızlığı'nın kutlandığı balo gecesi oldu bu olay. Tabancasını çıkardı ve bir kelime daha konuşursam ateş edeceğini söyleyerek beni tehdit etti. "Ölmeyi tercih ederim," diye bağırdım suratına, çıktım oradan, ben giderken tabancasını tekrar kılıfına sokuyordu adam.

Salı, 17 Ağustos, 192... Evet, vakit geldi. J.E.'nin çiftliğindeydim ve mutluydum. Hayvan yetiştiriyor. Nişan yüzüğünü takmak istiyordu parmağıma, fakat ben, evleneceğimiz gün, kilisede yapılacak dinî töreni tercih ettim, acelecilik uğursuzluk getirir diyordum. İyi etmişim. Öğleden sonra ücret meselesinde anlaşmazlık çıkaran işçilerden birini dövdü. Kocam olacak adamın eşek sudan gelinceye kadar dövdüğü bu işçiyi, kolları bağlı olarak askerî bölge kumandanına götürdüler, adamcağıza "hayvan çaldı" diye yapmadığı bir suç yüklediler fazladan. J.E. bana döndü ve şunu söyledi: "Böyle haber gönderdiğimiz için kurşuna dizerler eşek herifi. Geçen gün, onun gibi iki dik kafalıyı -fazla ücret istiyorlardı onlar da- gönderdim Kumandan'a, diri diri gömdürdü ikisini de. Başkan, onların ücret artışı isteyenlerle işbirliği hâlinde olduklarını öğrenince ölü veya diri, derhâl toprağa gömülmeleri için emir verdi." Bu adamı, o günden sonra bir daha görmedim, ne zaman aklıma gelse, ağır bir hastalığa tutulmuş gibi başlıyorum titremeye.

9 Kasım, 193... Başkente gittim tatili geçirmeye, Askerî Gazino'da tertiplenen bir baloda L.C.'yu tanıdım ama bütün gece boyunca süren çılgınlığım -şampanya içtim, dans ettim, onunla birlikte taraçaya çıktım, yıldızları saymaya, saçlarımı öpmesine izin verdim, bana "sen" diye hitap etmesine ses çıkarmadım- onun benden çok daha genç olduğunu öğrenince sönüverdi ve...

Malena, Mondragon'un konuşmasına bile fırsat vermedi. Deminki yerinde duruyordu hâlâ, sırtını kitaplığa dayamıştı, şöyle söyledi ona:

"Şimdi gitmeni istiyorum buradan. Haftaya, şantiyeye görmeye gelirim seni, tekrar konuşuruz bu meseleyi. Ama şimdi yalnız kalmak istiyorum..."

Mondragon dışarıya çıkarken, o, sırtı kitaplara dayanmış, başı dik, kolları iki yana düşmüş, sararmış yaprakların soluk rengine bürünmüş, yüzünden ve yanaklarından iri inci taneleri gibi süzülen gözyaşlarıyla, çaresiz, hüngür hüngür ağlayarak sustu...

X

Gencecik kız öğretmen Cerropom'a ilk geldiği zaman Chanta Vega'nın pansiyonundaki duvar aynasında çehresini uzun uzun ve dikkatle seyretmişti, bundan tam dört bin on beş gün önceydi -koskoca on bir yıl aynı yerde yaşamışsa insan, bir gün fazla, bir gün eksik saysa da günleri, fark etmez- şu senin şimdiki hâlinden hiç farklı değildi o gün; benzi sapsarıydı, gözlerinin altı çökmüştü, saçları dağınıktı ve yüzünde ağlamaktan yorgun düşenlerin ifadesi vardı.

Başka şeylere üzülüyordun o zaman, daha genç, daha kendine hâkim ve daha dayanıklıydın; aynadaki suretini paramparça etmek geçmemişti içinden, kendi gözyaşlarını görmemek için, şimdi yaptığın gibi, yüzünü buz soğukluğundaki ayna camına yaslamamıştın o gün...

İşte, on bir yıl boyunca, yüreğinde kabaran gözyaşlarının hücumuna karşı koydun hep, oysa şimdi, kirpiklerine asılı duran hayallerin, döktüğün gözyaşlarından öylesine ıslandılar ki, artık ağladığının bile farkında olamıyorsun, aynanın gözyaşı olup mendiline aktığını sanıyorsun.

Karar ver artık! Şenlik düzenlemek bahanesiyle git, gör papazı ve söz arasında sor bakalım: "Peder Santos, Mondragon'dan haber alıyor musunuz? Hafta içinde bir gün gelip Cerro Vertical'e götürecekti hepimizi, kaç zamandır görünmüyor ortalıkta..."

Rezil!..

Hah şöyle, küfür et, dök içini ve rahatla...

Kendini beğenmiş adam... Kaba adam... Zıpır... Budala... Çocuk yapmaz onun yaptığını... Sahtekâr... Böylesine muhafazakâr davranmak!..

Fakat onu bu kadar gücendiren, yaralayan, öfkelendiren ne vardı verdiğin "hatıra" defterinde, bu defterin zavallı anlamsızlığından başka?..

Gururlu adam, Cerropom'daki kız okulunun müdiresi ile neden ilgilensin?

Ağlama!.. Ağlama! Senin hayatını altüst etmeye geldi o... Böylesi görülmüş mü hiç?.. Nerede görülmüş böylesi?..

Suç onun değil ama. Suç senin. Neden verdin hatıra defterini eline, neden istedin okumasını? Budala aşklarının hesabını tuttuğun o anlamsız bakkal defterini ne diye verdin eline. Geçen günkü itirafını, gerçek aşka ulaşamadığını en gülünç, en köylüce biçimde ispat etmekten ne farkı var bu yaptığın işin, hangi işe yaradı kendi kararsız, zavallı durumunu belirlemekten başka? Kendine sakladığın gizli duygulara ortak etmeye çalıştın da ne oldu, onu, fikirleri yönünden ilerici bir adam sanarak kendi açıklarını düpedüz ele verdin de ne oldu? Kendi yalnızlığını ona göstermek ve kendini acındırmak için miydi bu?..

Hayır, bunu neden yaptığını sen de bilmiyorsun aslında. Yıllar geçtikçe kimsesiz, tek başına kalan ve hayalî aşklarla, erkeklerle kendini avutmaya çalışan -birkaç saat için, birkaç gün için bile olsa- kadının dünyası ne meraklıdır, ne çekicidir, kim bilir?.. Hele kişisel yatkınlığından ötürü öğretmenliği seçmişse bu kadın... Ama sen ihtiyaç yüzünden öğretmen oldun ve bu kuş uçmaz kervan geçmez yere, bu dağların arasına hapsettin kendini, dünya nimetlerinden vazgeçip manastıra kapanan bir kadın gibi tıpkı, ilk aşkının kötü bitişiyle içine dolan acı yaptırdı sana bu işi. İlk sevdiğin adam, orada, çok uzakta kaldı... Ona klinik açması için gerekli parayı sağlayan zengin kadınla evlendi, kendisinden daha yaşlıydı kadın... Ve bu kadın öldü sonra, bir başına kaldı sevdiğin adam, tekrar evlendi ama. Bir yığın çocuk sahibi şimdi... Tekrar

hiç görmedin onu ama başında hiç saç kalmamış, öyle söylüyorlar... Öğretmenliği bir zorunluluk olarak seçtiğin hâlde, mesleğin ilk yıllarında, küçücük oğlan çocuklarının ve çipil çipil kızların varlığı bir ana şefkatiyle bağladı seni onlara, içindeki acı küllendi böylece, fakat buna da alıştın sonunda ve katılaştın, hele onların sana ait olmadığını, senin dışında, sana yabancı ve senden uzak, ayrı birer varlık olduklarını fark ettiğin zaman daha da büyüdü yüreğindeki sızı, okuldaki birlikte yaşanan saatler tükenince tek başına bırakıp gidiyorlardı hepsi, senin hayatını paylaşmıyorlardı... Küçücük birer düşmandılar sana... Küçük düşmanlarındı onlar senin, hayatlarına gerekli ilk bilgileri senin elinden koparıp aldıktan sonra senden uzaklaşıyor ve seni gittikçe daha yalnız, daha kimsesiz bırakarak kendi hayatlarına doğru koşuyor, uzaklaşıyorlardı, boşluğa açıktı ellerin ve bir dilenciden farksız kalıveriyordun geride ve bakıyordun arkalarından. İşte böyle, ellerin boşluğa çaresiz bir atılışla açılmışken, kaskatı ve hayatını değiştirecek büyük aşkın bekleyişi içinde buldu seni Juan Pablo ve tekrar gelmedi...

Bütün Salı günü bekledin onu, Çarşamba bekledin, Perşembe, Cuma, Cumartesi gününün bu geç saatlerine kadar... Ve hâlâ bekliyorsun...

Tam dört gün ve bunca saat boyunca dile kolay beklemek.

"Gelmeeediii!"

En çok korkutan şey seni, hiç ama hiç gelmemesi. Sevilen insanın bir anlık yokluğu, sonsuz bir bekleyişin acısını doğurabilir.

O öperken seni, ışıklı fenerlerdi gözlerin. Ama şimdi ağlayan bir gecedir onlar. Yumma gözlerini sakın. Bak çevrene, gözünden akan yaşların sisli ve buğulu körlük yumağının gerisinde onun adının ve seslerinin hâlâ yankılandığı odalar var, kim diyebilirdi ki bu onu son görüşün olacak, işte oldu, artık hiç göremeyeceğini sanıyorsun onu. Kapama gözlerini, sevdiğin adam, canlı, yaşayan bir varlık olarak yanında değilse, gölgesi süslemesin hayalini! Etinin tadını ve gerçekliğini saklama içinde! Geri gelmeyecekse eğer, sana gelmeyecekse, hayalini de kov içinden, yaşanmamış bir hasret olarak kalmasın kafanda!

Fakat onu yücelten yıldız kümeciklerini nasıl kovmak istersin, taştan yüreğini kocaman bir sevgiyle şişiren adamın hayalini nasıl silebilirsin içinden?..

Vazgeçmek, hayır!.. Onu, kafandan silip atmak, hayır!.. En iyisi beklemek onu, beklemek, şifalı bir suyun sabrıyla doldurarak göğsünü!..

Bütün Salı... Bütün Çarşamba, Perşembe, Cuma ve Cumartesi, akşamın bu geç vaktine kadar hep onu bekliyorsun ve yarın, her hafta olduğu gibi toplantıya gelip gelmeyeceğini bilmiyorsun.

Yarın gelmesi mümkün. Rahatlıkla katılabilir toplantıya, bekârlığının rahatlığını sürdürebilir karşında, onun yönünden hiçbir sakıncası yok çünkü. Peder Santos'un ve öğretmen Guirnalda'nın sabırsızlıkla kendisini beklemekten yorulup homurdanacaklarını düşünerek geç gelecektir mutlaka, sonra ortaya atılan tartışmalara yarım yamalak katılıp onlarla birlikte gidecek, ikinizin arasında geçmiş olanları unutmuş görünmek isteyecektir.

Böyle olacaksa eğer, hiç gelmesin, otursun oturduğu yerde ve yer yarılsın, yutsun onu!

İçindeki korkuyu ele vermemelisin, en küçük bir davranışın, küçücük bir susuşun, perişanlığını ele vermemesine dikkat etmelisin.

"Ne haber, Malen?" diyecektir sana toplantıya gelince, iyice rahat davranacak ve umursamaz görünecektir sana, aynı tonla sesini şekillendirerek cevap vermelisin sen de: "Çok iyi... çalışıyorum... memnunum..." demelisin.

"Memnunum" sözü takılıp kalıyor dudaklarında ve burada, şimdi, o karşında değilken bile söyleyemiyorsun bunu!

Bunu söylemek zorunda değilsin işin aslında. "Çok iyi" desen bile yeterli ve böyle yaparsan o da seni değişmiş, rahat, umursamaz ve dost bilecektir...

Ama böyle, umursamaz bir tavır takınman doğru olacak mı?

Ah, hani o, bir yığın gerçek dışı şeyler misali aşkı da hafife alan kadınlar gibi davranabilsen, onlar gibi olabilsen!

Nasıl da yakışıklı, hoş bir adam oluvermişti üniformasını çıkarınca; sivil kıyafetle, o koyu elbisesiyle, kırmızı kravatıyla (177'nci

kilometrede dalgalanan işaret bayrağı kadar kırmızı)... Bundan tam on bir yıl önceydi, hatırlasana, trenin öyle boşlukta durmasını, bir peri kızını indirmek için koskoca bir nehrin durdurulmasına benzetmişti...

Acaba nasıl gelecek yarın, üniformasını giyecek mi, sivil mi gelecek yoksa? Ya sen, o seni, öksüzler yurdu müdirelerine döndüren gri ve tatsız elbiseler yerine hangi güzel elbiseyi geçireceksin sırtına?

Hadi, en güzel elbiseni çıkar, mücevherlerini, süs eşyalarını çıkar, parfüm şişesinin incecik boynu ateşten korkmadığı, kapağını ateşe teslim etmediği hâlde nasıl alımlı, nasıl bir çiçek kadar nazlı duruyor, baksana! Dur, dur; öyle şık giyinmiş, süslenmiş ve güzel kokular sürünmüş olarak çıkamazsın toplantıya, bayram değil ki! Tartışılacak konulara ver aklını en iyisi... İşleyebileceğin bir konu yarat kendine... Artık, konuşulan şeyler değil senin gözünde önemli olan, sadece o önemli, onun toplantıya gelmesi önemli ve tesadüfen, umursamaz tavrının arkasında, sözlerinde seni kemiren, günler ve geceler boyunca kemiren acıyı fark ederse, çektiğin acıyı anlarsa... Okuldaki işler olmasaydı seni avutan, biraz olsun oyalayan; çıldırabilirdin onu düşünmekten. "Mondragon Cerropom'a geldiğinden beri Tabay öğretmen çok değişti," diyordu geçen hafta ve devam ediyordu Guirnalda: "Cıvıl cıvıl kaynayan bir bayram yerine benziyor yüzü." Ama bayram yerini mateme bürümeye, yüzünü acılı gözyaşlarıyla doldurmaya yetti son dört buçuk gün...

Başın eğik yürüyorsun bomboş dershanelerde. Ah, geçen cumartesi, daha önceki cumartesi, bu dershaneler nasıl da dolu görünüyordu gözüne. Hiç öğrenci yoktu içeride ama boş gelmiyordu sana. Yüreğini hoplatan umut, dershaneleri de dolduruyordu.

Toparlan artık, kendi tuzağına düştün sen. Hep böyledir aşkta. Tuzak kurarsın önce, tuzağa kendin düşersin sonunda. Sonra hâlinden yakınır ve ağlarsın. Bu adamın seni ciddiye almadığını, sadece hoş vakit geçirmek istediğini nasıl da anlamadın? Kendine âşık etmesi seni, görmeye gelmesi, sana bağlı yaşaması...

Hayatında yeni bir duraktı bu, yeni bir "ihtiyari durak"tı, çıkar veda mendilini ve salla artık, hayatını zehirleyen son hayale veda et!

Vakit öğleden sonra ve hava pırıl pırıl, aydınlık ve güzel. Sanki ölmek istemiyor bu güzellik, tükenmek bilmiyor bu yüzden, sürüp gidiyor veya koynunda beslediği bütün ışık zenginliklerini gün batışının eşi bulunmaz güzelliğine saklıyor. Bir piyano sesi. Ve insan sesleri şarkı söyleyen. Kolunu, kanadını iyice kırıyor bu. Sil gözlerinin yaşını. Saçlarını düzelt hemen. Gençliğinden beri sana ait olan bu dünyanın çekiciliğine kaptırma kendini, bırak artık ışığı, dershaneleri, küçük okullu kızlarını.

"Tünaydın, öğretmen hanım!.. Tünaydın!.." Önüne çıkıyorlar işte, ellerine sarılıyor hepsi, onlara koro dersi vermekle görevli genç kız öğretmen, Anna Maria Cantala kalkıyor piyanonun başından, selam veriyor sana.

"Rahatsız mısınız, efendim?" diyor, Anna Maria Cantala. Sesinde senin rahatsızlığına inanmış bir ifade var, seziliyor.

"Biraz başım ağrıyor da..."

"Yalan söylüyorsun ve elini başına götürüyorsun, oysa kalbinin üzerine koyman gerekir elini."

"Geçmiş olsun öğretmenim..." diye bağırıyor öğrenciler. "Geçmiş olsun öğretmenim... Çabuk iyileşmenize duacıyız..."

Git artık odana, nedir bu, böyle hasta, dalgın, her şeyden uzak hâlinle dolaşman, saklamayacak mısın kendini?..

Hiç işitilmemiş, görülmemiş şey bu senin yaptığın. Eski, kırık dökük eşyalarla, türlü pisliklerle dolu olan ve depo niyetine kullanılan küçük binalara dalıyorsun, her yeri altüst ediyor, tenha ve karanlık köşelerde, uykuda dolaşır gibi gezinen kedilerin, şamatacı köpeklerin arasında bir şey arıyorsun durmadan.

"Bayan... Bayan... Bayan..."

Papağan bu! Uyanır uyanmaz uykusundan, başlıyor bu bitmez tükenmez sözü tekrarlamaya ve susmak bilmiyor bir türlü...

Korkudan sıçrıyorsun bir kenara. Ortalıkta cirit atan farelerin korkusu var içinde ama işte farelerden değil, uykusundan uyanan papağandan korkuyorsun.

"Bayan... Bayan... Bayan," diye boyuna söyleniyor, sesini gagasıyla dili arasında yuvarlayıp duruyor... "Bayan... Bayan... Bayan..."

Ve sonunda buluyorsun aradığın şeyi. Boş bir su testisi bu. Parmağınla tıklatıyorsun önce, çatlak olup olmadığını anlamak istiyorsun. Neredesin şimdi sen, bir düşünsene! Sanki okulda değilsin de, başka, yabancı bir evdesin, korkarak alıyorsun testiyi ve ayaklarının ucuna basarak uzaklaşıyorsun, odana varıncaya kadar kendi gölgenle maskelemek, kapatmak ve kimseye göstermemek istiyorsun testiyi, çalınmış bir eşyayı kaçırır gibi. Dünyanın en uzun gecesi başlıyor artık senin için. En eski ve en uzun gecesi dünyanın...

Fakat hiç görülmüş şey mi bu şimdi yaptığın? Koskoca bir okul müdiresi, dayamış ağzına boş testiyi, bir adamın ismini haykırıyor durmadan.

Ürperiyorsun, titriyor ve terliyorsun, olayları bir mantık düzeni içinde seyretmekten kurtuluyorsun, mucize denen şeyin, gerçekleşen imkânsızın bir adım ötesindesin artık...

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.." bağırıyorsun işte. Umutsuz da olsa senin sesin bu, yankılanmıyor, ateşin pişirdiği bu toprak testinin karanlıklarında boğuklaşıyor.

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

Testi ve testinin mayası olan toprak, senin yakarışlarla dolu çağrını taşıyamazlar omuzlarında, sonsuz geceye sevdiğin adamın ismini haykırabilmek için çıkıyorsun dışarıya.

Rüzgârın serinliği sakinleştiriyor seni. Yıldızlar düşüncelerini berraklaştırıyor. Düşünüyorsun. Düşünüyorsun. Hastalandı, o yüzden gelemedi belki! Bir kaza geldi başına, bilinmez ki.

Evet ama öyle olsa, bir haber gönderemez miydi sana? O kadar çok yardımcısı var ki yanında, herhangi bir işçiyle bile iki kelimelik bir haber ulaştırabilirdi istese. Kısacık bir mektup. Belki acele başkente çağırdılar onu, kolay değil, epey yol var burayla başkent arasında. Bir telgraf gönderebilirdi öyle olsa. Kısacık, basit bir telgraf. Hayat ne tuhaf! Şimdi, en basit sözlerle yazılmış bir telgrafın altında "Mondragon" imzasını okuyabilsen, havaya uçacaksın mutluluktan. Oysa bundan on bir yıl önce, acele bir telgrafın altında onun ismini ve "İstemeden kendinizden bir parça bıraktınız bana, Teşekkürler. Mondragon" sözünü okuyunca umursamamıştın bile.

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.." Testinin karın boşluğunda yankılanıyor sesin ve onun sesini işittiğine olan inancın, içindeki tedirginliği, umutsuzluğu koyulaştırıyor, onun ismini bağırırken testinin toprağına kenetlenen dudakların, o çok hassas kulakları olan toprak testi, ay yuvarlaklığındaki testi, bir put görünüşündeki testi birleşiyor yüreğinde büyüyen huzursuzluklarla.

Basit ve ilkel bir telefon, ahizesinde ses ve sesin kalbi sayılan yankılanma, boşlukta soluk alıp veriyor. Çağrıları her seferinde insanı altüst eden bir telefon. Yemin ederim ki işitiyor seni, mutlaka gelecek yarınki toplantıya. Bir kadın olarak "hatıra defteri"nde yazdığın, sıraladığın küçük aşklara hak kazanmış saymadı seni, kendisini beklemen gerektiğini, buna mahkûm olduğunu düşündü, onu, daha önce, sadece bir defa ve bir tren kompartımanında şöyle yarım yamalak gördüğünü ve tanımaya vakit bile bulamadan ayrıldığınızı hiç hesaplamadı... Tanrım, nasıl da boş ve anlamsız bir gurur var erkeklerde!..

Ama aslında sen de, ertesi gün Mondragon'un tekrar geleceğini ve defterde yazılı olayların hesabını soracağını ve bunu bahane bilerek seni tekrar şantiyedeki odasına davet edeceğini düşünüyordun, hatta emindin böyle olacağına, yalan mı?

Şimdi, söyle bakalım bunun doğru olduğunu, seni çileden çıkaran da bu zaten: Gelmemesi ve onun dairesinde, her şeye hazır, sevdiğin adamın karşısında olamamak seni çılgına çeviren şey, hayıflandığın şey...

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

İsmini haykırmakla yetinme, yarın gelmesini, toplantıda bulunmasını iste ondan, yarının pazar olduğunu hatırlat ona, mademki sesinin ona rahatlıkla ulaştığına inanıyorsun, işe yarasın bu mucize, boşa gitmesin bu gerçekleşen imkânsızlık... Kulakları çınlıyor ve sen, ne zaman testiye onun ismini haykırsan, seni düşünüyor olmalı.

"Güzel testi! Canım testi! Tılsımlı sözleri ilet sevdiğime; seni yaratan toprağın, toprağını yakan ateşin, yüreğini serinleten taze suyun ve ismi dudaklarımdan dökülen sevdiğimin başı için söyle ona... Tekrar görmek istediğimi söyle... Buraya gelmezse hiç rahat

ve huzur verme içine, öyle yap ki, toprağın, ateşin, suyun ve havanın çağrısına karşı koyamasın, gelsin yanıma..."

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

Fakat sen değilsin onu çağıran, serin gece rüzgârı çağırıyor onu benim yanıma, en büyük, en kocaman boş testinin, ay dedenin ağzıyla sesleniyor hem.

Uyanıyorsun ama saatin kaç olduğunu bile bilmiyorsun. Donmuş bir nehrin üstünde yüzer gibi, bütün duyguların taş kesilmiş sanki. Uyudun mu yoksa yürüdün mü, hiç bilmeden, hizmetçi kadının yemeği getirip getirmediğini, kiliseye Pazar duasına yetişip yetişemeyeceğini bilmeden geriniyorsun, kaskatı kesiliyorsun sonra, günlük hayatının umutsuz ve acılı zehiri tekrar iliklerine işliyor.

"Hayli geç olmalı vakit," diyorsun kendi kendine ve yataktan fırlıyorsun, ayakların çıplak, banyoya koşuyorsun, geceliğini çıkarıyorsun önce ve başına kauçuk bir başlık geçiriyorsun saçların ıslanmasın diye ve işte, taze, berrak, mavi dağ suyunun altındasın şimdi, şıpır şıpır ıslanıyorsun.

"Odanızdaki eski su testisini ne yapalım, efendim?" Suyun şırıltısı uğulduyor kulaklarında ve çok uzak, çok yabancı bir ses olarak geliyor hizmetçi kadının sesi... Gülüyorsun bir de!.. Testinin içinden seslenmek eğlenceliydi Mondragon'a ama işin aslına bakılırsa, yapabileceğin, elinden gelen başka bir şey de yoktu ki...

"Testiyi ne yapayım, efendim?.." diye ısrar ediyor kadın.

Cevap vermiyorsun hemen, banyodan çıkınca testiyi nasıl anlatacağını düşünüyor ve çocuklar büyük dinî bayramda onunla oynasınlar diye ayırdığını söylemeye karar veriyorsun.

Sabunlanırken, bir başka hizmetçi kadın sesleniyor bu sefer, her pazar günü yapıldığı gibi, odandaki iskemlelerin koridora konulup konulmayacağını soruyor.

"Evet" de ve saatin kaç olduğunu sor kadına.

"Saat iki buçuk, efendim..."

Aceleyle banyodan çıktığını, askıdan bir havlu kaparak kurulandığını, bir yandan da gardırobun çekmecelerini aceleyle açıp kapadığını işitince yemek için ayrıca bir isteğin olup olmadığını

soracak sana, geceyi iyi geçirip geçirmediğini, kendini iyi hissedip hissetmediğini soracak; iyi olduğunu söylersen, hınzır bir ifade belirecek sesinde ve mışıl mışıl uyuduğunu görünce çok zamandır aşırı derecede yorgun olduğunu bildiği için sabah duasına kaldırmadığını söyleyecek seni.

Yemek işi, yani karnını doyurman pek önemli değil senin gözünde -kahve içecek, kızarmış ekmeğe tereyağı sürüp yiyeceksin alt tarafı- ama toplantıya gelecek misafirler için bir şeyler hazırlamak gerekiyor asıl, sandviç ve küçük pastalar filan...

İşte, aceleyle tarıyorsun saçlarını, bir elbise geçiriyorsun sırtına ve bir koşuda, yan taraftaki küçük yemek odasına geçiveriyorsun.

"Çiçek mi?.." Neden sormuyorsun bunu kimin gönderdiğini... Bir kamelya demeti!.. Kırmızı kamelyalar!..

Sormuyorsun kimin gönderdiğini...

Tam on bir yıl önce trende unuttun sen bu kamelyaları ve işte, on bir yıl sonra tekrar karşında görüyorsun.

Yaklaş biraz, rüya değil bu... Bak şu çiçeklere... Dikkat et! Bozacaksın onları... Ellerin titriyor; kamelyaları sevgiyle koklayan dudakların titriyor... Mutluluktan ışıl ışıl parlıyor gözlerin. Yakana takmak istiyorsun kamelyaları, toplantıda herkes görsün istiyorsun, kalbini dışarıda taşıyorsun sanki. Olmaz ama garip gelecek herkese, özellikle öğretmen Guirnalda'nın iğneli sözlerine fırsat vereceksin böyle yaparsan.

Yüreğinde ve kafanda kol gezen türlü seslerin dünyasından, seni mutlu yapan bu dünyadan Peder Santos'un sesini duyunca silkinip çıkıyorsun -Mondragon'a testiden seslenmek fena olmadı aslında- ve daha dün, yorgun, ne yapacağını bilmeden, büyük bir çaresizlik içinde hop kalkıp hop oturduğun iskemleye çöküyorsun bu sefer, alabildiğine sakinsin şimdi, hareketsiz duruyorsun, kamelyalarla kaybolan eski mutluluğu tekrar bulduğunun farkındasın ve bu yeni mutluluğun ağırlığı seni eziyor, ne yapacağını bilemiyorsun.

Peder Santos'un neden böyle herkesten önce geldiğini anlamak zor değil. Henüz kimseler gelmemişken seninle baş başa kalmak ve sabah duasına gelmediğin için sitem etmek istiyor.

"Tünaydın, Malena..." Çabuk adımlarla yürüyor, soluk soluğa görünüyor, dönüp önce arkasına, sonra çevresine bakınıyor, senin konuşmana fırsat bırakmadan devam ediyor konuşmaya: "Toplantıdan önce geldim, seninle baş başa görüşeyim diye, Mondragon'la ilgili çok ciddi ve çok tatsız olaylar var sana anlatmak istediğim. Konuşabilir miyiz burada?.. Başka bir yere gitsek hiç fena olmaz..."

"Müdür odasına gidelim, isterseniz..." Malena'nın korkudan ve heyecandan kuruyor dudakları, en kötü ihtimaller geliyor aklına. Yolda bir toprak kayması mesela, mesela cipin uçuruma yuvarlanması, şantiyede bir dinamit kalıbının vakitsiz patlatılması ve...

"Öldü mü yoksa?.. Yaralı mı?.. Çabuk söyleyin, n'olur!.."

"Yürü, kızım. Yürü, gidelim..." Papaz efendi onu, Müdüriyet odasının kapısına kadar telaşlı adımlarla takip etti, içeriye girdikleri zaman da kapıyı kilitlemesini istedi Malena'dan.

Kısa bir an, kararsız kaldı Malena.

"Kilitle kapıyı..." diyerek ısrar etti papaz efendi ve anahtarın kilidin göbeğinde dönerken çıkardığı gıcırtıyı duyar duymaz, cübbesinin düğmelerini çözdü ve bir gazete çıkardı koynundan.

"Bak şu gazeteye!.." Malena'nın gözüne doğru uzatarak açtı gazeteyi, elleri titrediği için güçlükle tutuyordu zaten.

Korkuluydu Malena, öğrenmek telaşına kaptırmıştı kendini, müthiş bir kaza olduğunu sanıyordu hâlâ. Nerede? Öldü mü? Yaralı mı? Ama nerede oldu bu kaza? Dün mü oldu acaba? Yoksa bugün mü oldu?

"SON DAKİKA..." Gazetenin baş sayfasını heyecanla tarıyordu bakışları... "BAŞKANIN ÖLDÜRÜLMESİ İÇİN TERTİPLENMİŞ BİR KOMPLO MEYDANA ÇIKARILDI... ÇETENİN SUİKASTI!.. İNONADOS'LAR HAZIRLAMIŞTI..." Ve sonra sayısız isim ve sayısız resim vardı gördüğü. "Suikastçilerden bazıları yakalanmıştır. Bazıları kaçak durumdadır. Fakat hepsinin izi tespit edilmiştir, yakında polis pençesini onlara da vuracaktır."

Juan Pablo Mondragon'un fotoğrafını hemen görüyor Malena, hem fotoğrafların arasında en kocamanı onunki; resmin altında da kocaman puntolarla Mondragon'u ölü veya diri getirene 5.000 dolar ikramiye verileceği yazılı.

Gazeteyi masaya bırakıyor Malena ve bir an masaya dayanıyor, gücünün eksildiğini ve eğer papaz efendi ona bir iskemle uzatmazsa, şapkasıyla bir yelpaze gibi serin bir rüzgâr yaratmazsa, düşüp bayılacağını hissediyor. Sürahiden biraz su dolduruyor bardağa papaz efendi ve ona içiriyor suyu.

"Anlıyorum, kızım, sıkıntını anlıyorum. Bu haberi okurken tepeden tırnağa ürperdim ben de, onun dostları olduğumuz için böylesine karışık bir meseleye ister istemez biz de karışacağız diye düşündüm. Başına mükâfat konduğuna göre en önde gelenlerden biri bu suikast işinde: Dostumuzu ölü veya diri getirene 5.000 dolar verecekler, baksana. Üzülme, yakalanmaması için dua ederiz biz, fakat sen sabah duasına gelmedin bugün."

"Gelemedim, benden hesap sormaya geldiğinizi düşündüm sizi görünce."

"Yok, bu değil erken gelişimin sebebi. Guirnalda bilmemeli bu durumu; bizden öğrenmesin hiç olmazsa. Dün gece aldım gazeteyi, bu sabah, gazetenin gelip gelmediğini sordurdu Guirnalda, gelmedi dedim, yalan da söylemiş değilim, ben almadım gazeteyi, hizmetçi aldı."

Malena tekrar aldı gazeteyi, yüksek sesle okudu:

"Geçmişi gayet karanlık işlerle ve tehlikeli çalışmalarla dolu bir adam olan Juan Pablo Mondragon, komplo meydana çıktığı sırada, Devlet Dağ Yolları Teşkilatı'nda bölge şefi olarak çalışıyordu. Kendisi, teşkilatın patlayıcı madde deposundan aşırdığı malzemeyi suikastta kullanılacak bombalar için göndermekle ve devlet başkanının otomobilini durduracak kamyonu kullanmakla suçlanıyor. Başkanın otomobili yavaşladığı zaman, harekete hazır bekleyen 'inonados'lar bombaları otomobile fırlatacaklardı..."

"Bu, 'inonados' sözü bir şeyler hatırlatıyor bana... Ama tam çıkaramıyorum ne olduğunu!"

"Mondragon," diye okumaya devam etti Malena, "Panama asıllı olduğunu söylemektedir ve kendi ülkesinde çeşitli karanlık işlere girmiş, silah ve esrar kaçakçılığı, beyaz kadın ticareti yapmıştır. Dağda görevli olduğu şantiyeye bir polis birliği sevk edilmesine rağmen geçen pazartesi gününden beri ele geçirilememiştir. Si-

vil elbiseler giyinmiş ve her zaman kullandığı cipi bırakarak ortadan kaybolmuştur. Mondragon'un bundan on yıl kadar önce, kuşçu Roncoy Dominguez'in dükkânına, onu soymak amacıyla, eli silahlı olarak girdiği ve bütün kafesleri açarak kuşları serbest bıraktığı polisin tahkikatından ve ele geçirdiği yazılı belgelerden anlaşılmıştır..."

"İnonados..." dedi tekrar Peder Santos. "Öfkelendiriyor bu söz beni, sinirlerimi bozuyor..."

"Bana sorarsanız Cerropom'un tek avantajı kuş uçmaz kervan geçmez bir yer oluşu, sanıyorum, haritada bile yeri belirtilmemiş, Cerropom isimli bir yerin varlığı çabuk unutulur sanıyorum..."

"Devam et bakalım... Ne yazmışlar başka..."

"Başka bilgi vermiyor gazete." Malena elinden bıraktı gazeteyi. "Mondragon hakkında da başka bilgi vermiyor..."

"Başka şeyler yazıyor galiba..." diye ısrar etti Peder Santos.

"Zaten bildiğimiz şeyleri yazıyor, Aziz Peder, onu ölü veya diri getirene beş bin dolar mükâfat verileceğini..." Gazeteyi tekrar aldı eline, devam etti: "Polisin şantiyedeki bütün personeli sorguya çektiğini, bütün yollarda sıkı güvenlik önlemleri aldığını, limanlarda, sınırda ve bütün tren istasyonlarında sıkı bir aramaya giriştiğini, suçlunun kaçmaması için gerekli bütün tedbirleri aldığını yazıyor..."

"Cerropom'da saklanıyor belki, ben kiliseyi aradım bile..."

"Ne demek istiyorsunuz?.." dedi Malena, kaşları çatılmıştı, Peder Santos'a çevirdiği bakışlarında şaşkın bir ifade belirmişti.

"Hiiiç... Ha, anladım. Ama herhangi bir insanın da aklına gelebilir bu, Mondragon'un okulda saklandığı."

"Saçma..."

"Hayır kızım, sandığın kadar saçma değil! Hem biz, ne söyleyeceğimizi, adamlara ne cevap vereceğimizi kararlaştırmalıyız seninle, bizi de sorguya çekecekler çünkü, bundan emin olabilirsin..."

"Hiçbir şeyimiz yok ki saklayacak," diyerek içini çekti Malena. Kımıldanacak, kendini toparlayacak hâli kalmamıştı şaşkınlıktan.

"En son geçen Pazar günü görmüştük onu... Beraber konuşmuştuk. Ne konuştuk onunla?"

"Her şeyi... Havadan, sudan..."

"Evet, evet, havadan bahsetmiştik, Cerro Vertical'den bir de. Hatırlıyor musun? Ben havaların gittikçe bozduğunu, yağmur dolu bulutların yaklaştığını anlatıyordum." Kısa bir süre sustu Peder Santos, devam etti sonra: "Kızarmış domuz eti getirmişti bize, cipiyle götürdü hepimizi, önce beni bıraktılar kiliseye, sonra Piedrafiel'i bırakmış olmalı... Çok önemli bu. Önce beni bıraktı, sonra öğretmen Guirnalda'yı. Yani, ikisinin komplo hakkında neler konuştuğunu benim bilmeme imkân yok, zaten pek sanmıyorum bu konudan söz açıldığını, dostumuz Mondragon pek ketumdu çünkü. Demek istiyorum ki, ben varken, sadece havadan sudan bahsedildi."

Malena, Mondragon'u bir sonraki gün, Pazartesi günü tekrar gördüğünü söylemekten dikkatle kaçındı. -O Pazartesi!- Sivil elbise giyinmişti Mondragon, cipini bırakmıştı şantiyede ve yayan gelmişti, şimdi Malena o gün, bütün öbür günler gibi, en sıkışık anında bile, durumunu gizleyebilecek kadar nasıl soğukkanlı olabildiğini düşünüyordu sevdiği adamın ve bu yüzden büyük bir hayranlık duyuyordu ona. Sadece bir defa, soğukkanlılığını kaybeder gibi olmuştu Mondragon. Malena, sebebini bile bilmeden ona dönüp, hükümet aleyhine komplo kurmak için en elverişli yerin Cerropom gibi dağ başında, kimselerin uğramadığı okul olduğunu söylemişti o zaman. Fakat çabucak toparlamıştı kendini Mondragon ve onun yanlış bir davranışta bulunacağını düşünerek üzüldüğünü söylemişti.

Hele o Pazartesi günü, okula geldiği zaman, sivil elbise giyişinin, cipi bırakıp yaya gelişinin gerçek sebebini hiç belli etmemişti Malena'ya, oysa öğleden sonra kendisini tutuklamaya geleceklerini biliyordu. Akla en uygun olasılık, onun Malena'yı görmek arzusuyla yanıp tutuştuğu ama o tehlikeli ve karışık anda Malena'yı işe karıştırmamak için sivil ve yaya geldiği, sonra kaçıp gittiğiydi. Onun nasıl, hangi yoldan kaçtığını bilemiyordu Malena, fakat "aşkım kurtardı onu," diyordu kendi kendine...

"Haklısın galiba..." dedi Peder Santos. Yüreği küt küt atmaya başladı Malena'nın, papaz efendinin son sözünde kendi kafasındaki düşünceleri onaylayan bir havanın varlığını hissetti; "Aşkın kurtardı sevdiğin adamı, haklısın..." dedi Peder Santos. "Sorguya çekerlerse bizi, hiçbir şey saklamamalıyız onlardan... Mondragon dostumuzdu bizim, başka dostlarımız gibi, herhangi bir dost..."

"Herhangi bir dost değil!.. Öyle değil! Hayır!"

Yanaklarından süzülen yaşlar gözlerinden akmıyordu sanki, durmadan hançerlenen vücudunun dört bir yanından fışkırıyordu bu yaşlar. Başlangıçta her şey siliniyordu gözünde ve her şey yerini tek tek gözlerinden akan yaşın her damlasından fışkıran isyana bırakıyordu yerini, sonra, yavaş yavaş, etini zehirleyen sızı azaldıkça, sesindeki kavgacı, saldırgan ve gürültücü yakarış daha sakin bir acıya, daha sessiz gözyaşlarına bırakıvermişti yerini.

"İmkânsız bu... İmkânsız..." diye tekrarlıyordu durmadan, ellerini sıkıntıyla ovuşturuyordu! Papaz efendinin kollarında teselli arıyordu, şöyle diyordu Peder Santos ona:

"Konuş, kızım, rahatla... Hiçbir şeyi saklama benden... Çoktan anlamıştım bu adamı sevdiğini."

"Ona bir şey olmasın, Aziz Peder! Ona bir şey olmasın yeter ki!.. Kendi durumum önemli değil. Ne yapabilirim onun için, söyleyin, ne yapabilirim? Aşkım kurtardı sevdiğimi, şimdi ne yapabilirim onun için..."

"En önemlisi sakinleşmen, yavrum. Biraz toparlayacaksın kendini, aklın başında olacak ve bir hâl çaresini arayacağız birlikte. Hele bir sakinleş, onun iyiliği için ne gelecek elimizden, oturup düşünelim; öyle pek fazla bir iş gelmez elbette, başına mükâfat vadedilen bir adam için ne yapabiliriz ki?.."

"Bir kitapta okudum, siyasi suçlular kiliseye sığınırlarmış eskiden, kutsal yerler olduğundan... (Aşkım kurtardı sevdiğimi, kiliseye sığınabilir sevdiğim...)"

"Nerede o günler!.. Eskidendi o, eskidendi kızım. 'Barbar Milletler'in zamanındaydı, şimdi kiliseyi de arıyorlar, hatta papazın anasını da belliyorlar fazladan. Bu yüzden aradım ya kiliseyi, 'Aman beni bulaştırmasın,' dedim bu işe."

"Fakat ne biçim papazsınız siz?" dedi Malena, Peder Santos'u itti eliyle ve uzaklaştı ondan.

"Etten, kemikten bir papazım kızım, etten, kemikten..."

"Bilin öyleyse, eğer gelip buraya saklansa, okul..."

"Söyleme, kızım. Söylenmemesi gereken şeyi söyleme!" dedi papaz, şaşkınlıkla iki yana açmıştı kollarını. Konuşurken boğulacak gibi oluyordu: "Çok şanslısın kızım, karşında ben varım çünkü... işleri daha da karıştırmak istemiyorsan dilini tutmalısın! Düşün ki, o sevdiğin bedbaht adam, gizlenmiş de olsa, sana bağlı, senin başına açılacak her iş yüzünden kendini tehlikeye atmaya hazır durumda... Söyle bana, seni kendisi ile ilgili olarak tutukladıklarını duysa ne yapar, düşün, ne yapar?.. Gizlendiği yerden çıkar, gider, teslim olur..."

Malena minnetle baktı papaza, "Aşkım kurtardı sevdiğimi, şimdi nasıl kötülük ederim ona, tedbirsizlik yüzünden nasıl felaket getiririm ona?" diyordu içinden.

"Elçiliklerden birine de sığınabilir," dedi papaz efendi.

"Haklısınız..." Yeniden ağlamamak için Malena zorluyordu kendisini, üzüntüden buz kesilen parmaklarında tuttuğu mendil ıslanmış, sırılsıklam olmuştu gözyaşından, ayaklarında bir ağırlık, bütün vücudunda bir uyuşukluk hissediyordu şimdi.

"Gidiyorum ben, dörde geliyor saat, dua vaktidir..." dedi papaz; duvar saatine bakmak için doğruldu Malena (aşkım kurtardı sevdiğimi ve onun yakalanmadan, serbest yaşadığı her saat...) "Sonra gelirim toplantıya, fakat Guirnalda benden önce gelirse buraya..."

"İstemiyorum, gelmesin!.." diye bağırdı Malena ve sonra, daha yumuşak, âdeta yakaran bir sesle devam etti: "Hasta olduğumu söyleyin ona Aziz Peder, bugün toplantı olmayacağını söyleyin, ateş içinde yattığımı anlatın, n'olur..."

"Evet evet, söylerim. Yolumun üstünde zaten, sen üzülme kızım; hasta olduğunu anlatırım ona..." Biraz düşündü papaz efendi, hemen ekledi: "Başka bir bahane uydurmalıyız, komplo meselesinden haberdardır, dostumuz Mondragon'un o adamlardan, 'inonados'lardan biri olduğunu öğrenmiştir belki... Ne tuhaf kelime bu!.. En iyisi doğruyu söylemek ona..."

Başını hafifçe kaldırdı Malena, öylesine eğik duruyordu ki başı; kesikmiş hissini veriyordu ilk bakışta, derin bir endişe ile dolu bakışlarını Peder Santos'a çevirdi; papazın kül gibi beyaz yüzünü, sarı saçlarını ve kalkık burnunu dikkatle seyretti.

"Gerçeğe uygun olmalı şimdi yapacağın iş," dedi Peder Santos. "Öğrencileri alırsın yanına, havanın güzelliğinden yararlanıp Cerro Vertical'e kadar uzanır, şöyle bir hava alırsın..."

"Kim? Ben mi?" dedi Malena, geriye çekildi ve daha inandırıcı görünmek için göğsüne bastırdı ellerini.

"Evet, Piedrafiel'e de işin doğrusunu söyleriz, olur biter; öğrencileri gezmeye götürdüğünü söyleriz."

"Odaya kapanmak ve kimseyi görmemek geliyor içimden... kimseyi... Cerro Vertical'e tek başıma gitmek isterim aslında..."

"Hayır, kızım! Gereksiz yere heyecanlanıyorsun sen! Odana filan kapanmayacaksın, dağ başına da yalnız gitmeyeceksin. Düşün hele, ya dağda onu arayan polis birliklerinden biri rastlarsa sana, odana kapanmayı da çıkar aklımdan..."

"Hasta görünmezsem daha mı iyi olur yani?.."

"Bu durumda, evet. Odana kapanırsan şüpheyi çekersin. Ah, Tanrım!" Kollarını tekrar havaya kaldırdı papaz efendi ve devam etti: "Her şeyi, nasıl da içinden çıkılmaz hâle sokuyor kadınlar..."

"Dışarı çıkamam, insan yüzü görmeye katlanamam şimdi, gücümün ötesinde bir şey bu."

"Ama hem onun iyiliği bakımından, hem senin için gerekli bu. Gazetede yazıyordu, söylemeyi unuttum sana, başkentteki bir okul müdiresi saklıyormuş bombaları, polis gelince bir kuyuya atmış hepsini. Hangi duruma hazırlıyorsun kendini bilmiyorum, fakat böyle durumlarda, ufacık bir şüphe bile felaket getirir insana, bilmiş ol..."

"Gazeteyi bırakacak mısınız bana?"

"Evet, sana getirdim zaten fakat gerektiği anda hemen yok edebilmelisin ortadan, ona göre tedbir al."

Peder Santos kapıya yürüyordu ama çöktüğü iskemleden doğrulacak cesareti yoktu Malena'nın. Bu andan başlayarak, kendi ha-

yatının Mondragon kurtulursa aşkla dolacağını, yakalanırsa kendisinin de öleceğini fark ediyordu artık.

"Eskiden olduğu gibi soğukkanlı davranmalısın," diyordu Peder Santos ve Malena'nın kapıyı açmasını bekliyordu. "Hep, kendine hâkim oldun sen, gene aynı şekilde davranmalısın. Gece, tek başına kalınca boşalabilirsin. Bilgelik uğruna kurulmuş şu dört duvar arasında kimse göremez senin acılarını, kimse tanık olamaz acına, fakat gündüzleri... Göz önündesin. Okul müdiresi gibi yaşamalı, öyle davranmalısın, en çok sevdiğin insanın en felaketli gününde kendini kaybetmemeli, batan bir geminin metanetli kaptanı gibi olmalısın yani; gemiyi kendi kaderine terk etmemeli, dalgalarla boğuşmalı ve sevdiğin insanı da, kendini de, mesleğini ve okulunu da selamete çıkarmalısın..."

Boğazında düğümlendi sesi. Daha çok şey söyleyebilirdi, işi aceleydi ama dua vakti gelmiş geçiyordu bile, uzun nutuklara, güzel sözlere elverişli değildi vakit, şartlar da öyle, hele bu zavallı kadının, dokunsalar hüngür hüngür boşanacak hâldeki bu kadının önünde hiç sırası değildi bu cins nutukların.

Papazın gölgesi gözlerinden silinince, yaşadığı Pazar gününün ağır sessizliği daha derinleşti kulaklarında, toplantı için koridora sıralanmış iskemleler daha kimsesiz göründüler gözüne ve Malena, kurulu bir yay misali önce gazeteyi kilitledi çekmecesine, Müdüriyet odasını kilitledi sonra ve yemek salonuna yöneldi, öylesine tedirgindi ki oraya hiç varamayacağını sanıyordu.

Şu kamelyalar bir hayal, bir rüya olsalardı keşke! Keşke gerçek olmasalardı...

Kalbi yırtılmıştı sanki ağlamaktan, göz kapakları şişmişti, soluğu kabarmıştı heyecandan, yatıştıramadığı bir coşkunlukla sevdiğinden gelen çiçekleri, şimdi hayatta en değerli şey saydığı kamelyaları öpücüklere boğuyordu... Ölüme mahkûm bir adamdan gelmişti çiçekler ve belki de bu adamın ona son mesajı, gönderdiği son haberdi, yakalanırsa, polise karşı koyarsa, orada kurşuna dizeceklerdi onu, öldüreceklerdi...

Fakat kim getirmişti bu çiçekleri... Ne korkusuz, kendini hiç düşünmeyen bir adamdı bu sevdiği... Başına ödül konduğu hâlde...

ölü veya diri, ele geçirilmesi istendiği hâlde... Onu ölü veya diri, polise teslim edene beş bin dolar mükâfat vadedildiği hâlde... Ama, çiçekler... Kırmızı kamelyalar... Çiçekleri getireni bulsa şimdi, saklandığı yeri öğrenebilir Mondragon'un ve gider yanma, kurtarabilir onu...

Hemen çağırmalı hizmetçiyi. Kaybedilecek vakit yok önünde. Okulda bu çiçekleri kimin getirdiğini hizmetçilere sormak, öyle ağrına gidiyor ki aslında.

"Küçücük bir Yerli çocuk getirdi çiçekleri," dedi hizmetçilerden biri.

"Kimin gönderdiğini söylemedi mi?.." diye sordu telaşla.

"Hayır, söylemedi..."

"Nasıl bir çocuktu çiçekleri getiren?" dedi Malena, umutsuz, kırık bir ifade vardı sesinde.

Hizmetçi hiç beklemiyordu bu soruyu, kekeledi:

"Nasıl mıydı?.. Üstü başı perişan, ayakları çıplaktı, başında şapkası yoktu."

"Kızım, nereden ve kimden geldiğini sormadan neden alıyorsunuz böyle şeyleri? Bunları gönderene teşekkür etmeliyim, kim gönderdi ama..."

"Her zaman soruyorum, efendim. Bu seferki küçücük bir çocuktu, vakit bırakmadı sormama. 'Buyurun' dedi, koşarak uzaklaştı sonra."

"Hatırlamıyor musun nasıl bir çocuk olduğunu? Yüzünü de görmedin mi? Tanıdığın bir çocuk değil mi bu?"

"Hayır, efendim..."

"Dışarıdan bir şey getirdikleri zaman, sorun, Tanrı aşkına sorun, unutmayın," diye öfkeli bir sesle söylendi ve ekledi: "Kimse yardım etmezse ne yapabilirim ben?.."

"Hatırladım efendim!.." diye seslendi hizmetçi, sıkıntılı durumdan kurtulmanın sevinci vardı sesinde. "Çiçekleri getiren çocuk kim, biliyor musunuz? Populaca'nın yanında çanak, çömlek yapmayı öğrenen küçüklerden biri..."

"Emin misin?.."

"Evet, öyle sayılır..."

Umudun ateşi kadar çabuk büyüyemez hiçbir ateş. Şimdi, hemen Populaca'ya gitmesi gerekiyor. Çiçekler, Populaca'nın yanındaki çocuklardan birinin getirdiği doğruysa, Mondragon'un saklandığı yeri kolaylıkla bulacak demektir. Odasına gidiyor telaşla, biraz pudra sürüyor yüzüne, dudağını boyuyor, saçlarını düzeltiyor çabucak, kendi odasına, Müdüriyet'e dönüyor tekrar, basıyor zile... Bir daha... bir daha... bir daha basıyor. Cantala öğretmen mi?.. Geldi, işte...

"Korodaki kızları çağırdınız mı bugün?"

"Bir kısmı gelecek, efendim," diye ciddi bir sesle cevap veriyor öbürü. "Bir kısmı gelmiştir bile, yazık, sizin koroyu dinlemek isteyeceğinizi bilmiyordum... Bugün, en beceriksiz olanları çağırdım, çalıştırmak için, hep beraber çalışırken vakit kaybetmeyelim diye..."

Malena, kendisine çok uzun gelen on beş yirmi saniyeyi Cantala öğretmene bırakıyor, genç kadın adamakıllı ürkek, Malena koroyu beğenmeyecek sanıyor. Malena'nın sessizliğini kendine yöneltilmiş bir ihtar, hatta bir azar olarak kabul ediyor ama Malena'nın sözlerini dinlerken gittikçe dağılıyor içindeki sıkıntı, yerini geniş bir neşeye bırakıyor:

"Bizimle gelsin okuldaki öğrenciler. Civarda kısa bir gezinti yapacağız hep birlikte. Hava çok güzel..."

Sesi boğuklaşıyor heyecandan ve deminki sözlerinden ötürü bir garip pişmanlık yayılıyor içine. Onun gözünde, her şeyin bir anda yabancılaştığı, kendisine düşman kesildiği uğursuz bir öğleden sonra bu. Fakat ne yapabilir ki, sözlerin ve sıfatların, herkesten bağımsız olan, alabildiğine hür varlıkları var, garip bir güç var onlarda... Her şey söylenebilir... Ne kadar dehşet verici bir şey...

"Hava çok güzel, öyle değil mi?" diye ısrar ediyor Malena, tepeden tırnağa titriyor aslında ama benliğinde kaynayan fırtınayı açığa vuracak en küçük bir belirti bile yok yüzünde.

Yumuşacık bir "evet" dökülüyor Cantala öğretmenin dudaklarından, müdire hanımla birlikte gezintiye çıkmak işine geliyor, gezinti sırasında bir fırsatını bulup ona sokularak, ders saatleri dışında piyano çalışabilmek için izin koparmayı düşünüyor.

"Kilere kadar gidin," diyor Malena. "Küçüklere dağıtmak için meyve alın oradan..."

Cantala öğretmen kilere yönelirken Malena, kendi odasına komşu yemek salonuna döndü tekrar. Yürümek ve hareket etmek, üzerine çöken ağırlığı biraz olsun almıştı, hâlâ kararsızlık içindeydi, çabuk karar veremiyordu ama yavaş yavaş, ne yapacağını bilen, kendine güvenli bir insan olmaya başlamıştı.

Ah, bir rastlayabilse sevdiği adama, hep bu vardı aklında, yakasına taktı kamelyaları, karşıma çıksa ve "gene kalbim dışarıda sanki" dese, dünyaları veririm bu sözü tekrar duyabilmek için, diyordu kendi kendine.

İri yapılı bir kızdı Anna Maria Cantala, hafif şişmandı, ufacıktı kafası ve gözleri kocamandı, yanındaki çocuklarla beraber sokak kapısının önünde bekliyordu onu, küçük kızlar selam verdiler Malena'ya, Cantala öğretmenin deminki sözlerini hatırladı onlara bakınca: "En beceriksiz olanlar bunlar," demişti Cantala.

Ayakları çıplaktı kızların, üstleri başları perişandı, ürkek bir sürüyü andırıyorlardı bakınca. Cantala öğretmenin kolundaydı meyve torbası, sıraya sokmaya çalışıyordu öğrencileri ama her istediğinin tersini yapıyordu çocuklar. Küçüklerin adımlarındaki zavallı, gıdasız ve bıkkın yorgunluğu gayet iyi anlıyordu Malena. Zaten ona kalsa, odasına kapanacak, kimsenin yüzünü görmeyecekti. Populaca'ya doğru bir yolculuktu başladıkları, kırmızı kamelyaları yanındaki çocuklardan biri getirdiğine göre, ihtiyar, Mondragon'un saklandığı yeri biliyordu mutlaka.

"Vakit kalırsa, Cerro Vertical'e kadar gideceğiz çocuklar," dedi Malena. "Fakat önce, Populaca amcanın kulübesine uğrayacağım ben, orada meyve dağıtılacak size."

"Çok teşekkür ederiz! Teşekkür edin müdire hanıma!" dedi çocuklara Cantala öğretmen ve Cerropom'un taşlı yollarında hep bir ağızdan bağıran çocukların sesi duyuldu: "Teşekkür ederiz efendim, teşekkür ederiz!"

"Sırayı bozmayın ama... Nedir bu karışıklık?" diyerek üzerine yürüdü çocukların, elindeki meyve torbasını hafifçe sallıyordu kızlara doğru, hele karşıdan öğretmen Piedrafiel'in geldiğini gö-

rünce daha da telaşlandı Cantala öğretmen: "Bakın, erkek okulunun müdürü sizi böyle görecek, bu başıbozuk hâlinizle, ne kadar ayıp! Hadi, çıkın kaldırıma, ikişer ikişer yürüyün bakalım!"

Kızlar, o çıplak ayakları ve toprak rengi lekeler hâlinde ilerleyen gölgeleriyle, başlarındaki her çeşitten ve renkten kurdeleleriyle ikişer ikişer kaldırıma sıralanırken, Malena Guirnalda öğretmenle konuşmak üzere durdu.

"Almışsınız çiçekleri, üstelik çok yakışmış size!" dedi Piedrafiel ona yaklaşırken.

Neyi hatırlatıyordu Piedrafiel? Çiçekleri? Yakasına taktığı kırmızı kamelyaları. Fakat ona çiçek gönderileceğini nereden biliyor Piedrafiel?

Yağcı, numaracının biri bu adam.

"Geçen Pazar, toplantı bitince, Yerlilerin papazını kiliseye bıraktıktan sonra (Peder Santos, daha ona sırtını döner dönmez, fikrince hakaret saydığı bu ifadeyle ondan söz ediyordu Piedrafiel) Mondragon okula kadar götürdü beni, baş başa kalışımızı fırsat bilip başkentten adresime gönderilecek bir demet kırmızı kamelyayı almamı ve alır almaz da size göndermemi rica etti. İsteğini yerine getirdim. Onu tekrar görmedim henüz, bugün toplantı olmadığı için meraklandım..."

"Peder..."

"Evet, Tabay öğretmen, Peder Santos gelip haber verdi bana, çocuklarla gezintiye çıktığınız için toplantı yapılmayacağını söyledi..." Piedrafiel omuz silkiyor önce, gömleğinin kollarını düzeltiyor, manşetlerini yokluyor parmağıyla ve devam ediyor: "İşte böyle, o günden beri bir daha görmedim Mondragon'u. Siz benden önce görürseniz, çiçekleri aldığınızı, istediğini aynen yerine getirdiğimi söyleyin kendisine: Çiçeklerin solmamasına çok önem veriyordu... Kutudan çıkarıp bir öğrencinin eline tutuşturdum hemen, değerli ellerinize aldınız işte, solmak bir yana, tam tersine daha çok açmışlar yakanızda... Ah, kadınlar böyledir, çiçeklere bile yeni bir hayat, yeni bir tazelik verir... Hem söylemenize bile lüzum yok, kalbinizi böyle dışarıda görünce, ricasını yerine getirdiğimi hemen anlayacak. Mondragon trende karşılaştığınız zaman, sizi ta-

nımadığı hâlde, kamelyaları böyle şimdiki gibi yakanızda görünce söylemiş size, 'kalbiniz dışarıda sanki' demiş, anlattı bana. Hiç şaşmadım aranızda geçmiş bu olayı bana anlatmasına, çünkü bilirim, aşkta mutlu da olsa insan, acı da çekse, içini döker dostlarına rahatlamak için. Hem biliyor musunuz, Mondragon öyle sevimli, öylesine sıcak bir insan ki, müthiş güveniyorum ona, tanışmadan önce dost olmuş gibiyim onunla. İyi adam, açık fikirli, büyük bir maceracı, genç üstelik, geleceği çok açık bana sorarsanız!"

"Üstat, başka bir gün daha geniş konuşuruz bu konuyu..." diyerek onun sözünü kesti Malena, soğuk bir ter tabakası inmişti şakaklarına, karşısındaki konuşurken cereyana çarpılmış gibi titreyen bu adamın gevezeliği şaşkına çevirmişti onu; konuşurken bir yığın tik beliriyordu Piedrafiel'in yüzünde, boyuna kırpıştırıyordu gözlerini, düzensiz hareketlerle kalkıp iniyordu omuzları. Belli ki, gazetelerin suikast konusunda yazdıklarından ve Juan Pablo'nun durumundan haberli değil, bilse, yolda karşısına geçip uzun uzun Juan Pablo'ya övgüler yağdırmaz, hele kırmızı kamelyaların sözünü hiç etmezdi, şu anda ölü veya diri olarak hükümetin aradığı bir adamın başkentten getirttiği, üstelik kendi adresine gönderttiği çiçeklerin adını bile almazdı ağzına.

"Üstat, başka bir gün konuşuruz bunları..." diye tekrarladı Malena. "Siz de gelmek isterseniz bizimle, şimdi de konuşabiliriz -artık Piedrafiel'in de yanında olmasında hiçbir sakınca görmüyordu Malena, artık Populaca'ya soracak, Populaca'dan öğrenilecek bir şey olmadığını düşünüyordu- gezintiye çıkıyoruz biz, Cerro Vertical'e kadar uzanacağız belki, havanın güzelliğinden faydalanmalıyız."

"Hava bir pırlanta kadar güzel bugün... Mutluluk veriyor insana!" diye güçlükle konuştu Malena, zor tutuyordu kendini ağlamamak için, neyse ki hemen kurtuldu Piedrafiel'den ve önde yürüyen çocuklara yetişebilmek için sıklaştırdı adımlarını.

Bir tek şey var istediği, odasına, karanlığa hapsetmek kendini ve şimdi, aç, susuz, hiç uyumadan dağdan dağa kaçan sevdiği adamdan bir haber alıncaya kadar hiç çıkmamak bu karanlıktan. Kendisi gezerken şimdi, bir av hayvanı gibi kovalanıyor Mond-

ragon... Populaca'ya gitmek de bir işe yaramaz artık, kamelyaları Piedrafiel'in öğrencilerden biriyle gönderdiğini biliyor ya... Kim bilir, belki de yakaladılar sevdiği adamı, belki de işkence ediyorlar ona şimdi... İşkenceden sonra bir müfrezenin karşısına dikecek ve kurşuna dizecekler onu, bir çukura, bilinmeyen bir mezara atacaklar cesedini, bir köpek gibi... Ama kendisi gezip tozuyor; başında şapkası, eldivenleri elinde, şemsiyesi yanında ve yakasında kırmızı kamelyalar...

Adımları emin değil Malena'nın, ilerlemiyor ayakları, Piedrafiel'in dudaklarından işittiği sözler, içinde yaşayan umudu, ihtiyar Populaca'dan Juan Pablo'nun izini bulacağına dair umudu silip götürdü biraz önce. Artık sosyal bir tehlike sayılan, hükümetin dirisini veya ölüsünü istediği bir adam, gece gündüz vızır vızır aranan bir adam hakkında ona ne söyleyebilir Populaca? Çıldıracak Malena! Dün, bu meselelerin, bu sıkıntıların hiçbiri yoktu karşısında, oysa hepsi birer gerçek şimdi... Ne güzel, oturmuş konuşuyor olacaklardı her hafta olduğu gibi...

Köyden çıkınca insan nereye bakarsa baksın, birbiriyle kesişen, kavuşan, uzaklaşan sıra dağlar görür; tepesi dumanlı dağlardır bazıları, zirvelerinde bulut kümecikleri vardır dolaşan; bazılarının çok uzakta göğün mavisini bir bıçak gibi kesen silueti belirir; bazısı ise iyice yakındır insana, elini uzatsan avuçlayacaksın sanırsın... öğretmen Cantala yürüyor en önde ve uyanık kız çocuklarının da yardımıyla her biri birer taş ve toprak yığını olan bu dağların neye benzediklerini anlatıyor öğrencilere.

"Savaş dağı bu!.. Büyücü dağı!.. Bu da aslana benziyor!.."

Kızların sevinç çığlıkları ve yerden yükselen toz bulutu arasında kısa bir süre duruyor hepsi, Cantala öğretmenin parmağıyla işaretlediği kocaman dağın bir savaşçı askere benzeyen profilini seyrediyorlar birlikte, küçük bir kız, bir büyücü başını andıran başka bir dağı işaretliyor parmağıyla, başka bir öğrenci heybetli bir aslan gibi kükreyerek gökyüzüne meydan okuyan dağı gösteriyor ve daha uzakta, sayısız, hepsi birbirinden farklı, hepsi ayrı ayrı şeylere benzeyen ama hepsi göğün mavisi ile güneşin altın ışıkları arasında şekillenen dağlara bakıyor ve birbirlerine gösteriyorlar onları.

"Düzensiz yürüyorsunuz gene," diyor Cantala öğretmen, sesini yükseltiyor bu sefer: "Çok toz kaldırıyorsunuz hem... Yürürken biraz kaldırın bakalım ayaklarınızı, yerde sürümeyin öyle, yoksa döneriz geriye, gezinti filan suya düşer!"

Ah, nasıl isterdi geriye dönebilmeyi Malena! Kırmızı kamelyaları Piedrafiel'in gönderdiğini biliyor artık, neden gitsin ki Populaca'ya.

"Bakın şuraya, kızlar!.. Bakın, bir testiye benziyor şu dağ... Testiden su içen bir kadına benziyor, bakın!.."

O ana kadar, bu benzetme oyunlarına yabancı kalan Malena, bir testi ile bir kadından söz edildiğini duyunca ürperiyor. Gerçekten de, taştan bir kadının bir testiden su içmesi değil ama testinin ağzına doğru haykırmasına benziyor dağın şekli, bütün gece onun yaptığı gibi tıpkı, tıpkı Juan Pablo'nun ismini haykırışı gibi.

"Juan Pablo!.. Juan Pablo!.."

Çevresine bakınıyor telaşla, hayır, ağzından kaçırmamış sevdiğinin ismini, kafasının içinde haykırmış sadece...

Ölü veya diri... Ölü veya diri.

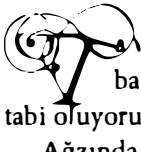
Cantala öğretmen yaklaşıyor yanma:

"Populaca'nın kulübesine geldik efendim..." diyor.

"Evet," diyor Malena, "bir süre onunla görüşeceğim ben. Kızlar oynasınlar biraz, Populaca ile konuşmam bitince Cerro Vertical'e doğru devam ederiz yolumuza. Bırakın oynasınlar şimdi, hem dağıtın meyveleri, yesinler burada."

Fakat ne konuşacak Populaca ile? Elleriyle tık tık vuruyor kapıya, dev bir ağacı bir kuşun gagalamasına benzetiyor şimdiki hâlini. Kapı açılıyor biraz sonra, bizzat Populaca görünüyor kapıda, sakalı âdeta istila etmiş yüzünü, iki su damlasını andırıyor gözleri, küçücük ve dalgın gözler, kısa bir an Malena'nın yanında gelenlerin kimler olduğuna bakıyor. Cantala öğretmeni selamlıyor, onu ansızın karşılarında görüp de şaşıran küçük kızlara göz kırpıyor ve sonra kapatıyor kapıyı. Şimdi, bir tek odadan ibaret kulübenin içindeler ikisi de...

XI

rı gönderdi sizi! Tanrı çağırdı buraya sizi! Tanrı bu, bazen öyle şeyler söylüyor ki, farkında bile olmadan öyle tabi oluyoruz ki O'nun buyruklarına!"

Ağzında bir söz kalabalığı, elinde şapkası, öbür eliyle durmadan alnında biriken terleri silerek karşıladı Malena'yı Populaca ve konuşmasına bile fırsat vermedi. Şapkasını tekrar geçirdi kafasına, koluna girdi Malena'nın, atölyenin dip tarafına doğru, çanak çömlek yaptığı yere doğru sürükledi genç kadını. Bölmelerle ayrılan odayı geçip de dip tarafa geldiklerinde, beklemesini işaret etti ona. Çıktı dışarıya, çevreyi dikkatle kolladı, yabancı kimsenin bulunmadığını aklı kesince ayaklarının ucuna basarak döndü, yaklaştı ona ve kulağına fısıldadı: "Buraya geldi..." ve Malena'nın şaşkın yüzüne, bir ölü yüzü kadar rengi uçmuş yüzüne bakarak devam etti: "Salı günü buradaydı, dört gün oluyor tam, şafak vakti geldi buraya... Hava kararınca gitti..." Populaca geniş bir nefes aldı, rahatlamıştı, tekrar dışarıya bakmaya gitti, her an kirişteydi kulağı, tedbirli davranıyor, sık sık çevreyi kolaçan ediyordu.

Olduğu yerde kalıyor Malena, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyor; fakat Populaca'nın geri döndüğünü fark edince, soğuk terlerden sırılsıklam olmuş yüzünden çekiyor ellerini, parmaklarını dudaklarında ve ağzında dolaştırıyor... Konuşmak geliyor içinden; boşanmaya hazır gözyaşlarını zorlukla zaptediyor, sakinleşiyor ve temsil ettiği üstün insanın, müdire hanımın rolünü yeniden oynamaya hazır bekliyor; sesinde bir ciddiyet, o zaman, neden kendisine haber verilmediğini soruyor Populaca'ya.

"Elbette, benim aklıma önce siz geldiniz..." Populaca, şapkasının başında olduğunu hatırlıyor ve alıyor onu. "Hemen yanınıza koşmak ve durumu haber vermek istedim, fakat o engel oldu..."

"Engel mi oldu? Çok garip!.." diyor Malena.

"'Kapı önüne bile çıkmayacaksın ben buradayken,' dedi bana..." Malena, anlamaya başladığını belirten bir işaret yapıyor Populaca'ya. "Sadece bugün kalacağım burada. Ben gidince, çıkarsın kulübenden, tekrar girersin, canın ne isterse yaparsın ama ben

gitmeden burnunu bile göstermeyeceksin dışarıya ve benim burada kaldığımı kimseye söylemeyeceksin; sadece Tabay öğretmene söyleyeceksin, tek başına olduğu zaman, yalnız göreceksin onu, o zaman söyleyeceksin."

"Yoldaşa ihtiyacı vardı oysa. Kim bilir ne kadar yalnızlık çekmiştir?"

"Evet, yoldaşa ihtiyacı vardı," diyor Populaca. "Yahut hiç güveni yoktu bana, yanından uzağa gitmemi hiç istemediğine göre." Populaca başını sallıyor, sakalına karışıyor saçlarının beyazı.

"Neden güveni yoktu?"

"Neden mi? Anlatayım size..." Populaca tekrar dışarıya, birinin gizlice onları dinleyip dinlemediğini kontrol etmeye çıkıyor.

Giderken de, gelirken de telaşsız, alabildiğine sessiz adımları var bu adamın. Sakalını sıvazlayarak tekrar dönüyor içeriye. Dişlerinde bir garip gülüş; bitkisel bir gülüş denebilir böylesine.

"Neden, biliyor musunuz? Kaçıyordu çünkü, kendi şapkasının gölgesinden bile kuşkulanıyordu, büyüklerin kovalattığı, ölü veya diri ele geçirilmek istenen her adam gibi davranıyordu o da."

"Biliyor muydu arandığını?"

"Söyledi bana, burada anlattı, tesadüfen öğrenmiş kendisi de. Cerropom'da, kendisini arayan birliğin kumandanından öğrenmiş hem, bu size durumu anlatmıyor mu?.."

"Pazartesi gecesi mi olmuş bütün bunlar?"

"Pazartesi gecesi tastamam..."

"Gecenin geç vaktinde ne işi varmış Cerropom'da?.."

"Gidiyormuş..."

Tekrar dışarıya çıkıyor, gizlice yaklaşıp ne konuştuklarını dinleyen biri var mı, yok mu, onu kontrol etmeye gidiyor gene. Biraz sonra dönüyor ve devam ediyor anlatmaya:

"Evet, dolaşıyormuş ama asıl inanılmaz başka bir tarafı var bu işin. Ölü veya diri yakalanması için emir çıktığını birlik kumandanından duymuş olması da değil bu. Hatta en önemsiz olanı o. Bunu ben anlatmasaydım size, başkasından dinleseydiniz, inanmazdınız, biliyorum... Fakat bırakın da bir iskemle getireyim oturmanız için..."

"Sanmıyorum oturabileceğimi, bütün bu anlattıkların öylesine altüst etti ki sinirlerimi..."

"O gece şantiyede yatıp uyumaya hazırlanıyormuş, üniformasını bile çıkarmış hatta, işte tam o sırada şöyle bir çıkıp dolaşma arzusu uyanmış içinde. Sonra, vakit geç oldu, demiş kendi kendine, yorgunluğunu düşünmüş, yatağa girip yatmaya karar vermiş, yarın yeni bir gündür diye geçirmiş aklmdan. Fakat gittikçe daha tedirgin oluyor ve bir türlü uyku tutmuyormuş gözünü, çıkıp dolaşma arzusu ağır basıyormuş. Daha hafta başı, demiş, yarın giderim dışarıya demiş. Karar verememiş ama. Derken, fırlamış yerinden, geçirmiş sivil elbiseyi sırtına, üniformasını da, ütü tutsun diye sermiş şiltesinin altına ve çıkmış, büyülenmiş gibi: Anlaşılmaz bir kuvvet boyuna dışarıya çekiyormuş onu. Eğer o gece, bu kuvvet onu çıkarmasaymış dışarıya, yakalanacakmış; doğru, öyle boşu boşuna gelmez insanın içine bu cins istekler. O, daha yeni çıkmış ki, görevli birlik odasını basmış, ölüsünü veya dirisini teslim almak üzere gelmişler. Böyle emirler verilince işin sonu neye varır, hepimiz biliriz; teslim olmadı, direndi derler ve bu bahaneyle orada vurur, öldürürlerdi onu."

Malena, titreyen eliyle, düşmemek için iskemlenin arkasına tutundu; hislerini gizlemeye çalışarak, basit, durumunu ele vermeyecek bir sesle cevap verdi:

"Şans yardım etmiş ona!"

"Şans yardım etmiş, asıl aşk yardım etmiş ama!" diyerek onun sözünü kesti Populaca, küçücük gözlerinde eğlenceli bir gülümseme belirmişti, bu gülüş, kulaklarına kadar yayılan sakalına, yumak yumak olmuş kaşlarına bile sıçramıştı bir anda. "Tanıdığı bir kadın su testisiyle seslenmiş ona, yanına çağırmış," dedi gülerek...

Sarardı Malena. Başka bir kadın olamazdı onu çağıran, kendisi testiden seslenmişti Mondragon'a... Bu ihtiyar biliyor her şeyi, dedi içinden, utandığını fark etti sonra, ama düşündü: "Neden utanacakmışım?" dedi bu sefer. Medeni insanlar telefonu kullanmıyor mu sevdikleriyle konuşmak için... Ya radyo? Bir testiden seslenmekle ne fark var radyo arasında, sözler ulaşıyor ya sevilen adamın kulağına ve yüreğine... Fakat başka bir kadındı onu çağıran Pa-

zartesi gecesi, onu kurtaran başka bir kadındı; sadece Cumartesi gecesi testiyle seslenmişti Malena, toplantıya gelmesini istemişti... Başka bir kadın mı yoksa?.. Fakat Pazartesi gecesi, saat on bire kadar kendi yanındaydı Mondragon, budalalık edip de "Artık git," deyinceye kadar kitaplıkta, yanındaydı. Onu sokağa gönderirken yirmi kadar silahlı adamın kurşunlarına hedef olabileceğini nereden bilsin... Ama işte, düpedüz ölüme göndermişti Mondragon'u, kendisi de oturmuş bir yığın budalalık uğruna ağlamış, gözyaşı dökmüştü, ona "hatıra defteri"ni verdiği için duyduğu pişmanlığın kefaretini ağlayarak ödeyeceğini sanmıştı.

"Peki, Cerropom'da nerede saklanmış o gece?.." diye sordu kendi kendine, Populaca'nın anlattıklarını dinliyordu bir yandan da. Dudakları titriyordu, Juan Pablo'nun köyde saklanacak başka yeri olup olmadığını Populaca'ya soramıyordu bir türlü, ihtiyarın yeri hemen tarif edeceğini sanıyor ve bu korkuyla cesaret edip soramıyordu.

"Nereye saklanmış o gece?.. Sokaklarda yürümüş; önce, arandığını bilmediğinden saklanmamış, hatta kendisini vızır vızır arayan birliğin yanından geçmiş o sırada, bir yol kavşağına dağılmış, yolları tutuyormuş birlik. O gece kaderi titreten bu adam... sokakları arşınlayarak başladıysa işe... Sonra, kim bilir..."

Populaca beklemesini işaret ediyor yeniden. Atölyeyi kontrol ediyor önce, yola açılan kapıya gidiyor, dışarıda oynaşan kızların gürültüsü geliyor oradan, tekrar dönüyor Populaca.

"Kilisenin yanındaki asırlık meşe ağacının altında saklanmış bir zaman, bu dev ağacın dalları yandaki mezarlığın duvarını örter, bilirsiniz. İşte, her şeyi oradan dinlemiş. Tapınağın kenarındaki taşın üstüne oturup beklemiş bir süre, sonra şantiyeye giden kamyonlardan birini beklemeye başlamış orada. O sırada, askerî birlik yaklaşıyormuş bulunduğu tarafa. Ayak sesleri duymuş, derken sesler, esnemeler, gürültüler, tükürmeler filan. Gecenin sessizliğinde adamakıllı yankılanıyormuş bu sesler. Derken, askerler görmüş, hepsi durmuşlar, Kumandan gelmiş yanlarına, iyice yaklaşmışlar durduğu tarafa. Başını kaşımış Kumandan, kafasının içindeki sıkıntıları kovmak istercesine, toplamış adamlarını çev-

resine, bağıra bağıra anlatmış hepsine: Bu Mondragon herifini ele geçirmeliyiz mutlaka, ölü veya diri... Kurtulamaz elimizden, kaçması imkânsız, gelgelelim uğraştırıyor bizi, demiş..."

"Bana sorarsanız," dedi Populaca, "Kimse yakalayamaz onu, kadere üst üste üç kere çalım atmış bir adam o. Birincisi, dışarıya, dolaşmaya çıkmasaydı, uykusunda yakalayacaklardı. İkincisi, askerî birliğin ortasından geçiyor da hiçbiri tanımıyor onu, sivil elbise giydiğinden ötürü tabii, hepsi üniformalı adam arıyor etrafta. Üçüncüsü de Kumandan onu, ölü veya diri aradıklarını söyleyince... Fazla söze lüzum yok. Artık kimse tutamaz onu bana göre..."

"Nereye gittiğini söylemedi mi sana?" dedi Malena, sesini titretmemeye çalışıyordu.

"Söylemedi. Hava iyice kararınca çıktı kulübeden, çıktı gitti. Gidişini gördüm, sonra karanlık, bir perde misali kapandı üzerine ve bir daha hiçbir şey öğrenemedim hakkında."

"Neden burada kalmadı peki, onu anlayamadım..."

"Tehlikeliydi burada kalması..."

"Dolaşması daha tehlikeli değil mi?.. Ya karşısına çıkarlarsa, ya anlarlarsa o olduğunu ve..."

Tökezlemişti dili, devam etti:

"Artık üniformasız dolaştığını biliyor herkes."

"Tanınması çok zor artık... Bizim buranın köylüleri gibi giyindi giderken, bıyık yapıştırdı yüzüne, sarı sandalları ayağına geçirdi, başına da çekti şapkayı... Verdiğim torbalara yiyecek koydu, tuz koydu, içi dolu bir su kabağı koydu fakat sigarasını, çakmağını unuttu burada..."

"Populaca, bu yardımını nasıl ödeyeceğim!"

"Siz mi, nedenmiş o?"

"Doğru, haklısın!" diye kekeledi Malena, telaşla ekledi: "Sırtındaki elbiseleri ne yaptı peki?"

"Ateşe verdi..."

"Saklamadı mı?"

"Kül oldu hepsi, yandı... Elbise, pabuçlar, hepsi yandı... Gerisini de; cüzdanını, kalemini, mendillerini, anahtarlarını filan, bunları götürdü yanında... Kalem dedim de aklıma geldi; buraya geldiği-

niz vakit veya benim yolum okul tarafına düştüğü vakit size verilmek üzere küçük bir kâğıt bıraktı..."

"Fakat Populaca!.."

Sözler dondu kaldı dudaklarında. Populaca kaybolmuştu ortadan, mektubu getirmeye gitmişti herhâlde, çok uzun bir veda mektubu bekliyordu Malena. Aslında, çevreyi kolaçan etmek için çıkmıştı Populaca, dönünce, mendilinin düğümlerinden birini çözüp, yumak yaptığı bozuk paraların arasından ufacık bir kâğıt parçası çıkardı.

Sevdiği adamın kendisine yazdığı şeyi bir an önce okuma sabırsızlığı, kocaman, uzun bir mektup beklerken, ufacık bir kâğıt parçasıyla karşılaşmaktan duyduğu şaşkınlığı bastırmıştı.

Mektubu almıyor da sanki saldırıyor Populaca'nın ellerine, çabucak açıyor ve okuyor: "Yakında görüşeceğiz, sevdiğim! Jean Paul."

"Yırtmalısınız kâğıdı... Öyle söyledi, okur okumaz yırtsın, dedi..."

"Evet, evet..." Avucunda sımsıkı tutuyordu kâğıdı, o kadar ki etine batıyordu tırnakları, kendi başını kurtarmak isteyen insanın atılışı içinde diklendi Populaca'ya: "Hayır, hiçbir şey aramıyorum, Populaca! Onun bütün bir gün yaşadığı yerdeyim şimdi, duyuyorum, düşünüyorum... Soluk alıp veriyorum... yaşıyorum!"

"Bütün gün kaldı burada, hava kararıncaya kadar..."

"Kimse anlamadı mı onun burada olduğunu?"

"Hayır. Askerler durmaz ki aynı yerde, gelir giderler..."

"Girdiler mi buraya?"

"Su istemek, çocukların nasıl çanak çömlek yaptığına bakmak için... Şüphelenmezler benden..."

Dışarıda, koşan, zıplayan, oynayan, bağrışan çocukların gürültüsü işitiliyor, saçını çekiyorlar birbirlerinin, dövüşüyor, yerde yuvarlanıyor ve boyuna Cantala öğretmenden azar işitiyorlar.

Tekrar okuyor Malena: "Yakında görüşeceğiz, sevdiğim! Jean Paul." Kâğıdı dudaklarına götürüyor sonra, hem öpüyor hem parçalıyor dişleriyle ve bir yandan da kendi kendine fısıldıyor:

"Yakında... yakında... yakında, sevdiğim..."

İhtiyarın, küçücük gözleriyle kendisini süzdüğünü, gözlerinin şefkatle ve anlayışlı bir ifadeyle parladığını, sakalının içinde kaybolduklarını fark ediyor, her şeyi anlatmaya karar veriyor ona, dönüyor.

"Populaca..."

"Söylemeyin," diyor ihtiyar; "Cerro Vertical'de rastladım size, Bay Mondragon'la beraberdiniz..."

"Denizi seyretmeye gitmiştik oraya..."

Şimdi gitmeni istiyorum... yalnız kalmak istiyorum... gitmelisin şimdi... yalnız kalmalıyım, bir başıma.... ayaklarının altında Cerropom sokakları... sessiz, taş ırmaklar hepsi... sokaklar... meydan; meydanda birkaç defa bir baştan öbür başa yürümüştü zaten, tekrar yürüyordu... aynı sokakta bir kere daha yürüyordu, bunda da, öbür sokaklarda da yürüyordu, ayakları hareketsizdi, sokaklardı yürüyen, ırmaklar gibi akıyordu ayaklarının altında, Malena'nın onu kapı dışarı ederken kullandığı sözler dondurmuştu ayaklarını... şimdi gitmeni istiyorum... haftaya, şantiyeye geleceğim, seni görmeye, yeniden konuşacağız... yalnız kalmak istiyorum şimdi...

Şapkasını yana yatırdı yürürken. Sokaklar ayaklarının altından akıp gitmiyordu artık. O yürüyordu, adımlarının gürültüsü köyün her tarafında yankılanıyordu, uçurumlarla çevriliydi köy ve bu çevresi uçurumlarla kaplı taş adasında başka sokaklar yoktu yürünecek, başka meydanlar yoktu. Ansızın kanatlanıverse, değişecek her şey, kanatlı olsa... Hep aynı sözü tekrarlayan ayaklarını bırakıp uçuverse... "Şimdi gitmeni istiyorum... Haftaya şantiyeye gelirim, seni görmeye, gitmelisin şimdi" ve boşluğun sonsuz ve sessiz koynuna doğru uçuverse...

Ölüsünü veya dirisini ele geçirmek için vızır vızır aranan askerî birliğin ortasından geçerken farkında bile değildi gerçeğin, başka sessizliğin, sonsuzun ortasındaydı. İçkiye doymak bilmeyen bu adamlar, boğazlarında düğümlenen susuzluğun etkisiyle kapalı bir meyhanenin önünde bekleşiyorlardı o sırada, Kumandan hep-

sinden fazla hasretti içkiye. Sorumluluğun ve rütbesinin verdiği bir susuzluk içindeydi, geriye doğru kaykılmıştı kafası, şapkası yere düşecekti neredeyse, bir litre dolusu birayı bir dikişte, soluk bile almadan içiyordu, kılıcı belinden sarkıyordu, şişkin göbeğinin üstünde iyice gerilmişti kemeri. Mondragon'u görmediler mi? Aralarından geçiyordu, fark etmediler mi? Evet, gördüler görmesine ama kendi havasında, sakin tavırlı bir siville uğraşmak için gelmemişlerdi ki oraya, üstelik o anda, en önemlisi susuzluklarıydı, beyaz üniformalı, yıldızlı rütbeli bir inşaat şefinin peşindeydiler, üniforma aradıkları için, yanlarından üniformasız geçen adama aldırış bile etmediler.

Fakat Mondragon'un içinde, dayanılmaz bir istek uyandı o anda, bir kadeh içki istiyordu canı, gerisin geriye döndü, Peder Santos'u uyandırıp "Bana içki verin, Peder," demeyi koymuştu kafasına. Yatak odasının camını tıklatırım, diyordu kiliseye doğru yürürken, hemen açar kapıyı bana, günah çıkartmak isteyen bir hasta geldi zanneder veya öğretmen Guirnalda'nın son duyduğu espriyi anlatmaya geldiğini düşünür...

Cerropom'da Malena'yı tekrar gördüğünden beri, onu kendisinden, yeniden karşılaşmamak üzere koparacak en küçük aksilikten bile korkmaya başlamıştı Mondragon. Çok tehlikeli bir hazırlık içindeyken onunla karşılaştığına üzülüyor, bağlarını koparamayacağını biliyor, yüreğine sıkıntı veren bu düşüncelerden kaçarak içinde yeni doğan aşkın kollarına sığınıyor ve er veya geç hayatının yeni bir olayla noktalanacağını, yeni bir dönüm noktasına yaklaştığını unutuyordu. Kiliseye doğru adımlarını sıklaştırdı. O anda, her şeyin ortaya çıktığını ve biraz önce yanından geçtiği askerî birliğin kendisini aradığını, ölü veya diri yakalamak istediğini, gizli bombaların yapımı için gerekli patlayıcı maddeyi kendisinin temin ettiğini, Başkan'ın otomobili geçerken, arabanın yolunu kesecek kamyonu kullanacağını artık polisin ve hükümetin bildiğini bilmiyor, durumun açığa çıkmış olacağını aklına bile getirmiyordu.

Ve işte, bir tümseğin üstüne kurulmuş olan kilisenin yanına gelmişti, üzeri örümcek ağlarıyla kaplı ağaçlar doluydu kilisenin

avlusunda. Yaprakları dökülmüştü çoğunun. Heybetle yükselen tapınak fark ediliyordu biraz ötede. Mondragon iyice sıklaştırdı adımlarını, adamakıllı kararlıydı yürürken, tıklatacaktı Peder Santos'un camını, içki isteyecekti ama nedense, bir süre kararsız kaldı. Sevdiğinin penceresi önünde ne yapacağını bilemeden gezinen bir âşık gibi, bir aşağı bir yukarı gezindi durdu, defalarca yaklaştı papazın penceresine, elini defalarca kaldırdı cama vurmak için, her seferinde, cesaret edemedi ve vazgeçti, sonunda, tapınağın cephesinden başlayarak, duvar boyunca uzayıp giden, ilerideki dev söğüt ağacının kocaman dalları arasında kaybolan ve mezarlığa açılan mermer sıraya oturdu. Ölülerin dünyasındaydı söğüt ağacının kökleri, mezarlığın yüksek duvarlarını aşıyor ve canlıların dünyasına uzatıyordu kollarını; ilkin, ağaçtan uzakta bir yere oturmuştu Mondragon fakat soğukta üşüyünce, usulca, ağacın dalları altına kaydırdı kendini, hemen oracıkta korunaklı bir yer bulup oturdu. Pantolonunun ceplerine soktu ellerini, sonra ayaklarını ileriye uzattı, Malena'yla arasında geçenlerden ötürü umutsuzdu, ne yapacağını çözemiyordu bir türlü. Kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, Malena'nın davranışını açıklayamıyordu: Kitaplığa yürümüştü sevdiği kadın, onun ayağa kalkmasını ve öpüşlerindeki sıcaklıktan, kollarından, dost bağrından bir an kopup uzaklaşmasını ses çıkarmadan seyretmişti, sonra, kitaplıktaki bir raftan yaldızlı ve renkli kitapları kaldırıp arka taraftan bir şey çıkardığını, kitapları tekrar yerine koyup kendisine doğru yaklaştığını ve okumak üzere kendisine bir defter uzattığını görmüştü. Defteri eline alıncaya kadar, bunun bir hatıra defteri olduğunu aklından bile geçirmemişti. Okudu defterde yazılanları. Sonra, ansızın Malena gitmesini istedi ondan. Hüngür hüngür ağlıyordu, sırlarını ona açtığından dolayı pişmandı sanki. Aldı şapkasını Mondragon ve tek bir söz bile söylemeden çıktı Malena'nın yanından...

Ne olmuştu? Malena, neden okutmuştu ona "hatıra defteri"ni? Güven duygusu vermek için mi? Aslında açmamalıydı defteri. Merak etmiyordu zaten. Mademki defteri açmış ve okumasını istediğini belli etmişti Malena... Ama o zaman, kadının özel hayatının sırlarını görünce defterde, pekâlâ kapatabilirdi defteri, incelik

gösterip geri verebilirdi Malena'ya... Deftere hiç dokunmadan, hiç göz gezdirmeden, öylece bırakabilirdi genç kadının eline ve kendi durumunu anlatmak için saçlarından öpebilirdi Malena'yı veya şöyle söyleyebilirdi: "Saçlarının gecesini öpen dudaklarım, senin geçmişte yaşadıklarını mühürlüyor işte ve ben senin geçmişini tanımak istemiyorum..."

Zavallı kız, bu kadar alınmakta haklıydı. Hayatının bütün sırlarını önüne sermişti onun ve o, buna karşılık, adamakıllı çığ davranmış, alabildiğine şüpheci bir tavır takınmıştı... Sırtı kitaplığa dayalı, ayakta ve bir suçlu gibi beklerken Malena, o, gözleriyle parçalamıştı defterde yazılanları, yüreği ağzında, Malena'nın başkasını sevdiğini anlatabilmek için bu yolu seçtiğini düşünerek heyecan çekmişti okurken, başka birisine sözlü olduğunu düşünüyordu Malena'nın ve öbür adama dinsel bir bağla yapıştığını, ondan kopamayacağını düşünüyordu...

Ama hiç olmazsa anlatmalıydı kadına, öyle çıkıp gitmemeliydi, telaşla, şapkasını kapıp uzaklaşmamalı, Malena'nın sözlerinden başka şeyler bulmalı ve onun söylediklerini tekrarlamakla yetinmemeliydi... "Gitmeni istiyorum şimdi... Haftaya, şantiyeye geleceğim, seni görmeye... Şimdi yalnız kalmak istiyorum..."

Bir sigara yerleştirdi dudaklarına, yaktı sigarayı ve dumanla birlikte, Malena'nın tedirgin, sert görünüşlü hayali silindi gözlerinden, onun yerini; etli dudaklarının kıvrımlarında, ırkının kederli gülümseyişini taşıyan, sadece görmek için değil, biraz da dinlemek için yaratılmış, dikkatle dinleyen gözleri ve bir taş kadar soluk yüzü ile genç öğretmen kızın çehresi aldı.

Azalan sigaralarını saydı Mondragon, saatine baktı sonra. Şafak sökünceye kadar yetişmeyecekti yanındaki sigara, açık bir yer bulup sigara alması gerekiyordu daha. Şantiyeye giden ilk kamyon sabahın dört buçuğunda geçiyordu Cerropom'dan.

Sigarasından son nefesi çekerken üst üste durmaktan yorulan bacaklarını ayırdı, kıvırarak topladı ve ayak ayak üstüne attı sonra, soğuktan korunabilmek için ceketinin yakasını kaldırdı, iyice büzüldü. Nefesinin sıcaklığıyla yüzünü ısıtabilmek amacıyla başını eğdi. Söğüt yaprakları sayesinde biraz olsun korunuyordu so-

ğuktan. Yeşil ipekten bir cibinlik gibi duran ve arkasında, yaldızlı sineklerin sürü hâlinde uçuştuğu dalları ve yaprakları seyretti bir süre, çevreyi kaplayan sessizlik öylesine derindi ki, gökte ışıldayan yıldızların sesi ve hatta kafasında gezinen düşüncelerin gecenin sonsuzluğundaki yankılanması bile geliyordu kulağına.

Malena'nın bütün davranışları, en önemsiz şeyler hakkında söylediği sözler beliriyordu Mondragon'un zihninde, sevdiği kadının tavrını, düşüncelerini, sesini hatırlamak bile zevk veriyordu ona; Malena'yı, şantiyeye gelmeyi teklif ettiği andaki hâliyle getiriyordu gözünün önüne, karısı olarak görüyordu genç kadını, onu, çırılçıplak ve kolları arasında inleyen hâliyle düşünüyordu, uzun uzun seyrediyordu hayalini ve sahip olma duygusunun keyfini çıkarıyor, her öpüşte, ağzının içinde şaklayan tükürük sesi, zevk anında, söylemek isteyip de söyleyemediği, boğazında düğümlenen sözlerin gürültüsü içinde düşlüyordu Malena'yı. Ondaki bazı yıllanmış küçük kız acemiliklerini, öğretmenlikten gelen utanmaları, bu hepsi de ayrı ayrı hoşuna giden küçücük şeyleri bile hatırlıyordu.

Ne zaman gözleri kendiliğinden kapansa, hemen, büyük bir çaba göstererek tekrar açıyordu onları, bazen sevdiği kadının hayalini kaybetmek korkusuyla, bazen de Malena'nın hayali ansızın yok olunca, pişmanlıktan açılıyordu gözleri, gecenin pırıl pırıl mavisinde, Malena'nın uykulu varlığını, karanlığın yüküyle ağırlaşan saçlarını ve sıcak, hafif etini ona bağışlayan anları hiç kaybetmek istemiyordu. Kapanıyordu gözleri, hemen açıyordu bir daha. Kendini onunla baş başa hissetmek, üstelik bu yaldızlı gök kubbenin altında yaşamak bu mutluluğu. Açılıp kapanıyordu gözleri, çiğ yağdığı zaman, ufacık, tatlı gözyaşlarıyla ıslanan, söğüt yaprakları gibi kafasında yaşayan düşüncelerin nemli kirpiklerine indirdiği birer küçük sigara ateşiydi onlar. Malena'nın hatıra defterinde okuduğu o "ve" sözünü nereden hatırlamıştı gene? Askerî Gazino'da tanıştığı genç subayla yaşadığı macerayı sonuna kadar yazmamıştı Malena, "ve" koymuştu en sona, askıda bırakmıştı hikâyeyi. Gözünün bebekleri de göz kapakları kadar hareketsiz, ağır ve durgundu, sanki gözlerine hareket veren mekanizma ansızın bozulmuştu. Kelimesi kelimesine hatırlıyordu Mondragon,

defterde yazılı son cümleyi hatırlıyordu: "Onun benden çok genç olduğunu öğrendiğim zaman her şey bitti ve..."

Ve, ve, ve... Bu kısacık, türlü anlamlar yüklü, bilinmedik sırların anahtarı durumundaki söz hangi gerçeği saklıyordu? Aralarında, Malena'nın kâğıda dökmeye cesaret edemediği bir macera geçtiğini mi düşünmeli? Ya da, bu aşkın sürüp gittiğini, geriye, hiç kimsenin bilmemesi gereken bir hatıra kaldığını mı çıkarmalı?..

Ve, ve, ve... Bunun bir devamı vardı mutlaka, cesaret edip yazamamıştı Malena ya da o bilinmedik engeli aşamamıştı bir türlü, defterindeki soru işaretleriyle düğümlenen bir sözleşmenin devam edip giden baskısından kurtaramamıştı kendini...

Ve, ve, ve...

Görünüşe aldanıp oltaya yakalanan bir balık gibi kıvranıyordu Mondragon; boğazına bir "ve" sözü düğümlenmişti, hep belli bir biçimde oturmaktan da kalıp kesilmişti gövdesi, uyuşmuş kalmıştı, kurtulmak istiyordu bütün bunlardan ama bırakmıyordu "ve" sözü, tıpkı bir olta gibi asılıyordu... "Ve... ve... ve..." diye kendi kendine söyleniyordu o uykulu hâlinde...

Zordu işi: Pantolon ceplerinde duran elleri sımsıkıydı, karanlıklar kendisini tepeden tırnağa sarsın diye bekliyor, başını iyice arkaya, duvara doğru deviriyor, bir hıçkırık gibi beynine mıhlanan şüpheden kurtulamıyordu... Ve... ve... ve... Soru işaretleri, titreyerek, hıçkırarak, ayaklarının altında ezdiği küçük kum taneleri... Ve... ve... ve... Yeniden, sonsuz bir yalnızlığın, kimsesizliğin, uçsuz bucaksız bir çölün bütün benliğini kapladığını, çepeçevre sardığını anlıyordu... Ve, ve, ve... Mutluluk hayalleri gölgeler hâlinde iniyorlardı sıkışan göğsüne, genç bir subayla, tatil günlerinin tadını çıkarmaya hazır, başkentteki vaktini, subayla her karşılaştığı, her birlikte olduğu anda ve yerde değerlendirmek için sabırsızlanan, hatta yanıp tutuşan bir köy öğretmeni arasında neler olup biteceğini geçiriyordu aklından; öğretmen kadın, subayın gönlünü çalacak bütün öbür kadınlardan daha fazla teslim olmaya hazır, kendini okşattırmak, sevişmek için herkesten daha iştahlı, genç subay ise, gençliğinin ve kadınsızlığının ateşiyle coşarak, kendisine teslim olan bu yaşlı ve anaç kadında doyurmaya hazırdı

erkekliğini; kadın için de, kaybolmuş, boşa harcanmış, erkeksiz yaşanmış günlerin arkasından gelen dolu dolu bir sarhoşluktu bu ve... ve... ve... Yani, Malena'nın, kendi durumunu kurtarabilmek için elinde olmayan her şey, ahlak, hatıra defterine daha fazlasını yazmasına engel olmuştu, ama aslında, birlikte yaşadıkları derin bağlarla bağlanmıştı subaya. Hayır, işi bu noktada yüzüstü bırakamazdı Mondragon, tekrar görmesi gerekiyordu Malena'yı, "ve" sözünün gerisinde saklı şeyleri öğrenmeliydi ondan... Onu yaralayan şüphe dolu bir hıçkırıktı bu söz... Ve... ve... ve... Binlerce ve binlerce cırcır böceğinin sesinde çoğalıyordu bu sözler... Onların çığlığı... ve... ve... ve... ve...

Kırbaç darbelerinin altında yaşıyormuşçasına iliklerine kadar sarsıldı acıyla. Hıçkırıktan hıçkırığa yayılan "ve"ler yaralıyordu ruhunu, binlerce ve binlerce cırcır böceğinin haykırışında düğümlenen bu söz batıyordu etine, canını yakıyordu onun, cırcır böceklerinin çığlığı... Ve... ve... ve...

Ne yapması gerekiyor? Nefesi, bir at nalının yankılanmasını andırıyor burnunda. Bulunduğu yerin, güneşte kurumuş, buharlaşmış sidik kokusuyla çevrelendiğini fark etmemişti o ana kadar. Dikkatle ve aranarak baktı çevresine, aklından geçirdiği düşünceleri donduran göz bebeklerini kaçırabileceği, saklayabileceği bir boşluk aradı, cırcır böceklerinden ve hıçkırıklardan kurtulmak istiyordu. Çok düşünmüş ama Malena'nın, kurulu bir yay gibi, ansızın fırlayıp kitaplığa yürümesinin ve eline bir hatıra defteri tutuşturmasının nedenini bir türlü bulamamıştı. Olanca dikkatiyle seyretmişti Malena'yı, en açık şekliyle görmüştü ne yaptığını. "Ve" sözünde gizliydi meselenin çözümü... Bu subayla olan macerasını bilsin diye okutmuştu ona defteri Malena ve... ve... ve (bir hıçkırık, şüpheyle ve dışarıdaki cırcır böceklerinin sesiyle çoğalan bir hıçkırık)... ve... ve... Ya her şeyi toptan bırakmalı ya da toptan kabul etmeliydi.

Ağzında biriken salyası, bir gülüşün gürültüsüyle yankılanıyordu kulaklarında. Hayır, imkânsızdı bu. Pantolonunun ceplerinde bekleyen elleri, şiddetli bir öfkenin ateşiyle tutuşmuş hâldeydi. Evet, bırakması gerekiyordu onu ya da subaydan sonra

bile olsa... alması gerekiyordu... Ne yani!.. O gece, Malena'daki kadınca heyecanın, hıçkırıkların, gözlerinden boşanan yaşların, geriye doğru atılmış kollarının, fırlayacakmış gibi öne doğru şekillenen gövdesinin nedeni buydu aslında. O ise budala romantizmi içinde şaşırmış, anlamamış, kendisini bekleyen bu kadını almamıştı kollarına, ona hâkim olmak, onu teslim almak için duvarla kendi gövdesi arasına sıkıştırmamıştı Malena'yı. Fakat gecikmiş sayılmazdı daha... Hayır, teslimiyetin coşkunluğu sürüp gitmez ki, kısadır bu coşkunluk!.. Bekleyecekti Mondragon, Malena'nın şantiyeye gelmesini bekleyecekti, koca bir hafta bekleyecekti ve şimdi "ve" sözünün hangi anlama geldiğini bildiği için, Malena şantiyedeyken yararlanacaktı bu durumdan. "Hatıra defteri"ni ona verişindeki sebebi Mondragon'un anlamadığını görmüştü Malena, onun aklından bile geçirmeye cesaret edemediği şeyi kendiliğinden söylemişti sonunda; şantiyeye geleceğini bildirmişti, rahatlıkla girecekti Mondragon'un şantiyedeki odasına.

Masmavi ve berrak geceye çevirdi bakışlarını, birçok yönden çırılçıplak bir kadına benziyordu gece; esrarengiz, derin, mücevherlerle donanmış, ama insanın kolları arasına alamadığı, sadece bakışlarıyla okşayabildiği bir kadına benziyordu.

Artık her şey değişecekti. Malena'nın şantiyeyi ziyaretinden sonra şey... olacaklardı ikisi... Şimdi, üzerinde oturduğu mermer sütundan fırlayıp okula kadar koşmaya, okulun kapılarını, pencerelerini tıkırdatmaya ve orada, Malena uyanıncaya kadar, dışarıya çıkıp "ve" sözünün aslında, kilise kulelerinde rüzgârın hareket verdiği, insanın uykularını altüst eden çanların gürültüsü olup olmadığını söyleyinceye kadar bekleyecekti... Geceyi mıknatıs gibi kendine çeken, yıldızların tozlu gecesini... ve birbirine sarılmış âşık vücutları, âşıkların tozlu uykusunu mıknatıs gibi çeken... mıknatıs!.. Evet, koşmalıydı şimdi, okula koşmalı ve içini kemiren o "ve" sözünün mıknatısın "ve"si olup olmadığını sormalıydı Malena'ya... Mıknatıs... mıknatıs... Yani, çanların rüzgârdaki sesi, mıknatısın koynunda akıp giden demirin yumuşak çıtırtısı...

Kalkmadı yerinden, kalkamadı ama etrafında dönerek uçuşan yarasaların etkisiyle hareketsiz kaldı, bir dövme acısı vererek eti-

ne yapışıyordu yarasaların verdiği tedirginlik, sayısız, milyonların ötesinde sayısız olan bu kör kuşlardan kaçamıyordu işte, şeytan kanatlarıyla örülü ağı yırtamıyordu bir türlü, bu ağır dövmelerin yükünden sıyrılamıyordu nedense...

Kafasını ve gövdesini bu kanatlı gömlekten çekip alabilmek amacı ile debelendi önce. Koşması, Malena'ya gitmesi ve onun ağzından, onun mıknatıslı dudaklarından, uykulu madenle dolu dudaklarından, bu gök kubbesi pırlantalarla dolu gecede, birlikte olduklarını işitmesi gerekiyordu.

Yarasalar, aynı insafsızlıkla, onun elini kolunu bağlıyor ve onu dövmelerin kurbanı yapan nefeslerle, bulunduğu yerden alıp eski yıllara götürüyordu. Onu berberlikle geçen delikanlılık yıllarının teori dolu gevezelikleriyle, makasların tıkırtısına uygun bir hız içinde, saçlarını kestiği müşteriyle giriştiği ve makasların gıcırtılı müziğinde şekillenen "aşk ve toprak sevgisi" konulu tartışmalar yaptığı zamana, en ciddi hâliyle ideal çizgilerin, aşkın mıknatıslı kollarına tutunarak yaşayan insanları anlattığı zamana gönderiyordu.

Çan seslerinin gürültüsünü bir dolu yağmuru izledi, gecenin sessizliği minicik zerreler hâlinde çevresine düşüyordu sanki. Üst üste tekrarlanan bir dolu yağmuruydu bu, yandaki mezarlıkta yatanlar için dökülen bütün gözyaşları şahlanıp bir araya gelmişlerdi sanki, donuk ve çıplak göz bebeklerine keskin bir iğne gibi batıyorlardı. Biraz kımıldadı Mondragon. Kollarını, yarasaların dövmelere bağladığı kollarını kurtardı hemen, onların verdiği sarhoşluğa aldırmadan birkaç adım yürümeyi bile başardı, gözleri yuvasından fırlamış, kirpiksiz, kaşsız, göz kapakları düşmüş insan yüzlerinden, bir yağmur gibi üstüne yağan bu yüzlerden koruyordu kendi yüzünü. (Kim orada yürüyen? Ben!.. Bu sesin ayrı ayrı her mezarda yankılandığını işitiyordu... Sen!.. Ben!.. "Sadece ben miyim, ya bütün bu ölüler?" diye sordu tekrar. Yankı cevap verdi ona... Bütün bu ölüler!) Ahhh! Kahkaha, dişlerden yapılmış vagonlardan bir tren hâlinde fışkırıyordu ağzından, tükürdüğü bir şeydi bu, korkulu salyasında şekilleniyordu ağzının, insan gözleriyle dolu yağmur donuklaşıyordu bir anda, bakışı olmayan koskoca göz bebekleri boşluğu dolduramıyordu, tam tersine boşluk gittik-

çe eriyip gidiyordu. Ter içinde titriyor, üşümüş ve uykulu ürpertilerle sarsılıyordu vücudu. Kadın, erkek, ihtiyar, çocuk, budala, aziz bakışlı gözler birbirlerine çarpmadan buluşuyordu boşlukta, birleşiyor, uzaklaşıyorlardı sonra, birbirinin yanından geçiyordu hepsi ve her biri onun etrafını almışlardı, ayaklarının altındaydılar, gövdesiz kalabalıklardı, gözlerle çoğalan kalabalıklar... Nemli, karanlık, aydınlık, parlak, uykusuz bir kalabalık, uyanık kocaman kocaman açılmış, yağmurlu göz bebekleriydi hepsi.

Başını kaldırdı şaşkınlıkla... Ya rüzgârın çanlardaki gürültülü sesi?.. Ya durmadan uçuşan yarasalar?

Parmaklarıyla kıskıvrak yakaladığı insan gözlerinden birini alnına bastırarak ezdi, öyle şiddetle, o kadar sert bastırdı ki parçalandı göz, akıverdi oracıkta, şakaklarının zonklamasında yamyassı etti gözü, bitmek tükenmek bilmeyen bir ürperti sarsıyordu vücudunu, parmaklarının arasında, alnında ve şakaklarında tuttuğu, yamyassı ettiği şeyin insan gözü değil, söğüt yaprağı olduğunu fark etmişti daha sonra...

Hep ilk oturduğu yerdeydi... Mezarlığın kapısında bağıran kimdi öyleyse?

Kendi üstünü yokladı eliyle, oturduğu mermeri yokladı, o deminki insan gözlerinin nereye düştüğünü anlamaya çalışıyordu; daha biraz önce gördüğü, ona bakan, bembeyaz hatlı yuvalarında göz bebekleri durmadan kıpırdayan insan gözlerinin nereye gittiğini bilmek istiyordu...

Büyük ve derin bir sessizliğin koynunda susuyordu her şey, söğüt yapraklarıydı gözler, söğüt yaprakları, bitkisel görünüşlerinin ardına, dallardan sarkan binlerce ve binlerce insan gözü gizlemişlerdi. Mezarlığın içindeydi söğüt ağacı, toprağın altında susan kafatasları ve insan kemikleriyle iç içe duruyordu kökleri, artık insanlar gibi bakmayan, artık sadece yapraklı bitkiler gibi seyreden gözlerle anlaşılmaz bir dostluğun içindeydi...

Adamakıllı üşümüştü Mondragon. Birbirine kenetlemişti dizlerini. Sıradağlara benziyordu dizleri. Toprak olmuşlardı. Sabahın ilk ışıkları! Başıboştu şimdi, bu geceyle gündüzün ortasındaki sonsuzlukta başıboş ve yalnızdı.

O anda, Malena'nın yanında olduğunu hissetti Mondragon, kendisinden ayrı bir varlık değildi ama ondan bir parçaydı Malena, etinin bir parçasıydı, havanın berrak ve temiz dokusunda o da gökteki ışıklı fenerleri seyrediyordu ve bu, rüyalarının eseri olan kadın onu kaldırdı ayağa, ufalmış hissediyordu kendini, duyduğu kıskançlık, içini kaplayan şüphe kaybolmuştu artık, aşkının hiç umulmadık, ateşli zirvelere yükseldiğini ve o zaman, teninin yandığını, gözlerinin kapandığını, dokunma duygusunun bir başka deride eriyip kaybolduğunu, ruhun bir göğüsten öbürüne geçebilecek kadar güçlü olduğunu, bakıştan bakışa, dudaktan dudağa bulaşıcı bir hastalık gibi yayıldığını, sözden söze geçtiğini anlıyordu.

Yüreğinden yükselen bu acı çığlığı boğdu önce, söğüt ağacının gölgesine sığındı. Daha önce, Malena'nın yanından çıktıktan sonra rastladığı askerî birlik tekrar belirdi karşısında. Başlarındaki kumandan, elindeki izmariti kilisenin önünde ateşlerken, onu bekliyorlardı hepsi. Mondragon, kibritin alevinde belli belirsiz aydınlanan yüzünü gördü başlarındaki subayın, ama rüzgâr, ateşi daha sigara yanmadan söndürünce yeniden karanlığa gömüldü adamın yüzü. Yeni bir kibrit daha. Ve bu sefer, parmaklarının arasına hapsetmişti kibritin alevini, ölgün bir ışıkla aydınlanan avuçlarını yüzüne yaklaştırdı, ateşi içecekti sanki.

Ve orada, askerî birliğin, Mondragon adında birini, ölü veya diri ele geçirmek istediğini, vızır vızır aradığını öğrendi. Kolayca sıyrılmıştı ellerinden, şantiyedeki odasına baskın verildiğinde dışarıya çıkmıştı. Bütün şantiyeyi altüst etmiş, onu bulamayınca, köyde aramak için gelmişlerdi buraya. Gece zifirî karanlıktı henüz. "Ama bu onu kurtarmaz," dedi kumandanları, derin nefesler çekiyordu sigarasından, mademki beyaz üniforma var sırtında diyordu, yani, karşılarına ilk çıkacak canlı ve beyaz lekeye ateş açtıracaktı, öyle ya, emir çoktan verilmişti, dirisi olmasa ölüsü gerekliydi onlara. Fakat, suç ortaklarını itiraf ettirmek için canlı ele geçirmeyi tercih ederlerdi.

Birliğin önemli kısmı, sert adımlarla geçip gitti kilisenin önünden, söğüt dallarının arasında saklanan adam için bitmek tükenmek bilmeyen bir geçişti bu, güçlükle ayakta duruyordu Mondra-

gon, bir ara, başının döndüğünü, dizlerindeki bağın çözüldüğünü, tutunmasa yere düşeceğini hissetti, tehlikede olduğunu ve kendisini, ölü veya diri aradıklarını ansızın öğrenmekten doğan bir şaşkınlık ve korkuyla ürperdiğini fark etti. Başkan'ın hayatına kasteden komploya "bomba" temin etmekten ötürü aranıyordu -böyle söylemişti Kumandan-. Sayın Başkan'ın arabasının karşısına çıkıp yolunu kesecek kamyonu kullanmak üzere "gönüllü" yazıldığından ötürü de suçluydu ayrıca.

Kilisenin önünde bir an durdu askerler, mezarlığa kadar yürüyüp yürümemekte kararsızdılar, Kumandan gereksiz buldu bunu. Onlar gözden kaybolurken Mondragon'un planı tamamdı, ne yapacağını biliyordu artık. Toparlamıştı kendini, kanı deminki donukluğundan çıkmıştı. Mezarlık tarafından kolay olmadı kaçması; dev ölü kafalarını andıran, beyaz mezar taşları arasından sıyrılmak ve Populaca'nın kulübesine sığınmak hayli zor oldu. Mondragon kulübeden içeriye süzüldüğü zaman, gökyüzü sabahın ilk ışıklarıyla aydınlanıyordu.

"Artık çok uzak gibi görünen bütün bu olaylar Sah günü geçti başımızdan," dedi Populaca. "Geçen Sah, bundan beş gün önce tastamam..." Eliyle sakalını sıvazladı tekrar, boş ana memesini sağmaya çalışan küçücük bir kuzunun dilini andıran parmaklarıyla göğsüne vuruyordu.

Konuşması mı, yoksa susması mı gerektiğine bir türlü karar veremiyordu. Konuştu sonunda.

"Bir felaket gelmedikçe başına, kolay kolay öğrenemeyiz saklandığı yeri... Zaten bu meseleyi konuşmak da pek iyi olmaz galiba... Hani, tesadüfen bir şey öğrenirsem, hemen bildiririm size, içiniz rahat olsun bu bakımdan... İzin verirseniz, ikaz edeyim sizi, her ne kadar sizin gibi yüksek bilgili bir insanı uyarmak haddim değilse de, söylemek istiyorum: Kimseye açmayın bu meseleyi ve hiçbir yere gitmeyin sakın."

Malena, fırtınanın limandan söküp aldığı başıboş bir gemi gibi çıktı Populaca'nın kulübesinden. Hava kararıyordu, gece olacaktı

neredeyse. İleride, yükseklerde, Cerropom'un ışıkları görülüyordu şimdi. Küçük kızlar... Cantala öğretmen. Cırcır böceklerinin kuru, gıcırtılı sesi. Donmuş, kaskatı kesilmiş gibiydi her şey. Sadece Malena yürüyordu, ilerleyen kendisiydi sadece...

XII

Mason değildi öğretmen Guirnalda, liberaldi, "guanako,* sığırcık kuşu ve papaz gibileri, kanun öldürmeli," diyenlerdendi. Kilisenin bakıcısı Tancredo, bir çeşit İsa ve Hristiyanlık düşmanı kabul ediyordu onu. Öğretmeni kilisenin önünde görünce, parmaklarını birleştirip üst üste haç çıkardı. Öğretmen Guirnalda ise o esnada kapının önünde durmuş, Peder Santos'un duasını dikkatle izlemekteydi.

"Tanrıya öyle inanıyorum ki Aziz Peder, ismim bile Tancredo (çok inanan) benim, fakat şeytanı kilisede kimse görmemiştir, emin olun, benim başıma geliyor böylesi!" diye homurdandı. Daha sonra da ayin eşyasının istif edildiği odaya gitmek için sıraların arasından yürüyüp uzaklaştı.

Son dualarını mırıldanan Aziz Peder'i orada, ayin odasında bekleyecekti, papaz efendi şöyle seslenecekti ona: "Mağripliler göründü!" Arada, bütün çekmeceleri, dolap ve komodini kilitleyip aceleyle dua etmeye başladı: "Aziz ve Yüce Tanrım, Aziz ölümsüz, bizi kurtar şu liberal heriften!.." Bunun Latincesi kim bilir nasıl söylenir? Papaz efendi biliyordu Latincesini, başka şeyler de biliyordu papaz efendi. Duanın sonunda, yeryüzüne gönderilen kötü ruhlarla baş etmek için Aziz Mişel'in yardımını isterken, "kötü ruhlarla" sözü yerine "kötü liberallerle" diyordu Aziz Peder, çünkü ruhlar ne olsa "ruh"tan başka şey değildiler ama liberaller etten, kemikten, dipdiri, sapasağlam insanlardı.

Aslında içeriye erkek okulunun müdürü öğretmen Constantino Piedrafiel yerine, omuzladıkları kocaman tüfeklerin yanında ufacık görünen askerler dalıverince değişti her şey, ayin odasına girmişlerdi önce. Tüfek ve kılıç seslerinden kuşkulanan Peder

* Güney Amerika'nın güney ve batı kesimlerinde yaşayan bir lama türü.

Santos çabucak getirdi duanın sonunu. Ayin odasına girdiğinde, Tancredo'yu ölüm tehdidi altında ve duvara yapışmış hâlde buldu, beline bağlı duran ve kilisenin bütün odalarını açan anahtarları askerlere teslim etmek istemediği için bu hâle koymuşlardı onu.

"Credo, ver anahtarları beylere..." diye emretti ona papaz. Elindeki kutsal çanağı dolabın üzerine bırakıp üstündeki kutsal süsleri anında çıkarıverdi, siyah beresini aldı askıdan.

"Gerekli gördüğünüz her iş için emrinizdeyim efendim," dedi askerlere kumanda eden subaya; burnunu sanki kurtlar kemirmişti subayın, kemiksiz bir et yığını gibi gözüküyordu. Peder Santos'a boğuk bir sesle cevap verdi:

"Arayabilir miyiz kiliseyi?.."

"Derhâl, yazılı emir aldınız mı?" diye sormaya cesaret etti Peder Santos.

"Sözlü emir aldık," dedi burnunu kurtların oyduğu subay.

"Credo, ver anahtarları ve refakat et beylere."

"Şart değil," dedi subay. "Bizimle gelebilir ama gösterdiğimiz kapıyı açar biz söyleyince."

"Haydi oğlum, git beylerle," dedi papaz. Ağlamaklı bir sesle onun kulağına fısıldadı Tancredo:

"Haber verin herkese... Çanları çalın!"

Fakat ellerini göğsünde kavuşturdu Peder Santos ve İsa'nın ünlü sözlerini tekrarladı: "*Regnum meum non est de hoc mundo...** Öyle değil mi, öğretmen bey?.." Göz ucuyla, ayin odasının kapısında beliren Piedrafiel'e bakıyordu.

"Peder!.." diye sızlanarak sözünü kesti Guirnalda: "Nerede konuşabiliriz? Çok acele ve fevkalade önemlidir..."

"Günah çıkartma yeri en emin yerdir bu iş için," diye mırıldandı Peder Santos ve peşinde Piedrafiel olduğu hâlde hızlı adımlarla yürüdü ileriye. Ayaklarının ucuna basarak yürüyordu Piedrafiel, korkusu daha da büyüktü utancından.

"Diz çökün..." Piedrafiel tereddüt etti. "Geliyorlar," dedi Peder Santos, askerlerin ayak sesini duyunca dizlerinin bağı çözüldü öğretmenin, diz çökmekle yetinmedi, günah çıkartma kabinesine de

* "Krallığım bu dünyaya ait değil"

giriverdi telaşla, tanınmamak amacıyla sımsıkı sarıldı papaza. Devlet Erkek Okulu'nun müdürüydü, günah çıkarttığı bir fark edilse, başına gelecekleri biliyordu, beterin beteri işler açılacaktı başına.

Bakıcının kılavuzluğunda kiliseyi arayan askerler ve başlarındaki subay, çan kulesinin merdivenine açılan küçük kapıya yönelmişlerdi çoktan ve birbirinin peşi sıra kuleye tırmanıyorlardı. Piedrafiel rahatladı. Papaza "kırmızı kamelya" hikâyesini anlatacak vakti vardı şimdi.

"Ne kırmızı kamelyası?" diye sordu papaz, kuşkulanmıştı.

"Gazetede yazıyor, okumadınız mı yoksa?"

"Okumadım..."

"Dostumuz Mondragon'un ricası üzerine, anlıyorsunuz ya?.."

"Evet" anlamında başını salladı papaz.

"Başkentten adresime gönderilmişti bu kamelyalar, kutu içinde hem, çiçekleri Tabay öğretmene göndermiştim o zaman, bu sabah gazetede okudum, komplo ile ilgili haberler arasında, asilerin parolası 'kırmızı kamelyalarım' imiş, okuyunca şaşkına döndüm tabii. Ah, Aziz Peder! Yardım etmelisiniz bana, kız okuluna gitmelisiniz hemen, öğretmen hanımın göz bebeği gibi baktığı o kırmızı kamelyaları alıp yok etmelisiniz ortadan."

"Gazete nerede?"

"Burada, cebimde..."

"Verin gazeteyi bana, vaktinde yetişirsem eğer, o unutulması gereken çiçek buketini yok ederim ortadan."

"Tanrı sizden razı olsun!" diye bağırdı Piedrafiel.

"Her şey değişti..." dedi Peder Santos, günah çıkartma yerinden dışarıya çıkarken, üstündeki cübbenin eteklerini silkeliyordu bir yandan da. Ne zaman günah çıkartsa, sanki günahların üstüne yapışmasını önlemek için yapıyormuş gibi üstünü silkelerdi. Günahları da bitlere, pirelere benzetirdi Peder Santos. Tabii, bit ve pire takımının günahlardan daha sahici ve daha yapışkan olduğunu da iyi bilirdi.

"Bütün köyü arayacaklarmış, ev ev dolaşacaklarmış, öyle söylüyorlar..." diye fısıldadı Piedrafiel, bir yandan da papaza yetişmeye çalışıyordu.

"İşte, gördüğünüz gibi öğretmen bey, Tanrının evini aramakla başladılar işe, ne saygısızlık! Rahibe okulunu da, manastırı da arayacaklar demektir bu!.."

"Bizim okulları da!" diyerek onun sözünü kesti Guirnalda, "Kız okulundan başlayacaklar üstelik. Fakat Aziz Peder, hemen yola çıkmazsanız oraya vaktinde yetişemeyeceğinizden korkuyorum. Düşünün bir kere, o çiçekler yüzünden ipucu bulur da hepimizi 'inonados' olmakla suçlayıverirlerse..."

"Siz de kullanıyorsunuz demek, sözlükte olmayan bu garip sözü..."

"Gazete? Almıyor musunuz gazeteyi?.. Alın, dünkü gazete bu..." Ter içinde, bir kâğıt yastıktan farksız hâle girmiş buruşuk gazete, öğretmen Guirnalda'nın elinde belirdikten çok kısa bir süre sonra papazın cübbesi altında kayboldu. "Gösterin gazeteyi Tabay öğretmene, askerler gelmeden, çiçeklerle birlikte gazeteyi de yok etmesini söyleyin ama!"

"Yukarı kısımdan başlarlarsa köyü aramaya, biraz sonra kız okulunda olur askerler."

"Fakat Aziz Peder, ne biliyorsunuz, belki de koskoca bir alay gönderdiler buraya, o zaman, her yeri ayrı ayrı birlikler arıyor demektir. Et bulabildik mi bu sabah? Zerresini bulamadık! Şafakla birlikte, Rolman'ların en gencini sıkıştırıp kestiği hayvanın etini almışlar elinden, koca hayvanı, olduğu gibi onlara vermekten başka çare görememiş zavallı; ekmek sıkıntısı da çektik fazladan, köydeki iki fırın da askerlere vermekten köylüye ekmek dağıtamadı bugün. Ekmek de yok, et de. Fakir fukara ne yiyecek diye soruyorum kendi kendime..."

"Sebze yiyecekler çaresiz..."

"Sebze de yok bu dağ başında, meyve ve sebze taşıyan seyyar satıcıları köye bile sokmamışlar, bütün yolları kesmişler zaten, seferberlik gibi bir şey... Fakat Aziz Peder, gidin artık siz, daha fazla vakit kaybetmeyelim, buradakiler bulmasa, öbür birlik bulacak çiçekleri geç kalırsak, duyuyor musunuz, kuleden iniyorlar işte."

Cerropom'da, öğretmen Guirnalda'nın deyişiyle, bütün hafta boyunca Pazartesi gününden başlayarak Perşembe gecesine kadar

normal hayat yaşanmadı. Askerî birlik ve motorlu polis kuvveti kamp kurdu köyde ve eli silahlı adamların telaşlı ve gürültülü dünyası Cuma gününe kadar sürdü gitti.

Populaca'nın kulübesinden köye, okula dönünce, bütün gece uyumamaya karar verdi Malena, biraz olsun umutluydu, sıkıntıdan boğulacak gibi oluyordu ama şafak söküp de günün ilk ışıkları ortalığı aydınlatınca, ağlamaktan kıpkırmızı kesilmiş uykulu gözlerle çıktı ortaya. Nasıl kapatabilirdi gözlerini, içinde sürüp giden geceyi, karanlığı aydınlatan bu iki ateşi nasıl söndürebilirdi? Karanlıklarda aklını kaybedeceğine gerçeğe bakmak, her şeyi olduğu gibi anlamak daha doğruydu. İşte, Pazartesi sabahı, günün bu erken saatinde dışarıda ayak sesleri duyunca siyah gözlüklerini taktı hemen ve masasına geçip oturdu, kendi deyişiyle "siperine" yerleşti; her şeyin yerli yerinde olup olmadığını kontrol etmek için Müdüriyet kısmına bir göz gezdirdi önce. Bakanlıktan gönderilen bir yetkili, bir müfettiş olabilirdi bu gelen. Yanı başında, kurutma kâğıdıyla mürekkep hokkasının yanında, masasının üzerindeydi kırmızı kamelyalar, küçük bir vazonun içine yerleştirmişti onları. Fakat Peder Santos'u görünce karşısında, matemli camların gerisine sakladığı gözlerinden yaşlar aktı tekrar, yanaklarına süzüldü bu yaşlar. Tek kelime bile konuşmadı Peder Santos, elindeki gazeteyi çarşaf gibi açtı sadece. Birinci sayfada, kocaman harflerle basılmıştı "çiçekleri":

"KIRMIZI KAMELYALAR"

Malena, önce gazeteyi mi, yoksa çiçekleri mi alması gerektiğine karar veremedi bir süre. Gazete. Gazeteyi seçti sonra. Titreyen parmakları arasında hışır hışır ötüyordu gazete. Gözleriyle yiyip bitirecekti gazetede yazılanları. Peder Santos çoktan yakalamıştı kamelyaları. Kırmızı kamelyalar, asilerin işareti, parolası.

"Bu çiçek demeti..." diye söze girdi Peder Santos, dua niyetine söylüyordu bunları sanki; "Hiç gelmedi buraya, kimse almadı bu çiçekleri ve kimse görmedi! Böyle bir demet yok ve hiçbir zaman da olmadı!"

Uzun uzun tartışması gerekti Malena'yla. Başka türlü nasıl başa çıkılır ki kadınlarla? Bütün demet olmasa bile... tek bir çiçek, çiçek de olmazsa, bir yaprak, sadece, yaprağın yarısına bile razıydı...

"Tehlikeli olur yavrum, tehlikeli olur... Neden istiyorsun bunu?"

"Yemek için!.." dedi Malena, bütün kalbiyle ve inanarak söylemişti bunu, sonra, şeytanca bir atılışla ve biraz da papazı yaralamak, çiçeklerini elinden alan papaza acı vermek amacıyla devam etti: "Ona erişebilmek, onunla her şeyde ve her yerde bir olabilmek için..."

"İzin veriyorum buna, kızım... yapabilirsin..." dedi papaz, bir yandan da düşünüyordu: "Böyle tecrübeli bir ruh için başka türlü davranamazdım işin doğrusu, biraz önce hiç günah çıkartmayan bir liberale bile günah çıkarttım ya..."

Malena, çiçeğin kan kırmızısı renkteki yaprağını diline yapıştırdı, ağlayarak öne eğdi başını, kamelyaları cübbesinin altına gizlemişti papaz ve aceleyle dışarıya çıkıyordu. O sırada önüne bakınca, sadece boş vazoyu ve gazetenin baş sayfasındaki yazıyı gördü Malena: Kırmızı kamelyalar... Saydı harfleri... On üç harf vardı tam. Komplocular düşünmüşler miydi bunu, sanmıyordu... Ama belki de, onlar da düşünmüşlerdi, böyle olduğu için seçmişlerdi belki de... Uğursuzluk! On üç harf...

Biraz sonra, iyice dağınık duran saçlarını düzeltti Malena, gözlüklerini silerek oyalandı ardından, zili çalmak üzere müdür odasından dışarıya çıktı, çan nasıl çalınırsa öyle çalıyordu zil, aradaki tek fark teneffüs vaktini haber vermesiydi zilin. Demin kiliseyi arayan askerî birlikten daha kalabalık bir grup gelmişti okulu aramaya, bu yüzden çabuk ve kısa kesildi çocukların teneffüsü. Zil sesi duyuldu ilkin, hemen arkasından küçücük kız öğrencilerin cıvıl cıvıl sesleri ve sonra derin bir sessizlik. Peder Santos tam vaktinde yok etmişti kamelyaları. Sessiz bir teneffüs havası içinde aradılar okulu. Erkek okulundan gelmişlerdi buraya. Sınıflar, müdür odası, Malena'nın dairesi, iç avlular, hizmetçi ve personel odaları, mutfak, odun deposu ve tavan araları bir bir arandı hep.

Askerî birliğin başındaki subayların en genci, iri yarı, kemikli, pırıl pırıl parlayan çizmeleriyle dikkat çeken bir adamdı. Başkentten geliyordu, çıkarken şöyle bağırdı çevresindekilere:

"Bütün kız öğretmenler, iyi tanıdığım birini keyiflendirecek bir şey saklıyorlar koyunlarında!"

"Susacak mısın, kurşunu yapıştırayım mı!" diye seslendi öbür subay, tabancasını kılıfından çekmişti bile.

"Ne oluyor sana? Seninle alıp veremediğim yok ki benim... Köyle ilgilensene, insanlarla, manzarayla ve bak şu ilerdeki köpekle ilgilensene sen... Büyüklerinin sözünü duymazsın o zaman, tamam mı çocuğum, erkek kısmının hakkıdır kadın milletine bakmak..."

"Şişştt... Sus, vururum seni susmazsan," diye cevap verdi öbürü tekrar, ateş etmeye hazırdı gerçekten de.

"Hadi, gönlün olsun, bir de şu gereksiz tehditlerden vazgeçmen için diyeceğim ki, Yerli olmalıydın sen ve devam edeceğim; iş yok bu öğretmen kızlarda, vücutları çirkin, göğüsleri beş para etmez, bacakları biçimsiz, çirkin kısacası, çirkin hepsi..."

"Sus..." dedi öbürü, yakaran bir ifade belirmişti sesinde, güçlükle konuşuyordu: "Düşündükçe diken diken oluyor saçlarım ve dizlerimin bağı çözülüveriyor."

"Hastalık canını sıkıyor senin, dizlerindeki hastalık..."

"Askerlik hastalığı dersen, kabulüm... Yenidir ama... Daha yeni sardım bacağımı, memnun olursanız... Acıdan kıvranıyordu, bitkindi." Dişlerinin arasından soluyarak güçlükle konuştu: "Bir kurşun sıkacağım beynime, bitsin artık bu acı..."

"Budala olma, iyileşeceksin nasıl olsa!" dedi öbürü. Arkadaşının dediğini yapmasından, beynine bir kurşun sıkarak intihar etmesinden korkuyordu. Onun elinden tabancasını almalarını emretti yanındakilere. "İyileşmesen bile tahammül edeceksin, katlanacaksın, erkek dediğin acıya katlanmak için yaratılmıştır biraz da..."

"Sen kimsin ki böyle konuşuyorsun be kardeşim?"

"Tam otuz üç defa başıma geldi... Birincisi iyileşmez hiç, doğrudur, geri kalanını boşver!"

Subay bırakmak istemiyordu tabancayı. En sonunda bir çavuşa bırakmaya razı oldu. Onun eline, silah yerine içi viski dolu bir matara tutuşturdu çavuş.

"Şöyle kocaman bir yudum alırsan, sızıyı dindirir teğmenim..."

"Teşekkür ederim, çavuş..." Ve matarayı ağzına götürmeden önce bağırdı: "Bütün orospular yerin dibine batsın, onları doğuranlar da!"

Bir yudum aldıktan sonra, dikti matarayı, soluk aldı, hınç doluydu içi, ayaklarını açtı iyice, kemerini çözdü ve birkaç adım ileriye yürümek istedi...

At arabaları, atlılar, yayalar, ağaçlar, rüzgâr ve rüzgârın havalandırdığı toz kümecikleri...

Kendi deyişiyle siperine dönmüştü Malena, masasına oturmuştu ama yazısını yazamıyordu bir türlü. Sinirli bir tik gelip yerleşmişti eline, boyuna kaleminin ucuyla masaya vurup duruyordu şimdi. Duvardaki saatin ritmine uygun tik-tak'larla vuruyordu hem; tik... tak... tik... tak... Nabzının atışma uygun bir hızla vuruyordu, zamanın akışına uydurarak vuruyordu kalemi, tik-tak ve tak; noktalar koyuyordu önündeki kâğıdın üstüne ve çizgiler çiziyordu, dışarıda bıkmadan usanmadan yağan yağmurun sesiyle şekillenen eğriler karalıyordu. Bazen, kalemini vurmaya devam ederek ve dışarıdaki yağmuru hiç unutmadan, Peder Santos'un alıp götürdüğü kamelyaların, bundan yıllarca önce trende unuttuğu kamelyalar olup olmadığını düşünüyordu. "Hayır" anlamında sallıyordu başını, inanmıyordu böyle olduğuna, aksini düşünüyordu... Açıklaması biraz güç oluyordu, açıklıyordu gene... Trende unuttuğu kamelyalar, ilk aşkının son şahlanışı, son aleviydi, tesadüfen karşılaştığı bir yabancının elini yakmıştı onlar ve bu yabancı, yıllar sonra, aynı ateşi yeni bir kamelya demetinin içinde, alevli, tutkulu bir ateşle, ihtilalcilerin ateşiyle süsleyerek tekrar karşısına çıkarıyordu.

Sabahın on bir buçuğunu vuran duvar saatinin bir parçasıymış gibi doğruldu ve ayağa kalktı Malena. Küçük öğrenci kızlar ikişer ikişer dışarıya çıkıyorlardı sınıflardan, onun uyanık bakışları arasında sokak kapısına doğru yürüyorlardı; öğretmenler kendi dairelerine çekildi onlar gidince. Malena, bir kez daha koca okulda tek başına kalıverdi.

O da kendi dairesine çekildi hemen. Hizmetçilerin ayak sesleri. Kendi adımlarının sesi. Yemek. Bir zaman, ellerini seyrederek oyalandı. Yemek odasına, kendisini bekleyen, sıcak, dumanı tüten çorbanın başına gitmeden önce, yatağının başucunda duran yastığı aldı eline, şefkat dolu şaplaklarla düzeltti ve yumuşattı yastığı. Onun sırdaşıydı bu yastık. Sürekli bir hıçkırık ve gözyaşına dönü-

şen düşüncelerine tek tanıktı bu yastık, her şeyi bir otomat gibi, mekanik gelgitlerle yaşamaya başladığı ve içini sonsuz bir pişmanlıkla dolduran günden beri, uyusa da uyumasa da sadece ağladığını bilen tek varlıktı bu yastık.

Cerro Brilloso'dan düşerek ölen küçücük bir keçi çobanının cenazesi, marimba ve füze gürültüleri arasında verildi toprağa. Cerropom mezarlığı çok kalabalıktı o gün. Erkek Okulu öğrencilerinden birinin kardeşiydi ölen küçük, cenaze törenine köyün önemli kişileri de katıldı bu yüzden: Peder Santos, her iki okulun müdürleri ve öğretmenleri hazırdılar törende.

Dua faslı bitince Peder Santos, Malena ile Piedrafiel'in yan yana durdukları yere geldi ve onların arasına geçti, mezarın kazılması bekleniyordu o sırada.

"Rahat konuşabiliriz burada. Yeni haberler var mı?"

"Pek bir şey bilmiyoruz, Aziz Peder," diye cevap verdi Piedrafiel.

"Öyleyse yakalayamadılar onu. Bana sorarsanız kurtuldu pençelerinden."

Peder Santos'un böyle ortaya konuşması, Mondragon'dan yana çıktığını hiç belli etmemesi, mesela "bana sorarsanız, kurtuldu pençelerinden" deyişi, kuşkulandırmıştı Malena'yı aslında. Sevdiği adamın henüz ele geçmediğini öğrenmek, yabancıların ağzından işitmek keyiflendiriyordu onu ama papazın tavrını pek saygılı bulmamıştı doğrusu.

"Peder, öyle konuşuyor ki, Mondragon'un onların elinden kurtulamayacağına inanmış bir hâli var sanıyor insan..." dedi Malena.

"Tanrı saklasın kızım!" dedi papaz, göğsünde kavuşturmuştu ellerini. "Çok yanlış düşünüyorsun."

"Şükürler olsun, vaktinde yok ettik çiçekleri!" dedi öğretmen Guirnalda, manşetlerine uzattı parmaklarını ve ekledi: "Bütün bu hikâyede en çok üzüldüğüm şey, o subayın intihar etmesi..."

"Kim olabilir bu adam?" diye sordu Malena.

"Askerî birliğin başında Cerropom'a gelen subaylardan biri. Alaya varır varmaz, tabancasını çıkarıp ağzına dayamış ve basmış tetiğe."

"Zavallı, komployа karışmış olmalı," dedi Peder Santos...

"Tabanca kurşunuyla öldü," dedi Piedrafiel. "Kurşuna dizildi sayılır."

"Hayır efendim, bildiğiniz gibi değil, kurşuna dizilen adamın yanında papaz vardır mutlaka!"

"Ne güzel teselli... Karga kılıklı bir adam."

Gökyüzüne yükselen füzelerin varlığı, o anda toprağa verilen küçük ölünün aslında gökyüzüne çıktığına bir işaretti. Bu, Peder Santos'un hemen kulaklarını tıkamasına ve Piedrafiel'in deminki kabalığına cevap vermesine engel oldu; sadece, papaz cübbesini eşek kulaklarına veya şeytan boynuzuna tercih ettiğini işaretle anlatmaya çalıştı ona.

Mezarın toprağını atıp örtmek kalmıştı geriye, sonra da hazır bekletilen haç konulacaktı ölünün başucuna. En zoru, ayrılmak ve özellikle çocuğun anasını ayırmaktı mezarın başından, sanki çocuğunun mezarına kök salmıştı kadın. Doğru, gözyaşı kadar bereketli hiçbir şey yoktur, hiçbir şey gözyaşı kadar çabuk kök salamaz. Kaldırmak zorunda kaldılar kadını. Kadın uzaklaşmak, üzerinde "VENANCİTO" yazılı mezar taşma sırtını dönüp gitmek istemiyordu.

Kilisenin bakıcısı Tancredo, kilisenin kapısında rastladı Malena'ya, selamı yapıştırdı hemen. Öğretmen Guirnalda, mezarlığın kapısında izin isteyip ayrılmıştı yanından ve papazla baş başa bırakmıştı Malena'yı. Koskocaman dudakları vardı Tancredo'nun, kocaman pabuçlar giymişti ayağına, üstelik çok bol bir pantolon giymişti üstüne; kafasının büyüklüğü gövdesini unutturuyordu bakınca, saçlarının çokluğu ve kabarıklığından ötürü de yüzü görünmez oluyordu. Gülümseyerek baktı önce, kelimeleri tane tane yutarak konuştu:

"Cayetano Duende arıyordu sizi..."

"Beni mi?"

"Evet, efendim."

"Ne istediğini söylemedi mi?"

"Hayır, söylemedi..."

"Hemen şuracıkta, mezarlıkta olduğumu bilmiyor muydunuz?"

"Söyledik ama dört bir yanına baktı Duende, çekip gitti sonra..."

Boru sesleri işitildi o sırada. Kilisenin kulelerine doğru uçuşan masmavi kuşlar görüldü arkasından.

Malena sordu:

"Şu söğüt ağacı kimin, peki?"

Şaşkın şaşkın baktı ona Tancredo, kendisiyle alay mı ettiğini, yoksa aklından zoru mu olduğunu kestirmeye çalışıyordu Malena öğretmenin. Tanrının ağacına bakıp, "Bu kimdir?" diye sormak... Öyle ya...

"Kimin olsun istiyorsunuz ki ağacın... Siz, nasıl kendinize aitseniz bu da böyle, ağaç ağacındır."

"İyi anlatamadım galiba, yani ağaç mezarlığa mı, yoksa kiliseye mi ait demek istiyordum."

"Kökü mezarlıkta fakat bizim tarafa sarkıyor dalları..."

"Çok güzel bir ağaç."

"Sadece Tanrınındır güzel olan!"

"Tanrının yarattığı her şey güzeldir, Tancredo!"

"Fazla derine girmeyin efendim, derine inmeyin!"

"Peder dönmedi mi daha?.."

"Bir şey mi getirmiştiniz Peder'e?"

"Kendisini beklememi söylemişti de..."

"Beklediğinizi haber vereyim öyleyse, belki unutmuştur..." Uzaklaştı Tancredo ve kilisenin kapısını açar açmaz kendi kendine mırıldandı: "Ağaçların sahibini sorduğuna bakılırsa, kadın kaçırdı aklını galiba, hepsi Tanrının elbette, kimin olacak ki başka! Papaz efendi de ondan hırlı değil pek. Çok okuyan, cahil kalıyor işte sonunda..."

Söğüt ağacının yanına vardığında belirgin şekilde heyecanlıydı Malena fakat kendi gövdesini sarsan titreyişten pek de farklı olmayan bir ürperti ile hışırdayan ağacın yanında bir süre durup seyretti ağacı, aralanmıştı dudakları, kendi kendine böğründe yükselen bir sesin varlığını hissediyordu; soluğuyla, gözleriyle, ürkek yüreciği ile her an biraz daha yatışarak, sakinleşerek seyrediyordu salkım söğüdü. Sevdiği adamı gizlediği için binlerce teşekkür borçluydu ağaca, askerî birlik sevdiğinin yanı başına

kadar geldiği hâlde salkım söğüt saklamıştı onu, vermemişti düşmana, üstelik hakkındaki hükmü, burada, bu ulu ağacın gölgesinde duymuştu sevdiceği. Burada, bu dalların altında bekledi, diyordu kendi kendine ve aklına hep onu kitaplıktan çıkarışı geliyordu sonra, kendisi kovmuştu sevdiğini... Ama işte bu, ölülerin dünyasına kök salan salkım söğüt bağrına basmıştı Mondragon'u... Ah, eğer kovmasaydım onu, "Gitmeni istiyorum şimdi," demeseydim o gece; yakalanacaktı, kurdukları tuzağa düşecekti. Senin gibi hünerli değilim ben salkım söğüt, gölgeli bir ulu ağaç değilim!

Yüreğinin çarpıntısını kimseye belli etmemeye çalıştı, salkım söğüdün hikâyesini, kendisinden ve Populaca'dan başka bilen yoktu, Peder Santos'un yanı sıra okula doğru yürümeye başladı.

"Yeni gazeteler geldi ama telaşlanmanı istemem," dedi papaz, yürümeye devam ediyordu bir yandan da.

Önce kekeledi Malena:

"Yoksa... Yoksa ele mi geçirdiler onu?"

"Hayır, kızım, hayır... Böyle konuşmamalısın hem. Sınırda kontrolü arttırmışlar sadece, komployа karışanların hepsi ölüme mahkûm edilmiş bu gece, yarın kurşuna dizeceklermiş hepsini."

"Beni asıl korkutan şey başka, onu yakalayıp oracıkta öldürecek, adını bile anmayacaklar sonra."

"İmkânsız. Çıkar bunu aklımdan; hükümetin itibarına zarar verir bu."

"Hükümetin itibarı mı?"

"Dur, anlatayım kızım; bu hükümet de, bütün kaba kuvvete dayanan hükümetler gibi, itibarını terör yaratmakta, insanları dehşete boğmakta görüyor ve biliyorsun, insanı en fazla dehşete düşüren şey de ölüm korkusudur. Tam tersine..." Alnında biriken terleri silmek için mendilini çıkardı cebinden, boynunu da sildi ayrıca, ensesini temizledi mendille. "Ne diyordum, tam tersine, herhangi bir adamı vururlar da 'buydu' deyiverirler..."

"Yirmi yedi gün, tastamam yirmi yedi gün oldu bugün," diye içini çekti Malena. "Aklımı kaçırmadım henüz, delirmek pek öyle kolay değil çünkü..."

"Tanrı çok büyük ve merhametlidir, yardım dilemek gerekir ondan!"

"Siz de çok iyisiniz, aziz birisiniz!"

"Günaha girme kızım!.. Aziz olan Tanrıdır sadece. Gazeteleri okumak ister misin, bırakayım mı sana?"

"Juan Pablo hakkında bir şey yazmamışlarsa, okumasam bile olur. En iyisi, Guirnalda öğretmene verirsiniz gazeteleri, heyecanla yeni haberleri soruyor çünkü..."

"Suç ortağımız bizim!.." dedi papaz, gülüyordu bir yandan da. "Hi, hi, hi, büyük bir liberal o. Çiçek meselesinde tuzağa düştü, inan bana. Titriyor korkudan, ne zaman görse beni, dudakları kuruyor, kötü bir haber getireceğim diye ödü kopuyor."

Akşam karanlığı bastırmıştı, farkına bile varmamışlardı. Uzakta, sahil tarafında sicim gibi yağan yağmurun kokusu burunlarına kadar geliyordu, Malena yağmurun sesini işitir gibi oluyordu hatta. Papaz gittikten sonra yalnız kalınca okulu kapalı görmek bir garip sızı uyandırdı içinde, şaşırmıştı. O ana kadar, günlerden Cumartesi olduğunu bile fark etmemişti.

"Öğretmen hanım, misafir geldi sana," dedi hizmetçi kadınlardan biri. Cumartesi günleri adamakıllı temizlik yapılıyordu okulda, örümcekleri temizlemek için palmiye dalları kadar uzun süpürgelerle bütün duvarlar silinirdi. Teneffüs salonları ve koridorlar sulanır, defalarca silinir, sütunlar pırıl pırıl hâle getirilir, toplantıların yapıldığı kısım iyice parlatılırdı, ayna gibi olurdu burası. Toplantılara ve papazın gelişine hizmetçi kadınların biraz canı sıkılırdı, günah çıkarttıkları ve yedikleri haltı papaza anlattıkları için bu kısmı temizlerken biraz isteksiz çalışırlardı.

Malena, öfkeyle kaldırdı başını. Belli iş saatlerinin dışında ziyaretçi kabul etmezdi. Hele cumartesi günleri, hiç ziyaretçi istemezdi, üstelik bugün kapalıydı okul ve personel dışında okulun kapısı kimseye açılmazdı.

"Kimmiş beni görmek isteyen?" dedi Malena, öfkeliydi sesi.

"Bir adam görmek istiyor sizi, arıyor..."

"Bir adam mı arıyor?"

"Evet, şuraya girdi demin..."

"Hizmetkârınız..." dedi arkasından bir ses, kocaman, tanıdık ama kaç zamandır işitmediği bir sesti bu.

Cayetano Duende, onu selamlamak amacıyla yaklaştı yanına, elini kaldırıp şapkasını aldı başından, hafifçe eğildi.

"Şafakla beraber gelmek istiyordum Cerropom'a, gelgelelim birçok şey engel oldu bu işe, uykudan başladı aksilik, uyumuş kalmışım, sabah serinliğinde çıkamadım yola, çok uzaktan geliyorum sonra. Sizi böyle iyi ve sıhhatli gördüğüme sevindim, Tanrı sayesinde tabii!"

"Gelin, oturun bakalım. Sizi gören, zamanın geçmediğini sanacak. Hep aynı, bildik Cayetano Duende. Girin, Müdüriyet odası burası. Oturun, bırakın şapkanızı şuraya."

"Hayır kızım, şapkamı hiç ayırmam yanımdan. Yeni haberler var mı? Sanki yıllarca önce değil de dün getirdim sizi Cerropom'a, çok gençtiniz o zaman, dikensiz bir gül gibiydiniz, yalan mı? Hatırlıyor musunuz, okul bile yoktu o zaman? Zonicario Barillas'a acele tarafından boyattığımız kocaman bir oda vardı sadece, okuldu bu... Şimdi toprakta yatan Chanta Vega kadının yanına inmiştiniz. Burada ölmedi Chanta Vega, başka yere gitti ölmek için. Bir oğlan çocuk bıraktı geride; Poncio Suasnavar, siz tanıdınız onu, Panzos diye bir heriften peydahlamıştı bu oğlanı, felaketin tuzu biberi olarak da üç çocuk daha bıraktı ayrıca. Bazı kadınlar var, çocuk doğurarak kendilerinden intikam alıyorlar, işte böyle. Bir de şu bizim Cayetano Duende vardı, hatırlıyor musunuz? 'Şu' diye bahsediyorum kendimden, artık bir başkasıyım çünkü, hem aynı adamım, hem de farklıyım ondan, biz Duende'lerin hayattaki en büyük hünerlerimizden biri de budur zaten; hem farklıyız, hem aynı kalıyoruz, ikisi bir arada. Kasım yortusu hariç, o gün bütün Duende'lerin bayramı çünkü. Her Duende'nin peşinde bir Aziz vardır onu gözleyen, her Aziz'i koruyan ve savunan bir Duende vardır mutlak Kasım yortusunda, bütün Aziz'ler buluşursa, bütün Duende'ler de buluşur. (Başının döndüğünü hissetmeye başladı Malena.) Chanta Vega, Cayetano Duende, Çinli... aşağıda tren istasyonu olmadığı günler; ihtiyari durak... bir telgraf... ha, hatırlıyor musunuz, tam siz arabadan inmiştiniz, bir telgraf getirdiler,

size gelmediğini sandınız önce fakat size gönderilmişti, ama aklınıza ve kalbinize taht kuran adamdan gelmiyordu. Unutulan ve günün birinde tekrar karşınıza, yepyeni bir ışık altında çıkan her şeye 'hoş geldin!' diyelim, 'nanacastes' yediğimiz zamanki gibi başımızı döndürdüğü için teşekkür edelim!"

Her şey, ansızın yeniden canlandı Malena'nın gözünde. Müdür odasında, masasının başında değildi artık; at arabasının arka tarafındaydı, Cayetano Duende vardı önünde, bir dağın sırtını andırıyordu sırtı, tepesi dumanlı dağları andıran bulutlu bir şapka vardı başında, yol boyunca hikâyeler uyduruyordu ona...

"Hatırlıyor musun, o zaman, gökteki yıldızların küçücük delikler olduğunu söyledim sana, 'günün birinde parmağınla tıkayacaksın bu delikleri' dedim?.. Daha gerçekleşmedi ama olacak ve eğer benimle yukarıya, dağlara doğru gelirsen, rüzgârda, denizin rüzgârında, dağların birer bayrak gibi dalgalandığını göreceksin..."

Malena ayağa kalktı (bundan tam on bir yıl önce de arabanın içinde, aynı istekle yanıp tutuşmuş, yola devam etmek istememiş, arabadan inmek gelmişti içinden...) ve masasına dayadı ellerini, daha doğrusu, masayı tuttu elleriyle, şimdi on bir yıl önceki at arabası gibi hızla yol aldığını hissediyordu masanın, uçurumlar ve karanlıklar arasında ilerlediğini hissediyordu. Bir fincan kahve içmelerini teklif etti Duende'ye, dayanılmaz bir tutku gibi bir şey gelip yerleşmişti böğrüne. Bir şey içmek istiyordu o da, gerçeğin tılsımı sayılan bir şeyi içebilmeyi; "hava" almayı istiyordu ayrıca.

Şarkı söyleyen çocuk korosunu duydu uzaktan. Aynı yöne doğru koşarak ilerledi, Cayetano Duende'nin peşi sıra gelmesinden ürküyordu.

"Cantala öğretmen," diye seslendi kapıdan. Telaşla Cantala öğretmeni çağırıyordu. "Şey var..." Bir hayalet var, diyecekti kendini tutmasa. "Müdür odasında bir bey var, benim misafirim, söyleyin de bir fincan kahve götürsünler ona, çok acele bir iş yüzünden hemen dışarıya çıktığımı söyleyin ayrıca. Tanrı biliyor ya, nasıl yorgun olur insan Cumartesi günleri, hele ziyaret filan kabul edecek hâlimizin olmadığını Tanrı bilir herkesten iyi."

"Derhâl yaparım, efendim..."

"İşinize ara verdirdiğim için de bağışlayın beni, dayanamadım daha fazla; öyle insanlar var ki, en eski, en köklü ve hiç aklımızdan çıkmayan hatıraları tekrar uyandırıverirler içimizde."

"Kahveyi hazırlatayım ben..."

"Kızlardan birine söyleyin, ona götürsün kahveyi..."

İkisi de sustular; kendi dairesine girdi Malena, yatağın üstüne attı kendini, çabuk kalktı ama yatak değildi onu Cerropom'a getiren, fakat şimdi, yatağın da on bir yıl önceki arabadan farkı yoktu gözünde. Cayetano Duende gene yerleşmişti ön tarafa, o dayanılmaz yeşil servi kahkahasıyla, evet, ağzından çıkan servi, yeşil servi misali bir kahkaha; evet, evet, makasla kesilmiş gibiydi saçları ve yemyeşildi gözleri, yeşil bir servinin gözleriydi, öldü mü, hayır!.. Bağırarak atladı yataktan, ne aynayı görebildi, ne de aynadaki hayalini, ayna boş bir çerçeveydi şimdi ve Malena eliyle yokluyor, ayna camının gerisinde yaşayan şeyi, kendi hayatının aynasını arıyor, bulmaya çalışıyordu... Soluk alışı... Soluk alışının ispatı yani... Yaşayıp yaşamadığına ancak soluğu tanık olabilirdi. Kendi hayalinin resmi önünde sevinçle titredi, başlangıçta şaşkın, allak bullak olmuş bir resimdi bu, gittikçe aydınlandı resim, belirginleşti, baştaki bulanıklığından sıyrıldı; soluğu aynanın camına yapıştıkça, kendi kendine ulaşabilmek, kollarını uzatıp kendi resmini kucaklayabilmek ve kendini öğrenmek amacıyla yanıp tutuşuyordu!

"Müdire hanım..."

Cantala öğretmenin sesini duyunca ayrıldı aynanın önünden. Durdu bir an, gözlüklerini taktı hemen. Gözlerinin altındaki halkalar, küfün kemirdiği iki zincir halkasından farksız duruyordu.

Kapının önündeydi Cantala öğretmen, kahve fincanı elindeydi.

"Müdür odasına gitmemi söylemiştiniz ama orada kimse yok ki efendim."

"Fakat orada bıraktım adamı. Gitmiş olmasın..."

"Nereden çıkacak efendim? Sokak kapısı kilitli."

"Gidip bakalım öyleyse."

Peşinde Cantala öğretmen olduğu hâlde müdür odasına girdi Malena. Cayetano Duende'nin, ansızın ortadan kaybolduğunu anladı o zaman.

"Tanırlarsa onu, kötü. Becerikliyse daha da kötü."

"Hayır, sakın korkmayın siz; çok iyi adamdır, güvenilir insandır, beni bundan... çok... çok zaman önce Cerropom'a getiren arabacıdır. Asıl mesele, beni eski günlere ait hikâyelerle, olduğumdan daha yaşlı göstermesi..."

"Fakat siz yaşlı değilsiniz ki efendim..."

"Okula geldiğim zaman sizin yaşınızdaydım Anna Maria, on dokuz yaşındaydım. Tam on bir yıl önceydi, sayın isterseniz. Fakat vakit kaybettiriyorum size, siz gidin kızların yanma, çalışmanıza devam edin; ziyaretçim kahvesini mutfakta içmek istiyor olmalı."

"Hayır efendim, kahveyi siz taşırsanız olmaz!"

"Olsun. Rica ederim. Bırakın fincanı bana, bırakın şuraya, verin bana siz, tesadüfen onu öğrencilerle gevezelik ederken görürsem veririm kahvesini. Benim kendisini aradığımı sanacak, işin doğrusunu söylemek gerekirse benim yaptığım, yani onu orada öylece yalnız bırakmam da bir kabalıktı aslında."

"Madem öyle..." diyerek kahve fincanını ona bıraktı öğretmen Cantala, "Fakat unutmayın, ben severek götürecektim kahveyi."

Servis kısmının bulunduğu tarafta belli bir değişiklik vardı, önce anlamadı bunu Malena. Sonra fark etti ki papağan ortada yoktu. Günün her saatinde zırlayıp dururdu hâlbuki bu papağan. Ama Cumartesi günleri, belki de ortalığı kaplayan sessizlikten, bütün hafta boyunca alıştığı çocuk seslerinin yokluğundan ötürü çekilmez hâle gelirdi. Cayetano Duende'yi bulamayınca, onu görüp görmediklerini sordu hizmetçilere.

"Evet, biraz önce buradan geçerken gördüm onu," dedi hizmetçilerden biri.

"Goya kadın mısınız siz?"

"Hayır, Goya kadın tabakları yıkıyor orada. Nicolasa Turcios'um ben. Hayli yaşlı olan bu bey biraz önce geçti buradan. Sizi gördüğünü, sağlığınızın yerinde olduğunu, gideceğini söyledi. Goya kadınla da konuştu ayrıca..."

Öbür hizmetçi geldi o sırada. Dirseklerine kadar ıslanmış olan kollarını ve ellerini önlüğüne siliyordu.

"Demin size Culacha'nın anlattıklarını söyledi. Sağlığınızın yerinde olduğunu ve gideceğini söyledi. 'Yakında görüşürüz,' dedim ona. 'Yakında görüşürüz,' diye cevap verdi. Kapıyı çekti, çıktı dışarıya."

"Ben de kahve vermek için arıyordum onu..."

"Culacha, gel, öğretmen hanımın elinden al şu kahveyi, kütük gibi durma orada!" dedi Goya kadın ve sonra alçak sesle devam etti: "Yüzde yüz içecek o kahveyi, yemek içmekte üstlerine yoktur bizim gençlerin, bayılırlar bu işe. Bulaşık yerine koy fincanı, yıkadığım tabakları kurulamaya başla, üst üste yerleştir sonra."

"Fincandaki kahveyi dökeceğinize için tabii, kimse elini sürmedi..." dedi Malena.

"Henüz sen bile... Değil mi, Culacha? İnsan canı isterse nazlanmamalı, gençlerin karnı hep acıktığına göre fırsattan faydalanmalı..."

"Tanrı sizden razı olsun, içeceğim kahveyi, hâlâ sıcak zaten!" diyerek kahveyi aldı ve teşekkür etti Nicolasa, bulaşık yerine doğru uzaklaşırken kendi kendine söyleniyordu: "Şu, Goya ihtiyarı cadının teki, büyücü. Bu kahveyi içmek istediğimi nasıl anladı! Bazı geceler, nopal kaktüsünün yaprağından tütsü hazırlıyor; bazı geceler, siyah paçavranın üstüne bembeyaz ve yusyuvarlak bir şey yerleştirip oynuyor onunla, sık sık da papağanla konuşuyor hem, meretin kuşu insan sanki... Sahi, papağana ne oldu, ortalıkta görünmüyor, sesi de işitilmiyor artık, uçtu gitti galiba, keşke gitse, hiç çekilmiyordu çünkü..."

"Hanımefendi!.." dedi Goya kadın, Malena ile yalnız kalışını fırsat bilmişti. "Bu adamın ismi Cayetano Duende'dir."

"Tanıyor muydun onu?"

"Evet, o beni tanımaz gerçi, ben onu tanırım, hem de kaç zamandır tanırım, belki bilmiyorsunuzdur, gene de olduğu gibi göstermeli her şeyi. Hayatını, uzun yolu olup da kestirmeden gitmek isteyenlere, kaçakçılara, kanun kaçaklarına kılavuzluk ederek kazanır o. Yeraltı geçitlerine getiriverin sözü, bakın, ne olağanüstü hikâyeler anlatacaktır size. Susmaz da. Lavların dağların koynunda açtığı dehlizleri sadece o bilir, yüzyıllarca önce açılmış delikle-

rin hepsini tanır, bütün yolları, yerin altındaki bütün mağaraları bilir ve bu dehlizlerin ağzındaki aydınlıkta, bütün yeraltı yollarının kıvılcım dolu ırmaklara benzediğini söyler."

"Fakat kimse bilmiyor bunları Cerropom'da, hiç sözü edilmiyor, ilk defa duyuyorum mesela, oysa yıllardır buradayım..." dedi Malena, kafasında türlü düşünceler kol geziyordu, alevler kadar hızlı düşünceler... "Ve yollar... yerin altındaki yollar... sahile, denize çıkan yeraltı yolları... polis... devriyeler... atlı polisler... Cayetano Duende, nerede bu adam şimdi... Cayetano Duende... sahile kadar uzanan yeraltı geçitleri... ölü veya diri... konuşacaktı bu adamla... Cayetano Duende... Cayetano Duende..."

"Herkes iyi bilir bunu. Cerropom'da her şey bilinir efendim ama yine de gizlidir her şey. Konuşurken ağzımdan kaçtı bunlar ve söyleyiverdim size, kimseye bir şey fısıldamayın sakın, aramızda bütün bunlar. Ben çabuk öğrendim bunu, genç yaşımda dul kaldım da ondan, gençtim o zaman, tekrar evlendim, Celestino Montes'le evlendim bu sefer, birincisi gibi esaslı bir adamdı o da. Öyle ki, kayıp bir at yüzünden bir jandarmayı öldürdü sonunda, satış vesikasını sormuş jandarma ona; inanın, Cayetano Duende olmasaydı ve kocama yeraltı geçitlerini göstermeseydi çabucak yakalayacaklardı Celestino'yu, basacaklardı kurşunu adamcığıma. Bilemezsiniz, nasıl vızır vızır aradılar onu. Çiftliğimizi yaktılar sonunda, dağa kaçtım ben, az kalsın ölüyordum. Karnımdaki çocuğu düşürdüm bu yüzden."

"Kocanı bulamadılar ama değil mi?"

"Hatırladıkça titriyorum efendim, yerin altına girip de ellerinden nasıl kurtulduğunu düşündükçe tir tir titriyorum korkudan. Bindirilmiş polis kuvveti kesmişti bütün yolları, tozu dumana katıyor, rastgele kurşun sıkıyorlardı, Celestino Montes ise, sadece ölülerin girebileceği dehlizlerden sıvışıp gitti."

"Tekrar çıktı mı ortaya?"

"Elbette... Ama bu sefer, başka bir şehirde, başka bir isim altında çıktı ortaya ve başka bir kadınla evlendi herhâlde, bilirsiniz, bu bütün erkek milletinin hastalığıdır; becerebildikleri kadar çok nikâhlı karı değiştirmek isterler, fakat bu sessizlik nereden geliyor

böyle? Papağan nereye gitmiş olabilir diye düşünüyorum, bulamıyorum bir türlü. Ulacha!" diye bağırdı, ilerde bulaşık yıkayan genç kıza doğru, "Tarquino'yu arasana, ne oldu, nereye uçtu bu, kaybetmemeliyiz onu!"

Nicolasa, sokak kapısına kadar gitti, açtı kapıyı, döndü tekrar; bir yandan kahkahalarla gülüyor, bir yandan da anlatmaya çalışıyordu:

"Deminki ihtiyar alıp götürmüş papağanı, geri getiriyor şimdi, işte geliyorlar ikisi de!"

"Böyledir erkek milleti," dedi Goya kadın, Cayetano Duende'nin önüne çıktı. "Bizi gezmeye götüreceğine, yoldaş diye papağanı götürdü yanında!"

"Goya!.. Goya!.." diye azarlayarak seslendi Malena; "Söyle Duende'ye, müdür odasında bekliyorum onu..."

"Papağanı almasın ama yanma efendim, Tarquino'yu bıraksın... İkisi yan yana olunca kimse tahammül edemez onlara!"

XIII

Malena başladı dolaşmaya... Günün Cumartesi oluşundan yararlanıp daha karanlık bastırır bastırmaz Cayetano Duende'nin peşine takılmak gerekiyordu. Ertesi gün, yani Pazar günü öğleden sonra geri dönecekti. Bir valiz gerekliydi Malena'ya. Bir valiz veya büyükçe bir torba... Çuhadan bir torbası vardı ama önce valizi denedi. Kilidi bozulmuştu, kapanmıyordu. Sicimle bağlamaya karar verdi. Fakat birdenbire çuha torbası ilişti gözüne, kâğıt yığınlarının altında unutulmuş kalmıştı. Onu götürmeye karar verdi. Müdür odasına girip çıkıyordu durmadan. Kendi dairesine de gidiyordu arada. Anahtar doluydu eli, hiç durmadan çekmeceleri açıp kapıyor, hazırlık yapıyordu. Para gerekliydi sonra. Müdür odasında, masanın çekmecesinde duran parayı aldı yanına. Birkaç kitap almak için kitaplığa girdi arkasından. Ayağındaki pabuçları değiştirdi, mantosunu, ayrıca bir mendil ve bir başörtüsü aldı yanma. Cantala öğretmene de birkaç satırlık mesaj yazıp

bıraktı. İmzaladı. Kilere uğrayıp bir kutu konserve, içki, galeta, sözün kısası, elinin altında ne bulursa aldı götürmek için.

Ansızın Cayetano Duende belirdi karşısında. Mutfakta göründüğünde, hareketsiz, parlak ve canlı gözleriyle Goya kadını da bir hayli korkuttu. Goya kadın, onun gözlerini, küllenmiş birer kor ateşi sanıvermişti karanlıkta ve ateşin konuştuğu şüphesine kapılmıştı. Duende müdire hanımla birlikte gideceğini söylüyordu ona.

"Gelişimin sebebi bu zaten," diyordu, sesi çın çın ötüyordu mutfakta, herkes işitsin diye bilhassa bağırıyordu Duende: "Çok hastalandı Populaca, müdire hanımı götürüyorum onun yanına, ciğerinden sakatlığı var Populaca'nın."

Goya kadın, uykulu hâlinden sıyrılmamıştı henüz, ağzı, gözleri, koynundaki kan emmekten şişmanlamış bitler bile uykuluydu daha. Uyanamadı bir türlü. Esnerken ağzından fışkıran yusyuvarlak hava kabarcığı, bir yumurtadan farksızdı.

"Populaca'nın ciğerine ne oldu ki?" diye mırıldandı. "Ave Maria, biri daha ölmüştü ciğer hastalığından. İsmi de..." Ölen adamın ismi eriyiverdi uykulu ağzında ve boşluğa doğru şiddetle kafasını salladıktan sonra devam etti: "Evet, evet, bu hastalıktan ölmüştü herif..."

Öylesine uykuluydu ve kendini ölen adamın ismini bulmaya o kadar çok vermişti ki, Cayetano Duende'nin usulca yanından geçip çinko kaplı olduğu için gıcırdayan arka kapıdan çabucak çıktığını ve komşuların veya papağanın uyanıp da Malena'yı görmemesi için çabucak kapattığını, hatta Malena'nın çıkışını bile fark etmedi, gittikçe uzaklaşan ayak seslerini dahi işitmemişti.

"Karanlıkta mesafe yoktur hanımcığım, bu sebepten uzağa gideceğimiz hâlde, göreceksin, çabucak varacağız oraya," diye söyleniyordu Duende. Ne zaman Malena'ya yaklaşsa tekrarlıyordu bu sözü, ona yaklaşmak için de her seferinde yavaşlıyor, Malena'nın kendi hizasına gelmesini bekliyordu. Çoğu zaman önde yürüyordu Duende, Malena'yı fersah fersah geçiyordu yürürken.

Cayetano bir yandan yürümesini sürdürürken, bir yandan da çevreyi tanıtıyordu:

"O büyük ve kapkara lav var ya, odur bu gizli yolları açan. Ama şimşeğin ve yılan balığının açtığı dehlizler de vardır. Hangi yoldan mı gideceğiz? Burada, sadece, şimşeğin toprağı delerek açtığı yol var önümüzde, yılan balığı oymuş yolun geri kalan kısmını. Başka yol da yok zaten. Büyük lavların açtığı yolları, yani dağın öbür tarafına, sahile açılanları takip etmeyeceğiz şimdi, şimşeğin ve yılan balığının yolundan yürüyeceğiz, hep yürüyeceğiz, Caverna Viva'ya varıncaya kadar; o orada bekliyor bizi..."

Dört bir yanına dikkatle bakıyordu Malena, ayakları kendisinden ayrı birer varlıktı sanki. Boyuna yürüyordu, takip edilip edilmediklerini anlamak için de sık sık arkasına ve çevresine bakınıyordu, kuşku içindeydi. Buluşma yerine zamanında gidemezse, ulaşamazsa ne olacaktı peki!.. Ayakları yürüyor... hızla koşan atlar sanki... hançeresinden fışkıran sesler... koşan adımlar... koşan bulutlar... aralıksız, durmadan, boyuna yürüyor ayakları. Cerropom'dan geçerlerken, Duende yanında yürümemişti onun, hayli önden gitmiş, sanki birlikte değilmiş gibi davranmıştı, Malena şimdi işitmiyordu onun sözlerini, söylediklerini anlamıyordu. Torbayı kaybetmemesi gerekiyor, yolu şaşırmaması bir de, durmadan bunları tekrarlıyor içinden fakat bir yol kavşağında, önce kendisi şaşırıyor hangi tarafa gideceğini; gözleri de yaramıyor bir işe, baktığı yeri görüp görmediğini bile iyice bilemiyor, yürüyor, yürüyor... Cayetano Duende'nin peşindeydi hep, Kıvılcım Mağarası'na doğru ilerliyordu, yürüyordu. Samanyolunu andıran buğulu, bulanık bir şehirde ilerliyordu. Güneye doğru yürüyorlardı ikisi. Ansızın kiliseyi fark etti önünde, Peder Santos geldi aklına. Ertesi gün, onu sabahın sekizindeki dua töreninde göremeyecekti papaz efendi. Tedirgin olacaktı. Onun Populaca'nın yanma gittiğini söyleyeceklerdi papaza. Belki o zaman, Peder Santos'un ilk anlardaki tedirginliği, kuşkusu yatışacaktı. Hiç olmazsa biraz yatışacaktı. Kilise geride kalıyordu şimdi, rüzgâr, kilisenin kulesindeki çanlarda yankılanıyordu, uykulu bir yağmur gibi çıtır çıtır ötüyordu. Tapmak geride kalıyordu işte, tapmak ve kireç kuyusu ve kilisenin önündeki mermer sıra, taş bir heyula gibi: Juan Pablo'nun geceyi koynunda saklanarak geçirdiği ve Kumandan'ın ağzından kendisini aradıklarını, ölü veya dirisini

aradıklarını öğrendiği salkım söğüt geride kalıyordu işte. Köşeyi dönünce mezarlığa girdiler, birdenbire mezar taşlarının üzerindeki bütün haçlar hareketlendi, önce tek sıra hâlinde, sonra ikili bir sıra yaparak, sonra üçlü, sonra yelpaze biçiminde ve en sonunda, onları engellemek, kıskıvrak kuşatmak amacıyla kocaman bir halka oluverdiler etraflarında; önde, arkada, her yanda, kimi yakın, kimi uzaktı haçların, onların çevresinde dön babam dönüyordu hepsi, kızıl ateşlerle doluydu karanlığı gecenin, gök alev alev ışıldayan kor ateşleriyle doluydu boydan boya.

Malena'nın tepesinde dön babam dönen mezar taşlarındaki haçlar değildi sadece; köyün ışıkları da, kenar mahallelerin birbirinden ayrı ve uzak evleri de, köyün girişindeki son köprü de, karanlığa bürünmüş çiftlik bahçeleri de, hatta ağaçların dalları da dönüyordu gözünün önünde. Upuzun bacaklarıyla, ayaklarından kopan ve derece derece böcekli, ağaçlı, otlu, nemli bir bitki dünyasının sıcaklığından çıkarak, taşın ve kayanın saltanat kurduğu bir dünyaya, şimşeklerin açtığı bir yolda ilerliyordu.

Bütün bu garipliklere, dumanlaşan bacaklarına, gövdesinden ayrılmış ayaklarına rağmen, kendini kaybetmemeye çabalıyordu Malena ve içine girdikleri karanlık dehlizin, ilerledikçe, çakıl dolu ve kuru bir düzlüğe açıldığını ve burada tavandan sular damladığını görüyordu. Kıvılcım Mağarası idi işte burası.

Bir parmağından garip bir aydınlık yayılıyordu Cayetano Duende'nin, dumanlar yükseliyordu parmağından, kıvılcımlı bir ateşin yandığı görülüyordu.

"Gördüğünüze sakın inanmayın hanımcığım, yani sanmayın ki yanan benim parmağımdır. İlk bakışta öyle görünebilir ama hiç ilgisi yok; karanlıkta yolumuzu bulalım diye hazırladığım elli tane küçük ateşten ilkidir bu. Yeter bize. Ceketimin her cebinde beş tane el var, her birinde de beş parmak, hepsi ateşten yapılmış. Dışarıda yakamazdım ateşi, korunaklı yerde olmadan yakılmaz çünkü. Girişte, atacağın adımı şaşırıp güçlük çektiysen kusuruma bakma, fakat..."

"Hayır, hayır, daha iyi oldu böylesi, tedbir aldık sayılır, yaktığımız ateşi görebilirdi birisi, peşimizden gelebilirdi..."

"Sadece bu değil sebep, bu gizli geçidin ağzında ateş yakmak imkânsız, asıl ondan oldu."

Ansızın tıkanan ve sonra tekrar açılan, tekrar tıkanan, sonra yeniden açılan bir dehlizin içinde ilerliyorlardı. Gökyüzünde parlayan bir şimşek gibi kıvrımlı zikzaklar çiziyordu dehliz, duvarları camlaşmış kayalarla kaplıydı, soğuk yapmıştı bunu; müthiş boğucu bir kükürt kokusu sarmıştı dehlizi, yukarıda, tavanda, bakınca insanı "çökecekmiş" gibi tehdit eden boşluklar birer leke olarak görünüyordu. Malena, tam başının üstünde kalan kısmı eliyle yoklayınca, sallanan şeyin tavan değil, kendi gölgeleri olduğunu fark etti, kayarcasına, yaktıkları ateşin alevleri büyüdükçe büyüyen ve genişleyen aydınlıkta yürüyorlardı boyuna.

"Bu ağacı ne zaman ateşlesen, ay ışığından farksız olur şavkı," dedi Duende. "Sarı ışık bu, çam ağaçlarına reçinesini veren ay ışığıdır zira altın alevler saçarak yanar reçine... Şavkın en iyisi, ay ışığında çok dinlenmiş çam ağacından alınır... Sabun gibi, kaygan, şimşekten kaçan bir şavktır onunki..."

Lekeler devam ediyordu üzerlerine doğru gelmeye, başlarının üstünden akıp geçiyorlardı durmadan; bulut kılığında değildiler artık, kocaman yeşil kurbağalar gibi, bakır renkli dev örümcekler gibi, hayalî sularda yaşayan demir balıklar gibi, kumlu dantelalar, cins cins madenlerin yuvalandığı süsler hâlinde geçiyorlardı ve Malena her birini ayrı ayrı bellemeye çalışıyor, her dehlizi bu lekelerle isimlendirmek ve bilgisini bu yönde kullanarak kendisine olan güvenini kaybetmemek, içini kemiren kuşkulardan kurtulmak istiyordu.

Fakat öyle kuşkulu ve ürkekti ki aslında -her şeyi yüzüstü bırakmıştı okulda- olayların gerçekliği içinde bu yarım yamalak bilgiye zaten ihtiyacı yoktu uyanık kalmak için, mağaraların oluşumu hakkındaki düşünceleri kovdu kafasından, hepsine boşverdi bir anda. Bembeyaz ve daracık geçitlerden örülü bir bölmeyi geçiyorlardı şimdi: Bu hücrecikler, atmosfer basıncının bir sonucu olarak mı çıkmışlardı ortaya, gaz patlaması mı olmuştu yoksa şimşeğin hünerli elleri buraya kadar inmiş miydi? Onu, büyük bir korkuya iten şey, okulu yüzüstü bırakmış olması değildi, ilk defa başına

geliyordu böyle bir durum, içine atıldığı tehlikeli oyun da değildi ürktüğü, vaktinde yetişememek, Mondragon'u görememekti onu tir tir titreten şey. Bu karanlık, uçsuz bucaksız dehlizlerde kaybetmekten korkuyordu sevdiğini, öyle ya, şu etrafı aydınlatan alevin sönmesi yeterliydi her şeyin kaybolması için, karanlıkta birbirlerini ancak bağırarak bulabilirlerdi olsa olsa. Ama bu engin sessizliğin ortasında, hangi yöne doğru ilerleyebilirdi ki insan, bu aldatıcı ve türlü alaylarla dolu yankılanmalar arasında doğru yolu nasıl bulabilirdi? Hayatı şu yanan aleve bağlıydı. Duende'nin elindeki çam dalından, karanlığa şavk ve hayat veren ağaç dalından bir an olsun ayırmıyordu gözlerini, hatta Duende'nin yanında getirdiği stokun tükendiğini görünce, tedbirsizliğinden ötürü azarlamak bile geçti içinden Duende'yi, çarçabuk yanıp tükeniyor, akıl almaz bir hızla bitiyordu elli parçalık stok. Neden ona böyle bir meselenin varlığını hatırlatmamıştı Duende, neden hazırlık yapmasını hatırlatmamıştı ona? Fakat o... kendisi... Öğretmen olmak, kâhin olmak değildi ya... Bilseydi, elektrik fenerini alırdı yanına... Oysa, fenere ihtiyaç duyabileceklerini aklına bile getirmemişti yola çıkarken... Okuldaki fenerlerden birini de getirebilirdi haberi olsa. Hani şu, bayram günleri fener alaylarında kullanılan cinsten fenerler vardı okulunda, onlardan getirebilirdi. Ah! Varamazlarsa eğer, kaybederlerse buluşma yerini... Karanlıkta yolu kaybediverirlerse... Yarı yolda kalıverirlerse. Pişmanlığın dondurduğu, sakatladığı dudaklarla konuşmak kolay değil.

"İçeride iyiyiz ama!" dedi Cayetano Duende, sesini yükseltmişti ansızın, soluk alamıyormuş gibi bir hâli vardı. Bağırırken bir yandan da, küçük meşaleyi tutan elini kaldırdı havaya.

Sesi yankılanarak dağıldı etrafa ve meşalenin ışığında, içinde ilerledikleri beyaz dehlizin ölmüş hayvan iskeletleriyle dolu olduğunu gördüler. Zaman zaman, Duende'nin çarığının iskeletlere çarpmasından doğan sesler işitiliyordu, çene kemiklerine, göğüs kafeslerine ve boynuzlara basıyordu Duende, çiğniyordu hepsini... Ölümün habercisi saydığı bu kemik artıklarının işini kesinlikle bitirmek istiyordu.

Kimi zaman içine daldıkları, kimi zaman da geride bırakıp geçtikleri karanlığın tek arkadaşı olan sessizlik de, en az karanlık kadar mutlak ve gerçekti. Kendi vücutlarının hareket eden gölgesi, meşalenin aydınlattığı her yerde, mutlak bir gerçek olarak çıkıyordu karşılarına. Yürüyüşleri sonsuz, sürekli ancak bir türlü hedefe yaklaşamayan, buluşma yerine varamayan, hatta hiçbir yere ulaşamayan ve eğer gidilecek yol bilinmezse, boşluğa çıkacak olan, hiçe açılan bir yürüyüştü. Bundan ötürü, zaman zaman sinirlerinin boşandığını, artık kendisine hâkim olamadığını hissediyordu Malena. Dizlerinin bağı çözülüyor, şakaklarında soğuk terler birikiyor, titriyor, kendisini asıl ezen ve küçülten acıyı unutuyor, bu yeraltı dünyasının henüz bilmediği bir köşesinde kendisini bekleyen sevdiği erkek adına duyduğu acıyı unutuyordu. Görmeye gidiyordu onu. Elindeki meşalesi boyuna yanan Duende'ye soruyordu sık sık, onun ağzından duymak istediği için soruyordu. İşte görmeye gidiyordu sevdiğini, görmeye gidiyordu! Tanrıya, Meryem Ana'ya ve bütün azizlere yakarıyor; yorgunluğuna ve gözyaşlarına acımalarını diliyordu.

"Bu işin kuralı şu..." diyerek söze girdi Duende; "Herkes hem kendi gövdesini taşıyacak sırtında hem de gölgesini. Gölge sakin ve uysal olduğu zaman geçecek buradan. Ancak gölge dans eder bazen... Ölümün kol gezdiği yollarda, hele geceleyin, şavksız yürümek imkânsızdır. Senin anlayacağın, hem sevimli hem de kaçınılmaz bir sıkıntıdır bu hanımcığım. Ateş etrafa alev saçmaya başladığında, insanın gölgesi de dans ediveriyor, rahat durmuyor ki. Bereket, gölge dediğimiz meretin bir ağırlığı filan yok! Gelgelelim insanı bunaltan pişmanlıklara benzer biraz, neyse ki bütün benzerlik bu kadardır, gerisi de dans eder ışıkta! Bazen acelesi vardır insanın, gölgesi aldırmaz, gene dans eder... Bazen ciddi ve hatta kederli olursun, gene durmaz, dans eder meret... Zamanı gelir, zahmet çekersin, şu bizim şimdiki hâlimiz yani, namussuz bırakmaz ki öne geçelim, gene o bizim önümüzde, bazen da ardımızda, hep dans eder köpoğlusu... Dans etmemesi için alıştırmak gerek, yeni yeni hünerler bulmak gerek, bir bakarsın bazen yanındaki adamın yanma gelir, başlar zıp zıp zıplayarak dans etmeye, öylece

alır komşunu, götürüverir, en kötüsü de böyle zamanda patlak verir, çünkü bizim yaptığımızın eşini yapmak gerekir öyle anlarda, hem yürümek hem de dans etmek..."

Ve yürüyorlardı işte, ayakları yürüyordu ve ateşten salkımların filizlendiği alevlerin çıtırtısında dans ediyordu gölgeleri... ayakları yürüyordu ve gölgeleri, ağır ağır soluk alıp veren alevlerin temposuna uyarak ağır ağır dans ediyordu... ayaklar ve gölgelere düşman gölgeler ve yine ayaklar... dehlizlerin tavanına yayılan ışıklı siyahlıklar kadar hızlı, zemin üzerinde küçücük zilleri andıran harelerle yansıyan ışık dairecikleri kadar hızlı ve çabuk yayılan gölgeler... ayaklar ve gölgelere düşman ayaklar ve yine gölgeler... omuzlarına zıplayan, üzerlerinden aşıp giden, yolunmuş ve tüysüz, yaralı kuşlara benzeyen gölgeler... yürüyorlardı işte... ilerliyorlardı... baş dönmesine ve kapıldıkları dehşete rağmen ilerliyorlardı... binlerce parçaya bölünüyordu vücutları ve bu parçalar ayrı ayrı dans ediyordu dehlizin içinde, kolları ve bacakları boşlukta uçuşuyordu... elleri ve kafaları boşlukta uçuşuyordu... karmakarışık... birbirine dolanarak... Duende'nin gövdesinin üzerinde Malena'nın kafası... onun ellerinde adamın elleri... Duende'nin başsız gövdesi... Malena'nın iki başlı gölgesi... Duende'nin yürüyen dört bacağı... ve kolsuz... tek bir kafa boşlukta... ve ansızın, sanki hiç dokunulmamış, hiç bölünmemiş kadar tam ve eksiksiz oluveriyordu gölgeler... hiç dans etmemiş gibi sanki... yürüyorlardı, korkuya ve baş dönmesine rağmen ilerliyorlardı işte... birbirlerini dişleyip parçalayan etobur gölgeler gibiydiler... yürüyorlardı boyuna...

Yeni bir meşaleyi ateşlemek için durdu Duende, dört el meşalesinin tükendiğini, yani kırk meşale tükettiklerini söyledi ve sonra, geriye ancak otuz meşalelerinin kaldığını, acele etmeleri gerektiğini ekledi bu sözlerine.

Acele etmek mi?

Titriyordu Malena, canı yanıyordu her yeni adımda, toprağın altında devam eden bu yürüyüş uzadıkça daha çok üşüyor, her tarafının âdeta donduğunu hissediyordu. Korkulu adımlar atıyordu boyuna, elleriyle dehlizin duvarlarına tutunuyordu, dirsekleriyle,

kollarıyla destek almaya çalışıyordu; ensesinde bir sızı ve başını tavana çarpmamak, sakınmak için hep eğik yürümekten değirmende öğütülmüş gibiydi bütün vücudu; dudaklarında bir nem, dumanlı ve yanmış reçine kokusunun tadı vardı artık, öylesine titreyerek yürüyordu ki, dua edip etmediğini kendisi de söyleyemezdi sorsalar, çıkış yerini sormak arzusuyla yanıp tutuşuyordu biraz da. Cesaret edemiyordu sormaya ama çıkış yerinin uzakta olduğunu, belki de hiç olmadığını hissediyordu... Önlerindeki dönemeçten sonra yeni bir dehlizde yürüyeceklerini, sonra tekrar bir dönemeci aşacaklarını ve tekrar bir dehlize çıkacaklarını, bu ucu bucağı olmayan labirentin içinde yürü babam yürüyeceklerini hissediyordu... Katlanmak, direnmek yani... gücünü kuvvetini toplamak... ve orada, belki... orada... hep daha uzakta... ve dans ediyordu gölgeleri... evet... evet... Cayetano Duende haklıydı... Acı çekiyorlardı şimdi ve gölgeleri dans ediyordu...

Serin bir rüzgârın kokusu doldu burnuna, meşalenin alevinden sadece tüten bir beyaz duman kümesi kaldı geriye. Küçücük bir çayıra çıkmıştı yolları, oradan bakınca gökteki yıldızları gördüler, gecenin taze kokusu ve serin rüzgâr okşadı yanaklarını. Ama çok kısa sürdü bu mutlulukları, toprağın üzerinde kaldıkları çok kısa bir süre için devam etti, yürüdüler sonra, ayakları da onlarla birlikte, onlara rağmen yürüyordu, döne döne, kıvrılarak ve tekrardan önünde buğulu bir ağ örülü delikten toprağın karnına girinceye kadar sürdü bu mutluluk.

"Şimşek delmemiş bu yeraltı geçidini..." diye anlatıyordu Cayetano Duende ve yeni bir meşale yakıyordu bir yandan da. Ayna misali parlak bir geçide dalmışlardı şimdi, meşalenin alevleri, binlerce ve on binlerce yağmur tanesi olarak yansıyordu geçidin duvarlarında. "Nereden mi biliyorum şimşekle açılmadığını?.." diyerek devam etti Duende: "Taşlar kırılmamış, parçalanmamış hiç, meyilli çizginin istikametinde ilerlemiyor geçit... Sakin bir yılan balığı yolu burası. Bir hortum geçmiş buradan ve bizim de geçebilmemiz için delmiş toprağı... Birkaç meşale sonra Caverna Viva'nın ağzına geleceğiz zaten, yalnız daha önce çok tehlikeli bir uçurumun yanından geçeceğiz, çok meşale yakacağız o zaman, en

büyüklerini yakacağız hem de, uçurumun yanından geçerken 'Canım meşale, güzel meşale, koru bizi!' diye dua edeceğiz."

Ve Cayetano Duende'nin anlattığı gibi oldu her şey. Caverna Viva'ya yaklaştıklarında, "güzel meşale"nin parmaklarını ateşledi Duende. En tehlikeli yere girmişlerdi işte, yarasalarla dolu kocaman kayalıkların arasındaydılar, yarasalar ölü mü yoksa canlı mı, belli olmuyordu, çamura bulanmıştı gövdeleri, kanatları kaskatı kesilmişti.

"Yeraltındaki geçitlerde en tehlikeli şey, ışıksız kalmaktır," dedi Duende. "Meşaleyi rüzgârdan korumak kolaydır aslında, elinle perde yaparsın, olur biter. Fakat böyle yerlerde, asıl, meşaleyi rutubetten korumak zordur, rutubet şeker emer gibi emer alevi, yavaş yavaş, hiç anlamazsın bu yüzden. Böylesi kötüdür işte. Dertli yapar adamı. Rutubet bozmasın diye hep kollamak zorundasındır, ona engel olmak gerektiğini bir an ile unutmamalısın. Sonra, insanın gölgesi kaybolmayacak böyle yerlerde, kaybolursa gölgelerimiz çok tehlikeli olur. Bir de, bilmediğin yerde, hiç beklemezken bir uçurum çıkıverir karşına, burası gibi mesela, en kötüsü de budur. Sonra, uçurumun dibinde gölgesi aldatır insanı, gölgesi tökezleyen adamın şansı da tökezler..."

Yaşlı adama sarıldı Malena, önünde açılan uçsuz bucaksız yeraltı uçurumlarından çok adamın sözleri korkutmuştu onu, geniş ve derindi ayaklarının dibindeki uçurum, kapkara ve kocaman birer delik gibi görünüyorlardı. Gölgesi kaybolursa, bu yanındaki adam dans eden gölgesine sahip çıkmaz da onun dengesini bozarsa, şansı tökezler de buluşma yerine -kendi varlığının bu dengesiz, hem gerçek ve hem de gerçekdışı olan yönü yüzünden, yani bu, titreşen meşale alevinin elinde tutsak oluşu yüzünden- varamazsa ne olacaktı peki?

"Taşların kaydığını görsen bile, korkmayacaksın," diyordu Duende, meşalenin alevinde adamakıllı büyüyordu kare şeklindeki kafası. "Taşların veya kayaların yuvarlandığını görsen de, ayağının altında toprağın kaydığını hissetsen de korkmayacaksın, bağırmayacaksın ve hangi taraftan düştüğünü duysan bile kasılmayacaksın olduğun yerde... Aşağıya, yukarıya, sağa, sola hiç bak-

mayacaksın, önündeki yola bakacaksın sadece, önüne bakacaksın, bilhassa şimdi geçtiğimiz tehlikeli yerde, Caverna Viva'ya varmak için başka zorluk da kalmadı önümüzde zaten, Caverna Viva'dan büyük bir..."

"Biz Caverna Viva'ya gidiyoruz, daha öteye gitmiyoruz ki," diye sözünü kesti Malena, bu bitmek tükenmek bilmeyen labirentin içinde, her an, biraz daha eksildiğini fark ediyordu gücünün.

"Evet, elbette öyle..." diyerek onu doğrulamakta acele etti Duende. "Benim anlatmak istediğim şu: Caverna Viva'dan başlar asıl büyük geçit, büyük lavın açtığı delik yani, o denize uzanan geçit. Lav, susuzluğunu gidermek için denize ulaşmak isteyince açmıştır orasını. Buraları aşmak tehlikeli olmasaydı çoktan Caverna Viya'ya varmıştık biz koskocaman bir salondur orası, bir saray kadar büyük, o kadar geniş ki, orta yerde duran ve yeşil taşa oyulmuş olan 'Galibal de los Tunales' ufacık görünür bakınca, oysa bu taht dokuz kralı yan yana sığdırabilir gövdesine ve..."

Malena'ya çabuk olmasını bile söyleyemedi Duende. Sesi, soluğu boğazında tıkandı, karşılarına dikilen büyük tehlikeyi sezince. Koşmaktan başka bir şey yoktu yapılabilecek, fırladı, kuşlar gibi sekerek başladı koşmaya, gölgelerin, yankılanan seslerin ve meşaleden süzülen dumanın ortasında koşuyordu; alevler korkulu yüzünü, yuvalarından fırlamış gözlerini, ters yüz edilmiş çekiçleri andıran kulaklarını yalıyordu, peşindeki Malena'nın ayak seslerine dikkat kesilmişti, tehlikeden haberli değildi Malena, takip edildiklerini, peşlerinde adam olduğunu sanıyordu koşarken, ama hemen kafasından kovdu bu düşünceyi, öyle olsa meşaleyi hemen söndürürdü Cayetano Duende, şimdi koruduğu şekilde korumaya da kalkmazdı onu. Hayvanca bir korku. Usulca bütün vücuduna yayılan bir ter. Yüzü kırıştı. Çılgın hareketleri vardı gövdesinin, elinin, kollarının. Çığ mı bu gelen? Yeraltında toprak kayması mı? Ah, bir sorabilse Cayetano'ya... Biraz sonra, toprağın altına mı gömülecekler diri diri? Bir sorabilse... Nasıl anlamıştı Cayetano... Ne görmüştü ansızın?.. Ne işitmişti?.. Ona felaketi önceden haber veren şey neydi acaba?

Hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey işitmemişti Duende fakat ölümün pençesine yakalanmak korkusu içinde alabildiğine koşuyordu. Karanlıklarda toprak kayıyor ve bir kâbus gibi tepelerine devriliyordu. Hiçbir şey göremeyeceklerdi birazdan. Meşale sönmek üzereydi, tek bir tane bile kalmamıştı ceplerinde, meşaleler tükenmişti artık. Sekiz yüz metre uzunluğundaki bir uçurumlu kayalığa yaklaşıyorlardı işte. Genişliği yarım metre ya var, ya yoktu, üstelik meşale olduğu zaman bile güçlükle geçilebilirdi oradan. Kayalık ve uçurum, başka da bir şey yok. En iyisi, meşale sönmeden geçmekti orayı. Tükenmek üzere olan ve artık elini yakmaya başlayan alevlerden korunabilmek için adamakıllı büzdü parmaklarını Duende. Gittikçe tükenen meşaleyi neresinde tutacağını şaşırmıştı şimdi, dayanabildiği sürece havada götürecekti meşaleyi. Ama gittikçe ve artık akıl almaz bir hızla tükeniyordu meret, alevleri bile ölgünleşmiş, sönmeye yüz tutmuş bir kor parçası hâline gelmişti. Tırnakları yanıyordu şimdi. Uçurumlu yola yetişip yetişemeyeceklerini düşünmüştü bir ara. Yetiştiler sonunda, o zaman Malena alevlerin ölgün ve tükenmiş ışığında, kendilerini bekleyen ve havada asılı gibi duran köprüyü dehşetle seyretti. Öylesine boşluktaydı ki bulundukları yer, dayanamadı artık, bağırdı, bağırdı, bağırdı... Biraz önce Cayetano'nun bağırmaması için yaptığı hatırlatmadan çok daha öndeydi, çok daha büyüktü içindeki korku...

Bağırdı, bağırdı, bağırdı...

"Bu taraftan, bu taraftan..." diye söyleniyordu Duende. Bileğinden yakalamıştı Malena'yı ve o görünmeyen eliyle, ilerlemek istemeyen ayaklarına rağmen sürüklüyordu onu.

"Bu taraftan, bu taraftan..."

Duende, bir körün kafasında belirecek en net şekilde, ezbere biliyordu bulundukları yeri, ölçülü ve tedirgin adımlarla ilerliyordu yine de. Bu yanındaki, gözü olmayan, sakat, kaskatı kesilmiş kadının elinden kurtulup boşluğa yuvarlanmasından çekiniyordu. Gövdesini ve sırtını kayalığa âdeta yapıştırarak yürümekte fayda gördü. Asıl tehlike, her an kayma ihtimalinin belirmesindeydi. Kayalara yapışmış hâlde ilerlemek, hiç ayrılmamak, usul usul,

küçük adımlarla yürümek gerekiyordu. Az sonra Caverna Viva'ya ulaşacaklardı nasıl olsa. Yanma yeterli sayıda meşale almamakla akılsızlık etmişti.

"Görüyorum ben etrafımı, görüyorum..." diye boyuna tekrarlıyordu Cayetano Duende, sımsıkı yapıştığı elini hiç bırakmıyor ve Malena'ya daha fazla güven verebilmek için, toprağın altında, yukarıdakinden daha iyi görmeye alıştığını, sessizlikte daha iyi işittiğini söylüyordu. Aslında kayalara sürtünen gövdesinin hışırtılarından başka bir şey işitemiyordu. Yürüyüş zorlaştıkça, kayaların keskinliği ayaklarını acıttıkça, hedefe biraz daha yaklaştıklarını fark ediyordu sadece. Geride bıraktıkları kum ve çakıl yağmurunun önünde, kendilerine rağmen ilerliyordu ikisinin de ayakları...

Hâlinden artık şikâyet etmiyordu Malena. Fakat vücudu acılar içindeydi, tüm bedeni şikâyetçiydi âdeta. Ayaklarına daha öteye gitmeleri için izin vermiyordu artık, iskeletinin bembeyaz ve vefalı yoldaşları, kemikleri yani, sonsuz bir uykuyu özlüyorlardı her an. Yorgunluktan bitmiş, bütün eklem yerleri, bütün uzuvları kaskatı kesilmişti, kasları boşlukta sallanan örümcek ağlarından farklı değildi artık. Ve bir an dursa veya Cayetano Duende elini bir an için bıraksa, hemen oracıkta düşüp bayılacağını, o zaman her şeyin biteceğini, daha fazla yürümenin gereksiz olduğunu, nasıl olsa varamayacağını, buluşma yerine ulaşamayacağını düşünüyordu.

"Altı yüz metre yol yürüdük tastamam..." Duende'nin sesini duyuyordu ama iyice uzaktan geliyordu bu ses sanki; yankısı bile uzaktı ona, elini sımsıkı tutan yaşlı adamın sesi değil gibiydi. "Görüyorum ben, görüyorum..." diyordu adam, "bu taraftan, bu taraftan..."

Beceremeyecekti Malena, ulaşamayacaktı hedefe.

Varamayacaktı oraya... Yürüyemeyecekti, bilekleri bükülüyordu ayaklarında...

"Bu taraftan, bu taraftan."

Dizlerinin bağı çözülüyordu, bacakları tutmuyordu artık... Her yeni adımda biraz daha düşkünleştiğini, biraz daha diz çöktüğünü hissediyordu ve galiba diz üstü kapaklanmak istiyordu yere, dizlerinin üstünde yürümek sonra...

"Bu taraftan, bu taraftan."

Dizlerinin üstünde yürüyebilse, gidebildiği kadar gitse... Ne olacak sonra...

"Görüyorum ben önümü, görüyorum... Bu taraftan."

Hareketsiz, kaskatı bir eşya gibi sürüklüyordu onu Duende... Malena, gücünün son zerresini harcayarak, ona kendisini böyle elinden tutarak sürüklemesini söyleyecekti, ölse bile böyle sürüklenmek istiyordu, buluşma yerine kavuşabilmek için.

"Bu taraftan, bu taraftan..."

Yaşlı adamın sesi boğuklaştı ansızın ve eli boşlukta kaldı Malena'nın, ilk anda tanıyamadığı bir adamın güçlü kolları sarılmasaydı ona, devrilip gidecek, yüz üstü kapaklanacaktı yere. İki kol birden kavradı onu belinden, titreyen, katı, üşümüş iki kol kavradı onu ve kulaklarında bir ses aynı anda çınladı:

"Kırmızı... kamelyalar!" Juan Pablo'nun sesi.

Bir makine gibi, hiç soluk almadan cevap verdi Malena, o ana kadar her şeyin kötü bir rüya olmasından korkarak hep açık tuttuğu gözlerini yumdu, bu karşılaşmanın sevincinden ötürü titreyen, sarsılan vücudunu bu güçlü erkek kollarının ezmesine aldırmayarak yumdu gözlerini. Onu sessizce, titreyerek sarmıştı kolları sevdiğinin, anlatılması imkânsız sanılan bir şeyi, sessiz, dilsiz sarılmayla anlatabilmek için belki de. Ve mutluluğun o en çılgın anı geçince, aynı kolların, bu sefer de karanlıkta sadece onu düşünerek yaşayan ve ayakta kalan bir adamın yumuşak ve şefkat dolu hasretini anlatabilmek için başka türlü sarıverdiğini hissetti kendisini.

Nasıl da acele ediyorlardı konuşmak için! Yeniden dünyaya gelmiş iki insandı şimdi onlar, yerin altında yeniden birbirine kavuşmuş iki ölüydüler, soluk soluğa kalmışlardı, çocuksu gözyaşları süzülüyordu yanaklarından, her şeyi bir çırpıda birbirlerine söyleyebilmek için sabırsızlanıyorlardı, onların acelesi konuşmaktaydı şimdi...

XIV

Omuzlarının varlığından bile haberli değildi Malena, ayaklarının, bacaklarının ve sırtının varlığından da haberi yoktu pek; hem saçları hem de sırtındaki elbiseler ıslanmıştı. Juan Pablo kollarını açarak karşılamıştı Malena'yı Caverna Viva'ya gelişinde ve bahtsız bir komplo girişiminin parolasını fısıldamıştı genç kadının kulağına, bu parola bir çeşit yeniden doğuş çığlığı olmuştu onun gözünde. Kavuşmanın ilk heyecanları yatışınca, karanlıktan ötürü göremediği, yalnızca sesini duyduğu ve varlığını hissettiği adama bıraktı kendini Malena, karanlığın en derin ve kuytu köşesine, "Galibal de los Tunales"e, yeraltındaki krallar tahtına oturdular ve şafak vaktini, iki belirsiz siluet olmaktan, karanlığın tozunda savrulmuş iki zerre olmaktan kurtulmak için sabahı beklediler orada.

"Oh..." dedi Malena, vücudunu gittikçe daha fazla saran kollardan kurtulmak istemiyormuş gibiydi, "Cayetano Duende nereye kayboldu şimdi?"

Ve birdenbire hatırladı Duende'nin yokluğunu, onu aramadığı, hiç olmazsa arkasından seslenmediği için pişmanlık duydu ansızın, bağırabilirdi yaşlı adama, fakat Juan Pablo, yeraltı dünyasının bu yaman kılavuzunun sağlığının yerinde olduğunu ve Malena'nın elini ancak uçurumu aştıktan sonra bıraktığını anlattı; Juan Pablo'nun onu sımsıkı tutacağını hissedince bırakmıştı zaten elini.

Malena'nın elini bırakır bırakmaz, hiç durmamış, koşmaya devam etmişti Duende. Mağaranın üst tarafına doğru ilerlemiş, ilerideki giriş yerinden dışarıyı, yol şantiyesini ve çevreyi gözlemeye gitmişti. Mondragon'un cipiyle bir hayvana tosladığı ve hayvanın peşinde koşarken bulduğu mağara deliğine iyice yakındılar şimdi. Mondragon, peşinden koştuğu hayvanı yakalayamamıştı ama tesadüfen bu mağarayı bulduğunda, ileride gerekirse ve komplo başarılı sonuç vermezse burada saklanabileceğini hemen hesaplamıştı.

İşte, aynı mağaranın ağzından çevreyi gözetliyordu Cayetano Duende şimdi, Caverna Viva'nın iç kısımlarına ancak bu delikten girebilirdi insan, öbür giriş yerlerinden Caverna Viva'ya

ulaşabilmek için bitmek tükenmek bilmeyen, kapkara dehlizleri aşmak gerekiyordu; yeraltı geçitlerinde ayak sesleri ve gürültüler çok uzaklardan bile duyulduğundan insan kolayca saklanabilirdi gerektiğinde. Zaten, Juan Pablo'yu da, bu karmakarışık dehlizlerden ve uzun geçitlerden geçirerek Duende getirmişti buraya. Şantiye tarafındaki mağaraya da getirebilirdi onu, hayli kolay olurdu bu, fakat büyük bir rizikoyu göze almış olacaklardı o zaman. Bu yüzden, en uzun ve en zahmetli yolu seçmişti Mondragon ve bu yol, hiç dikkati çekmeyecek bir yoldu. Cerropom'dan çıkar çıkmaz kaybolmuşlardı ortalıktan, sanki yer yarılmış ve yutmuştu ikisini birden. Şimşeğin açtığı, toprağın karnını deldiği yolda, o dar, korkulu ve zikzaklarla dolu yolda ilerlemişler ve bir süre sonra bir dağın tepesinde bulmuşlardı kendilerini. Bir süre dinlenmişlerdi orada, tertemiz dağ havasını çekmişlerdi ciğerlerine ve sonra tekrar dalmışlardı bir yarıktan toprağın karnına, yılan balığının mağarasına girmişlerdi bu sefer. Talihleri yoktu ama meşaleler tükenmişti yarı yolda, yolun, kayalıkla uçurum arasındaki son kısmını zifirî karanlıkta aşmışlardı, dehşet verici bir yolculuk olmuştu bu.

"Biliyor muydun sana geldiğimi?"

"Çığlıklarını duydum..."

"Akılsızlıktı bağırmam, karanlıkta çok korktum ama."

Sesinin geldiği yöne doğru koşmak istedim önce, sana yardıma gelmeyi düşündüm, fakat Cayetano Duende ile kararlaştırdığımız buluşma yerinden ayrılmamak zorundaydım, yolu ve buluşma yerini bir daha bulamam diye çekindim, bu labirentlerin içinde çok kolay şaşırabilir insan yolunu.

"Çok vakit aldı, uzun bir yürüyüştü buraya kadar."

"Evet, gelmek bilmiyordunuz bir türlü. Meşalenin ışığını aradım durdum karanlıkta, meşaleniz kalmadığını bilmiyordum."

"Elimizdekiler tükenmişti..."

"Karanlığı, bu uğursuz kayalıklara yayılan sessizliği dinlemeye yetmiyordu kulaklarım, ayak seslerini bekliyordum hep, buradasm işte..."

Mondragon göğsüne bastırıyordu onu, sımsıkı sarılmıştı Malena'ya ve sevdiği kadının yüzündeki hatları parmağıyla yeniden

çiziyordu, Malena'nın ince burnu, nemli gözleri, kederli kıvrımlarla şekillenen dudakları, ensesi, Yerli peri kızlarını hatırlatan omuzları hep onun parmağında resimleniyordu, Malena'nın saçlarındaki kokuyu yudum yudum içiyordu Mondragon, sevdiği kadının kafasındaki düşünceleri bile koklamak istiyordu, bu, incecik ipliklerden örülü yağmurun enfes kokusunu çekmek istiyordu ciğerlerine.

"Sen çağırınca mutlaka geleceğimi biliyordun. 'Kırmızı Kamelyalar' dedi bana Cayetano Duende, büyülenmiş gibi peşine takıldım hemen."

"Görmek istiyorum seni. Güneşin doğuşu gecikiyor boyuna. Şafak vaktinde, olağanüstü güzellikte bir ışık yayılır buraya, sanki taşların içinden fışkırır."

"Burasını bilmen ne iyi! Cerropom'un nasıl altını üstüne getirdiklerini bilemezsin, ev ev aradılar her yeri, her tarafa baktılar, askerî birlikler, jandarma ve polis kuvvetleri vızır vızır dolaşıyordu ortalıkta, günün ve gecenin her saatinde karşımıza çıkıyorlardı. Bizim okulu gözümün önünde aradılar, erkek okulunu da aradılar, dehşete kapılmıştı öğretmen Guirnalda..."

"Kamelyaları gönderdi mi sana?"

"Evet, evet, anlatacağım hepsini! Kiliseyi de aradı askerler, aramadıkları yer kalmadı zaten. Populaca'nın kulübesine günün ve gecenin her saatinde girip çıkıyorlardı, çeşitli sebeplerle hem... Senin orada saklanmış olabileceğini düşündüklerinden değil, hayır, ama gözden uzakta bir yer oluşu ve içerideki atölye çekiyordu onları. Tanrı korusun! Şüphelenselerdi sana yardım ettiğinden, çok işkence ederlerdi adamcağıza. Orada, seni kimsenin görmemesi çok güzel oldu bu bakımdan."

"Sadece Cayetano Duende gördü beni orada, fakat bırak şimdi bunları, asıl cevabını ver bana, söyle."

"Ne söylememi istiyorsun?"

"Biliyorsun sen..."

"Eğer oysa sorduğun, evet diyorum işte, evet, evet, evet..." Ve Mondragon onu öpüyordu şimdi... evet, evet... Mondragon öpüyordu onu, taşların bağrından yavaş yavaş garip, kederli bir beyazlık, kederli bir aydınlık beliriyordu.

"Populaca, o benim için bıraktığın küçücük kâğıdı verdi bana," diye devam etti Malena: "*Yakında görüşeceğiz, sevdiğim*! Ne yalan söyleyeyim, korku şaşkına çevirmişti beni, kısa zaman sonra tekrar kavuşacağımızı söylediğini anlayamamıştım o zaman, olanaksız, çok güç bir şeymiş gibi anlıyordum tekrar karşılaşmamızı, yine de her gece yatağımdan fırlayıp fır döndüm okulun çevresinde, belki gelirsin diye, her an dışarıyı gözlüyordum pencereden. Ne zaman ayak sesi duysam, sokak kapısına koşuyordum, belki sen geliyorsun diye bir umut kaplıyordu içimi, sanki kapıyı vurup 'Malen, beni sakla,' diyeceksin gibi... Sonra uzaklaşıyordu ayak sesleri, o zaman, bu seslerin, seni vızır vızır arayan adamların ayak sesleri olduğunu anlıyordum..."

"Ölü veya diri..." Juan Pablo, göğsüne bastırdı onu.

"Biliyorum, sevgilim, biliyorum..."

Ve uzun süren bir sessizlikten sonra:

"Şans yardım etti bana, şantiyedeki dairemde bulamadılar beni, tam o sırada senin yanındaydım çünkü."

"Sevgilim!"

"Cipi almayışım, dedikoduları önlemek için o beyaz üniformayı giymeyişim, sivil elbise giyişim, hepsi şans bunların."

"Seni yakalamaya gelen askerî birliğin ortasından geçmişsin, Populaca söyledi bana."

"Evet, doğru ve hatta gerisin geriye dönüp, başlarındaki kumandanlarından içecek bir şeyler isteyecektim neredeyse, öylesine açlıkla dikti ki şişeyi ağzına, fakat her içkiyi içemiyorum, düşündüm ki Peder Santos'u uyandırıp içki istemek en iyisidir..."

"Populaca bütün ayrıntılarıyla anlattı bana bunları. Ama nasıl olup da buraya kadar geldiğini bilmiyorum mesela, Cayetano Duende'ye göre çok az insanın bildiği bu mağaraları nasıl buldun, asıl merak ettiğim şey bu."

"Tesadüfen buldum mağarayı. Şantiyeye dönüyordum bir gece, senden dönüyordum ve ansızın bir hayvana çarptım orada, bilmiyorum nasıl bir hayvandı, sadece çok büyük bir hayvan olması gerektiğine eminim, ön tekerleri zorladı ve direksiyon yana kaydı çünkü. Durdum ben de, peşinden fırladım. Yaban kedisi olduğu-

nu düşündüm bir ara, beneklerini bile seçer gibi oldum ama yeşil çalıların arasında kaybolup gitti, sonra baktım ki hava gayet sakin ve rüzgârsız olduğu hâlde oradaki bütün çalılıklar sallanıyor, rüzgârda nasıl kımıldanırsa yapraklar, tıpkı öyle. 'Hayvan oradan geçti galiba,' dedim kendi kendime, yaprakların hareketini izleyerek, mağaranın kapısını buldum; şimdi Cayetano Duende'nin nöbet beklediği kapıyı yani."

Mağaranın yukarıdaki deliğinden içeriye sızan gün ışığı, mağaranın içinde ve duvarlarında gotik görünüşlü kemerler çiziyor, sütunlar şekillendiriyordu; oyuklar, boşluklar beliriyordu Malena'nın her baktığı yerde. Ne yana bakacağını şaşırıyordu Malena, korkuluydu, belli etmese de titriyordu. Karanlıkların arasından karşısına çıkan bu adam Juan Pablo Mondragon olamazdı, imkânsızdı bu! Yüzünün derisi adamakıllı değişmiş, pis bir cilde dönüşüvermişti, burnuna çok yakın duran gözlerinin yerini dolduran göz bebekleri çocuksu bir görünüş almış, dudakları ve kulakları bir garipleşmiş, neredeyse bir kösele yığınından farksız hâle gelmişti.

Malena'nın şaşkınlığını görünce, Juan Pablo, bembeyaz dişlerini gösteren kederli bir gülüşle baktı ona ve yanından uzaklaşır gibi yaptı. Malena engel oldu. Çekingen bir tavırla onu tuttu. "Evet, o, ta kendisi!.." diye tekrarladı içinden, karşısında duran bu zavallı ve hatta hayvan görünüşlü adamın hayalini söküp atmaya çalışıyordu bir yandan da. Sessizce oturdular, mağaranın içini kaplayan kederli ve kimsesiz aydınlıkta kaybolmuş gibiydiler ikisi de.

"Tanımadın mı beni?.." Ve cevap alamayınca, yeniden tekrarladı soruyu: "Malen!.. Tanımıyor musun beni?"

Dudaklarını kımıldatmadan önce başını salladı Malena:

"Hayır, gerçekten tanıyamadım!"

"Endişelenme sakın. Bir hastalık değil bu. Geceleri çiğnediğim bir kaktüsün hüneri, geçici bir deformasyon yüzümde. Zavallı ve fukara bir köylü gibi de giyinince kim tanıyabilir ki beni?"

"Kimse tanıyamaz, sahi!.." dedi Malena, "Ben bile sen olduğuna inanamadım önce..."

"İltifat sayıyorum bu sözünü, başarmışım demek ki!"

"Fakat... Tehlikesi yok mu hiç? Ya böyle kalırsan ömrünün sonuna kadar, dehşet verici bir şey olur bu!.. Korkunç bir şey olur!.." Ve elleriyle yüzünü, birer cam parçası misali hareketsiz duran gözlerini, karşısında gördüğü dehşet verici manzaranın etkisiyle şaşkına dönen gözlerini kapadı Malena.

Ancak daha sonra, biraz daha sakinleşince konuşabildi tekrar:

"Hiç baktın mı kendi yüzüne, nasıl olduğunu hiç gördün mü?"

"Cayetano söz vermişti, bir ayna getirecekti bana, unuttu galiba."

"Dur, çantamda bir tane olması gerekir," diyerek aceleyle karıştırdı çantasını. "Al, pek büyük değil ama gene de seyredebilirsin kendini."

Juan Pablo, aynanın pudralığından üfürerek toz kümeleri havalandırdı önce, aynayı kaldırdı ve bir süre yüzü hizasında tutarak büyük bir ciddiyet içinde kendini seyretti:

"Mükemmel!"

"Doktor Kaligari'nin kabinesinden mükemmel bir tip!" diyerek onun sözünü kesti Malena, dehşet içindeydi ve kederliydi alabildiğine.

"Yok canım, o kadar değil artık. Sahilde, muz tarlalarında hayvan gibi çalıştırılarak ihtiyarlamış, kocamış bir işçi suratı benimki."

Bir yandan aynaya bakmaya devam ediyor, bir yandan da, yüzünün hatlarındaki değişiklikten memnun olduğunu belli edecek tarzda konuşuyordu:

"Hem endişelenecek bir taraf göremiyorum bunda. Cayetano'nun getirdiği kaktüsü çiğnediğim sürece kalır yüzümdeki bu şişkinlik. Populaca salık verdi bana bu kaktüsü, kolay kaçabileceğimi söyledi. Bulmak kolay olmadı üstelik, çiğnemeden önce bir sürü merasim gerekti fazladan. Diz çöktüm, yapacağım değişiklikten ötürü kendi adıma özür diledim tabiattan, çehre değiştirmek kolay değil... Başka bir insan oluyorsun, düşünsene..."

"Ses hariç, sesini değiştiremezsin..." dedi Malena.

"Burnumdan konuşacağım ve tabii, mümkün olduğu kadar az konuşacağım."

"Aynayı istiyor musun? Kalsın mı sende?"

"Ödünç verdin aynayı, hediye etmedin ki," diye cevap verdi Mondragon. "Eğer para kaldıysa cebimde, satın alırım senden."

"Nasıl istersen..."

"Al bu onluğu, kötü talihimizi yenmek için saklarsın."

"Sakın kırma aynayı, olur mu?"

"Neden kırılsın? Yüzümü seyrettim ya işte, parçalanmadı ki!"

Güldüler ve etrafında Mondragon'un kollarının gittikçe çoğalarak kendisini sardığını hisseden Malena, başından geçenleri anlatmasını istedi ondan. Juan Pablo, Populaca'nın kulübesinden çıktıktan sonra, Salı gecesi yani, neler yaptığını anlattı ona: Kendi sezgisinden başka pusulası olmadığını biliyordu Mondragon, ilk işi mağaranın girişini aramak olmuştu. Şantiyenin yanma kadar sokulmakla büyük bir tehlikeye atıldığını, büyük bir kumar oynadığını biliyordu ama seçim yapacak hâli yoktu, önemli olan mağaranın yerini şaşırmamaktı. Mağarayı bulamazsa ne yapacaktı, Populaca'nın yanma dönecek miydi? Yoksa oradan oraya yoluna devam edecek ve sonunda yakalanıncaya veya vurulup öldürülünceye kadar serseri gibi kaçacak mıydı? Cipini bıraktığı yeri adamakıllı hatırlamaya çalıştı ilk iş olarak ve orada, çalıların arasına girdi hemen. Takip edilip edilmediğini anlamak amacıyla, bir süre durup etrafı dinledi. Soluk bile almıyordu. Kimse yoktu peşinde. Mağaradan içeriye girer girmez takip edildiğini sandı bir an, rüzgârdı bu. Mağaranın ağzında, çıplak ve öfkeli bir hayvan gibi hırlıyordu rüzgâr. Sonra, sadece bir koyu sessizlik ve insanı korkutan koyu, insafsız bir karanlık başladı önünde. Giriş yerinden uzaklaşmadı pek, tehlikeliydi. Uzakta, gökteki yıldızları görebildiği bir yerde durup uzak bir altın yağmuru hâlinde kayan yıldızları seyretti bir süre. Mağaranın derinlerine gidebilmek için gün ışığını bekledi orada, yani tam burada, şimdi Malena'yı, sırılsıklam âşık, heyecanlı ve ürkek Malena'yı kolları arasına aldığı, ona başından geçenleri anlattığı yerde bekledi sabahı.

Malena ona bakmak, onu seyretmek için açıldı biraz. Gözlerine inanamıyor, ne kadar fazla baksa, o kadar inanamaz hâle geliyor onun Mondragon olduğuna. Trende, aynı kompartımanda yolculuk ettiği adam değil bu adam, beyaz üniformalı şantiye şefi de de-

ğil... Populaca'nın anlattığı köylü kılıklı adam da değil. Bu... garip bir adam şimdi, bir masal kahramanı belki... yeraltı dünyasının insanı.

Tekrar yumuyor gözlerini Malena, yeniden sığınıyor adamın kollarına ve mağaraya girdikten sonra neler olduğunu anlatmasını istiyor ondan.

"Ne mi yaptım? Uyudum!" diyor Mondragon, "Uykusuzluktan ölüyordum, çok uzun saatler boyunca gözümü bile kırpmamıştım; Cerropom'da, küçük bir kadının 'Gitmeni istiyorum şimdi' dediği andan beri kırpmamıştım gözümü, beni evinden kapı dışarı ettiği andan beri..."

Eliyle onun ağzını tıkadı Malena, usulca yaptı bunu, biraz korkarak; demin ilk ışıklar mağarayı aydınlatırken, Mondragon onu öptüğü zaman, şişmiş dudaklarıyla, sıcak ve alevli dudaklarıyla onu öptüğünde nasıl korkmuşsa, şimdi de onu sustururken aynı korku vardı içinde. Ve böyle tehlike içinde yaşarken, önemsiz bir şeye alınmış olduğu ve bu kadar önemsiz bir meseleye kafa yorduğu için azarladı Mondragon'u:

"Sandığın gibi değil..." diye açıklamaya girişmişken Mondragon kaptı onun ağzından sözü:

"Sandığım gibi önemsiz değil miydi; beni kovmasaydın eğer, hemen yakalanacaktım hâlbuki!"

"Bu bakımdan haklısın ama seni kovduğumu söyleme, n'olur, gitmeni istedim sadece..."

"Daha ince bir deyiş, aynı şey ama birbirinden farksız sözler..."

"Çok kötüsün!"

"Canavar bile diyebilirsin!"

"Neden canavar diyeyim, sahilde çalışan işçilerin yüzü de böyleymiş, demin anlattın ya bana."

"Doğru, ben de onlardan biri olacağım bundan böyle; muz tarlalarında çalışacağım, tıpkı o yarı hayvan durumuna düşürülmüş, sıtmanın pençesine terk edilmiş zavallılar gibi aşağıdan başlayacağım işe..."

"Mağaraya dönsek..."

"Mağaradayız zaten."

"Alaycı adam!" dedi Malena ve kadınca bir hareketle ellerini avuçladı Mondragon'un: "Gayet iyi biliyorsun ne istediğimi, bir aya yakın zamandır nasıl yaşayabildin burada, nasıl doyurdun karnını, merak ediyorum. Cayetano Duende'yi nasıl buldun sonra?"

Günün ilk ışıklarından süzülen aydınlık, bembeyaz bir duman hâlinde yayılıyordu mağaranın karanlıklarına. "Galibal de los Tunales"den kaldırdı Mondragon Malena'yı. Yukarıda, Duende'nin giriş yerini gözlemesine rağmen, bulundukları yerde kalmaları tedbirsizlikti, daha içeriye gitmeleri gerekiyordu; büyük salondan çıkıp aradaki dar geçitte, Mondragon'un kendine yuva olarak seçtiği ve şimdi, günün bu saatinde iki bin tonluk taşlaşmış bir lav kümesinin altında ışıklı huzmelerle aydınlanan özel yerine geçmeliydiler. Burada yaşayabilmek için neler yaptığını anlatması şart değildi Malena'ya. Kendi gözleriyle görecekti zaten. Seçtiği yerden yüz metre kadar uzaktaki giriş yerini büyük bir rahatlıkla kontroletmek mümkündü, ancak o taraftan gelebilirlerdi, öbür taraftan gelmek birkaç kişiye vergiydi sadece, yılan balığı yolu denen uzun yolu bilen yoktu pek. Bu sebepten ötürü seçmişti zaten orayı, ilk günlerde geçici olarak seçmişti ama sonra iş değişmişti. Yanında getirebildiği yiyecekler de sınırlıydı; mısır unundan pişirilmiş altmış dört galeta, on ikisi peynirli yine mısır unundan börek, küçük bir kutu tuz, biraz pasta, birkaç parça söğüş et, bir matara dolusu su getirebilmişti ancak. Buna karşılık, kibrit, mum, meşale reçinesi ve sigara gibi çok önemli şeyleri de unutmuştu; oysa mesela Populaca'nın kulübesinde bıraktığı torbada sigarillos bile vardı, bir kanun kaçağını sigaranın, yiyecekten daha çok memnun ettiğini biliyordu ama unuttuğuna en fazla yandığı şeyler, mum, meşale reçinesi ve kibritti. Yanında ışık olmayınca, bu karanlık dehlizlerde yoluna devam etmesi ve ilerlemesi neredeyse imkânsızdı, hiçbir şey görünmüyordu çünkü. Nereye baksa zifirî karanlıktı, korkuya kapılmıştı bu yüzden, ışık olmayınca karanlık dehlizlerden bir yol bulup öbür tarafa çıkma umudu suya düşmüştü, işte böylece orası geçici bir yer olmaktan çıkmış, onun gözünde belli bir süre içinde yaşayacağı yer oluvermişti. Bıraktı eşyalarını. Ama asıl yüreğini hoplatan su meselesi oldu. Su kabını kaldırıp da ancak birkaç gün

yetecek miktarda su olduğunu anlayınca içinde, dizlerinin bağı çözüldü, bu mesele yiyecek işinden kat kat önemliydi. Tuzlu söğüş et vardı elinin altında, mısır unundan yapılmış galetalar vardı fakat bütün bunlar, susuz yenilmesi kolay olmayan yiyeceklerdi. Tek umudu, civarda bir yeraltı kaynağı bulabilmekti. Küçücük bir taşı kaldırdı yerinden ve gözünün önünde bir yere yerleştirdi. Böylece günleri sayacaktı. Bu ilk çakıl taşı, Çarşamba gününe denk düşüyordu, öyle ya şantiyeden Pazartesi akşamı ayrılmış, aynı gece Malena'yı görmeye gitmiş, gece arandığını öğrenmiş, Salı gününü Populaca'nın kulübesinde bekleyerek geçirmiş ve gece tekrar yola çıkmıştı. Çarşamba sabahının şafak vakti mağaranın içindeydi... Fakat ayın kaçıncı günü olduğunu hatırlayamamıştı bir türlü... İmkânı yok, hatırlayamamıştı!

İlk on çakıl taşının biriktiği on gün içinde, tek bir defa bile kendine çizdiği programın dışına çıkmamış, eksik bir şey bırakmamıştı: Söğüş et ve galeta yiyerek doyuruyordu karnını, hareketsizliğe alıştırmaya çalışıyordu kendini, uzun süren uykulara dalıyor, tünellerin, galerilerin, dehlizlerin arasında kör yürüyüşüyle, elleriyle duvarları yoklaya yoklaya gezintiler yapıyordu, bir su kaynağı, bir su birikintisi arıyordu hep. Sessizlik bir miktar kulaklarını bozmuştu, dudakları kurumuş ve hafif hafif çatlamaya başlamıştı, sık sık nemli kayalara yapıştırıyordu dudaklarını, uzakta bir yerde şıp şıp damlayan su taneciklerini yalamak geliyordu içinden; her attığı adım genişleyerek yankılanıyordu mağaraların derininde fakat çok uzaklaşmaya da cesareti yoktu, yolu şaşırıp bir daha aynı yere dönememekten çekiniyordu ve matarasındaki su azaldıkça kendi kendine karşı daha kesin davranıyor, bütün suyu bir dikişte içip bitirmemek için zor tutuyordu kendini. İlk günler beş yudum su içiyordu, sonra üç yudum, iki yudum ve derken su kabının boşaldığını, tek damla su bile kalmadığını haber veren sesi duydu. Ah, o gün... hele o gece... ne yapacaktı? Hemen öfkeye kapılıp parçalamadı su kabını, su bulursa işe yarayacağını düşündüğünden bir kenara koydu. Gözünün önünden kaldırıp saklamakla yetindi. Bu yetecekti susuzluğuna. Gün kazanmak istiyordu sadece. Yemek yememek. Bütün bütüne hareketsiz oturmak. Fakat her geçen gün,

iş biraz daha karışacağına ve zorlaşacağına göre gün kazanmak neye yarayacaktı ki? Yemek yemezse ne kazanacaktı sonra, sadece susuzluk değildi ki derdi, o yediği söğüş etin tuzunun, mısır ununun galetaların getirdiği susuzluk değildi bu, bir de gözlerini yumduğu anki o küçük dilinin altından şırıl şırıl akan dereleri hayal ettiren, o anlatılmaz susuzluk vardı asıl; şehvet dolu bir zevkle yaladığı dondurmalar geliyordu aklına, Panama'daydı o sırada, genç bir adamdı; ananas suyu veya nane likörünün yeşil ve taze yudumları geçiyordu gözlerinin önünden, bıyıklarında kan kırmızı lekeler bırakan meyve sularını hatırlıyordu bir de...

Budalaca bir şeydi hareketsiz oturmak, susuzluktan kurtulamazdı oturunca. Bazen mağaraya yayılan sis kümesinden parçalar avuçluyor ve sanki bu, içilebilecek bir şeymiş gibi ağzına götürüyordu elini.

Karar verdi sonunda. Susuzluktan ölemezdi. Su orada, yukarıda, mağaradan dışarıya çalıların, yeşilliğin bulunduğu yere çıkınca karşılayacaktı onu, selam verecekti tatlı tatlı. Su bulamazsa, yeşil otları emecekti, gerekirse dikenleri bile emecekti...

Fakat durdu ansızın. Güpegündüz nereye gidecekti ki... teslim mi olacaktı yani... ölüsünü veya dirisini arayan adamların pençesine kendiliğinden mi gidecekti... Hayır, dışarıya çıkmayacaktı. Tekrar dalacaktı karanlığa, hiçbir şey bulamayacaktı içmek için ve içine düştüğü bu tuzakta susuzluktan ölecekti...

Hayır! Hayır! Dehlizlerde aramayacak, hayır!.. Geceyi bekleyecek, karanlık bastırınca çıkacak mağaranın önüne, ağaçların ve çalıların yeşiline saklanacak... Ah!. Yağmur yağsa bir... Yağmur altına boylu boyunca uzanacaktı o zaman ve keyifle içecekti yağmuru.

Titriyordu... Hareketleri dengesizdi, elleri titriyordu hep ve geceyi beklerken, bütün vücuduyla titriyordu, yarasaların filo hâlinde uçuşmasını, aydınlık bir gecenin yıldızları gibi göz kırparak, cıvıldaşarak gelmesini bekliyordu

Ansızın, bir deli gibi, tabancasını ve eşyalarını toparladı oradan ve mağaranın ağzına, yukarıya doğru yürüdü; yakalasınlar isterlerse... öldürsünler... fakat önce su versinler ona!.. Su içirsinler

önce ve sonra, ne isterlerse yapsınlar, önemli değil hiçbir şey... su içirsinler ama!

Şuurunun bir anlık hâkimiyeti geriye çevirdi onu, öbür çıkış yerine doğru sürükledi... Hangi çıkış yeri bu? Lav dehlizi mi? Taştan oyulmuş mağaralar mı? Tüneller mi? Tuzak... Susuzluk... labirent... susuzluk... neden düşecekmiş tuzağa... neden mağara karanlıklarında ölsün, su içerek teselli bile bulamayacaksa... En iyisi çıkmak buradan! Çıkmak!..

XV

"Çıkış yerine doğru yürüyordum, her şeyi göze almıştım," dedi Mondragon. "Teslim olmayı bile, öldürülmeyi bile göze almıştım, susuzluktan ölmemek istiyordum sadece, işte o sırada karşıma çıktı Cayetano Duende."

İkisi de aynı anda, ileride Cayetano Duende'nin bazen otururak, bazen bir kilise çanı gibi oradan oraya yürüyerek nöbet tuttuğu mağara kapısına doğru çevirdiler gözlerini, şükran dolu ışıltılar vardı bakışlarında.

"Fakat," dedi Juan Pablo, "buradan gitsek daha iyi olacak. Benim 'yuva'da daha rahat ederiz, hem tehlikesi de yok..." Bunu söylerken belli belirsiz bir gülümseme belirdi dudaklarında. "Böyle herkesin görebileceği bir yerde pineklemek doğru değil..."

Tanınmayacak hâldeydi Mondragon. Malena ona baktıkça, bu karşısında gördüğü, dudakları ve kulakları yarılmış, kavruk et yığını hâlindeki maskenin Mondragon olduğuna inanası gelmiyordu hiç. Yarası kanayan bir hayvanı andıran bu adamın Juan Pablo olduğuna, ince yüzlü, güzel ve biçimli ağızlı Juan Pablo olduğuna bir türlü inanamıyordu. Eski çehresinden geriye kalan tek şey hâlâ bembeyaz duran dişleriydi.

Geriye kalan tek şeyin dişleri olduğunu, Mondragon'a da söyledi Malena; Mondragon, dişlerini sökeceğini söyledi bunu duyunca.

"Bunu yapmayacağına söz ver bana!.." dedi Malena, kolundan tutmuştu Juan Pablo'yu, kenarları kızarmış küçücük gözleriyle kendisine bakmasını istiyordu.

Juan Pablo sessizce baktı ona, gülümsedi ve sonra sarılıp öptü Malena'yı, demin "dişlerimi sökeceğim" sözünü laf olsun diye söylediğini anlattı ona. Malena, onu rahatça görebilmek için ortalığın ışıl ışıl bir aydınlığa kavuşuvermesini çok istedi o anda, sonra yumdu gözlerini, vücudunu sımsıkı saran bu canavar görünüşlü yaratığın kendisini her öpüşünde tepeden tırnağa titriyordu.

"Çok korktum," dedi Malena. "Ah..." Ona sarılırken yaptığı gibi, gözleri kapalıyken konuşabilseydi keşke. "Çünkü canını kurtarabilmek için her şeyi göze alırsın sen, sandım ki yüzünü bir daha hiç düzelmemek üzere bozdun, ömrünün sonuna kadar böyle kalmaya razı oldun."

"Canımı kurtarmak için değil!.." diyerek onun sözünü kesti Juan Pablo ve öfkeyle sol elinin derisini çekti yukarıya; "Hayır, canımı değil, fikirlerimi kurtarmak için, sadece dişlerimi değil, gözlerimi de feda ederim bu uğurda!"

Juan Pablo'nun "yuvasına" gelmişlerdi, bereket adamakıllı karanlıktı burası. Malena'nın okulda içine öteberi doldurduğu ve yol boyunca Duende'nin sırtında taşıdığı yiyecek torbasını da taşımışlardı oraya. Daha sonra yanlarına çağıracaklardı Duende'yi, yiyecek ve içecek ikram edeceklerdi ona ama şimdilik, gözcü yerinde kalması daha doğruydu. Mağaranın ağzını maskeleyen büyük kayalığın yanına yerleştiler ikisi. Titriyordu, mutluydu Malena. Juan Pablo'nun feci hâlini o karanlıkta göremiyordu çünkü, bir karınca çalışkanlığı ile torbayı çözerek ekmekleri, galetaları, peynirli börekleri, bira şişelerini, salam kutusunu, sardunyaları ve madenî bir kap çıkardı torbadan, o sırada Juan Pablo, genç kadının başka bir işe kendini kaptırmışlığından yararlanarak okşuyordu onu, parmaklarını vücudunda gezdiriyordu Malena'nın, genç kadının diri ve yusyuvarlak göğüslerini avuçlarıyla kapatıyordu bazen; Malena, ona ne zaman bir lokma yiyecek uzatsa, Juan Pablo durumdan yararlanıp avuçluyordu genç kadının göğüslerini veya Malena onunla birlikte, birayı aynı bardaktan yudumlamak istese, Juan Pablo'nun elleri kalçalarına, oradan bacaklarına doğru geziniyordu genç kadının; Juan Pablo'nun ileriye uzattığı işaret parmağının gösterdiği yöne doğru eğilince de sevdiği adamın kendisini sım-

sıkı kavradığını, kollarını beline doladığını hissediyordu Malena; taşlarla yaptığı takvimi gösteriyordu ona Mondragon, susuzluktan çılgına dönene kadar yan yana dizdiği yirmi, yirmi beş kadar küçük taşı işaret ediyordu parmağıyla; saatler boyunca konuşma alışkanlığını kaybetmekten korkarak, yüksek sesle konuşmaya başladığı ve oradan oraya yürüdüğü yerleri gösteriyordu Malena'ya ve nasıl, kulaklarının sağır olup olmadığını anlayabilmek için durup kendi sesini dinlediğini anlatıyordu; bir de, ilk defa Cayetano Duende ile karşılaştığı yeri işaret ediyordu Juan Pablo...

"Kim olduğunu anlamadım önce, canlı bir yaratık mı, yoksa taş bir heykel mi, çözemedim; susuzluğun bende yarattığı bir hayal olmasından korkuyordum; bana doğru yaklaşan bir ihtiyarın çehresini görüyordum sadece ve bir de omuzundaki su kabağını. Adama doğru koştum hemen, su kabağını aldım elinden, dişlerimle söktüm kabağın ağzını ve başladım içmeye, ölümün boğazıma yerleşen dehşet verici kuraklığı yatıştıkça, içimdeki kaçaklığın korkusu da yatışıyor ve susuzluğunu gideren hayvanın rahatlığı yerleşiyordu dudaklarıma."

Malena, tekrar bira doldurdu onun bardağına, bardaktaki birayı hemen yudumladı Juan Pablo. Ve ellerine sarılıp öpmek istediği bu gerçekdışı yaratıkla karşılaşmasını hikâye etmeye koyuldu yeniden.

"Bir hayalet olarak gördüğüm adam konuştu benimle, işte o zaman, onun da kendim gibi etten kemikten yaratılmış bir insan olduğunu anladım. Populaca göndermişti onu peşimden, kaç gündür arıyordu beni. Fakat Populaca'nın nasıl olup da bulunduğum yeri tahmin edebildiğini sordum ona, endişeliydim aslında. 'Sebebi çok basit,' dedi ihtiyar. 'Çok mum istemişsin ondan, meşale odunu ve kutu kutu kibrit istemişsin ve bir de kulübesinde unuttuğun sigaraları istemişsin. Ertesi gün toparlamış kendini Populaca, aklı başına gelince de beni çağırdı yanına ve şöyle dedi: İçime doğdu arkadaşım, yerin altında yolunu kaybetmiş, bitkin ve uykusuz bir adam var şimdi, git ve bul onu, yeraltı dehlizlerini, karanlıkları ezbere biliyorsun çünkü. Tanrı mutlaka mükâfatını verecektir. Yeraltında olduğunu biliyorum adamın; baksana bütün

bu kibritleri, meşale odunlarını istedi, ama unuttu giderken... Ben de şöyle cevap verdim ona: Ricanı emir sayarım arkadaşım, gidip bulacağım onu. Tanrı da söyler, insan insana yardım elini uzatmalı, der. Yardım edersen Tanrı da sana elini uzatır! Toprağın altında bir adamın uykusuzluktan kıvrandığını biliyorsam ben de uyuyamam. Üstelik iyilik etmekten hoşlanırım...'"

"Ve kader karşılaştırdı sizi!" dedi Malena, keyifli bir tavırla, olduğu yerde doğruldu sonra, hâlâ içinde biriken susuzluğu gidermek çabasıyla önündeki bira şişesinden son yudumları içen sevdiği adamın omuzuna yasladı başını; şişeyi kaldırıp uzattı Juan Pablo'ya ve ekledi: "Populaca aramızdaki her şeyin farkındaydı. Bıraktığın küçük kâğıdı verdiği zaman her şeyi anlatmak istemiştim ona, içimi dökecek birine çok ihtiyacım vardı o anda fakat daha ağzımı açar açmaz susturdu beni Populaca. İkimizi Cerro Vertical'de görmüştü kol kola gezerken. Sadece bir defa gittik oraya anıa Populaca görmüş bizi..."

Bir süre sustu Malena, sesindeki öğretmen katılığı yavaş yavaş silinmişti. Birlikte yaşanmış, yeraltında var olan sessizlikten çok farklı bir sessizlik ile Pasifik Okyanusu'na karşı tüketilmiş anların hatırası, şimdi artık uzak bir rüya gibi sesinin titreyişinde belirmişti.

"Cerro Vertical'deki sesin hâlâ kulaklarımda çınlıyor... Şiir mi söylüyordun, yoksa o anda içinden gelen bir coşkunlukla mı konuşuyordun, bilemiyorum... Hatırlıyor musun?.."

Nasıl coşkun bir kaçma isteği bende
Denize kavuşmak!
Ve hiç dönmemek geri!

Dayanılmaz bir istekle kapamak gözlerimi
Ve duymak kara haberi getiren
O öldü! diyen sesini
Kaşlarını çatmadan beklemek!

Nasıl coşkun bir kaçma isteği bende
Kocaman kapılardan!

"Bir kanun kaçağının sözleri bunlar, sen de öyle bulmuyor musun? Kendi kendimden ve gerçeklerden uzaklaşmak istiyordum..."

"Ya da bir kere namus sözü verdin diye kopamadığın, vazgeçemediğin bir şeyden kurtulmanın hasretiyle yanıp tutuşuyordun o sırada," dedi Malena. Sevdiği adama değildi içindeki isyan, onları birbirlerinden koparan olaylara isyan ediyordu bu sözleriyle. "Nasıl kötü bir tuzaktı bu komplo, her şeyin kötü gitmesini dileyen, komplonun başarılı olmasını istemeyen adamlar da vardı çünkü."

"Umutsuzluk öyle şeyler yaptırıyor ki insana..."

"Başka türlü açıklamak imkânsız zaten..."

"Seni..."

"En azgını sendin aralarında..."

"Suikast için 'evet' demekle yetinmedim ben..." Gözlerini kısarak kafasındaki düşünceleri toparlamaya çalıştı Mondragon. "Diktatörü ortadan kaldırmakla her şeyin düzeleceğini sanan adamlara söz dinletemiyordum, halkı ayaklandırıp her şeyi kökünden değiştirmek gerektiğini anlamıyorlardı bir türlü; iyi anlatamadım, anlıyorlardı aslında fakat halk kitleleri ayaklanınca kendi çıkarlarının bozulacağını biliyor ve bunu istemiyorlardı."

"Madem biliyordun, neden böyle gırtlağına kadar girdin bu batağın içine? Bağışla beni, şimdi böyle sorular sormakla hiçbir şeyi düzeltmek mümkün değil artık, biliyorum ama gene de sormaktan alamıyorum kendimi: Neden bu kadar fazla girdin bu batağa?.."

"Neden mi?.." Sağdan sola salladı başını önce ve devam etti: "Ben de bilmiyordum neden yaptığımı."

"Suikast anında Başkan'ın otomobilini durduracak kamyonu kullanacak kadar bulaşmamalıydın bu işe!" dedi Malena, sesinin onu azarlayan ifadesinde hem kederli, hem sevgi dolu anlamlar vardı.

"Tek başımaydım ben, kimsesizdim, herkesin ailesi, kardeşi, karısı, çocuğu filan vardı... Sadece ben tek başımaydım, ayrıca, düşün hele, her şeyin saniyesi saniyesine tıkır tıkır yürümesini istiyordum, hiçbir şeyin son anda kötü bir terslik yüzünden bozulmasını istemiyordum... Hem biliyor musun, çok iyi nişancıyımdır ben, kamyonda kendi silahlarımı da hazır tutacak ve suikastten

kurtulursa, diktatörü kendi elimle temizleyecektim..." Malena'nın elini sıktı, dudaklarında bir gülümseme belirmişti, devam etti anlatmaya: "Bu hikâyenin içine nasıl olup da karıştığımı bir bilsen..."

"Tahmin ediyorum..."

"Tıpkı av partisine gider gibi, silahlarım ve cephanemle diktatörü avlamaya çıkacaktım..."

"Deli adam!"

"Yüksek sesle söyle, 'O' de!.. O harfini söyle..."

"O!"

"O... O... O... O...!"

"O... o... o... o..." diye tekrarladı Malena. Sesinin yankısı yeraltı bölmelerinde çınlarken "ooo OOO... ooo OOO" sesleri mağaraları dolaşıyordu hiç durmadan!

"Düşün Malena, bütün bu yankıların otomobil tekerleri olduğunu ve bu tekerlerin çok geniş bir caddede dönüp durduğunu; sonunda büyük bir 'hayvanat' bahçesine açılan bu geniş caddede, zavallı bir adamın, benim de yürüdüğümü düşün ve tam o sırada, zırhlı otomobilinin içinde, alabildiğine güçlü, alabildiğine adil, akıllı ve sevgili diktatörün de aynı caddeden geçtiğini farz et; otomobilinin arka kanepesinde adam, kucağında küçücük bir Chiahua köpeği var ve küçük parmağında pırlanta yüzük parıldıyor, amber ağacından yapılmış güzel ağızlığının ucunda da sigarasının dumanı tütüyor. Düşün; mağazaların, sinemaların önünde, sokak köşelerinde, büyük binaların girişinde hiç alışılmadık bir kalabalık görülüyor. Bütün bu karışıklığın sebebi ne acaba? Neden kunduracı önündeki işi, tezgâhını bırakıp dışarıya çıkıyor, neden marimba havaları çalan çalgıcılar birden susuyor, neden cadde üzerindeki mobilya mağazasının sahibi müşterilerini oracıkta bırakıp dışarıya fırlıyor, neden barın barmeni şapkasını kapıyor, papaz efendi kiliseye kilidi vurup sokağa koşuyor ve neden noter, imzalaması gereken yazılı anlaşmalara aldırmadan dışarıya seğirtiyor, doktor önlüğünü çıkarıyor, subaylar ve polisler caddede koşuşuyor ve neden öğretmenlerin okuldan caddeye çıktıkları görülüyor? Ne yapıyor bu insanların hepsi? Birbirinden bu kadar farklı, ayrı yapıda insanın aynı saatte hep aynı caddede birikmesi tuhaf değil mi?"

"Evet, doğru," dedi Malena, adamakıllı meraklanmıştı. "Fakat sonunda nereye getireceksin sözü, bilemiyorum..."

"Şuna getireceğim sözü: O gün, bütün o insanların arasındaydım, çok utanıyordum, yılgın ve öfkeliydim. Ben de, o 'sözde üstün' yaratığın önünde eğilmekle görevli insanlardan biriydim sanki. Ansızın çok tiksindim her şeyden, kendimi temizlemek, arınmak için yoluma ilk çıkan meyhaneye daldım hemen ve kocaman bir rom şişesini kısa zamanda devirdim orada, iyice sarhoş oluncaya kadar içtim. Orada, masaya başımı koyup uyudum belki, bilemiyorum, ama uyandığımda, şehirde ağızdan ağıza dolaşan söylentiyi ben de işittim, öbür sarhoşların ağzından duyduğum haber, bir sinema şeridi gibi, rüyada seyrettiğim bir film gibi yerleşti kafama."

O iğrenç gün, caddede gördüğüm zırhlı otomobil hayvanat bahçesine girince duruyor ve şoför kapıyı açmak için koşarken, bahçe müdürü ve polis şefi vaktinde yetişebilmek için koşuyorlar otomobilin yanına, oradaki halk, şaşkın ve hayranlık dolu bakışlarını çeviriyor otomobile, "alabildiğine sevgili" yaratık arabadan iniyor o sırada. Ağızlığının ve dudağının köşesinde meydana getirdiği kıvrımdan bir gülümseme lütfediyor çevresine, keyifli olduğunun bir müjdesi bu gülümseme. Hiç durmuyor orada ve yusyuvarlak gövdesini hoplatarak yürümeye koyuluyor hemen, ayaklarının ucu içeriye kıvrık, öyle yürüyor ve bir papağanı andırıyor bu yürüyüşüyle, önünde askerî okul öğrencilerinin ve yüksek rütbeli subayların eğlendikleri kafese ilerliyor doğruca; en vahşi hayvan bilinen kaplanın kafesine doğru yürüyor yani. Oradaki askerler O'nun geldiğini fark edince taş kesilip selama duruyorlar. Hepsi dimdik, hepsinin boyunları ileride, bakışları uzakta hep aynı noktaya takılı, hepsinin sağ eli havada, ellerinin üç parmağı sağ şakakları hizasında şapkaya yapışık, "hazır ol"da bekliyorlar. "Alabildiğine lütufkâr ve iyi" yaratık onlara yaklaşıp, "rahat" emri verinceye kadar da bozamıyorlar o pozisyonlarını. O zaman, bir piyanonun tuşları gibi, eldivenli elleri yana, pantolon hizasına düşüyor hepsinin. Bütün bunlar olurken, içeride, kafesinde başladığı akşam gezintisine devam ediyor kaplan, kâh esniyor, kâh geriniyor ve bazen da yakarışlarla dolu iniltiler çıkarıyor. İşte o anda, "Heyy,

bekçi," diye seslendiği duyuluyor "alabildiğine güçlü" şefin. "Kafesi açın şimdi, askerî öğrencilerin arasında en korkusuz olanı kimse girsin içeriye ve okşasın kaplanı!" Kilit ve anahtar gıcırtıları ve aynı anda genç öğrencilerin, titreyerek, solgun yüzleriyle geriye çekilip yer açışları bekçiye. Verilen emri anlamış gibi, artık hareketsiz duruyor kaplan, kaskatı, olduğu yerde bekliyor, yanına gelecek misafiri. Onun bu hareketsizliği daha ürkütücü bir renk katıyor görünüşüne, "Öğrencilerin arasında hiç gönüllü yok mu içeriye girecek? Korkusuz bir öğrenci yok mu içinizde? Erkek yok mu?" diye soruyor o en korkusuz, en erkek, en güçlü yaratık; "Öyleyse, askerî şeflerden biri girsin kaplanın yanına!.. Siz girin, albay!.. Siz, yüzbaşı!.. Kafes açık, neden bekliyorsunuz?.." Albay, upuzun ve nemli, hatta ıslak bir burun hâlinde bekliyor, soğuk bir ter, dişlerin tıkırtısı olmuş artık ve yüzbaşı, bir yer sarsıntısını andıran titreyişiyle dizlerinin, omuzlarının üzerinde, gittikçe ufalan bir kafa hâline geliyor vakit ilerledikçe. "Hah... hah... ha!.." O "alabildiğine büyük ve güçlü" yaratığın dudaklarından dökülen, albay ve çevresindekilere karşı sonsuz bir küçümseme ile şekillenen bir kahkaha bu; "alabildiğine küçük olanlara" ve vahşi hayvanın bakıcısı olan adamın panik içinde çırpınışına, anahtarların elindeki tedirgin titreyişine karşı meydan okuyarak, gittikçe büyüyen, devleşen adımlarla kafese ilerliyor, çevresindekiler korkudan titreşirken giriyor kaplanın yanına ve okşuyor hayvanı. En küçük bir korku belirtisi bile yok yüzünün ifadesinde, elindeki ağızlığın ucunda sigarasının birikmiş külü bile dökülmüyor yere.

"Ya kaplan ne yapıyor o sırada?"

"Titriyordu korkusundan," dedi Juan Pablo, bir çocuk gibi gülüyordu, Malena'yı açmaza soktuğu için çok memnundu hâlinden.

Onun şakasına pek hayran kaldığı söylenemezdi Malena'nın, yine de gururuyla oynandığını falan da düşünmedi. Hikâyeyi, öyle acı ve buruk bir sesle ve anlattığı kişilere öylesine canlı özellikler yakıştırarak anlatmıştı ki Juan Pablo, durumu ve olayları en küçük ayrıntısına varıncaya dek öyle canlı çizmişti ki, Malena, bütün bunları işittikten sonra, onun diktatörü öldürmeye karar verişine hiç şaşmadı.

Bir süre sustular; iyice sokulup sarılmışlardı birbirlerine, zaten pek vakitleri kalmamıştı, ayrılma saati gittikçe yaklaşıyordu; vakit kaybetmemek, pek çok şeyi konuşmak zorundaydılar.

Geçmişteki olayları hiç söz konusu etmemeleri gerekiyordu aslında; şimdi, zavallı ve çirkin bir maske gibi duran şekilsiz suratında, sadece, kıskançlığın insanca bir ifade verdiği gözleriyle, konuşulacak o kadar önemli şeyler varken, nasıl oluyordu da, Malena'nın günlüğündeki küçücük bir söze, "ve" ile biten o anlamsız hikâyeye aklını takmıştı Juan Pablo; Malena'nın şehirdeki askerî gazinoda rastladığı genç subaydan bahsettiği bölümü, nasıl olmuştu da bu kadar ciddiye almıştı?

"Onun benden genç olduğunu öğrendiğim zaman her şey bitti ve... ve... ve..." diye fısıldadı Juan Pablo, genç kadının kulağına "ve... ve... ve sonra ne geçti aranızda?"

"Hiç!"

"L.C. Genç subay L.C.!.."

"Sonra bir daha hiç görmedim onu. Leon Carcamo'ydu ismi..."

"Mektuplaşmadınız mı?"

"Birkaç defa, gönderdiği bütün mektuplara arkadaşça cevaplar yazdım. Hatıra defterimden söz açılmışken, unutmadan söyleyeyim," -Gülüyordu Malena, sevdiği adamın kıskançlıktan kıvrandığını görmek sevindirmişti onu.- "birkaç kitap getirdim sana, okursun diye..."

"Ah... sevgilim... Kitapları tutku derecesinde sevmişimdir hep; ama artık unutmalıyım onları... Şu kılığım köylü kılığı olduğuna göre, okuma yazma bilmemem gerekir herhâlde!"

"Okuma yazma öğrenince mektup yazarsın bana..." Güldüler ikisi de ve yeniden sarıldılar birbirlerine. Malena, dudaklarını kurtarmaya çalışırken, soluk soluğa devam etti konuşmasına: "Veya okuma yazma bilen birine rica edersin, başkasına yazdırırsın mektubunu."

"Evet! Öyle yapacağım zaten... Sen de başka birine okutursun mektubu, benim için mektup yazacak adama diyeceğim ki, 'Bu kız, hiç okul yüzü görmemiş, zavallı bir köylü kızıdır.'"

Kısa bir süre konuşmadı Juan Pablo, sonra birden, dalgın ve ciddi bir ifadeyle devam etti:

"Yok, sana başka bir isim aracılığıyla mektup göndereceksem, bu çevrelerde sık rastlanan bir isim bulmalıyız şimdi, kimse şüphelenmez böylece..."

"Rosa..." dedi Malena, hiç düşünmeden söylemişti bunu, "Rosa Gavidia, nasıl buluyorsun bu ismi?"

"Gavidia ismine sık rastlanıyorsa bu çevrede, tamamdır..."

"Sanıyorum, okuldaki küçük kızların arasında çok var bu Rosa Gavidia."

"Madem öyle, Rosa Gavidia olsun yeni adın... Aslında..." daha konuşacak ve kendince önemli olan bir şey söyleyecekti Juan Pablo ama Malena'nın bu isimden vazgeçebileceğini düşünerek sustu, devam etmedi. Sözü değiştirdi hemen: "Bana gelince, Juan Pablo Mondragon öldü ve polis arşivlerine gömüldü artık, gençliğimin önderi Marat'ya selam olsun ve berber çırağıyken bana okuma yazma öğreten Kosta Rika'lı dostuma selam bir de; çocukluğumun ismine sığınıyorum tekrar. Octavio Sansür oluyorum yeniden, hatta daha da kısaltmak gerekirse Tabio San oluyorum..."

"Güzel bir isim..."

"Duende ile anlaştın mı? Kaç para isteyecek seni sahile götürmek için..."

"Henüz konuşmadık bu meseleyi..."

"Bana söylediğine bakılırsa, yarın çıkacaksınız yola. Para bırakacağım sana, Duende buradan kazanıyor ekmek parasını."

Uzun uzun içini çekti Malena.

"Ayrılıklarımızı yaşatarak kazanıyor ekmeğini."

"Faiziyle geri vereceğim borcumu..."

"Budalasın sen, budalam benim..." Juan Pablo yeniden kollarına almıştı onu, bağrına bastırmıştı; "Benim küçük budalam!"

"Benim olacak mısın?"

"Seninim!"

"Malen!"

"Sadece seninim!"

"Şimdi?"

"Her zaman."

"Şimdi?.." dedi Juan Pablo, umutsuz bir ısrarla tekrarlamıştı son sözünü.

Cevap vermedi Malena. Düşünmek, konuşmak bile imkânsızdı, göğsü kesik ve heyecanlı soluklarla inip kalkan bir et yığınıydı şimdi. Sevdiği adama "şimdi" diyebilmeyi çok isterdi aslında, ona cevap verebilmek isterdi ama ikisinin de vücutları birbirine böyle sımsıkı yapışmışken, dudakları birbirine kavuşmuş ve gözlerinden mutluluk yaşları boşanırken, gözleri garip bir kararsızlıkla sığınacak bir yer ararken, konuşmak neye yarar? "Şimdi sevgilim, şimdi!" der gibi bakıyordu ona Juan Pablo, Malena'nın gözlerinde "şimdiyi kabul eden" ifadeyi arıyordu. Direnmeyen, yumuşacık bakışlarıyla "Bekleyelim!" diye yakarıyordu Malena ama gittikçe kendisini yere, örtülerin üzerine boylu boyunca yatıran ve yanına uzanan erkekten yayılan, kendi saçlarına sıçrayan bir istekle titrediğini, her an biraz daha yenildiğini hissediyordu... "Beklemeliyiz!" dedi Malena, sesi boğuk ve ısrarsız, göğüsleri çıplak, gözleri kapalıydı, kalbinin atışında gittikçe daha iyi beliren bir ağırlaşma fark ediyordu, bu baş başa kaldıkları karanlıklar dünyasında, her an erkeğine daha yakın olduğunu, her an biraz daha ona tutsak hâle geldiğini anlıyordu.

• • •

Cayetano Duende, mağaranın ağzına oturmuş, sigara içiyordu, uzun bir süre hareketsiz kalınca, oradan oraya bir nöbetçi gibi gidip gelmeye başlıyordu; içeride, mağaranın derinliklerinde Malena ve Juan Pablo, baş başa ve rahat olsunlar diye dışarıdaydı Duende. Bir parça içecek tütün vardı yanında, Mondragon'un tütünüydü bu. Populaca'nın kulübesinde unuttuğu tütün, oradan kaçıp da bu mağara karanlıklarına sığındığı ilk günden beri bir daha sigara içmemişti Mondragon. Kendini cezalandırmak amacıyla karar vermişti buna Juan Pablo ve bu, en fazla Duende'nin işine yaramıştı. Kaçak tütünden yapılmış sert sigaraların, kokulu sigarilloların tiryakisiydi Duende, bir ölünün hareketsiz göz kapaklarına benzeyen ve parmaklarıyla yuvarlayarak sardığı, kendi eliyle hazırladığı sigaralar

yapmıştı Mondragon'un tütününden. Fakat sigara tiryakisi olmanın insana verdiği bir terslik de vardı; dumanı içine çekerken ve derin bir soluktan sonra dışa verirken çok derin düşüncelere dalıyor ve şimdi yaptığı gibi, kendi kendine konuşuyordu insan, kaşı babam kaşıyordu başını. Durmadan iki yana sallıyordu kafasını, bazen silkiniyordu aklından geçenleri kovabilmek için; bulutlar geziyordu düşüncelerinde, kuşlar uçuşuyor, kıvılcımlar parıldıyordu... Boynu ağrıyınca gözünü açıyor ve o zaman, bulutlarla, kuşlarla, sincaplarla ve türlü çiçeklerle dolu kafasından bütün bunları kovup kovamadığını bir türlü anlayamıyordu. "Bir sigara daha tellendirsem mi acaba?" diye soruyordu kendi kendine. Kendinden başka cevap bekleyecek kimsesi olmadığından, sigarayı iki dudağının arasına yerleştirip ateşlemekten başka çare bulamıyordu.

Sigaranın dumanı ve bir de kafasında dolanan düşünceler sayesinde geçip gidiyordu zaman; yeni doğmuşluğun keyfinden başı dönen bir ay ile ateş saçan bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla kaybolan ve uzaklaşırken dağları ölgün bir kızıla boyayan güneş arasında asılı duruyordu.

Dumanı tüten bütün öbür maddeler gibi yanıyor sigara, kokusu insanın içini bayıltan lavantaların temposuna uygun bir hızla yanıyor dudaklarda ve parmaklarda, elin bir parmağı, ateşin ucunda kümelenen kül tabakasını ara sıra silkelemek için hep hazır beklerken tükenip gidiyor.

İşte, akşamın ilk yıldızı belirdi gökyüzünde. Geri dönmeleri gerekiyordu. Geceyi beklemek saçma, hemen çıkmalı yola. Cerropom çok uzakta onlardan, üzerine çömeldiği toprak, onu sanki itiyormuş gibi doğruldu Duende ve çevreyi dikkatle dinledikten sonra, soluğunu, göğüs kafesinde büyüyen hırıltıları susturarak kimsenin gelip gelmediğini iyice araştırıp her şeyin mükemmel olduğuna karar verdi; bir sinek vızıltısının yüreğini hoplatmasından sonra, sineğin "sinekliğini" anlayıp rahat ederek, aynı zamanda yarasalara da yataklık eden mağaraya girdi, ıslak bir loşluk içindeki Caverna Viva'ya kadar yürüdü. Az sonra, mağaradaki derin sessizliği bozan şeyin kendi ayak sesleri olduğunu fark etti, biraz daha yürüyünce Caverna Viva'ya açılan ve dört bir yanı taştan

oyulmuş yılan heykelleriyle kaplı, tozlu bir yeşille renklenen bölmeye, "Galibal de los Tunales"e girdi.

Karnı tam acıkmamıştı henüz fakat bir şeyler atıştırmakta fayda vardı. Belki de birazdan yiyecek vereceklerdi ona, bir parça su veya bira bile içecekti belki. O zaman, şu midesine ikide bir batan kör olası dikenin ağrısından da kurtulacaktı. Taş heykellerin çevresinde, başıboş uçuşan yarasalara baktıkça, kendini de bir yarasa sanıyor ve bu his korkutuyordu onu; ayaklarını yere, taşlara, gürültülü bir şekilde vuruyordu bu yüzden, biraz da içeridekiler yaklaştığını mutlaka işitsinler diye yapıyordu böyle; adımları gölgelere ve ayak seslerinin yankısına karışıyordu boyuna, bir hayaletin adımlarına benziyordu adımları, sesleri yeraltı derinliklerinde yankılanan adımlarla toprağın koynunda yaşayan herkes gibi, onun yürüyüşü de ürkütücü boyutlar kazanıyordu.

İleriye bakınca, görünüşüyle yere boylu boyunca uzanmış bir hayvanı andıran delikten içeriye süzülen akşam beyazlığını fark etti; takip edilmesi ihtimaline karşı, kendi deyişiyle "kaçak" adamın saklandığı yere açılan daracık dehlize saptı; gelişini haber vermek amacıyla, öksürüklerle, aksırıklı gürültülerle, esnemelerle yarattığı bir orkestra keşfetti oracıkta; eskiden, yani gençliğinde, köyün çalgıcı takımında çalışıyordu zaten, ama sonra, bünyesinin arabacılığa daha yatkın olduğunu anlayınca çalgıcılığı bırakıp arabacı olmuştu. Köyün belediyesine ait arabada, yıllar boyunca sayısız insan taşımıştı, belediye başkanının oğlu büyüyüp de kocaman bir delikanlı olana kadar sürmüştü Duende'nin hizmeti. Derken, belediye arabasını ondan teslim alan delikanlı, Aziz Piyer ve Pol törenlerinin arifesinde, arabayı, atlarla ve kendisiyle birlikte uçurumdan aşağıya yuvarlayıvermişti. Ölümden kurtuluşu bir mucizeydi, delikanlı uçuruma düştüğü sırada, anası uykusunda onun ölüm tehlikesiyle burun buruna geldiğini görüyor ve papaz duası almadan ölecek diye feryadı basıyordu. "Çilekeşliğin annesi, Aziz Meryem, böyle ölmesine izin vermeyin..." diye bağırıyordu rüyasında ve duası kabul edildi; bugün kilisede, papazların duasına ayrılan yerde, Meryem'in bulunduğu yerde, renkli boyalarla ölümsüzlüğe mal edilmiş olan bu olayı görmek mümkündür: Uçuruma düşen araba,

baş aşağı yuvarlanan delikanlı ve bulutların arasında, delikanlının yardımına koşan Meryem, daha aşağıda, Meryem'in ayaklarına kapanarak yalvaran delikanlının annesi, en altta, olayın geçtiği yerin ismi, tarih ve saat, Meryem'in lütfundan yararlanan insanların listesi, bu yüzden Azize'ye ne denli minnet duygusu beslediklerini ve bir de, her şeyi düşündüğü hâlde, arabaya koşulu atları resmetmeyi unutan ressamın bu unutkanlığını anlatan bir yazı.

İşin aslı aranırsa gerçek bir mucizeydi bu ama atlara göre bir mucize değildi; uçuruma düşerek paramparça olmuş ve üstelik olay üzerine ressamın boyadığı tabloda bile yok edilmişti zavallıcıklar – atsız bir arabanın boşluğa yuvarlanışı görülüyordu resimde.– Arabacılık yaparak üç beş kuruş ekmek parası çıkaran Duende'nin de işine yarayan bir mucize olduğu söylenemezdi pek, Duende geçim yolunu kaybetmişti, işinden olmuştu çünkü. Nasıl da hoşlanırdı arabada gezmekten hâlbuki. Atlar terledikçe o da ter içinde kalır ve tekerlerin temposuna göre soluk alır verirdi âdeta; farkına bile varmadan, yarı yarıya hayvanlaşır; öbür yarısıyla da "arabalaşırdı" Duende. Tren yolundan köye taşıdığı son yolcunun, genç öğretmen kız, yani Malena Tabay olduğu da bir başka gerçekti. Çok yıllar geçmişti aradan. O zaman istasyon yoktu, bataklığın ortasında, kör bir "ihtiyari durak" vardı sadece; trenden inen yolcular, köye doğru yola koyulmadan önce koskocaman ve yemyeşil bir şemsiyeyi andıran büyük ağacın dalları altındaki gölgede serinler ve soluk alırlardı. Şimdi aynı yerde, ufak da olsa bir istasyon binası, binanın içinde görevli bir telgrafçı ve binanın cephesinde, "ölü ilanlarına" benzeyen, koyu kahverengi bir fon üzerine siyah boya ile yazılmış "Cerropom" yazısı bulunan bir tabela vardı. Şimdi bir okulu bile vardı köyün. O zaman yeni gelen öğretmen kız, yani şimdi okulun müdiresi olan Malena Tabay, o günlerin ufacık, çocuk yüzlü genç öğretmeni yaptırmıştı okulu; Chanta Vega kadının Cerropom'un uğursuzluğu hakkında ileri geri konuşmasına aldırmayıp kalmıştı görevinin başında, bu yanılmadan ötürü, Chanta Vega kadının cehennem azabı çekmiş olmasından ürküyordu Duende. Bu konuda iyiden iyiye aldanmıştı Vega Kadın, orası doğruydu. Akı dağılmış gözünü belli bir noktaya diktikten sonra, öbür gözünü, yani sağ-

lam olanını yumarak konuşurdu Chanta kadın; odasında, çılgınlar gibi dolanarak bağıra bağıra şiir okuyan, hep belirli saatlerde ağlayan, sevdiği için değil, ihtiyaç yüzünden öğretmenliğe katlanan bir genç kızın bu işi sonuna kadar götüremeyeceğini, sonu kötü biten bir gönül macerasından nasibini alıp bu uğursuz yere sığındığı için hiçbir işe yaramayacağını söylerdi hep...

Onların bulunduğu yere adamakıllı yaklaşmıştı Duende, öylesine yaklaşmıştı ki onların sesini, yerin altından, ayaklarının altında çıtır çıtır ses veren kuru ağaç yapraklarının arasından duyuyormuş hissine kapıldı. Uykulu kuru ağaç yapraklarının üzerinde geziniyordu ayakları, Juan Pablo ve Malena'nın dudaklarından dökülen ama yerin derinliklerinde yankılanarak toz hâlinde ortalığa saçılan sözleri çiğniyordu sanki yürürken, ansızın duruyor, vardığını sandığı anda henüz gelmesi gereken yere ulaşamadığını anlıyor ve kendisinden biraz ötede, sarmaş dolaş konuşan iki insana ayrılık anını her adımda biraz daha yaklaştırıyordu.

Adım sesleri duyuldu yaklaşan. Aceleyle doğruldu Malena, saçları dağılmış, entarisi buruş buruş olmuştu. El yordamıyla tarağını çıkardı çantasından ve sonra saçlarını toplayabilmek için firketelerini aradı. Çabuk çabuk iş görüyordu elleriyle. Firketenin birini dişlerinin arasına kıstırıp öbürünü saçına yerleştiriyor, hemen arkasından ağzında beklettiği firketeyi de saçına takıyordu. O sırada, Juan Pablo doğrulup ayağa kalkmış, ısrarlı şekilde ağır adımlarla yaklaşan ihtiyar Duende'nin yoluna çıkmıştı. Saçını çabucak toplamıştı Malena, entarisini giymeye çalışıyordu şimdi. Ama sağ kolunu bir türlü sokamıyordu entarisinin koluna, epey uğraştı bu yüzden, giydi sonunda ama kolunu çevirirken canı yanmıştı. Omuzuna bir garip sızı gelip yerleşmişti. Sıra çoraplara gelmişti şimdi. Jartiyerin biri kopmuş, fırlayıp uzağa gitmişti, Malena bir süre aradı onu, bulunca da çabucak bağladı. Entarisinin düğmelerinden bir kısmı da kopmuştu. Kulağındaki küpeler sökülüp alınmıştı sanki. Juan Pablo durdu ve yeniden onun bulunduğu tarafa doğru yürüdü. Son defa öpmeden uzaklaşamazdı Malena'dan. Çenesini tuttu Malena'nın, küçücük bir kızı hazırlar gibi çenesinden tutarak hafifçe yukarı kaldırdı, sanki bir kaynaktan su içermişçe-

sine doymayan bir istekle eğildi genç kadının dudaklarına. Malena, titreyerek yumdu gözlerini. Gözlerini yeniden açtığında Juan Pablo'yu göremedi, oradan ayrılmıştı, fakat Malena tek başına hissetmiyordu kendisini. Ona yoldaşlık eden bir şey veya bir insan var oldukça, kimsesizliğini, onsuzluğunu unutmaya çalışacak, yalnızlık acısı onu fazla kıvrandırmayacaktı. İlk aklına gelen buydu. O, kendisinden ne kadar uzağa giderse gitsin, hep yanında sayacaktı Juan Pablo'yu. Onsuz, yani hiç kimsesiz bir yalnızlık korkunçtu, acılıydı. Ama şimdi yanında... kimse yoktu yanında, ona yoldaşlık eden şey kafasında dolanan düşünceleriydi. Bu karanlık, taş ve yalnızlık dolu dehlizlerin bittiği yerde Mondragon tutuklanırsa kim yoldaşlık edecekti ona? Sadece bir ölü!

Bir çığlık koyverdi Malena. Juan Pablo'nun koluna dokunan eliydi bu, soğuktu. Ayrılma vakti gelmişti. Kollarına aldı Malena'yı, dudaklarını genç kadının dudaklarına yapıştırdı bir kez daha. Bir süre kol kola yürüdüler ikisi, "Galibal de los Tunales"e gelinceye kadar. Cayetano Duende önlerinde yürüyordu artık. Gecenin karanlığı içerisinde, mağara kapısında yarasalar uçuşuyordu. Ayrılmak ikisi için de imkânsızdı şimdi. Daha ileride, çıkışa yakın bir yerde ayrılacaktı Malena'dan. Duende önde yürüyordu hep. Herhangi bir tehlike anında onları uyarabilmek için böyle yapıyordu. Dehlizlerde taşlaşan lav ateşi gibiydiler ikisi, acı yüreklerini kemiriyor, katılaştırıyordu onları. Bu ağrılı yalnızlığı bazen kısa öpüşlerle susturuyorlardı. Az sonra, gökteki yıldızların yanıp sönen ışığını gördüler. Artık ayrılmaları gerekiyordu. Yarasalara yabancı canlılardı ikisi de. Yanlarından vınlayarak geçen, kimi zaman vücutlarına sürtünerek uçuşan bu garip hayvanların gözüne nasıl görünüyorlardı kim bilir! Durdular. Konuşmuyorlardı. Yüz yüze duruyorlardı sadece. Ay ışığında, son defa birbirlerini görebilmek umuduyla çırpınıyorlardı, bir daha hiç görüşmeyecekmiş gibi. Juan Pablo, gittikçe büyüyen bir açlıkla bakıyordu Malena'nın yüzüne, onun resmini, hayalini, göz bebeklerinin arkasına, kafasının içine hapsedebilmek amacıyla böyle bakıyordu sanki. Onu, şimdiki üzgün ve ağlamaklı hâliyle değil, mutlu günlerindeki memnun, güleç hâliyle kendi kafasına hapsetmek istiyordu. Ah! İnsan bir şeyin imkânsızlığını bilir

de, içini tarifsiz bir acı kaplarsa, böyle gözyaşı döküyor demek. Juan Pablo, onu böyle seyrederken Malena, parmaklarını onun yüzünde gezdiriyor ve kelimeleri kırık dökük bir sesle, güçlükle söyleyerek konuşuyordu. Malena da onun çehresini bugünkü hâliyle hatırlayabilmek için okşuyordu yüzünü, onu uzun bekleyişlerinin ve mücadelesinin hiçbir anında tek bırakmamak, kimsesiz bırakmamak istiyor, bu canavar yüzlü, etleri şişmiş adamın uzun bir mücadeleye yeniden başlayabilmek amacıyla sahil boylarında ezilen, horlanan işçilerin kılığına seve seve katlandığını görüyordu. Parmaklarının yumuşacık etiyle, Juan Pablo'nun yüzündeki kemiklerin sızısını ellerinden taşan sevgiyle merhemleyerek, bu yaralı hayvan etinin yarasını sarmaya çalışıyordu.

Malena, ansızın koptu onun kollarından, hızlı adımlarla uzaklaştı ondan. Geriye dönüp baktığı zaman Juan Pablo'yu demin bıraktığı yerde göremedi. Karanlığa doğru, son bir veda işaretiyle salladı elini. Juan Pablo, yukarıdan süzülen ay ışığının aydınlığında onun gittikçe uzaklaşan siluetini seyretti. Hızlı adımlarla mağaranın kapısına çıktı Malena'nın peşinden, onu gözden kaybedinceye kadar arkasından baktı, çıplak avuçlarıyla sakladığı gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Başını kaldırıp bakınca, Malena'dan ve Cayetano Duende'den geriye hiçbir belirti kalmadığını anladı. Sonra, yavaş yavaş, onların gittikçe uzaklaşan ve küçülen gölgelerini yıldızlarla dolu gecenin sonsuzluğu sildi, yuttu.

BİRİNCİ CİLDİN SONU

"Gözleri Açık Gidenler" 1967
Nobel Edebiyat Ödülünü
alan Asturias'ın
en büyük romanı ve
büyük roman trilogyasının
sonuncu
kitabıdır.
Bir bakıma "Yeşil Papa"nın
devamı olan şiir ve aşk dolu
roman Guatemala'yı
sömürenlere karşı bir
halk hareketini anlatmaktadır.

Kapak : Ayhan Erer